

ƏFKARİ-MÜTƏƏLLİMİN

1919

ADA Universitetinin
təşəbbüsü və dəstəyi ilə nəşr edilir.

ÖN SÖZ

Hər bir yeniliyin arxasında tarixi irs durur. ADA Universiteti təhsil sahəsində öz əsas missiyasını həyata keçirərkən tariximizin zəngin sənəd və hadisələrinin araşdırılması ehtiyacında olmuşdur. Uzun müddət bu tarixi biliklər əski əlifbada yazıldığına görə, geniş kütləyə əlçatan deyildi. Məhz bu səbəbdən, son illər ADA-nın ən vacib təşəbbüslərindən biri Azərbaycan xalqının tarixi mirasını qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək üçün başlatdığı transliterasiya layihələridir.

2021-ci ildə Universitetimizin təşəbbüsü və dəstəyilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Hökumətinin mətbu orqanı “Azərbaycan” qəzetinin (1918-1920) ərəb qrafikalı əlifbadan latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına köçürülməsi geniş kütlə tərəfindən rəğbətlə qarşılandı və bu bizi daha da həvəsləndirdi. Fəaliyyətimizi davam etdirərək Ömər Faiq Nemanzadə, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə kimi mütəfəkkirlərimizin əski əlifbadakı yazılarını “Azərbaycan Yazıları” seriyası adıyla müasir əlifba transliterasiya etdik. Bunu radan olan işlərarasında Bakıda 1915–1916-cı illərdə çıxan həftəlik ədəbi və ictimai-siyasi satirik jurnal “Babayi-Əmir” də var.

Əlbəttə ki, əski Azərbaycan əlifbasında yaradılan böyük bir tarixi xəzinənin transliterasiya işinin ümumi həcmi nəhəngdir. Ümid edirik ki, bizim təşəbbüsümüz digərlərini də bu istiqamətdə davamlı və sisteməlik fəaliyyətə sövq edəcək.

Bu dəfə təqdim etdiyimiz kiçik layihə isə Azərbaycanda məktəbli zəkasına tarixi bir baxışdır. Yeri gəlmişkən deyim ki, ADA Məktəbinin şagirdləri tərəfindən bu günümüzdə nəşr edilən “ADA-lı” jurnalı məhz belə irsin davamı kimi də qəbul oluna bilər.

“Mütəəllim” - “elm öyrənən” deməkdir; “məktəbli; şagird” əvəzində işlənmişdir; “əfkar” isə “fikir” sözünün cəmidir; beləliklə, “Əfkari-mütəəllimin” - “məktəblilərin fikirləri; məktəbli düşüncələri” kimi tərcümə oluna bilər.

“Əfkari-mütəəllimin” - Gəncə məktəblilərinin kiçik bir təşəbbüsüdür. Ziyalıların, xüsusilə də müəllimlərinin dəstəyinə ümid bağlayaraq nəşr etməyə başladıkları jurnal, təəssüf ki, uzunömürlü ola bilməmiş, 1919-cu ilin fevral-may aylarında cəmi 4 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Yazıların əksəriyyəti də elə məktəblilərin öz “qələm məhsullarıdır” və bu “hekayələrin”, “şeyrlərin” bəzən uşaq sadəlvhlüyü ilə yazıldığına təəccüb etmək lazım deyil. Bunlarla yanaşı, jurnalın səhifələrində dövrün məşhur pedaqoqu, dərsliklər müəllifi Mirzə Abbas Abbaszadənin və başqa bir neçə müəllimin, məşhur şair Əli Nəzminin, bir müddət Azərbaycanda və o cümlədən Gəncədə işləmiş məşhur türkoloq Xalid Səid Xocayevin də imzalarını görürük. “Əfkari-mütəəllimin” jurnalı Cümhuriyyət tələbələrindən Mirismayıl Seyidzadə (“Bakı rüzgarı” adlı xatirə kitabının müəllifi İsmayıl Saryal), tanınmış şair, filologiya elmləri doktoru, professor Mikayıl Rəfili və başqalarının ilk qələm təcrübələrini də qoruyub saxlayır.

“ADA” Universitetinin, müasir əlifbamızda, izahlar, qeydlər və indeks əlavəsiylə, orijinal ölçü və səhifə tərtibatına uyğun olaraq çap etdiyi jurnal, həm mətbuat və təhsil tariximizin kiçik də olsa, bir parçasının işıqlandırılmasına, həm də dövrün mənzərəsinin bir az daha yaxşı anlaşılmasına xidmət edəcək.

Hafiz Paşayev
ADA Universitetinin Rektoru

OXUCULARIN DIQQƏTİNƏ

“Əfkari-mütəəllimin” jurnalını transliterasiya edərkən, mətnin orijinallığını qorumaqla birgə, materialların müasir oxucu üçün mümkün qədər anlaşılın olmasına çalışdıq. Bu səbəbdən, bəzi sözlərin imlasını müasirləşdirmək lazım gəldi. Eyni zamanda, “teatro”, “qəzetə”, “böylə” kimi bəzi sözlərə toxunmadıq, çünki bunlar mütaliəni çətinləşdirmədən, dövrün ab-havasını saxlamağa kömək edir.

Çətin anlaşılın söz və ifadələrin necə başa düşülməli olduğunu mətnin içində kvadrat mötərizədə göstərdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlər normal mətndən daha kiçik şriftlə verilmişdir. Jurnal mətnində buraxılmış söz yaxud şəkilçiləri də kvadrat mötərizə içində əlavə etdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki əlavələrlə normal mətnin şrifti eynidir.

Mətnin sonuna əlavə edilən “Qeyd və şərhələr”də, oxucular üçün faydalı məlumatlar yer alır. Jurnaldakı mürəttib xətlərindən bəziləri də burada göstərilmişdir. Şeir parçalarında rastlanan çətin anlaşılın söz və ifadələrin lüğəti də “Qeyd və şərhələr” bölməsində verilmişdir.

Jurnalın orijinal ölçülərinə və səhifə tərtibatına sadıq qaldıq. Orijinal versiyada jurnalın səhifələri deyil, sütunları nömrələnmiş, bu nömrələr ilk sayıdan başlayaraq, sonrakı sayılarda da ardıcıl davam etmiş və beləliklə, jurnalın 4-cü sayının son səhifəsinin sütunları 133 və 134-cü nömrələri almışdır. Biz sütun nömrələrini orijinal nüsxədə olduğu kimi, səhifələrin yuxarısında saxlamaqla birgə, səhifələrin altına yeni nömrələr (səhifə nömrələri) əlavə etdik.

Kitabın sonuna, jurnalın orijinal nüsxələri tam həcmdə əlavə edilmişdir. Jurnalın AMEA M. Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda mühafizə edilən nüsxələrində 3-cü nömrənin üz qabığı və üz qabığının iç səhifəsində “Föhrüst” var; digər nömrələrin üz qabığı və föhrüsləri isə qorunub saxlanmamışdır.

Azad Ağaoğlu

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

Oxucuların nəzərinə

Nömrə 1 (14 fevral 1919).....	1
Nömrə 2 (20 mart 1919).....	21
Nömrə 3 (16 aprel 1919).....	37
Nömrə 4 (8 may 1919).....	55
Qeyd və şərhlər	71
Şəxs adlarının indeksi	79
Orijinal səhifələr.....	152-82

ŞUKRİ-MÜTƏƏLLİMİN

İki həftəlik

milli, ədəbi, tarixi və fənni bir məcmuə.

14 şubat 1335 [14 fevral 1919]

Nömrə 1

Yurdumuza xəyanətlə heç bir kimsə baxmasın!

Budur bizim torpağımız, vətənimiz, elimiz!

Biz deyirik nəhaq qanlar ölkəmizdə axmasın!

Nədir kəndi hüququmuz – biz özümüz bilərik!

Baba Cəbrayılzadə

“İLK SÖZ”

Ulu Tanrının yardımı, gənc həvəskar həmişirə [bacı] və arxadaşlarımızın iştirakıyla çıxarmağa başladığımız işbu məcmueyi-acizanəmizin fikri neçə müddətdən bəri xəyallarımızda səyahət edirdisə də, qövlədən feilə [sözdən əmələ] keçirəmməyirdik. Bu gün arzularımıza nail olduqda, Ulu Tanrıya şükri-nemətlər edirik. Məcmuəmiz şəhərimizdə ilk olaraq, yurdumuzun tərəqqiyi-tarixiyyəsində bir yer tutacağına şübhə edəmməyirik... Ümidvarız ki, həvəskar arxadaşlarımız hüsn-niyyətimizi nəzərə alaraq zəhmətlərini məcmuəmizdən əsirgəməyəcəklər... Məcmuəmiz milli, elmi, ədəbi, tarixi və fənni bir məcmuə olub, vətəndaşlarımızda elmə, ədəbə şövq və həvəsi, millət və milliyyətimizə hörmət kimi hisslər oyandırmağa çalışacaqdır. Tanrını rəhbər tutaraq, niyyətimize əməl etməyə başlayırıq. Məcmuəmiz kəndimizdən başqa qaç vətəndaşlarımızı məmnun edərsə, təşəkkür edərik!!

Gəncə “Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti”

ŞƏMKİR ŞƏHİDLƏRİ

(Bir il keçmək münasibətiylə)

Təhlükəli günlərimiz keçir... Ümid və səadət qarşısında... Unutmayalım gənc fədakarlarımızı...
Unutmayalım... Heç də unutmayalım... Məhşərədək unutmayalım!..

* * *

1917-ci ildə, əski qayda üzrə məktəblər açıldıqda, heyəti-idarəməyə yeni üzvlər seçməyə başladılar. Dekabr ayına kimi işlədik. Get-gedə anarşizm şiddət etdi; yurdumuzun təhlükəli günləri gəldi... Eşelonlar yolunu azmış yırtıcılar kimi şimala doğru dəstə bağladılar. Xalqımız şirə, pələngə döndü: yırtmağa, dağıtmağa başladı; nəhayət eşelonları salamlı yox, silahla qarşıladı! Vətənimizin böylə təhlükəli günlərində mütəəllimlərimizdən “Yaşıl qvardiya” adında mühafizə dəstəsi təşkil olundu. Nəhayət, dekabr çıxdı; yanvar girdi... Bir də Şəmkir mövqifində eşelonların dayandırmaq xəbərini gətirdilər. Eşelonların silahlarını yığmaq üçün “Yaşıl qvardiya” göndərildi. Silahlar yığıldığı zaman saldatlar hücum edib iğtişas saldı. Əsnayi-iğtişasda arxadaşlarımızdan üç nəfəri fəda olundu. Əcəba bunlar kimlər idi?.. Unutmayalım! Əvvəlinci edadi məktəbinin axırıncı sinfindən və Birinci Türk Mütəəllimlər Qurultayının üzvlərindən Məhəmməd əfəndi Rəfizadə; ikincisi edadi məktəbinin 6-cı sinfindən və yeni yazan şairlərimizdən İsfəndiyar “Ziya” əfəndi Quluzadə; üçüncüsü ali-ibtidai məktəbinin axırıncı sinfindən rəssamlıq istedadı göstərən Yaqub əfəndi Mehdizadə cənabları idilər. İştə, üç nəfər xalq xadimini bir gündə qurban etdik...

Bu gün mərhum arxadaşlarımızın vəfatından bir il keçmək münasibətiylə onların ata-analarına və bütün qövmlər-qəribələrinə Haqq Taala həzrətlərindən səbr buyurmalarını diləyirik...

Ulu Tanrı torpaqlarına nur saçsın!

Gəncə “Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti”

VƏZİFƏ

Çalışmayıb hər bir millət öz hüququn tapmazsa,
Puç olub da heç qalmasın nə nam[ı], nə nişanı.
“Mənlik” ləfzi nədir deyə hər bir kimsə qanmazsa,
Öylə fərdin varmı, aya, heç zərrəcə vicdanı?

Yurdumuza xəyanətlə heç bir kimsə baxmasın!
Budur bizim torpağımız, vətənimiz, elimiz!
Biz deyirik nahaq qanlar ölkəmizdə axmasın!
Nədir kəndi hüququmuz – biz özümüz biləriz!

Bəsdir böylə əsarətlə yurdumuzda dolandıq,
Az qalıbdır fəna olsun Quranımız, özümüz,
Viran oldu vətənimiz, çapqınlıqla talandıq,
Xəyanətlə insafsızlar bağladılar gözümüz.

Biz bir ali millət idik, dörd yüz milyon sanımız,
Təhqir etsə kimsə bizi Tanrı versin cəzasın.
Qəm çəkmərik islam üçün axıdılacaq qanımız,
Yurd uğrunda fəda olan əsgərimiz yaşasın!

Ey sevgili vətənimin təəssüblü qulları,
Çalışmaqla, səyinlə vətən olar münəvvər.
Elminizlə açmaq olar bizə bağlı yolları
Vətənimiz abad olub dörd ətrafa nur səpər!

Baba Cəbrayılzadə

“YAŞAMAQ İSTƏYİRİK”

(Mütəəllim və mütəəllimlərə!)

İstibdad zəncirlərin qırmış olan vətənimiz
bu gün bizləri daha öz ağuşuna aldı... Yüz
sənədən bəri ayrılmış olan ana və oğul bir-
birin buldu, anladı, sevdi və bundan böylə
həyatın dəhşətli dalğalarına qarşı köks-köksə
durub, sarsılıb ayrılmayacaqların[a] yəmin
etdilər...

Bu gün biz demək yeni bir həyat dairəsinə
girib “Yaşamaq istəyirik” deyə qışqırmalıyıq!

Əvət! Biz indi daha dünyaya gəldik, biz
yeni doğulduq; vətəni çulğamış olan zülmət
bitdi, vətənimiz münəvvər oldu. Bu nur daima
əbədi olmaq üçün çalışalım ki, “Yaşamaq
istəyirik” deyə qışqırmağa haqlı olaq.

Yoldaşlar!

İştə vətənin övladları bizlər, vətənin
ümidləri bizlərdə! Məsafəcə uzaqsaq, ümidcə
sıx olmalıyıq! Ümidimiz, istiqbalımız [gələ-
cəyimiz] çalışmaqdası, çalışmaq da birlikdədir.
Qoy sübut edək ki, bizlər də əl-ələ verib yü-
rüyürük. Birlik olan yerdə nifaq, nifaq olan
yerdə birlik, daha eyisi ümid olammaz!
Aramızda olan nifaqlara, ziddiyyətlərə yol
verməyib, birliyimizə, çalışmağımıza mane
olan şeyləri kənar edəlim! İttifaqımıza xə-
yanət gözüylə baxıb yaşamağımızı istəmə-
yənləri tərd edəlim [qovalım, uzaqlaşdıralım]!..

Bugünkü müharibə – beş sənə müd-dətində milyonlarca axıdılmış insan qanları nə yolda, nə ümidlərə fəda olunduğu daha aşkar, daha bəllidir. Bu qədər gurultular, qanlar bizləri oyatmalı, fikirlərimizi birləşdirməli, birlik, birlik deyə söyləməli!!

Məsləkdaşlar!

Birlik olan yerdə ümid də yaşar. Ümidiyə biz vətən, vətən övladlarında görürük. Vətən insanın həyatı, ümidi deməkdir. Vətəni olmayan millətin həyatı da yox məkanındadır. Bir alim: “Mənə mənfəət, vətənimə isə xəyanət olan fikrə qəlbimdə yer vermərəm” deyir. Əvət! Vətən daha müqəddəs, daha əladır. Müqəddəs olan bir şey şanlı və şərəfli olmalı! Əsarət və cəhalətdə qalıb zəncirlər altında çürüməməli! Vətəni xilas edər elm, maarif; uçurumlara isə sövq edər cəhalət. Çalışım maarifə, hər bir atduğumuz addımlar elm yolunda olub, istiqbalımızı nəzərə alalım! Vətən – evimizə, maarif – onun işığıdır. Maarifsizlik cəhalətə fəda olmaq deməkdir. Yaşayırıq ümid üçün! Maarifsiz nə vətən, vətənsiz nə ümid, nə istiqbal? Maarifsiz vətən susuz səhraya bənzər. Milli həyatımızı, məişətimizi öyrənəlim! Acıyalım gələcəyimizə! Həyatımız başqalar üçün eyi deyilsə də, köksümüze sıxıdır. Dilimiz başqalara xoş gəlməzsə də, lakin analarımız qəlbində bəslənən bir dildir...

Mütəəllimə bacılar!

Ümidimiz bir olmaqla, gedəcəyimiz yollar da bir olmalıdır. Aramızda olan uçurumlara yol verməyib, gələcəyimizin qayğısına qalalım! Təşkilatlarımızda, cəmiyyətlərimizdə ciddi iştirak etməyi sizlərdən diləyirik! Ümidi-istiqbalı sizlərdən gözləyirik!.. “Yaşamaq istəyirik” deyə daim bizlərlə qışqırmalısınız!

Bu gün türk mütəəllimləri hər bir fədakarlığı öhdəsinə alıb, şu mübarək “Əfkari-mütəəllimin” nam məcmuəni nəşrə başladılar. Elmə doğru, birliyə doğru yürüyən fikirlərimiz həpsi şu məcmuədə toplaşmalı. Uyumuş olan fikirlərimizi oyatmalı. Nöqsanlarımızı islah edib kəndimizin maarifi sevən bir millət olduğun isbat edib, yaşamaq istəyirik deyə söyləməli!

Məsləkdaşlar!

Fikirlərimiz açıq, yürüdüyümüz yollar bəlli! Məcmuənin davamına çalışıb, ədəbiyyata və təbiyyəyə dair məqalə və mənzumələrimizlə yardım etməliyiz!

Yardım etməkdən çəkinməyəlim!

Vətəni istərsək – birliyə; yaşamaq istərsək – maarifə çalışalım!

Haydı! Bizlərdən dilək, Tanrıdan qüvvət!

6-1-1919

İ. Oruczadə

BİRLİK VAXTIDIR!

Elm bağırdı, qaranlıq qaçdı,
Dünyanı tutdu – birlik vaxtıdır!
Şərq əhli yatdı, Qərb əhli qalxdı,
Bir-bir anladı – birlik vaxtıdır!
Həp edib hümmət, yapırlar sənət,
Qoyurlar minnət – birlik vaxtıdır!
Qardaşlar, bilin! Maarifə girin,
Ağlayır elin – birlik vaxtıdır!
Olalım bir can, keçiyor zaman,
Duralım aman! Birlik vaxtıdır!
Nurlandı cahan, öləcək yatan,
Yaşar çalışan – birlik vaxtıdır!
Başqa ayıldı, elmi öyrəndi,
Bunu həp bildi – birlik vaxtıdır!
Biz ölərizmi? Durmasaqmızımı?
Yoxsa deyəkmi – birlik vaxtıdır!
Deyək əlbəttə bütün islama,
Bağırağ Şərqə – birlik vaxtıdır!
Şərq əhli qalxsın, dünyaya baxsın,
Daim çalışsın – birlik vaxtıdır!..

Hüseyn Səmədzadə

YAŞAMAQ ÜÇÜN ÇALIŞMALIDIR

Yazacağım sözlərə sərəlvə intixab etdiyim [seçdiyim] yuxarıdakı cümlə mənim deyil, təcrübə-didə [təcrübə görmüş] böyük bir alimindir. Dərin-dərin düşünüləndən sonra bu kiçik cümlə, yəni “Yaşamaq üçün çalışmalıdır” fikirləri bəyan edilmişdir ki, həqiqətən böyük bir mənanı haizdir [daşıyır]. Həyat olduqca geniş bir mübarizə meydanıdır. Öylə bir mübarizə ki, məğlub olduqca qalib gəlmək fikriylə çarpışmalı, varlığını isbat etmək üçün əlləşməlidir. Bunca tərəqqiyata ərişmiş millətlərin həpsi bu meydanda əzilmişlər, təkrar-təkrar uçurumlara yuvarlanmışlar. Fəqət məqsəd uğrunda müstəhkəm [möhkəm] bir qala misali davam etdiklərindən dolayı da “Ağlamsan gülməzsən, əkməsən biçməzsən” demişlər. Ancaq bizlər isə həyatı yalnız yemək ilə yatmaqdan ibarət bildik. Hər bir işə başladığımız, kiçik bir maneə[yə] təsadüf etdiyi[ni]z [zaman] həman məyus olub filfövr [dərhal] geri dönməyə başladığımız. Daima zəhmətsiz işləri sevdik. Daha kəndimiz bir az da olsa zəhmət çəkib, əziyyətimizin məhsulunu görüb şad olmaq istəmədik. Zira çəkilən hər bir zəhmətin səmərəsi dadlı olur. Bunu bizlər, təkrar edirəm, düşünmədik! Bu səbəbədir ki, heç bir şeyə də malik olmadığımız. Çalışanlarımız da doğrusu can-dildən işləmədi. Hər kəs öz mənfəəti-şəxsiyyəsinə gözlədi. Bunu isbat üçün deyəlim ki, bizim hankı bir qəzetə və məcmuəmiz heç olmazsa

beş sənə davam etdi? Başqa millətlərin ziyalıları verdikləri bir məcmuəni iyirmi, otuz sənə davam etdirdikləri halda, bizimkilər əksəriyyəni iki-üç ay sonra qapatdılar. Bunların səbəbləri, zənnimcə, həp yuxarıda yazdıqlarım olsa gərək. Nə isə, keçən, şükür ki, keçdi. Artıq bizlər o əskilmiş dövrü tərkə yeni bir həyata giririz. Zəmanəyə görə hazırlaşmalı. İşləmək üçün səbat gərək, məqsədə nail olmaqdan ötrü səbr lazım. Əlhasil, Gəncə Mütəəllimlər İttifaqı ədəbiyyata doğru böyük bir cığır izləmişlər. İnanıram ki, bu yolu getməkdə davam edəcəklər. Yenə əminəm, həman bu yeni fikirlərimiz bizlərə bir çox faydalar verəcək. Mütəəllim əfəndilərin işlərini təbriklə, tərəqqilərini arzu edirəm.

Xuraman xanım Ağazadə

ƏLİ BƏY HÜSEYNZADƏYƏ BƏNZƏTMƏ

Şu ədiblər, şairlər
İnsanların dərdçisi,
Filosof peyğəmbərlər
Həqiqətin günəşi.
Qabaqkılar dünyanın
Səadətin istərlər.

Sonrakılar halqanın
Əzəlini, axrını
Ağıl ilə bilərlər.
Bir vaxtlar olacaq:
İnsanlarda vəzifə
Öz yerini tutacaq.
Doğru dəxi söyləyən
Hakimliyini etdikdə
Səadətə girəcək.

Qanbar oğlu

XOŞBƏXTLİK

Nadir şah 16 yaşında idi ki, atası öldü. Atasının ölümündən çox mütəəssir olub həmişə fikir edirdi. Atasını öldürən sonra ürəyin heç şad görməyib özünü ən birinci bədbəxt adam hesab edirdi.

– Mən dünyada heç bir şeyə möhtac deyiləm: dövlətim, hökumətim, milyonlarla ehtiramımı saxlayan rəiyyətim; bəs bu nə kədər və nə bədbəxtlikdir, məni almış, – deyər özü-özündən sual edirdi: – Niyə səadət yox? Bəs nəyədə o səadət ki, ondan ötrü insan yaşayır?

Xoşbəxt olmaqdan ötrü Nadir çox fikir edirdi. Axırda elan etdi ki, hər kəs Nadir şahı xoşbəxt etsə və ya xoşbəxtlik yolunu ona

göstərsə, ona böyük ənam xələt verib və onu birinci vəzir edəcəkdir. Elanı oxuduqda İranın, Hindistanın, Ərəbistanın və qeyri məmləkətlərin məşhur filosofları, təbibləri, memarları, alimləri və hətta oyunbazları padşaha xoşbəxtlik yolunu göstərməyə gəldilər.

Nadirin əmrinə görə bargahın qabağında olan meydana tamaşaçılar yığılmışdı. Tamaşaçıların çoxu hələ axşamdan gəlib özlərinə yer tutmuşdular. Qərribə bir mənərə göstəriləcəyi[ni] bütün paytaxt bilirdi.

Günorta zamanı idi ki, təbil vuruldu. Bir azdan sonra Nadir şah bəzəkli bir filin üstündən yerə düşdü. Fil cürbəcür qiymətli cəvahirlə bəzənmişdi. Qulamlar, qulluqçular əlləri döşlərində təzim edib durmuşdular. Nadir şah qızıldan qayırmış taxtda əyləşib əli ilə işarə etdi ki, camaat sakit olsun. Sonra baş vəzir qalxıb dörd tərəfə təzim edib söylədi:

– Böyük olan padşahımız bilmək istəyir ki, xoşbəxtlik nədədir və nə etməli ki, xoşbəxt olmalı. Kim padşaha dürüst cavab verərsə, onu özünə vəzir edəcəkdir.

Bu sözləri deyib baş vəzir Nadirə təzim edib əyləşdi. Ərəbistanın məşhur həkimlərindən biri qalxıb, Nadirə təzim edib söylədi:

– Böyük olan padşah, dünyada ən birinci xoşbəxtlik can sağlığıdır. Bədən salamat olmazsa, ürək də şad olamaz. Mən həkimlikdə özümü mahir bilib, sizə qulluq etməyə hazırım. Mən güman edirəm ki, mən verən dərmanları yesəniz, əsla naxoşluq görməz-

siniz. Qəlbiniz həmişə şad olub, özünüzü xoşbəxt hesab edərsiniz.

Nadir bir az fikir eyləyəndən sonra başqasının çağırması. Nadirin hüsuruna məşhur bir memar gəlib təzim edib dedi:

– Sizin bədbəxtliyinizə səbəb bu qədim imarətdə yaşamağınızdır. Əcəba böylə bir köhnə imarətdə ürək necə şad ola bilər? Məgər siz bilmirsinizmi ki, yaşadığımız yer, ev həyatımıza nə cür əsər edə bilər? Yaşadığımız yer qəmgin isə ürəyimiz də şad olamaz. Mənə əmr versəniz, bir imarət yaparam, hamı padşahlar ona həsrət çəkər. Öylə bir imarətdə siz həyat keçirsəniz heç vaxt qəlbiniz tutulmaz, həmişə ürəyiniz şad olub özünüzü xoşbəxt edərsiniz.

Vəzirlərə memarın bu məsləhəti çox xoş gəldi, amma Nadir genə özgə bir alim hüzura çağırdı.

(bitmədi)

Baba Cəbrayılzadə

ELM NƏDİR?

Elm cahanda ən gözəl və işıqlı şeylərin başlıcasıdır. Günəş kimi işıq verib insanı parlaq hala salan elmdir. Sanma ki, elm nasıl bir şeydir işıq versin, xeyr!.. Kim onu düşünsə, yanışı var. Məsələn hərgah bir gün günəş çıxıb aləmi kəndi parlaq işığı ilə münəvvər etməzsə, ruzigar nə halda olar? Sanki eyş-

işrəti buraxıb, qəm atəşinə mübtəla olan bir şəxsdir. Amma nə vaxt ki çıxır, öylə bil ki, ağaclar, nəbatatlar kəndi-kəndilərinə qonuşur və gülürlər. Elm də onun kimi: hərgah oxumasın elmdən əsla bir xəbərin olmaz. Yağmurlu bir ruzigara bənzərsən, amma ki oxudun, elmin oldu, nasil günəş o qədər uzaqlıqda səmadan ərzin üzünü işıqlandırır, sən də onun kimi, elmin olandan sonra nəradə bulunsan işığın kəsilməz.

İnsanlar həp də oxumalı, elm yuvasını bulmalı.

Seyidzadə Mirismayıl

MÜCADİLEYİ-HƏYAT

– Ana, ətmək... – deyərək iki çocuq, biri on, [digəri] səkkiz yaşlarında – analarını çağırırdılar.

Anaları iyirmi səkkiz yaşında, uzun boylu, siyah saçlı, gözəl xətlili bir qadın idi. Məryəm ətmək səsi eşidərək gözləri bulandı. Qəmgin bir baxışla övladlarına baxaraq kiçik çocuğa dönərək dedi:

– Həmid! Ətmək yoxdur...

Və onları kəndinə tərəf çəkərək hər ikisinin alnından öpdü. Şaşırmışdı, ürəyi sıxılırdı. Çocuqlar mələşdilər:

– Ana! Acıq!

Əvət, şu bədbəxt yazıq yetimlər, bir aydan bəri idi ki, ataları vəfat etmişdi. Bunlar

Məryəmin var gücü ilə çalışıb bula bildiyi ətməklə dolanırdılar. Fəqət bu gün həmi çox soyuq olduğu üçün Məryəm dişarı çıxmamışdı. Çocuqların yanaqları solğun idi. Məryəm ağlamaq istəyirdi. Amma övladlarının qəlblərini titrətməmək istəyərək saxlanırdı. Həmid anasına yaxınlaşaraq:

– Ana!..

Daha yaşlar davam etmədi. Məryəm nəfəs alamayırdı, ağlayırdı... Lakin çox çəkmədi döşlüyü ilə göz yaşlarını silərək qarını çəkdi. Çocuqlar analarının nərayə isə getmək istədiyini görərək:

– Anacığımız, nərayə? – sordular.

Məryəm boğunuq səslə cavab verdi:

– Ətmək bulmağa...

Məryəm dişarı çıxdı. Əlbisəsini düzəldərək qəmgin bir baxışla arxasına baxdı... və qarını qapayıb divanə kimi yol ilə getməyə başladı. Lakin bilməyirdi nərayə, nərələrə gedir... Yazıq anacığaz!..

Şimdi keçəlim yalnız qaranlıq bir damçada qalan çocuqlara.

Həmid damçanın küncündə oturub ağlayırdı. Əhməd isə kiçik qardaşını sakit etmək üçün deyirdi:

– Həmid, ağlama! Anamız bu saat gələr, bizə ətmək verər, ağlama!

Bu minval ilə yarım saat vaxt keçdi. Məryəm gəlməyirdi. Həmid ağlamağını kəsərək başını yavaş-yavaş qalxırdı və:

– Əhməd, anamız neyçün gəlməyir? Nəradədir? – dedi.

– Bu saat gələr... – cavabı idi.

Bir qədər də vaxt keçdi. Əhməd də qorxmağa başladı. İkisinin də ürəyində qorxulu bir xəyal hökmfərma idi [hökm sürürdü]. Məgər analarına nə olub? Neyçün gəlməyir? Şöylə-şöylə fikirlər zavallı çocuqları qorxudurdu.

Həmid durdu və ətrafa boylanıb:

– Əhməd, dur gedək! – söylədi...

Soyuq idi; şiddətli rüzgar əsməkdə idi. Qar ləpələyərək zəmini ağardırırdı. Həmid soyuğa davam etməyirdi. Güclə sürünürdü. Bunu görərək hər ikisi ürəkdən ağlayırdılar...

Ey Xudavənd! Bu nə tufandır ki, bu soyuq bir qışın gecəsində iki çocuq bir-birlərinə qoşulub analarını... arayırlar. Həm soyuq, həm aclıq... Zətən yürüyürlərdi. Qar ayaqlarını üşüdüdü. Bir qədər də getdilər. Nəfəsləri azalırdı... Qüvvətsizlikdən qarın üzərinə yığıldılar...

Qar yağmaqda idi. Yavaş-yavaş bunları basırırdı. Bu iki bədbəxt, məsum ac yetimlər bu soyuqda kəndi həqiqi anaların bulmuş idilər... Qar məzarında həmişə[lik] uyquya dalmış idilər...

Fəqət bu yetim çocuqların mədəri [anası] nəradə? Kim bilir nəradə kəndi namusunu bir parça ətmək üçün satıb, şimdi isə ruhu yaşamayan Həmid və Əhmədi arayır!..

Mikayıl Rəfizadə

ONDA BİZ YAŞARIZ

Yaşamaq çox məriz olmuş:

Yatmağı rahat, yürüməyi çətin;

Yatanlar aləmi-hala məşğul olmuş,

Yürüyənlər qarşısında hər dağ bir daş olmuş.

Dağ deyil, qarşımızda daha yüksək!..

Ümid qoymayıb tərənib getsək!

Çıxarız, rəfiqim, aşarız!

Görəriz onları, onda biz yaşarız!

Müqbil

K. Tulindən tərcümə

“PƏRVANƏLƏR”

...Yorğun bir hal ilə gedirdim. Axşam idi. Qara buludlar göy üzündə dolaşır, geniş səhranı qocaman bir dənizə bənzədirdi. Uzaqdan vəhşi ördək səsinə oxşar səsləşirdi. Ətrafım meşə ilə məhdud... Getdikcə soyuq artıb, budaqları, yarpaqları, kolları bürümüş şəbnəmlər incə-incə yerə düşən damcılarıyla meşənin rütubətin daha da artırır. Əlvən-əlvən pərvanələr yol uzununu məniylə uğraşır zərif qanadlarıyla əlbisələrime qonurdular. Onlar bir çox idi. Əlvən rəngli zərif pərvanələr bəzən yerə enərək güya istədiklərini bulamadıqları kimi, yenə

çırpışıb, yenə uçuşurdular. Təbiətin böylə zülmatlı, qaranlıq vaxtında onlar ufacıq-ufacıq şəkillər təşkil edirdilər. Hava soyuq, kəndim isə yorğun olduğuma binaən [olduğuma görə] ağaclıq tərəfə varıb dincələyim və isinəyim deyə ocaq qaladım. Ocağın alovu türfə [qəribə] bir hal ilə sükunətə dal[m]ış sənubər və şam ağaclarını şölə[lə]ndirib, ətrafı əhatə etmiş qaranlıq isə sükunətdən istifadə edərək budaqların, kolların arasından öz boğucu zülmatıyla məni puç etməyə təlaş edir kimi nəzərimə çarpırdı. Ağaca təkyə edib [söykənib] ümitsizlik içində fikrimi qaib etmiş kimi ocağın şöləsinə baxırdım... İssiz zülmat mənə təsəlli və ümid verirdi. Uyqu yorğunluğa qalib gələn məni şam ağacının altında şirin bir uyuqaya daldırdı. Uyqu içində zərif-zərif kölgələrin uçuşub enərək əlbisə və saçlarıma qonmaqların hiss edir kimi idim. Nədənsə gözlərimi açamayırdım; tərpənəmməyirdim. Bir şeydən xof etməyib, lakin gecənin o zülmatın bir daha görmək belə istəməyirdim.

Sübh açılıb göy üzünü işıqlanmağa başladı. Başımı qaldırıb ətrafıma baxdıqda sönmüş ocağın kənarında, əlbisəmdə, yarpaqlarda ocağıma pənah gətirərək məniylə bütün gecəni uyquya dalmış olan pərvanə[lə]ri gördüm... Göy üzünü get-gedə işıqlanıb, digər bir tərəfdən qocaman bir alov kimi günəş tülu etməyə [doğmağa] başladı. Bulud azalıb, lakin uzaqda görünən yeni biçilmiş zəmi dərzlərin

halə əhatə etmişdi. Mənim hərəkətimdən iztiraba düşmüş pərvanələr sübhün açılmağın duyub qanadlarıyla çırpışaraq sönmüş ocağı tərk edib günəşin şölələrinə tərəf uçuşmağa başladılar...

Mən qaldım tək!

Şəfəqlər səhər bəxş etmiş həyat ilə məni qarşılayıb, gecənin əziyyətinə qarşı güya təbəssüm baxışla üzr diləyir kimi...

İ. Oruczadə

“YUQU”

Bir gün öz bəxti-siyahımdan olub rəncidə,
Yatuban etdi xəyalım nərsə onda güzər.
Göz açıb kəndimi diqqətlə nəzər etdikdə,
Gördüm ətrafımı kimlər isə məhdur eylər.
Biri zəncir ilə möhkəm sarayır qollarımı,
Söyləyir: Əmr budur həbsə səni göndərələr.
Üzü üstə yığılıb axırı bihuş olum,
Gördüm almış başım üstümü əzizim madər.
İltica eyləyir Allaha həzin bir səs ilə,
Ağlayır ta ki məni həbsdən azad edələr.
Bu nə məvadır, ilahi? Bu necə mənzərədir?
Niyə istəkli anam burda durub giryə edər?
Öz anandır səni məhbus eləyən, kimsə deyil,

Öz anandır bizə bu əmri verən, söylədilər.
Verməmişdir sənə təlim yox elm[ü] ədəbin,
Çoxdur ömründə hələ böylə qaranlıq günlər.
Bəlkə rəyadı bu, ey bəxti-siyahım, görürəm,
Oyanıb bərg tək əndamımı gördüm titrər.
Ana xoşbəxt qıla istəsə övladın əgər
Çalışıb səy edər övladına təlim verər.
Analar! Gözləyin övladınızın tərbiyəsin,
Ta ki xoşbəxt ola övladınız istərsiz əgər!

Baba Cəbrayılzadə

“İTTİFAQ”

Məlumdur ki, şimdiyə qədər bizim aramızda bu kəlmənin mənasını layiqiylə anlayanlar pək az idi. Hətta denilə bilər ki, heç yox kimi idi. Fəqət bərəkət versin ki, şu yaxınlardan bəri bəzi yerlərdə bizim də aramızda bəzi ittifaqlar təşkil edilmişdir. O cümlədən biri də əlimizdə olan “İttifaqi-Mütəəllimin” yaxud “Məktəblilər İttifaqı”dır. Əfəndilər! Bir kərə düşünölsün ki, ittifaqsız heç bir şey olamaz. Yalnız əldən səs çıxmaz deyə babalardan qalma bir zərbi-məsəl vardır. Həqiqətdə düşünölsə, yalnız əli insan nə qədər sallarsa heç bir səs çıxmaz. Birinci əl ilə ikinci əl də təmasda bulunacaq olarsa, o zaman səs çıxar. Əli ələ vurmaqdan məqsəd səs çıxarıb gu-

rultu-patırdı etmək deyil. Bir az da eyicə düşünölsə, məlum olar ki, iki əl bir arada olsa nə istərsə yapar. İnsan bir şeyi etmək istərsə, bir əli ilə qabil deyil yapamaz. Məsələn bir musiqişünas bir hava çalmaq istərsə, yalnız sağ və ya sol əli ilə heç bir şey çalamaz. İki əliylə çalarsa həm gözəl çalar, həm də hamının xoşuna gedər. İki əlin bir arada iş görməsi müttəfiqlərəy [həmrəy, birgə] işləmələri deməkdir.

Bir cift əl və yaxud ayaq ilax. vəlhasil insanın bədənini təşkil edən hissələr nasıl o bədənün üzvləri sayılırsa, habelə də ümum bir millət də təşkil edən əfradın [fərdlərin] hər birisi ayrı-ayrı o millətin bir üzvü deməkdir. Nasıl bir əl yalnız kəndi başına iş görəmməzsə, təbiidir ki, hər fərdi müttəfiqlərəy olmayıb hər kəs kəndi bildiyini edərsə, daha doğrusu aralarında ittifaqları olmazsa, onlar heç bir iş görəmməzlər və gördükləri iş də natamam qalar. “Hümməm-əl-rical təqlül-cibal” yəni kişilər hümməti dağı qoparar. Əvət, doğru, bu pək doğrudur. Bir işə şüru edildikdə [başladıqda], müttəfiqlərəy hərəkət edilərsə, deyil dağı qoparmaq, bəlkə ondan daha böyük bir iş yapıla bilər.

Sərlövhamizdə bulunan şu “ittifaq” kəlməsi nə qədər təğəddi [dolğun; bəsləyən, qidalandıran], nə qədər dadlı, nə qədər gözəl bir kəlmədir. Zira hər bir şey ittifaq ilə düzələr. Məsələn: fransızların, ingilislərin, almanların, hasilə bütün Avropa millətlərinin hər hankısını

nəzərə alarsan, onlarda mədəniyyəti, texnikanı ağılları heyrətdə buraxacaq dərəcədə irəlilətmiş yenə ittifaqdır. Deyəcəksiniz ki, onlar elm ilə irəliyə getmişlərdir. Fəqət əmin olunuz ki, ittifaqsız elm də olamaz, yenə birinci ittifaqdır. Binaənileyh [ona görə], biz də çalışalım ittifaqımız daimi olsun. Cənabi-Haqq da bizim müinimiz olar [bizə kömək olar] inşaallah...

Əl-ələ verəlim, çalışalım, biz də mədəni millətlərdən geriyə qalmayalım. Yenə təkrar edirdim:

İttifaq!.. İttifaq!.. İttifaq!..

Hüməm-əl-rical təqliül-cibal,
Edəlim həpimiz şunu ideal.

Qəhr olsun düşmanlarımız paymal,

Yaşasın "İttifaqi-mütəəllimin"!

Hər bir işdə biz ittifaq edəlim,

İrəli biz də bir qədər gedəlim,

Hər maneəni vurub itəlim,

Yaşasın "İttifaqi-mütəəllimin"!

Azacıq biz bu yolda səbrü səbat,

Edəlim varlığı cahana isbat,

Edəlim biz də haqq və istimdad:

Yaşasın "İttifaqi-mütəəllimin"!

Qəhrə düşsün cəhaləti-pürzalam,

Elmə istiqlali-bilaaram,

Edəlim acizənə xətmə-kəlam:

Yaşasın "İttifaqi-mütəəllimin"!

Şeyxzamanov İlyas

İŞLƏRİMİZ NİYƏ İRƏLİ GETMƏYİR?

Nəşrinə başladığımız bir qəç səhifəlik işbu məcmuənin davam edib-edəmməyəcəyi hər kəsin zəhnini məşğul edəcəyi şübhəsizdir. Ədəbi həyatımızın təcrübələri heç bir tərəddüdə məhəl [yer] buraxmayaraq, bunun da davam edəmməyəcəyini qəti surətdə göstərməkdədir. Hal böylə isə ikinci bir çarəyə təvəssül [müraciət] etməliyiz. O da əvvəldən ehmal etmək, yəni məcmuənin nəşrindən vaz keçmək olur. Bunun da nəticəsi yoxluq olduğu və yoxluqdan da varlığın və var olmağa çalışmağın artıqlığı müsəlləmdir [şübhəsizdir]. Binaənəleyh [ona görə], var qüvvəmizlə ədəbiyyatımızın tərəqqi və təalisi [inkişafı və ucalması] uğrunda çalışmaq birinci vəzifəmizdir.

Şimdi nə etməli ki, məcmuəmiz davam etsin, bir qəç sənə yaşayıb aramızda zail [yox, puç] olan digər türk məcmuələri kimi bu da diyari-ədəmə [yoxluq diyarına] çəkilməsin, illərcə davam edib təsiri-mənəviyyəsinə bağışlasın? Bunun çarəsinə əvvəldən baxılırsa, təşəbbüsatımızda müvəffəq olacağımıza şübhə yoxdur. Məlumdur ki, təbib xəstəliyi təyin etməmiş, əlacə təvəssül edəmməz. Əvvəl xəstəliyi təyin edər, sonra əlac verər. Biz də ən əvvəl işlərimizin irəli getməməyini[n] əsbabı[n] [səbəblərini] təyin edib, sonra çarəsinə düşünməliyiz. Məktəb açırız tərəqqi etməyir, cəmiyyət təşkil edirik davam etməyir, qəzetə veririk lazım qədər satılmayır, axırda tutulub qapanır. Məcmuə nəşr edirik davam etməyir. Hasili, hər bir təşkilatımızda müvəffəq olammayırıq.

Əcəba bunun səbəbi nədir? İşlərimizin irəli getməməsinə mane olan hankı mərazdır ki, onun çarəsinə baxalım? İştə, mühərrir və mütəfəkkir əfəndilərimiz üçün geniş bir mövzu. Hər kəs istərsə, bu xüsusda düşünsün, tədqiqat yapsın, kəndi mülahizatını mətbuat vasitəsilə elan etsin. İslam aləminə müsəllət olan "geriləmək" əmrazının [xəstəliyinin] əsbabını təyin etsin ki, son şu möhlik [təhlükəli; öldürücü] əmrazın əlacına mübaşirət olunsun [girişilsin]. Bu xüsusda mülahizati-acizənəni gələcək sayıda qareini-kirama [möhtərəm oxuculara] təqdim edəcəyimi vəd ilə xətmə-kəlam eylərəm.

Mirzə Abbas [Abbaszadə]

İŞÇİ

Binanın işçisi... Orta boylu, bəti-bənizi işdən-gücdən sararmış, həyatı qayğısından əyilmiş sırtında bir sarı, üzəri dürlü-dürlü ləkələrlə dolu kürk, ayağındakı əski məstin içində dabanları cırıq ağ corab, əlində kiçicək bir külünglə yerdən örmə daşları söküdü. Qış günəşi yeni-yeni doğaraq ilk qırmızı-sarı şölələrini onun yan tərəfindəki divara sərpidi. O, sağ əlindəki külüngü örmə daşların arasına sallayaraq, sol əliylə çıxan daşları götürüb yana atdıqca gözlərini günəşin divara düşən şölələrinə düzəldərək sanki onlara acı bir səslə deyirdi:

"Mən də yazığam! Tez olun mən işlədiyim yerə sərpin, çünki mən də o biri insanlar kimi isti yerdə işləmək istəyirəm. Çünki sən məni isitdikcə, mən də kiçik balalarım və onların anacıqlarına ətməyi bir azacıq çox qazana-ram!"

Külüng yenə daşların arasına ağır-ağır enərək, külüng birər-birər onları çıxarırdı.

Çalış, ey Tanrının bəxtiyar işçisi, çalış! Böyləliklə sənə saf qəlbin, kirli əllərin, sarsılmaz zəhmətin kəndi ailəndən əlavə ayrı insanlara da yemək hazırlayır. Çalış! Bəxtiyar-sən, çünki həp mədəniyyət yapıları sənə külüngünün vasitəsilə qurulmuşdur.

Qanbar oğlu

ŞƏRQƏ DOĞRU

Türk əsgərinə

Əski Turan nərdə?.. Kimsə bilməmiş...

Əski türklər qorxu südü əmməmiş.

Əski qanlar damarlarda donmamış,

Əski ocaq Altaylarda sönməmiş!..

Türk əsgəri, Şərqə doğru varalım,

Əski Turan nərdə qaldı, aralım!..

Əski canlar unudulmuş, yox olmuş...

Əski ordu buraxılmış, dağılmış.

Əski otlaq tarla olub əkilmiş,

Əski Turan zəncirlərə çəkilmiş!..
Türk əsgəri, Şərqə doğru varalım,
Əski yurdu kimlər aldı, aralım!..

Əski Turan selə bənzər, daşardı,
Əski ordu dağı-daşı aşardı,
Məğlub düşmən, qabağından qaçardı!..
Əski türklər cəng edərdi, yaşardı!
Türk əsgəri, Şərqə doğru varalım,
Dağlar aşıb, dəniz-dəniz yaralım!

Türk övladı, sağa-sola sapalım,
Əcdad yolun arayalım, tapalım,
Şərqə doğru... Şərqə doğru çapalım!
Əski yurdda yeni xanlıq yapalım!..
Türk əsgəri, Şərqə doğru varalım,
Böyük ordu, böyük Turan quralım!..

Bəhram Məlikov

“DİLİMİZƏ DAİR BİR NEÇƏ SÖZ”

Eşitdim ki, Gəncə Mütəəllimlər İttifaqı “Əfkari-mütəəllimin” namında türkcə hər on beş gündə bir jurnal verəcəklərmiş. Doğrusu, ziyadəsiylə sevindim. Zira millətimizin göz dikəcəkləri, yurdumuzun güvəndiyi gəncləri, yeni fikirli mütəəllimlərimiz nəşri-əfkar edəcəklər [fikirlərini yayacaqlar], faydalı məqalələr, hekayələr yazacaqlar. Əlbəttə, məmnun

olacaq bir şey. İndiyə qədər əcnəbi təlim-təbiyəsi ilə təhsil görən tələbələrımız onlardan öyrəndiklərini bizimlə kəndi lisanımızda türkcə söyləşəcəklər. Faydalar verəcəklər, bilikləri ilə bizləri də müstəfid edəcəklər [faydalandıracaqlar].

Nə ali bir şey ki, camaatımızın əksərini təşkil edən savadsız qardaşlarımızın dərdlərini söyləyəcək dillər türkcələşir. Bu kimi jurnal və qəzetələr başqalarında çoxdan başlamış isə də, bəzi səbəblərdən dolayı bizdə hələ ilk addımdır demək olar. Qabaqlarda bizdə bəziləri müstəsna olduğu halda, edadi məktəbi qurtaran bir qardaşımız, bir oğlumuz oxumaq, yazmaq deyil, hətta öz ailəsi arasında belə türkcə danışmağı özünə bir növ eyib hesab edirdi. Hələ tanıdığımız bir çox dərulfünün [universitet] bitirmiş kişilərimiz söhbət arasında daima “Mən türkcə danışmağı lap yadırgamışam” kimi utanmazlıqlarına qarşı həqiqətdə utanırdı.

Belə-belə də yavaş-yavaş özümüzü itirdik. Sonra baxdıq ki, xayı, biz bizlikdən çıxmış, dilimiz başqa, adamız başqa, kəndimizi bənzətmək istədiklərimizə də əsla oxşamayıb yapmalı [süni] tövrlü bir şey olmuşuz. Bu yanlışların səmərəsi ki, kitabımız olmadı, ədəbiyyatımız olmadı, varlığımız bilinmədi. Təsirsiz, əhəmiyyətsiz, başqalarına gülünc bir oyuncaq tərzində istifadə edildi. Təəssüf keçən ömrümüzə, təəssüf.

Şükür ki, qəza bir vəsilə [səbəb] saldı. Qurd-
lar boğuşdu, bizim işimiz rast gəldi. Artıq
“türk” olduğumuzu hiss etməyə, sönən əski
çırağımızı yandırmağa məcbur olduq. Zira gördük,
anladığımız ki, bizə türklük lazım. “Qonşunun
işığı qonşuya düşməz.”

Üzümü sizə – Ey zülmdidə [məzlum] və
cəfakeş vətəndaşlarımızın övladları! Mütəəllimlər
əfəndilər! – çevirib deyirəm ki, bizə
səlamət və tərəqqi yollarını sizlər göstərəcəksiniz.
Qaranlıq qəlbimizi sizlər işıqlandıracasınız.
İndiyə kimi ağlayan gözlərimizi siz siləcəksiniz.
Varlığımız sizinlə, sizlərin çalışmanızdır.
Təşəbbüsünüzə tərəqqinizi gözlərik,
Cənabi-Haqqdan sizlərə bütün qəlbimlə yardım
diləyəm!

Asiya xanım Axundzadə

“BƏXTİYAR MİLLƏTİMİZİN GƏNC ÖVLADLARINA”

Günlərcə üzü gülmədən qar qığılcımı püs-
kürən qış havasının təsiri-təbiisi altında əzilən
vücudumu bir az rahatlandırmaq ümidiylə
yatağıma yan gəlmişdim. Bu təsirat altında
əzilən ancaq vücudum deyil, eyni zamanda
ruhum, mənəviyyatım dəxi böyük bir sıxıntı
dumanı arasında boğulur, qıvranırdı. Dərin
düşüncələrlə məndən başqa kimsə bulun-
mayan odamın ətrafına həzin-həzin baxışım
bir qürbətədə həyatının nə demək olduğunu

pək vazeh [açıq] və aşkar bir surətdə anladır-
dı. Məhzun könlümü bir az olsun məsrur [şad]
etmək üçün nə yapacağımı biləmməyirdim.
Birdən-birə “Qəmgin zamanlarda kitabdan
daha eyi qəmşar yoxdur” məzmununda olan
bir farsı şeiri xatırladım. Həman yanibaşımda
bulunan kitablara əl uzadaraq bir kitab aldım.
Mal bulmuş məğribi kimi heç bir tərəfinə bax-
madan oxumağa başladım. “Bəla bəlanı ça-
ğırar” deyirdilər. Nə doğru sözmüş! Bu sıxıntı
üzərinə kitabın açılan səhifəsində yazılan
sözlərə baxınız!

“Əski türklər əchəl [anlayışsız, cahil], tənbel,
miskin, pis, şöhrətpərəst və xırsızdılar; yeni
türklər isə əchəl, tənbel, miskin, kötü və xırsız,
fəzlə olaraq da sərxoşdurlar. Türk fitrətən
vəhşi və qatildir; türkün bir çox qadını vardır,
türklər qadını köpək kimi qullanırlar. Türkdə
ailə hissi, ailə fikri yoxdur.”

İştə, darulfünün müdərriyyəsinə [universitet
müəllimliyinə] qədər yüksələn bir hərifin ağzın-
dan böyük bir konfransda türk əleyhində sov-
rulan həzəyanlar [sayıqlamalar]. Bu həzəyanlar
adi bir adamın ağzından çıxarsa, insan o qə-
dər mütəəssir olmaz; fəqət darulfünün mü-
dərriyyəsinə qədər yüksələn bir hərifin ağ-
zından çıxması məni nə dərəcədə mütəəssir
etdiyini təsvirdən əczimi etiraf edərsəm, heç
də mübaligəyə həml etməməlisiniz [mübaligə
hesab etməməlisiniz].

Bunun üzərinə Füzulinin “Xızır istədi vü
xinzıra düçar oldu Füzuli” misrasını kəndi-
kəndimə oxuyaraq kitabı əlimdən atdım.

İş bu qədərlə qalsaydı nə idi. Fəqət yuxarıda dediyim kimi bu iki bəla üçüncü bir fəlakəti də çağırırdı. Şöylə ki:

Duyduğum acılıqları bir az gəzinti ilə unutmamaq üçün soqağa çıxmışdım. Bu əsnada cameyi-şərifin minarəsindən acı-acı nidalar yüksəlirdi. Dəllal da millətin həyatı ilə əlaqədar olan bir məsələ xüsusunda qonuşulacağı[nı] xəbar edərək [xəbər verərək] əhalini məscidə dəvət edirdi. Həyatı-milliyətimizlə əlaqədar olan bu məsələni öyrənmək üçün mən də cameyə qoşdum. Bir qaç dəqiqə içində olduqca mühüm bir miqdarda adamlar toplandı. Artıq natiqlər birər-birər kürsiyi-xitabətə çıxırlar, fəqət bunların hər birlərinin çöhrələrində dərin təsir əlamətləri görülürdü. Mən isə bu hallardan üçüncü bir girdədi-kədərlə altında qalacağımı istidlal edərək [sezərək, anlayaraq] titrəyirdim. Xətiblər [natiqlər] məmləkətimiz[də] bir taqım komitələr təşkil etmiş olduğundan və bunların məqsədlərindən bəhs etdilər. Bunların xülasə olaraq məqsədləri bunlar imiş:

Biz güya istiqlalə müsətəhəqq [layiq] deyilmişiz; bizim bu qədər sənə çəkdiyimiz əsarət kafi deyilmiş, təkrar əsarət altına girməliymişiz.

İştə, üçüncü bir fəlakət. Bu acı həvədisi [xəbəri] dinlərkən kəndimi zor zəbt edə bilirdim. Bu təəssürat dalğası arasında mənə ancaq bir şey təsəlli edir, sevindirirdi: məhkumiyyət, əsarət kəlmələri eşidilincə əhali həp bir ağızdan “Qəhr olsun məhkumiyyət, qəhr

olsun əsa-rət” deyə bağırırdılar. Hürriyyət, istiqlal kəl-mələri söyləyincə “Yaşasın hürriyyət, yaşasın istiqlal” sədaları səmalara yüksəlirdi. Natiq-lərin başı üzərinə qonulan müqəddəs yeni bayrağımıza aid söz söylərkən camaatın “Bu bayraq bizim namusumuzdur; bu qalxan müqəddəs bayrağımız bir daha enməyəcəkdir” deyə qopardıqları vəlvələni eşidincə gözüm sevinc yaşları ilə dolurdu.

Bu aralıq orta boylu, üzündən türkün, türklüyün bütün əlamətləri vazeh [açıq] bir surətdə oxunan bir gənc, türklərin ən böyük düşmənlərini belə imrəndirəcək qədər bir nəzakətlə əlimə bir məktub verdi. Açdım. Gözümə dərhal şu ibarə çarpındı:

“Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin Ədəbiyyat şöbəsi tərəfindən.”

Bu ibarəni görər-görməz sürurumdan [sevincimdən] kəndimi qeyb edər dərəcədə “Ox, nə böyük səadət” deyə geniş bir nəfəs aldım. Məktubun daha aşağısında mütəəllimlər tərəfindən yaxın zamanlarda “Əfkari-mütəəllimin” namında bir məcmuə nəşr ediləcəyi bildirilirdi. Məktubun mütəəllimlərinə davam etdim. Məcmuənin proqramması haqqında izahat verilərək ən başdakı maddələr şunlardı:

1 – Mütəəllim və mütəəllimləri təhsil-maarifə təşviq etmək.

2 – Milli hissləri yüksəltmək.

Artıq dünya mənim oldu. Bütün ac[ı]lıqları unutmuş kimi oldum və kəndi kəndimə də şöylə söyləyirdim:

“Bir millət ki, əsarət zillətindən bu qədər qorxmuş; bir millət ki, hürriyyət və istiqlalına bu qədər hərarətlə susamış; bir millət ki, bayrağını bu qədər həmiyyətə təqdis edir [müqəddəs tutur]; bir millət ki, hənz 17 yaşını keçmiş mini-mini yavruları ülum və maarifin nəşr və təmininə [yayılmalarına] bu qədər həvəskar; sənələrcə müqəddəm [qabaq] aralarından uzaqlaşmış gedən milli hisslərini yüksəltmək lüzumunu anlamış, artıq o millət yaşamağa namizəddir və yaşayacaq, ölməyəcəkdir. Bu millətin əleyhində bir komitə deyil, istərsə min komitə çalışsın.”

Bunun üzərinə “Əfkari-mütəəllimin” vəsiyyətlə vətənimizin bu sevgili gənclərinə bir qaç kəlmə deməyə cəsərət etdim:

Sevgili gənclərimiz! Əsrlərcə əzilən vətəniniz, əsarət altında əyilən millətiniz, ləkələnmiş olan tarixiniz, paymal edilən [tapdalanan] namusi-milliniz, xülasə, hər şeyiniz bütün ümidini sizə bağlamış, bütün səadətlərini, şərəflərini, mühafizəyi-namuslarını ancaq sizdən bəkləyirlər. Üzərinizə düşən ülvə vəzifələrinizi tamamilə ifa etmədiyiniz təqdirdə bundan sonrakı tarixi məsuliyyətlər sizə aid olacaqdır.

Yüksəlməyən həyatı düşün, varmı fəidə?

Yüksəl sən[in] də rif'ətin aşsın səmaları.

Keçsin livayə-mənzələtin etilaları,

“Yüksəlməyənlər alçalacaq” – işlə qaidə.

Xalid Səid [Xocayev]

**M. ADİL CƏNABLARININ
“ALMAN HƏYATİ-İRFANI”
NAM KİTABINDAN TÜRK LƏHCƏSİ VƏ
LİSANLARINA DAİR BİR NƏÇƏ SÖZ:**

Ural və Altay lisanları arasında lisanımız ən mühüm bir qismi təşkil edər. Türkcənin müxtəlif ləhcələri arasında ən mükəmməl əsl türk ləhcəsidir. Lisan mütəxəssisləri türkcəni beş ləhcəyə təqsim edirlər [bölürlər]: Yakut, Uygur, Noqay, Qırğız və əsl Türk ləhcələri! Bunların da ən mühüm mövqeyi işğal edən uyğurca və türkcədirlər. Uygurca ən qədim bir türk lisan-ədəbisi, türkcə də ən mütəkamil bir lisan olmaq etibarıyla digərlərindən şərəflisidir.

Əski türklərin ən böyük sifəti-müməyyizəsi [onları digərlərindən fərqləndirən cəhəti] lisanlarını mühafizə xüsusunda göstərdikləri təəssübdür. Tarix göstərir ki türklər nəredə və nə kimi müəssirat [təsirlər] altında bulunmuş olurlarsa olsunlar, ana lisanlarını kamali-etinə ilə mühafizə etmişlərdir. Din və əcnəbi qövmlərlə ixtilat bu xüsusda haizi-təsir [təsirə malik] olamamışdır. Səlcuqilər iki əsrlik müddət zərfində bütərəstlikdən nəsturiliyi və daha sonra islamıyyəti qəbul etdikləri halda, heç bir zaman lisanlarını dəyişdirməmişlərdir.

On doqquzuncu əsrdə Orxun və Turfanda bulunan kitabələr də pək əski zamanlardan bəri türkcənin bir lisanı-təhrir [yazı dili] halına gəldiyini göstərməkdədir. Orxun kitabələrində türklər xüsusi bir əlifba qullanmışlardır ki, bunun milli bir yazı olduğunda şübhə yoxdur. Türklər Orxun yazısından sonra uyğur yazısını və nəhayət, islamıyyətin təsiriylə ərəb yazısını qəbul və istemal etmişlərdir [işlətməmişlər]. Orxun və Turfanda bulunan əsar [əsərlər], dualar, yenə türklərin şücaət və mədəniyyətinə mütəəlliq [məxsus], müxtəlif məhsulət-qələmiyyədir [qələm məhsullarıdır]. Bu əsarın tədqiqindən anlaşılır ki, türklər müxtəlif mövzular üçün yalnız türkcəni istemal etmiş, fikirlərini ifadə üçün heç ərəb və əcəm kəlməsi qullanmamışlardır. Bu hal da, o dövrlərdə türkcənin

pək mütəkamil bir lisan olduğunu göstərmək-dədir.

Müdəvvən [kitab şəklində tərtib edilmiş] ilk türk əsəri-ədəbisi ədd [hesab] olunan və uyğurca olaraq 462 sənəyi-hicriyyəsində Kaşqarda yazılmış min beyti havi olan [əhatə edən] “Qutadqu-bilig” nam əsərdə ərəbcə və əcəmcə olaraq ancaq doxsan kəlmə istemal edilmişdir.

“Tədqiqatımız bizə göstərir ki, hicrətin daha birinci və ikinci əsrlərindən əvvəl türk qövmü müstəqil və mütərəqqi bir mədəniyyətə sahibdi. Orxun kitabələrindəki yazıların mükəmməliyyəti, üslubun qayət ədibanə, əfkarın pək ali oluşu türk qövmünün əski qövmünün əski bir mədəniyyətə sahib olduğunu göstərməkdədir. Bilxassə son rüb’i-əsr [əsrin dördüdə biri] zərfində Türküstanda uyğur mədəniyyəti haqqında yapılan tədqiqat Monqolustanın bir qismiyə Çinin Qansu əyalətini ehtiva edən Uyğur xaqanlığında müəzzəm bir türk mədəniyyətinin təəssüs etmiş, pək çox asari-mədəniyyə vücuda gətirilmiş olduğunu isbat edir.”

HƏKİMANƏ SÖZLƏR

Elm ilə tapıblar hamılar rahi-necati,
Elm ilə münəvvər olur insanın həyatı.
Elmin yox əgər, söyləmə heç kəndinə insan,
İnsan nədi, heyvan nədi qan bu kəlimati.
Baba [Cəbrayılzadə]

QIYMƏTLİ SÖZLƏR

1) Axmaqlarla ağıllı sözlər danışmaq korun mənzilin çıraqban etmək misindədir.

2) Özümüzədən çox bilənlərin hörmətini saxlamasaq, elmin də məhəbbətini ürəyimizdən atmalıyıq.

Baba [Cəbrayılzadə]

3) Bu qədər çəkdiyimiz zəhmət nədən ötrüdür deyə özümüzədən sual etsək, ömrümüzün bir dəqiqəsini də səfilanə keçirməyə.

Baba [Cəbrayılzadə]

1) Təbiətin ziddinə getmə,
Yolçu babanı yoldan etmə.

Bəhram [Məlikzadə]

2) Zənginlik səfalı bir cəfadır,
Fəqirlik cəfalı bir səfadır.

Bəhram [Məlikzadə]

Fəqirin dadına yet,
Təkin imdadına get.

Bəhram [Məlikzadə]

Gülün solsa atma, gülab çək,
Közün sönsə, qoyma kabab çək.

Bəhram [Məlikzadə]

- 1) Həyat müşkül vəzifədir.
- 2) Həyat səadət birincisidir.
- 3) Şəbabət [gənclik] həyatın ən zövqlü zamanıdır.
- 4) Huş insanı ümidinə yetirər.

Ə[liəkbər] Mustafazadə

POSTA QUTUSU

1) Cahangir Nağızadə əfəndiyə: “Türk” adında yazdığınız şeirinizin əvvəlinci bəndini münasib gördük:

Bir yüksək dağ başında yatardım,
Başımın üstündəki qızıl günə baxardım,
Uzaqda çoban qalxar, çalar qavalın,
Bülbül ötər, quzu mələr, su çağlar...

2) Mikayıl Rəfizadə əfəndiyə: “Elmə doğru”, “Türk cavanı iləri” şeirlərinizdən əvvəlincini münasib görüb, gələcək nömrələrimizdə dərc olunur.

3) Hüseyin Səmədzadə əfəndiyə: İkinci şeiriniz münasib görülmədi.

“GƏNCƏ TÜRK MÜTƏƏLLİMLƏR CƏMIYYƏTİ”NİN 18 DEKABR 1918-Cİ SƏNƏDƏN ŞİMDİYƏ QƏDƏR OLAN FƏALİYYƏTİ BARƏSİNDƏ

Bu sənə ilk olaraq 18 kanuni-əvvəldə [dekabrda] məscid salonuna dəvət olunmuş ümumi iclas, idarə üzvlərinin seçkisinə şüru edir [başlayır]. İclasın rəyinə müvafiq bu sənə idarə üzvləri 6 nəfər edadilərdən, 3 nəfər ali-ibtidailərdən, 2 nəfər məktəbi-ruhanilərdən və 2 nəfər mütəəllimə bacılardan mütəşəkkil olması qət olunur [qərara alınır].

Edadilərdən üzvlüyə: 1) Səfikürdski Mahmud; 2) İbrahimzadə Müqbil; 3) Oruczadə İsgəndər; 4) Abdullazadə Cahangir; 5) Qasımzadə Həsən; 6) Məlikzadə Bəhram əfəndiləri; ali-ibtidailərdən: 1) Səmədzadə Hüseyin; 2) Hacızadə Hacı əfəndiləri əksəriyyətlə seçilirlər.

Təəssüflər olsun ki, şimdiyə qədər mütəəllimə bacılardan cəmiyyətimizə üzvlər seçilməyibdir.

Sonra idarə üzvlərindən beş nəfərdən mütəşəkkil heyəti-idarə təşkil olunur. Böyləliklə, heyəti-idarəyə seçilirlər:

Sədr Səfikürdski;

Müavini-sədr İbrahimzadə Müqbil,

Katib Oruczadə İsgəndər;

Müavini-katib Abdullazadə Cahangir;

Xəzinədar Qasımzadə Həsən əfəndiləri.

İdarənin nizamnaməyə xilaf işlədiyin təhqiç üçün 3 nəfərdən ibarət Təftiş Komissiyası seçilməyə başlanıb:

Sədr İlyas Mədədzadə;

Katib Cahangir Nağızadə;

Üzv isə Əliəkbər Mustafazadə əfəndiləri seçilirlər.

Mütəəllimlərə aid ufacıq kütübxanəmizi zənginləşdirmək üçün ümumi iclasın qətinə görə, İstanbulda Gənc türklərdən mütəşəkkil “Türk Ocağı” ittifaqına beş min rublə beh (zadət) yollayıb, bütün türk ədiblərinin əsərlərin kütübxanəmizdə toplamalı, bəqədri-qüvvə zənginləşdirməli. Qalan para isə nə qədər olarsa, cəmiyyət verməyi öhdəsinə götürür.

Əlavə, cəmiyyətimiz millətimizin maarifcə geridə qaldığın nəzərə alıb, ədəbiyyatımıza ufacıq da olsa yardımda bulunmaq üçün şəhərimizdə ədəbi, tarixi, fənni və milli olaraq həmin “Əfkari-mütəəllimin” nam məcmuənin təşəbbüsünə düşdü. Cəmiyyət heç bir fədakarlıqlardan əsla çəkinməyib, mütəəllimlərimizin sayəsində və ziyalılarımızın yardımıyla məcmuənin davamına çalışacaqdır. Öhdəsinə böylə böyük-böyük rollar götürmüş “Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti” öz vəzifəsini ifa etmək və maddi tərəfin təmin üçün müsəmirələr [konsertlər], teatrlar, cəbəyi-istianələr [ianə qutuları] yapacaqdır.

Cəmiyyət atidəki [aşağıdakı] üç şöbəyə təqsim olunur [bölünür]:

1) Ədəbiyyat şöbəsinə;

2) Həvəskarlar (artistlər) şöbəsinə;

3) Musiqi şöbəsinə.

Hər bir şöbənin özünə aid proqramı olmalı. Hər bir şöbə müəyyən qərar [müəyyən

miqdarda] mütəəllimlərdən mütəşəkkil [ibarət] bir komissə seçib, həmin komissənin təhti- idarəsində [idarəsi altında] işləməlidir.

Ədəbiyyat və Həvəskarlar şöbələrinə birin- ciyə 4 və ikinciyə isə 3 nəfərdən ibarət komis- sələr seçilməsi qərara alınır. Ədəbiyyat şö- bəsinə seçilirlər:

1) İbrahimzadə Müqbil; 2) Oruczadə İsgəndər; 3) Əlizadə Mürsəl və 4) Məlikzadə Bəhram əfəndiləri.

Həvəskarlar şöbəsinə isə seçilirlər:

1) Mədəzadə İlyas, 2) Abdullazadə Ca- hangir və 3) Ağzadə Əli əfəndiləri.

Musiqi şöbəsi hələlik təxir olunur.

Birinci — 7 noyabrda 1917 sənədə edadi məktəbinin salonunda tərtib olunmuş müsə- mirədən:

Ümumi mədaxil 8471 rublə

Ümumi məxaric 3980 rublə

Xalis para isə 4491 rublədir.

İkinci dəfə 1 yanvar 1919-cu sənədə “Zarya” salonunda mövqeyi-tamaşaya qoyul- muş “Əlli yaşında cavan” nam oper[ett]adan:

Ümumi mədaxil 3009 rublə

Ümumi məxaric 1258 rublə

Xalis para isə 1751 rublədir.

Üçüncü dəfə 6 yanvar 1919-ncu sənədə qadınlar üçün “Zarya” salonunda mövqeyi- tamaşaya qoyulmuş “Əlli yaşında cavan” nam oper[ett]adan:

Ümumi mədaxil 2146 rublə

Ümumi məxaric 676 rublə

Xalis para isə 1470 rublədir.

Mütəəllimlər kooperatından 400 rublə 87 qəpik.

Cümlətanı mədaxil bu sənə olmuş 14038 rublə; cümlətanı məxaric bu sənə olmuş 9271 rublə; xalis şimdilik cəmiyyətin sandıqçasında (kassasında) bulunur: 4766 rublə 87 qəpik.

Sədr: Səfikürdski

Katib: Oruczadə

17 yanvar 1919 miladi

ƏDƏBİYYAT ŞÖBƏSİ TƏRƏFİNDƏN

Möhtərəm oxucularımızdan: Biz gənc mütəəllimlərin vətənin ədəbiyyatının etiləsi [yüksəlməsi] uğrunda çalışmamızı və vətəndən ötrü hazırladığımız əfkarlarımızı günbəgün artırmaqdan və gənc ruhlarımızı yüksəltməkdən ötrü məcmuəmizin gələcək nömrələrinin səhifələrini fikirlərinizlə zinətləndirməyinizi diləriz.

Nizamnaməmiz:

1) Mütəəllim və mütəəllimələri təhsili- elmə təşviq edib elm uğrunda çalışdırmaq; 2) Milli hiss oyandırmaq; 3) “Həyat” kəlməsin geniş bir mənada onlara təsvir etmək; 4) Mümkün qədər fünün [və] elm ilə aşna etmək; 5) Fənn tarixindən mühüm səhifələr səbəbin məcmuədə bəyan etmək; 6) Elmi- heyvanat ilə aşna etmək; 7) Fəlsəfəyə dair fikirlər; 8) Lətifələr, masallar; 9) Həkimanə sözlər və 10) İdarənin fəaliyyəti barəsində.

Qeyd: Onuncu maddə isə tək idarəyə aid olub, iki həftədə bir dəfə olaraq Cəmiyyət öz fəaliyyətindən məlumat verəcəkdir.

QƏLƏTLƏR

Səhifə	Sətir	Basılmışdır	Lazımdır
24	19	qanlar	canlar
25	11	yolunu	yolun
25	13	yurddur	yurdda

ƏFKARI-MÜTƏƏLLİMİN

İki həftəlik

milli, ədəbi, tarixi və fənni bir məcmuə.

20 mart 1335 [20 mart 1919]

Nömrə 2

“Ey əcdadımın hüzurunda dizə gələn alçaq nəsil!

Bil ki, mənim damarımda qaynayan [da] irin deyil.

Bir cəhənnəm olmuş olsan səni qanla söndürərdim,

Hər kim mənim türk ruhuma toxunarsa – ona ölüm!!”

Məhməd Əmin

Bu il müstəqil vətənimiz Azərbaycanın ilk Novruz bayramı münasibətilə ümum vətəndaşları- mızı səmimi-qəlb ilə təbrik edirik. Yaşasın gənc, müstəqil vətənimiz və şad olsun asudə milləti- miz!

“Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti”

MİLLİ TURAN ŞƏRQİSİ

Alalım, əsgərlər, silah umuza,
Diyəlim şu yatan kiçik dənizə:
“Haydı, qalx, ortadan yol ver bizə,
Gedəlim öz əski vətənimizə!”

Əsarət altında qaldı qardaşlar,
Gözəl Turan gözündən axıyor yaşlar.

Edərəm mən yolunda fəda qanı,
Bir deyil, beş deyil, min olsa canı,
Gedəyim, görəyim, buraxın məni,
Basılan, əzilən əski vətəni!

Əsarət altında qaldı qardaşlar,
Gözəl Turan gözündən axıyor yaşlar.

Meyl etməm mən sərvə-səmənə,
Türk oğlu, doğrumu getmək çəmənə?
Bax! Turan sarılır qanlı kəfənə,
Gəl göstər, gedəyim, yolunu mənə.

Əsarət altında qaldı qardaşlar,
Gözəl Turan gözündən axıyor yaşlar.

Sevgili! Ey Turan! Ey pəri qızı!
Dünyanın işıqlı, parlaq yıldızı!
İllərcə qucaqda bəslədin bizi,
Layiqmi unutmaq bizlərə sizi?

Qalxalım, gedəlim, əsgər qardaşlar!
Əski vətən gözündən axmasın yaşlar!

Dünyada qalmadı həvəsim mənim,
Çiyənənmiş, əzilmiş əski vətənim,
Gedərəm yana da atəşə tənəm,
Getməsəm əlbisəm olsun kəfənim.

Qalxalım, gedəlim, əsgər qardaşlar!
Əski vətən gözündən axmasın yaşlar!

Xalid Səid [Xocayev]

İSTİQLAL GECƏSİ

Yüz sənədən fəzlə bir zaman içində, bir çox illərin istiab edəmməyəcəyi [bir çox illərə sığmayacaq] ən böyük sevinci, ən böyük nəşəni, ən böyük zövqü və həyəcanı duymaq, ən böyük, ən yetişilməz ümidlərə düşmək... insanı öylə sarsar ki! Bizdən sonrakı nəsil, ehtimal, bütün həyatlarında böylə təbiət və təhəmmülün [dözümün, taqətin] fəvqündə bir şövq, vəcd zərbəsini əsla duyamayacaq! O ilk gün, o ilk istiqlalın elan edildiyi gün nə idi, ya Rəbbi! Sanki bir saniyə içində bütün dünya birdən-birə dəyişdi. Tənha küçələr bir qələbəliklə doldu, meydanlar qapandı, bir-birləriylə heç qonuşmayan din qardaşların ağızları açıldı. Hər köşə başında bir düzinə

adam. Arabalarda at üzərində həm qoşan, həm söyləyən, əlləri qamçılı dəli kimi adamlar! Sonra sarılmalar, qoxlaşmalar, öpüşmələr, alqış tufanları! Və bütün bunların üstündə heç dinməyən bir nərə – “Yaşasın istiqlal!” Bunlardan sonra bir axın! Nəyə? Bilən yox. Mən də bu canlı və xüruşan [çağlayan, coşan] selin içində bir zərrə... Nə qədər yürüdüümü, nərelərdən keçdiyimi şimdiki xatırlayamıyım. Amma ruhum xalqın qələyanına [qaynayıb-coşmağına] qarışmışdı, hər kəs kimi kəndimi qaib etmişdim. Günəş batdı. Ortaq qarardı. Acıdığımin, susadığımin fərqi deyildim. Nəhayət, gecə yarısı keçdi. Qələbəlik bir az seyrəkləşdi. Gurultular bir az dinər kimi oldu. Ayaqlarım xəbərim olmadan məni evimə doğru götürdü. O vaxt ... məhəlləsində oturdum. İçəri girdim. Oda ma çıxdım. Qənəpəyə [divana] uzandım. Soyunacaq, yatağa girəcək halım yoxdu. Qənəpədə uzanıb qalacaq halım da yoxdu. Pək yorğundum.

Fəqət əsabım, əzəlatım [əsəblərim, əzələlərim] gərgindi, məchul bir qüvvət içimdən daşırdı. Sakin dururdum. Fəqət fikirlərim durmayı, dimağımda [beynimdə] fırtınalar qopurdu. Qalxdım. Açıq pəncərənin yanına getdim. Gecənin sərinə qaranlığını qoxladım. Boğulurdum. İçimdəki, nə olduğunu bilmədiyim məchul qüvvət infilaq edəcək [şiddətlə partlayacaq] kimiydi. Oturamayacaq, yatamayacaq, uyuyamayacaqdım, bunu anladım.

Və, “Barı yenə dışarı çıxsam” dedim. Uyquda gəzinən bir adam kimi, görmədən mərdi-vənləri endim. Qapını açdım. Soqaq tənha idi. Köpəklər uyuyurlardı. Durdum. Başımı yuxarı qaldırdım.

Məxmur [xumarlanan, göz süzən] və mavi, titrəşən ulduzlar sanki ədəmin [yoxluğun, heçliyin] üstünə qurulmuş, müəzzəm dünyadan bir canlı qübbə idi. Küçədən yürüməyə başladım. Bu an dimağım, mənim vücudumun xaricində başqa bir mövcud[d]u, başqa bir aləmdi. Fikirlərim, xəbərim olmadan işləyirdi. Dünkü dövrü-istibdadın şəxsiyyət ətrafına çəkdiyi o dəmir və atəş qala içinə sənələrcə birikmiş əməllərim [arzularım] artıq sərbəstdi!

Hankı əməlimi həqiqətə çevirəcəkdim? Bu əməllər bir deyil, min deyil, bəlkə yüz mindi... Bir fırtına buludu kimi ağımdan proqramlar keçirdi. Kəndimdə bu əməllərin hamısını birdən meydana çıxaracaq bir qüvvətin varlığını duyurdum. Xızlı-xızlı yürüməyə başladım. Köksüm qabarır, qəlbim çarpırdı.

Diqqət etdim. Əlimdə bir baston [əsa]... Evdən çıxarkən almışam.

Bu bastonu bir ordu qarşısına tək başına çıxmış bir masal qəhrəmanı kimi savururdum.

Qulaqlarım uğuldayır, gündüzkü alqış gurultularının əkslərini hələ eşidirdim. Ansızın, qeyri-ixtiyari, məntiq və şüurumun fəvqündə qaynayan şədid [şiddətli] və məchul bir qələyanla, avazım çıxdığı qədər “Yaşasın istiqlal! Yaşasın hürriyyət!” deyərək hayqırdım. Kəndimi

tutammadım. Döndüm. Əlimdə savrulan bastonu bütün qüvvətimlə sol tərəfimə gələn havaqazı fənərinə endirdim. İki parça olan bastonun ucu fırladı, iləri düşdü. Birdən oyandım.

Etidsizlikimdən, çocuqca daşqınlığımdan bir utanmaq gəldi. “Əcəba kimsə gördümü?” deyə şöylə ətrafıma bir göz gəzdirdim. Arxamda bəyaz saqqallı, uzun boylu bir ixtiyar... Parlaq, fəvqəladə parlaq gözlərini mənə dikmiş, gülümsəyirdi. Sıxıldım. Qaçmaq, uzaqlaşmaq istədim.

İxtiyar:

– Dur, dəliqanlı! – dedi.

(bitmədi)

Daşkəndli Bəyzadə Rəhim

XATIRLA!

Azərbaycan gənclərinə

Ey türk oğlu! Tarixini xatırla!

Ey türk oğlu! Sən də yüksəl və parla!

Unutdunmu Çingizi, Orxanları,

Unutdunmu Teymur kimi xanları?

Nərdə sənəin əski şən və şöhrətin,

Uyumuşmu cəsür, igid millətin?

Coşmayırmı damarında türk qanı?

Yüksəltmək istərsən əgər Turanı,

Sağlam bir imanla çalış, çabala,

Əski tarixini yenə xatırla!

Davud [Ağamirzəyev]

[XOŞBƏXTLİK]

(birinci saydan mabəd)

Nadirin taxtına bütün ömrün[ü] müharibə ilə keçirmiş, qalalar almış, düşmənlər məğlub etmiş bir general təzim edib söylədi:

– Şərqi böyük olan padşah! Həyatımı həmişə müharibə ilə keçirib hələ bu vaxtadək məğlub olmamışam. Pak olan vətənimin irzənamusunu gözləyən əsgərlərimin birisi[ni] də olsa düşməne təslim etməmişəm. Sinəmdə bu yaralar düşmənlə oxlarının dəydiyi yerləridir ki, dediyimi sübut edir. Çox müharibələrdə sadıq əsgərlərlə bərabər bu sinəmi düşmənlə toplarına səngər etmişəm. Fünuni-hərbə [hərb elmində] heç bir kəsdən özümü alçaq bilmərəm. Mənə izn versəniz bütün Asiya dövlətlərini məğlub edib sizə tabe etməyə hazırım. Məğlub etdikdə, xəzinələrindən cürbəcür cəvahirat gətirib sizi xoşnud etməyə söz verirəm. Söylədiyimə əmr versən, dünyanın hər tərəfinə tərifin intişar olar [yayılar]. Tarixlərdə adın yazılıb, məktəblərdə təlim olu-

nar. İdarə etdiyən dövlət o qədər böyüyər ki, sərhədi olmaz. Şərqi mütəkəbbir padşahları[nın] sənə pənah gətirdiklərin[i] görərsən.

Nadir çox dünyapərəst olmadığından, generalın nitqi əsla ona xoş gəlməyib, dördüncüsün[ü] çağırdı. Nadirin taxtına İranın ən birinci taciri təzim edib dedi:

– Qırx sənədir Şam, Misir, Çin dövlətləri ilə ticarət edirəm. Karvanım həmişə bu məmləkətlərdən qiymətli və bahalı əşya daşı[yı]r. Məndə olan əcaib əşya heç padşahın xəzinəsində tapılmaz. İzn versəniz öylə bahalı və təəccüblü daşlar gətirərəm, dünyanın hamı fikrini yadınızdan çıxardar və özünüzü xoşbəxt görərsiniz.

Tacir hələ sözün[ü] qurtarmamışdı ki, Nadir qalxıb söylədi:

– Möhtərəm alimlər! Mən xatircəməm ki, xoşbəxtliyi hərə bir cür qanır: kimi dövlətdə, kimi gücdə, kimi ticarətdə. Lakin xoşbəxtlik birdir. Heç birinə məlum deyil nədədir. Mənə vədə verdiyiniz xoşbəxtliklər hamı üç günlükdür. Mən isə həmişəlik bir xoşbəxtlik sevirəm.

Bu əsnada camaat içindən beli bükülmüş, ağsaqqal, cındır libaslı bir qoca peyda oldu. Qoca, padşahın hüzuruna gəlmək istədi. Lakin qocanın libası o qədər cındır idi ki, qulamlar yanına onu buraxmaq istəmədilər. Nadir izn verəndən sonra qocanı söyləməyə buraxdılar. Qocanın sözü bu idi:

– Mən alim də deyiləm, dövlətim də yoxdur. Məndən gözəl nitqlər və vədələr eşitməzsəniz. Bu məşhur alimlərin vədə verdiyi xoşbəxtliklərə mən əsla inanmayıram. Onlar söylədiyi xoşbəxtliklər qələt bir fikirdir.

Mən inanmışam, fəqət [ancaq, sadəcə] özü üçün yaşayan bir şəxs xoşbəxt olamaz. İnsan ən birinci xoşbəxtliyi özündən başqa öz gəsini razı salmaqda tapar. Bir fəqiri tapıb qarnını doyurmaq, ona libas vermək və insanlıq namına bir bədbəxti insanlıq sifətinə salmaq ən birinci xoşbəxtlikdir. Mən sübut edərəm, çox dövlətlilərin bədbəxtliyinə səbəb acından ölənlərin fəqəranın ərsə çıxan naləsidir. Ən birinci xoşbəxtlik naxoş, çılpaq və ac qalmış fəqəranın dərdinə əlac etmək və pərəstarsız [kimsəsiz] yetimlərə pasban [himayəçi] olmaqdır. Onlar məzlumdurlar. Onların dadına çatmaq birinci xoşbəxtlikdir. Böyük olan hakim! Məzlumların, fəqəranın, yetimlərin ahıdır sənə bədbəxt edib rahatlıq verməyir.

(mabədi gələcək nömrədə)

Baba Cəbrayılzadə

BƏDBƏXT ÇOCUQ

Yeddi-səkkiz yaşında mini-mini qızığız,
Əynində əski paltar, tamam yalın ayağı,
Bu gün gördüm: ölüm hallı, bir bucaqda yalnız,
Qan axıyor, yerbəyerdən parçalanmış dodağı...

Siyah gözlər hər keçənə yalvarıyor, baxıyor,
Andırıyor bu məsumun bir öksüzü hər halı,
Ara-sıra gözlərindən inci yaşlar axıyor...
Qəlbim yandı görər-görməz bu acıqlı əhvalı.

Neçin, dedim, ya Rəbb, hənz qönçə ikən bir çiçək
Yazdan əvvəl, böylə erkən, açılmadan sararmış?
Məsud olmaq üçün yaradılmış ikən bu mələk
Gecə-gündüz ağlamaqdan ömrü-günü qararmış?

Məhzun tövrü insan deyil, dağı-daşı inlədir,
Qəlbi olan mərhəmətdən saqınmasın öksüzə!
Allahımız, Quranımız böylə bizə öyrədir:
“Unutmayın bəkəsləri! Vəzifədir bu sizə!”

Xuraman xanım Ağazadə

MÜTƏƏLLİMLƏR CƏMIYYƏTİNƏ

Möhtərəm məcmuənin birinci nömrəsini kamali-məmnuniyyətlə mütaliə etdim. Sevgili millətimin bu növ hərəkətini ölmədən qabaq gözümlə gördüyümə minlərcə dua, səna edib də ziyadə şad olduğumdan dolayı əlimə qələm götürüb təbrik yazmağı əlzəm [vacib, çox lazım] bildim. Təbrik edirəm “Əfkari-mütəəllimin” məcmuəsini, yaşasın Mütəəllimlər Cəmiyyəti, yaşasın məcmuəmiz, – deyib də sözümlə xitama vermək istəyərkən fikrimə bir neçə söz gəlməklə məni yenidən yazmağa məcbur etdi.

Möhtərəm məcmuəniz vasitəsilə müəllimə bacılarıma deyəcəyim sözlər: Müəllimə bacılarım! Sizlərdən ərzi-təvəqqe edirəm, bizlər də bu yolda bir az çalışalım. “Əfkari-mütəəllimin” vasitəsilə mütəəllim qardaşları-

mıza səs verməklə onların səslərini qüvvələndirəlim, fəqət bununla belə öz insanlığımızı, varlığımızı sübuta yetirib insancasına yaşayalım. Bacılarım! Fikir ediniz, insanlar ümumiyyətlə ünəs-zükür [qadın-kishi] bir bədən misalında sayılır deyilmi? Fəqət bir bədən olduğu halda, bədənənin yarısı ölü olub da yarısı diri olarsa, insan nasıl işlər? Həmişə fikri ölü olan tərəfdə qalacaqdır. Əvvəla niyə biz salim ikən ölü dərəcəsinde sayılaq? İkinci, nədən ötrü bacararkən qardaşlarımıza kömək etməyə? Əlbəttə, bu vaxta kimi yatmışıq, bəsdır... Bundan sonra ayılmalıyız, ayılıb da işləməliyiz, var olduğumuzu bildirməliyiz. Gələcəkdə sevgili balalarımızın səadətlə yaşamaları üçün tədbirlər ittixaz etməliyiz [tədbirlər görməliyik]. Xanım bacılar. Yuxarıda ərz etdim ki, sevgili qızlarımıza tədbirlər ittixaz edəlim. İnşallah, gələcəkdə xoşbəxt yaşamalarının yollarını onlara göstərəlim. Onlar da bizim kimi yaşamaıy, səadətlə yaşarlarsa bizlərə rəhmət oxuyarlar. Bəli, nə ilə kömək edə bilərik? İnşallah vaxt müsaid olarsa, onu da yazarıq.

Müəllimə Gövhər xanım Atamalibəyzadə

QIŞ

Soyuqlu qış genə gəldi yarım illik səfərdən,
...şmə, n,

Gecələrə əmr vermiş üç ay gərək uzana,
Günəş gərək göy üzündə xəlvət gəzib dolana,
Bir kimsə yox qabağında mənəm deyib dayana,
Gəlir-gedir təkəbbürlə hər il bilməm nəradən?

Qorxusundan dənizlərdə sular donub buz olar,
Bulud ağlar, külək əsər, həzin-həzin vuvuldar,
Nə qəribə bir mövsümdür təəccübüm yer donar,
Qərəz hamı mübtəladır qış əlindən əzəldən.

Çıplaq olmuş o müzəyyən gördüyümüz ağaclar,
Yazıq quşlar boynun burub budaqlarda durmuşlar,
“Cib-cib” ilə yaz ayların həzin-həzin oxşallar,
Hanı deyə gördüyümüz qızılgüllər, o çəmən?

Günəş çıxmaz bulud altdan, parlaq etməz dünyanı,
Qış deyə göy üzündən baxar yerə pünhani,
Nə ziyası, nə istisi qalmamışdır, nə canı,
Günəş sən də qış günündən yoxsa hiras edirsən.

Baba Cəbrayılzadə

VARMİ BİR QURTARACAQ?!

Zülmət... Ətraf sükuta dalmış... Çocuq gedir, həm durur. Fəqət tamam şaşmış. Rah... rah [yol] nəradə əcəba?! Edir dəhşətli ah-nəva, rica edirəm, şunu mənə göstəriniz! Bəkləyir şimdi annəm məni. Ah, annə!.. Şəfqətli qadın!

Şimdi nə qorxunc xəyallara dalğın, nə çıldıracaq düşüncələrlə uğraşır, annə! Qorxma heç, yavrun gəlir. Çocuq siyah fikirlərlə çarpışır, zülmət içində laübalı gedir. Dəhşət! Bayquş həzin-həzin səs edir, eyvah, məzaristan... Çocuq ayıldı, fəqət qarşısında gözəl sima, nisari-pürxəndə [təbəssümlər saçan] qadın mələk kimi durur. Pənbə əli Şərqə doğru göstərir. Qalx, yavrum! Bax, görürsən ya işlə, o sönük, o zəif ziya. Qoş oraya! Mədərin bəkləyir səni. Unutma lakin, mən yalnız qurtardım səni.

Cəlil

KEÇMİŞƏ BİR NƏZƏR CİHAD

Neçə müddət yatmış türkün irağı
Arslan kimi baş qaldırıp bağırdı!
Babaların qanlı məzar toprağı
Könülləri ittifaqa çağırırdı!

Məhəmmədin nazil olmuş kitabı
Ümmətinə haqqı-əvəz öyrətdi!
Şu məscidin ayaqlanmış mehrabı
Türk oğluna kəskin qılınc bağlatdı.

Şu millətin ən kiçiyi, böyüyü

“Haydi, cihad, cihad!” deyin yürüdü.

Bir çoxunun al meydanda kəmiyi

Vida edib üstün-üstün çürüdü.

Bir çoxunun nakam qalmış nigarı

Saçlarına qara tellər bağlatdı.

Bir çoxunun yerlə yeksan məzarı

Anaları işqar-ışqar ağlatdı.

Bəhram Məlikov

QUNDURA SİLƏN

Kəndi boyuna tikilməmiş, ətəkləri dizlərinə varırıncaq uzun, qolu yenə uzunluğundan geriyyə çərmənmiş, düymələri həp üzərində olmaqla belə yalnız qarnı ilə sinəsi arasındakılar kəndi ilgəklərinə keçirilmiş olduğu, ötəsi-bərisi qundura [ayaqqabı] yağıyla ləkələnmiş sürtuğunun geniş boyunduruğu arasından arıq, kirli boğazı görükdü.

Sol çiyindən əski bir qayıq ilə asılmış, sağ əlində qırıq-quruq taxtalardan yapılmış qutularla “poçistim” [təmizləyərək] deyərək şəhər bağının dal xiyabanından laübalı yürüyürdü.

Mən iskamyanın üzərində oturmuşdum.

Məni görüb, “Ağa, çəkməni silim” dedi. Mən yox dedim. Ayağını sürüyərək getməyə doğru düzəldi.

Bu həyat mübarizəçisinə qunduramı sildirmək deyil, ona iki rubləylə yardımında bulunmaq niyyətiylə geri çağırıdım.

O gəldi, çiyindəki qutunu kəndi altına, əlindəkinin üzərinə ayağımı qoyub silməyə başladı.

Maraqlanaraq:

– Neçə yaşın var? – dedim.

– On iki, – cavab verdi.

– Haralısan? – deyə sordum.

– Qazaxdanam.

– Neyçün gəldin?

– Çoxdan gəlmişik.

– Atan varmı?

– Atam yoxdur, bir qoca anam, bir də balaca bacım.

– Gündə neçə qazana bilirsən?

– Elə gün olur iyirmi manat, elə olur otuz manat, neyləməli, bu qazandığım pullarla anamı, bacımı dolandırırım.

Parasını alıb, “Allah bərəkət versin” dedi. Bir az gedərək, qoca anası və balaca bacısına bir parça ətmək qazanmaq üçün “poçistim” deyərək məsum gözlərlə müştəri arayırdı.

Qənbər oğlu

“XATIRLARAM!”

Sənsiz mənim ruhum, cismim, dinim, dilim

Nə bəlalər çəkməmişdi?!

Ə'da vəslin yolu üzrə iqlim-iqlim

Nə tikanlar əkməmişdi?!

Səndən bir əl cəbrən məni ayırmışdı

İkimiz də bir babanın oğlu ikən.

Aramızda min maneə qayırmışdı

Bir dil, bir din, bir tanrının qulu ikən.

Dövlət, vətən udulmuşdu

Ağlıqlar çalınmışdı

Elin qolu tutulmuşdu

Qul kökünə salınmışdı.

İncəlməmiş, çürüməmiş idimmi mən

İstibdadın dustağında?

Seçilirdim nəyimlə mən bir “gəlmə”dən

Öz yurdumun qucağında?

Məktəbim yox, maarifim, sən'ətim yox

Vəhşilərin dillərində adım vəhşi

Şirkətlərim, ticarətim, hörmətim yox

Millətlərin arasında bir “dirəfşi”.

Qarşısına hər işimin

Hakim millət qol gərirdi,

Amalımın, gedişimin

Makinəsin devirirdi.

Məğbun ana qucağında bir öksüzdüm,

Heç başıma əl çəkən yox.

Rəhbərsizdim, babasızdım, böyüksüzdüm,

Ölümümə göz dikən çox.

Vücudumu isitməzdi isti günəş

Çünki soyuq bir təhdidin altındaydım,

Yaşayırdım, lakin acı və müşəvvəş

Üstündə yox, yerin ən alt qatındaydım.

Azad olmaq istəyirdim,

Bir dadrəs bəkləyirdim,

Son dəmimdə, inləyirdim,

Qardaş, qardaş, gəl! – deyirdim.

Hələ cahan qovğasında mənə zaman

Göstərmədi nə acılar?!

Oldu məqsəd uğurunda əsir, qurban

Çox qardaşlar, çox bacılar.
Necatımı əllərində görüyordum,
Hər bir zülmə səbr etməyi kəsdirmişdim.
Hər axşamın bir sabahı var diyordum,
Qabağında ölməyə də söz vermişdim.

Dediyimdə duracaqdım;
Söz – Allah – bir.
Boyunumu buracaqdım
Xidmətində, necə əsir.

Qovuşmaqdan ötrü sənə suya, yerə
Nə “eşk”lər saçmamışdım?!

Nə nəzirlər etməmişdim? Dua üçün bu göylərə
Nə ovuclar açmamışdım?!

Yetmişdi dualarım icabətə,
Artıq qəti mənə tərəf qoşuyordun.
Zatən kəndin timsalsan səlabətə,
Bir dalğalı dəniz kimi coşuyordun.

Biz əl-ələ vermiş idik,
İki həsrət qovuşmuşdu,
Diləyimzə ərmiş idik,
Qara günlər sovuşmuşdu.

Bu sevimli “Azərbaycan” ölkəsində
Hilalınla gün tək doğdun!
Al bayrağın nəfəs aldıq kölgəsində,
Düşmənləri qırdın, qoğdun!
Qəsb edilmiş hüququmu geri aldın,
Bir türk xalqı hökuməti daha qurdun,
Bədxah ellər qəlblərinə qorxu saldın,
Mai, yaşıl, al rənglərlə bayraq vurdun!

Bu bayraq, həm bu hökumət –
Sənin iki xoş asarın.
Bu məmləkət və bu millət
Sonuna dək minnətdarın!

Lakin bunca zillətlərdən, qəmdən sonra
Yeni dinc almamışdım?!

Mən boynuna min hicranlı dəmdən sonra
Təzə qol salmamışdım?!

Vüsalının şərbətini, müştəqiykən
Ancaq-ancaq bu günlər içməmişdimmi?!
Hakimliklə məhkumluğun fərqi mən
Fəqət, fəqət bu dəmlər seçməmişdimmi?!
Səndən yenə aralandım,

Ortalığa girdi hicran.
Ürəyimdən yaralandım,
Yaralı dil sənə qurban!

Bu gün mənə sənə mənə ağır halın
Ürəyimdən qan uddurur!

Zəhmətlərin, məhrumluğun və məlalin
Öz dərdimi unutturur!

Mənim üçün sənsiz cahan nəyə dəyər?!
Ancaq sənə didarınla dilşad idim.
Yaxud sənsiz bütün “Turan” nəyə dəyər?!
Qollarının arasında azad idim.

Nərədəsin? Nərədəsin?
Hicranında od alaram.
Nə ilkbahar, nə də çəmən,
Fəqət səni xatırlaram!

Talesiz mən, bəxtsiz el, öksüz vətən
Didarına yenə həsrət.

Gedəli bir məcburiyyət altında sən
Nə bir fərəh, nə məsərrət.

Gördüklərim həqiqətmi, rüyamıydı?!
Şaşmış qalmış, düşünürəm, bu nasıl şey?

Getsin heçə bu zəhmətlər rəvamıydı?!
Təqib edər bizi ələm, qəm peydərpey.

Ulu Tanrı, bu nə işdir,
Bu ədalət, mərhəmətmi?!
Səbrin sənə pək genişdir
Möhnət bizə bir qismətmi?!

Əli Nəzmi Məhəmmədzadə

“XALİD”

Beş ildən bəri babasının [atasının] yoxsul
təربiyəsi altında yaşayırdı. Anası iki il əvvəl
ölmüşdü. Yamaçılıq [yamaqçılıq] edən babası
evdə kimsə olmadığından dolayı çocuğu hər
sabah kəndisiylə bərabər çarşıya götürərək,
axşamlar bərabər geri almağa məcbur olurdu.
Məsum gözləri anadan yetim qaldığını sanki
isbat edirdi. Hər sabah önündən keçən mək-
təb çocuqlarını, mini-mini məktəb qızlarını
gördükə, ah çəkməkdən [başqa] əlindən bir
şey gəlməzdi. Bəzən babasına:
– Babacığım, neyçin mənə də məktəbə
verməyirsən? – deyirdi.
Babası isə:
– Oğlum, hələ kiçiksən, inşallah gələn il
verəcəyəm, – deyə Xalidi təskin edirdi.

İki il bu hal üzrə keçdi. Xalid yeddi yaşlarına varmışdı.

Artıq məktəb zamanı olmuşdu. Bir hümmətli zəngin əfəndi vasitəsilə Xalid məktəbə verildi. Zavallı çocuq keçirdiyi yoxsul yaşayışa baxmayaraq, qeyrətlə məktəbə davam edirdi. Səkkiz il içində edadını qurtardı. Həman əfəndi tərəfindən darülfünuna da göndəriləcəyi vəd edildi. Yamaçı babasına bir taqım təsəllibəxş sözlər söyləyərək ayrıldı. Dörd il zərfində darülfünün da bitdi. Doktor olaraq geri döndü.

Artıq yamaçı əvvəlki işindən əl çəkmiş, Xalid sayəsində ticarətlə məşğul idi. Xalid isə vaxtı müsaid olduqca keçirdiyi günləri xatırlayaraq, tərcümeyi-halını təsvir edərək, bir kitab yazırdı.

Davud

ELMƏ DOĞRU!

Elmə doğru yürüyəriz,
Addım-addım yaxlaşarız,
Millət üçün çalışarız,
Gözəl elmi arayarız!
“Çalış vətən uğurunda”
Asan dillə deyəriz.

İşıq, parlaq din yolunda
Ölməyə dəvət edəriz!

Mikayıl Rəfizadə

“NOVRUZ” QƏDİM MİLLƏTLƏRDƏ

Hər bir millətin kəndinə məxsus bayramları, şadyanalıqları var ki, onlar təntənəli bir surətdə qarşılanırlar. Həmin bayramlardan biri də ümumiyyət üçün “novruz” yəni “yeni gün”, “yeni il” bayramıdır ki, bütün yevropalılar bir yanvar deyər adlandırmışlar. Biz müsəlmanların isə yeni ili, yəni novruzunu bir yanvar olmayıb, həqiqi yeni il sənə başı, baharın ilk günü 9 martdır ki bayramlıq edirik.

9 martda təbiət guya bütün sənə dalmış olan uyqusundan oyanıb yeni bir həyata qədəm qoyur. Ətrafda bir təbəssüm, insanlarda isə bir şadyanalıq görünür. İştə, 9 mart bizim novruzumuz, təzə ilimizdir.

Şimdiki əsrdə bəzi millətlərin bayramları bir yanvarda, bəzilərininki fevralda, marta və başqalarının da hətta aprel vəyainki mayıda vüqu bulur [olur]. Baxalım qədim əsrlərin bayramlıqlarına.

Qədim babil[li]lər təqvimlərini ay hesabı ilə aparıb, sənəni 365 gün 4 saata bölmüşlər. Aylardan kimisi 30 və kimisi 29 gün sayırdı. Sənə başı 9 mart olub, həman gün

baharın biri və yeni sənənin ilk günü hesab olunardı.

Qədim yəhudilər təqvimlərini ay hesabı ilə aparıb, 235 ay bu hesab ilə 19 günəş ilinə müsavı idi. 19 sənənin 12 sənəsi 12 aydan adi və 7 sənəsi 13 aydan kəbisə il [uzun il] sayırdı. Yəhudi aylarının adları qədim Babil aylarına bənzəyir. Qədim yəhudilər təzə ili yenə martın 9-undan sayıb aprelin, nisanın 15-nədək şadlıq edərdilər.

Qədim misir[li]lərin təqvimləri təqvimişəmsi idi. Sənəni 12 aya və hər ayı 30 günə təqsim edib [bölüb], axırınca aya isə 5 gün daha əlavə etmişdilər. Təzə il bayramını misirli “mum” (iyul) ayında edib, həmin ayı da sənə başı deyər təsmiyə etmişdilər [adlandırmışdılar].

Qədim romanlar sənə başı bir yanvar sayırlar. Bu günü onlar böyük allahlarının Yanusun şərəfinə şadlıq yaparlar. Birinci ay Yanusun ismiylə adlanıb, şimdiyə qədər yanus, yəni yanvar denilir. Yanvarın birində romanlar bayram əlbisələrini geyib bir-birinin ziyarətinə gedərlər, təbrik edərlər, hədiyyələr, peşkəş göndərlər. Sübh tezdən Rim şəhəri çiçəklərlə, bayraqlarla müzəyyən olub [bəzənib], gözəl bir mənzərə təşkil edərdi. Mart ayını romanlar Mars nam allahlarının ismiylə adlandırmışlar. Başqa aylardan may Maianın və iyul Jül Sezarın şərəfinə denilmişlər.

Qədim iranlılar sənə başını 9 marta hesab edib həman günü şadlıq edərdilər. Bu

gün iranlılar təzə əlbisələr geyinib bayram etmələrinə görə, 9 marta “əlbisə bayramı” dəxi denilmişdir.

Xitalılar (çin[li]lər) sənə başını 12 fevralda baharın birinci günü bayramlıq edərlər. 12 fevral “novruz” olmağına görə, Xitada milli bayramların ən rəvnəqlisi sayılır. 10 gün əqdəm [qabaq] bütün dükənlər, bazarlar bağlanıb, xitalılar təntənəli bir surətdə şadlıq yaparlar. Fevral ayının 12-ndən etibarən xitalılar dəstəylə hər külfət öz bütələrinin hüzuruna gedib sübhə kimi bütün gecə dua oxumağa məşğul olurlar. Sübh açılar, yenə təbrik, yenə şadlıq edərlər.

İ. Oruczadə

KAPİTAN ROBERT SKOTTUN QÜTBİ-CƏNUBİYƏ DOĞRU SƏYAHƏTİ

On beşinci əsrdən başlayaraq Qərbi Avropaya baxanda, üzərində bulunduğumuz kürreyi-ərzini şəklini, əhvali-təbiiyyəsini öyrənmək arzusunda olan böyük-böyük səyyahlar, öz şanlarını artırmaq və məmləkətlərini daha ziyadə vüsətləndirmək [genişləndirmək] istəyən hökumətlərin köməkləriylə böyük-böyük kəşfiyyatçılar meydana çıxmasını görürüz.

İştə, bu səyyahların axırincısı Robert Skottdur ki, 1910-1913 sənələrində insanlara imdiyə kimi məlum olunmayan Qütbi-cənubiyyə tərəf səyahət etmişdir.

Bu axır zamanlarda mərhum Robert Skottun qadını, sevgili ərinin səyahətnaməsini[n] İngiltərədə təb [çap] edilməsinə ixtiyar verdi. Səyahətnamədə səyyahların gördükləri yerlərin, aldıkları məlumatların, ingilis səyahinin və yoldaşlarının başlarına gələn qəzanın həpsini bizə söyləyir.

1

“1910-1913 sənələrində Qütbi-cənubiyyə doğru Böyük Britaniya səyyahları” sözləriylə hər bir ingilis fəxr eyləyirdi. Hərçənd Skottun özü və yoldaşları bu səyahətdə məhv oldular, amma səyahət faydasız qalmadı. Ərzin şimdiki hala qədər buz və qar dəryaları ilə qaplanmış altıda bir parçası olan Qütbi-cənubidən bizlərə məlumat verirlər. Qütbi-cənub buz və qar dəryalarından azad olacaqmı? Heç o barədə bir əsər görünürmü? Orada nəbatat və heyvanat bulunurmu? – suallarını ingilis səyyahları həll etmək istəyirlər. Kapitan Skott öz səyahətnaməsində deyir ki, müsafirlərin [səyyahların] məhv olması səfərə lazımınca hazır olmamalarından deyil, cürbəcür bədbəxtliklərdən oldu. Məsələn 1911[-ni] sənədə mart ayında 83 qradusda soyuqdan ümumi atlar məhv oldular. Sonra

şiddətli küləklər, boranlar başladı. Misafirlər gedəcək yollar dərin qar dəryasına döndü. Xülasə, müsafirlər birinci addımlarından bədbəxtliklərə düçar oldular.

(bitmədi)

Mütərcim Müqbil

LƏTİFƏLƏR VƏ HƏKİMANƏ SÖZLƏR

1) Bir alimə dedilər: “Az oxu, dəli olarsan!”
Dedi: “Mane olmayın, mən dəli ollam, siz ağıllı!”

2) Vurulan ləkələr silinməyən kimi, verilən cəzalar da unudulmaz.

3) Özgə qapısı döyən işindən olar.

Bəhram [Musazadə]

1) Haqq daima qalibdir, məğlub deyildir.

2) Lisan qəlbə bir tərcümandır.

3) Qələm iki lisandan biridir.

4) Qənaət tükənməz bir dəfinədir.

5) Sərvət qənaətdədir.

6) Elm əməl ilə qaimdir [davamlıdır; möhkəmdir].

7) İnsan insanın ayinəsidir.

8) İnsan üçün ədəb, nəşəbdən [nəsildən, soydan] daha qiymətli bir şərafətdir.

9) Cahil kəndi nəfsinin düşmənidir.

10) Aqil düşmən cahil dostdan xeyirlidir.

11) Səlamət sədaqətdir.

12) Məkanın şərafəti sahibinin şərafətilədir.

13) Sənə söz gətirən, səndən dəxi söz götürər.

14) Ən xeyirli söz müxtəsər və müfid [faydalı] olan sözdür.

15) Elmin rütbəsi rütbələrin ən şərafəlisidir.

16) İnsanın səlaməti dilini tutmaqdadır.

17) İstiqaməti-biyar kəramətdən xeyirlidir.

18) Səbr səlamətin anaxtarıdır [açarıdır].

19) Kəndi dırnağın qədər heç bir şey vücdunu qaşımaz.

20) Eyi xoy [xasiyyət] xeyirli arxadaşdır.

21) Əql xeyirli bir rəfiqdir.

22) Ac adam kəndini atəşə salar.

23) Acın qarını doyar, gözü doymaz.

24) Əcəldən başqa hər şeyə çərə bulunur.

25) Adam adama lazımdır.

26) Adamın qiymətini ancaq adam bilər.

27) Adamın eyiliyi alış-verişdə bəlli olar.

28) Adamın heyvaniyyəti yeməklə, insanlığı oxumaqla olar.

29) Ən xeyirli miras ədəbdir.

30) Əkən biçər.

31) Əlindən gələn eyiliyi əsirgəmə.

32) Allah bir qapını qapar, bir qapını açar.

33) Allah səbrli qulunu sevər.

Bəyzadə Rəhim

Qadın ana, kişi ərkəkdir deməli,

Üsuli-təbiət bişəkdir deməli.

Bəhram [Musazadə]

1) İnsan heyvandan “mənlik” ilə seçilər.

2) Güc göstərmək həqiqət aramaq deyildir, xalqı öz məsləkinə dəvət etməkdir.

Bəhram [Musazadə]

Əfəndi bir əhibbasından [dostlarından] birinə bir təzkirə [məktub] yazmışdı.

“Al bunu filan əfəndiyə götür” deyərək uşağına [xidmətçisinə] verdi.

Bir çəyrək sonra qayıtdı.

– Məktubu götürdünmü?

– Götürdüm.

– Verdinmi?

– İstədi amma vermədim.

– Neyçün?

– Sən mənə “götür” dedin, “ver” demədin ki verəydim. Götürdüm qarşıdan göstərdim yenə geri gətirdim.

– Heç olmazsa oxutdunmu?

– Xeyr.

Əfəndi qəhqəhə ilə gülməyə başladı.

– Sənə heç bir şey söyləmədimi?

– Söylədi: “Eşşək” dedi. Lakin sənə mi dedi, yoxsa mənəmi, anlayamadım.

Mirzə Abbas [Abbaszadə]

POSTA QUTUSU

1 – Fərrux əfəndiyə:

Göndərdiyiniz şeirin şu bəndlərini dərc etdik:

Həyatımda iqbalım məktəbdir, məktəb,
Şövkəti-istiqlalım məktəbdir, məktəb.
Məktəbsiz bir millət məhv olub gedər,
İstiqlal vətənə məktəbdir, məktəb.

2 – Cavad əfəndiyə:

“Əfkari-mütəəllimin” nam məqaləniz dərc olunmadı.

3 – Z[eynal] A[ğazadə] əfəndiyə:

Şeiriniz gələn nömrəyə buraxıldı.

4 – X. Axundzadəyə:

Şeiriniz məqalənizdən lüzumlu görüldü.

“Ədəbiyyat şöbəsi”

“İDARƏNİN FƏALİYYƏTİ”

Bu sənə təlim haqq[ın]dan azad üçün verilən ərizələrə baxılıb, edadi məktəbin iki nəfər və ali-ibtidai məktəbin yeddi nəfər mütəəllimləri[nin] yarım sənəlik təlim haqqı Cəmiyyət tərəfindən verilib. Bundan maəda [bundan əlavə], idarənin qətinə [qərarına] görə, iki nəfər edadi və bir nəfər ali-ibtidai mütəəllimlərinin dolanacaqlarına maddi müavinətdə bulunmaq üçün Cəmiyyət tərəfindən ayda ikisinə yüz (100) rublədən və üçüncüsünə iki yüz (200) rublə verilir.

Cəmiyyətin iş şöbəsinin 9 yanvar 1919-cu sənəyədək ümumi məxarici 9271 rublə olmuşdur.

18 yanvar 1919 sənədə “Zarya” salonunda mövqeyi-tamaşaya qoyulmuş “Arşın mal alan” nam oper[ett]adan:

Ümumi mədaxil 4407 rublə

Ümumi məxaric 1041 rublə

Xalis para isə 3366 rublədir.

Qadınlar üçün “Zarya” salonunda mövqeyi-tamaşaya qoyulmuş “Arşın mal alan” nam oper[ett]adan:

Ümumi mədaxil 1208 rublə

Ümumi məxaric 880 rublə

Xalis para isə 328 rublədir.

Cəmiyyətin xüsusi kütübxanasında keçən sənədən qalan kitablar 185 ədəd, hədiyyə olunan 60 ədəd.

Şimdilik 335 cild kitabçalar mövcuddur.

Gəncə Mərkəz Mütəəllimlər Komitəsinə türk mütəəllimləri tərəfindən atıdəki [aşağıdakı] əfəndilər seçilmişlər:

1) Səfikürdski Mahmud;

2) Poladzadə Məhəmməd.

Sədr: Səfikürdski

Katib: Oruczadə

8 mart 1919 miladi

Sayı 3

*

İki həftəlik

*

Birimci il

*

İki həftəlik

*

Sayı 3

Milli, ədəbi, tarixi və fənni bir məcmuədir.

16 nisan 1335 [16 aprel 1919]

Gəncədə Bəradərani-Hacıhəsənzadələrin mətbəəsində təb olundu.

FÖHRÜST

- 1 – Vətən atası Bəhram Məlik Musazadə (mütəəllim)
- 2 – Vətən avarəsi Babazadə Kaşif
- 3 – İstiqlal gecəsi Bəyzadə Rəhim
- 4 – Bir duyğu Bəhram Məlik Musazadə (mütəəllim)
- 5 – İxtiyar Oruczadə (mütəəllim)
- 6 – İthaf Əli Nəzmi
- 7 – Yamaqçı Qənbər oğlu (müəllim)
- 8 – Bir qarı Bəhram Məlik Musazadə (mütəəllim)
- 9 – “Probuşdeniya” Oruczadə (mütəəllim)
- 10 – Naxırçı Bəhram Məlik Musazadə (mütəəllim)
- 11 – Türk dili Davud (müəllim)
- 12 – Şəbi-tənha Zeynal Ağzadə
- 13 – Varmı bir qurtaracaq? Cəlil (mütəəllim)
- 14 – Qurultay barəsində bir neçə söz Bəhram Məlik Musazadə (mütəəllim)
- 15 – Əsgər! Davud (müəllim)
- 16 – Qardaş məzarı Davud (müəllim)
- 17 – Ərəb mədəniyyəti Mikayıl Rəfizadə (mütəəllim)
- 18 – Xalq nəzərinə “Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti”
- 19 – Atalar sözü
- 20 – Lətifələr
- 21 – İdarənin fəaliyyəti
- 22 – İdarədən cavablar
- 23 – İxtar.....
- 24 – Elanlar
- 25 – Sual.....

ƏFKARİ-MÜTƏƏLLİMLƏRİN

İki həftəlik

milli, ədəbi, tarixi və fənni bir məcmuədir.

16 nisan 1335 [16 aprel 1919]

Nömrə 3

Bu aləmdə bir iş yox ki, sıxıntısız yapılsın,
Bizi yaşıl tağlarında imrəndirən hər yemiş
Zəhmət çəkən insanların əlləriylə yetişmiş,
Mənim dəxi çiçəklərim varsın öylə açılsın!

Məhməd Əmin

“GƏNCƏ TÜRK MÜTƏƏLLİMLƏR CƏMİYYƏTİ”

qoca xalq xadimi Ələkbər bəy Rəfibəyzadənin vəfatını kamali-yə'slə [böyük hüznə]

bütün vətəndaşlarımıza xəbər verib, oğlu Xudadad bəy Rəfibəyzadə cənablarına

başsağlığı verir.

Xalq xadimləri bir-bir səhnədən enirlər!..

Qardaşlarım! Buraya kimi gözlədim; bu axırımcı nöqtədir; lakin bir kimsə, istər çöl xalqından, istər mütəəllimlərdən Ələkbər bəy barəsində bir kəlmə də olsa demədi. Artıq dözəmmədim, çünki Ələkbər bəyin haqqı, istər çöllülərin, istər mütəəllimlərin, hər ikisinin də boynunda çox idi. Çöl xalqının əməllilərindən kim bilməyir: Ələkbər bəy ha[n]sını gördükdə, deyirdi: “Uşaqlarınızı oxudun, uşaqlarınızı oxudun!” Çünki o mərhum bilirdi ki, əgər bu milləti səadətə yetirəcək bir adam olacaqsın, o, oxumuşların arasından çıxacaq. Mütəəllimlərə gəldikdə, nə deyəlim! Bildir idi, nədənsə yolumuz bu mərhumun evinə düşdü, qonaq getdik. Böyüklüyünə baxmayaraq, bizimlə oturub uşaq kimi keçmişdən söyləyirdi (pund [bunt; qiyam; iştişaş] ilindən), durub gəldikdə, bizi ta bazarın başına kimi otürdü. Bu sadəlik təkrar Ələkbər bəyin böyüklüyünü sübut etməyirmi? “Böyüklük sadəlikdədir!” Ələkbər bəy balaca bir uşağın əlindən tutub irəlilədən kimi, bizim millətin əlindən tutub, hələ Nikolay dövründən bəri, buraya kimi gət[ir]di! Artıq aparmayacaq! Lakin unutmamalıyıq! Heykəl yapmalıyıq! Avropalılar bir iş tutan, şücaət göstərən, bir şeyi icad edən adamlarına milyonlar töküblər heykəllər yapıran kimi, biz də az da olsa bir nişangah qoydurmalıyıq!.. Ümidvaram ki, nəinki gəncəliklər, çöllülər, hətta bütün Azərbaycan bu işdən boyun qaçırmayacaq! Axır sözü: Əlvida, əlvida! – deyib bu mərhumun ruhuna rəhmət oxuyuram!..

Bəhram Məlik Musazadə

“VƏTƏN AVARƏSİ”

yaxud

“BİR QƏRİBİN NALƏSİ”

Uzaq düşdüm vətənimdən, elimdən,
Sevdicəyim yada düşüb, ağlaram!
Gencə cahan mənim üçün dar olmuş,
Öz bəxtimə mən yanuban ağlaram!

Məni fələk ayrı saldı yarımdan,
Min zülm ilə əlim üzdü varımdan,
Cana doydu cümlə ellər zarımdan,
Ayrı düşdüm sevgilimdən, ağlaram!

Vətənimə əsdi zülmət yelləri,
Qana batdı sevgilimin telləri,
Solmuş onun əlvan rəngli gülləri
Bu halları yada salıb ağlaram!

Aman Allah, səndən kömək dilərəm,
Baş götürüb bu ellərdən gedərəm,
Vətənimçün çox bəlalər çəkərəm,
Keçən günü yada salıb ağlaram!

Budur mənim arizu həm diləyim:
Yetsəm yara əbəs deyil ölməyim,

Müşkül olmuş vətənimə getməyim,
Dərdimə yox çarə edən, ağlaram!

Babazadə Kaşif

(mabədi)

İSTİQLAL GECƏSİ

Səsində öylə qərib bir hal vardı ki... itaət etməmək mümkün deyildi. Durdum. Bastonumun əlimdə qalan parçası yerə düşdü. Bu kimdi? Uzun, bol və siyah palto-suyla, gecələyin ziya altında daha parlaq görünən bəyaz saçları, bəyaz saqqalıyla həqiqətdən pək uzaq bir xəyalı, bir həyulanı andırırdı.

– Nə var? – deyə tutuşan gözünün ta içinə baxdım.

Sakin, soyuq bir təbəssümlə sordu:

– Sərxoşmusan?

– Xayır.

– Dəlimisən?

– Xayır.

– Öylə isə, neyçün fənərə vurdun?

– ...

– Bastonunu neyçün qırdın?

Kəkələdim:

– Heç...
– Heçmi? Nə demək? Sərxoş deyilsən, ağlın başında! İnsan düşünəndir. İnsan yaptığını biləndir.

– Ey... – deyə omuzumu silkərək keçmək istədim.

Tanımadığım bir bunağı dinləyəcək vaxtım yoxdu. Ansızın daha ziyadə uzayırdı sandığım boyuyla mənə doğru yaxlaşdı. Sol umuzuma soxuldu.

– Xayır, qaçma, – dedi.

Şaşaladım.

Təkrar üzünə baxdım:

– İşim var mənim, canım...

– Bu vaxt, gecə yarısından üç saat sonra... nə işin olacaq?..

– ...

Cavab verəmmədim.

Bu tanımadığım ixtiyar məndən nə istəyirdi? Qəlbimdə bir ağırlıq duyurdum. Amma qızamayırdım.

Yenə kəkələdim:

– Buraxınız məni gedəyim.

– Xayır, mənimlə gəl, mütləqə gəl, yarım saat mənimlə gəl. Görürəm ki, sən, zavallı gənc, böyük bir qələyan [coşma, həyəcan] içindəsən. Yüksəlməzsən, uçurumlara yuvarlanarsan. Əsl həyatın səadətini, əsl həqiqi ləzzətləri duyammazsan. Gəl, mənimlə gəl...

Yürüməyə başladı, mən də qeyri-ixtiyari

bir itaətlə yanında gedir, başqa aləmə mən-sub bir insanmış hissini verən açıq alınına, qırıq burnuna, söylədikcə qımıldayan bəyaz və böyük saqqalına baxırdım.

(mabədi var)

Daşkəndli Bəyzadə Rəhim

SƏADƏTİMİZ GƏLƏCƏKDƏDİR!..

Bir duyğu

Çapan bulud, bir dəqiqə aram tut,
Dinlə bir az, ürəyimdə sözüm var!
Aman getmə, qəmküsara rəhm et,
Heç unutma, ağlamağa gözüüm var!..

Tutqun bulud, buralarda durma, get!..
Əsən külək, qanadını yığma, əs;
Bu buludu buralardan rədd et...
Daha bəsdir, daha bəsdir, əsmə, kəs!..

Uçan qumru, get günəşə xəbər ver,
Təbrik eylə, buralarda bulud yox!..
Müəzzinim, çıx, Allahu əkbər ver,
Ayılsınlar, daxmalarda yatan çox!..

Günəş sevən, qalx ayağa ona bax,

Alışbıdır şafəqinə göy və yer!

Əyində al qırmızı dona bax!..

Dur ayağa, dur ayağa, salam ver!..

Bəhram Məlik Musazadə

“İXTİYAR..”

Yüz sinnli [yaşlı] bir ixtiyar...

Bəyaz saqqallı, zəif bədənli, ixtiyarlıqdan sararmış bənizi, titrək əlləri, qırıqmiş üzü... Sararmış bəbəyi, batmış gözləri... Titrək əlləriylə ağaca təkyə edir [söykənir] – ayağa qalxmağa daha qüvvəti qalmamış... Gözlərindən biixtiyar yaşlar axır... Əsəblərində sanki qan cərəyan etmən... Qəlbi çırpınar... İxtiyarlıqdan sıxılar... Sanki yüz sənəlik bir həyat puç olmuş, ixtiyar çocuq olmuş...

İxtiyar fikr aləminə dalmış, ruhca dünyanı həqiqətən tərk etmiş idi. Ruhü başqa bir aləmdə səyahət edir, pişi-nəzərində [gözünün qabağında] min dürlü şəkillər peyda olur. İxtiyarı maraqlandıracaq, dünyada daha bir şey qalmamış. Sararmış gözləriylə batmış qulaqları ətrafı görər, eşidərsə, amma ixtiyarın fikrin cəlb edəmməzdi...

– Nə üçün yaşadım? – deyə ixtiyar kəndindən sorardı.

Qocanın gözləri biixtiyar yumuldu, fikrin

qeyb etdi, guya göz önündəki şiməndüfər [qatar] pəncərəsindən ətrafa son bir nəzər salıb, şəhərləri, qəsəbələri, kəndləri müşayiət edər kimi nəzəri bir nöqtəyə cəlb olunmuşdu... Çöhrəsində bir təbəssüm əsəri görünürdü.

Əcəba ixtiyarın nəzəri nəyi təsvir edirdi?

İxtiyar kəndi damçasını xəyalına gətirmişdi... Xoşbəxt bir külfət... İxtiyar, bir tifil imiş... Deyirlər annəsi və pədəri [atası] onu pək sevrəlməmiş... Tifil külfətin ən əziz, ən qiymətli bir qönçəsi imiş. Annəsi ona layla çalıb, gecə-gündüz ondan ayrılamazmış...

Tifil çocuq olmuş... Həyatı əyləncələrlə keçmiş. Annəsi onu sevdiyi üçün acı bir söz deməzmiş... Bu vaxt çocuq azarlar deyirlər, daha ölümcül halına gələr... Pədəri və annəsi ağlar, nalə edər, dua edirlər... Çocuq şəfa tapsın deyə bir qurban deyərlər... Zavallı atanın duası qəbul olunar... Çocuq şəfa tapar...

Daha məktəb vaxtı gələr, yoldaşlarıyla bərabər məktəbə getmək istər, annəsinə yalvarar, annəsi isə məhəllə çocuqlarıyla onu məktəbə buraxar...

Buraya qədər həyatını təsvir edən ixtiyarın çöhrəsi bu əsnada pozuldu. Sanki tufulluylə [körpəliklə], çocuqluqla təbəssüm də qeyb olundu... Sanki həyat, yaşamaq tufulluylə, çocuqluqla, məsumluqla imiş...

İxtiyarın nəzəri səyahət edirdi.

Çocuqluq... Şəbabət [gənclik]...

Çocuq insan olmaq üçün oxumaq istər...
Zavallı çocuğun ümidi əbəs imiş... Məktəbə
davamında onun sevimli pədəri vəfat edər...
Dul annəsinə əkmək qazanacaq əl lazım... Na-
muslu çocuq istiqbalını [gələcəyini], həyatını dul
annəsinə fəda edər... Oxumağı buraxar, mək-
təbi tərk edər...

İştə, 16 yaşında bir çocuq bir loğma əkmək
və annəsinin namusu üçün həyatıyla çarpışar,
əlləri qabarar, işlərdi.

Çocuq, arxadaşlarının məktəbə davamını
görüb, ürəyi sıxılırdı.

– Ah, neyçün mən də insan olmaq
istərkən, mənə mane olurlar? – deyərdi.

Lakin bunun bu acı sədası eşidilməzdi.

Zavallı annə çocuq üçün daima əsirdi...
Çocuq daha oğlan olmuş, həyata qədəm
atmalıdır...

– Oğlum, çalışırsan, mən də səni xoşbəxt
etməliyəm! – deyib, oğluna qonşunun yeti-
mə qızını almış, yavrusunu xoşbəxt etmiş-
miş...

Yenə həyat keçir, külfət artır, dolanacaq
üçün çalışmaq lazım... Əkmək üçün dolan-
dırıcı qollar lazım... Zavallı oğlan həp dul
annəsi, həp külfəti üçün əkmək qazanırmış...
Min əziyyət və məşəqqətə girişir... Şəba-

bətdən bir əsər, cavanlıqdan bir nümunə
qalmamış... İxtiyarlığa qədəm qoymuş... Beli
bükülmüş... Saçları gün-gündən ağarmış,
qocalmış...

– Neyçün yaşadım? – deyib, ixtiyar bu
sözlərdən diksinib gözlərin açdı...

Qəlbi çabük-çabük [sürətlə] vururdu... Kən-
dini dalğalar üzərində bir uçuruma tərəf
yuvardıdığı hiss edirdi... Xilas olmaq üçün
çırpınırdı... Lakin heyhat... İxtiyarda nə əski
şəbabətlik, nə əski hünər qalmamış... Bütün
həyatını mücadiləyə sərf etmiş ixtiyar, axır
nəfəsində də yenə çarpışır, yenə vuruşurdu...

İxtiyar məktəb yoldaşlarının xatırladı. Onlar
həp insan olmuşlar... Onların əlləri fəhləlikdən
qabarıb, üzləri günəşdən qararmamış...

– Mən də insan olardım... – deyib, ixtiyar
susdu.

Lakin qabarmış əllərinə baxıb, çalışqan-
lığını nəzərə gətirdi. İnsaniyyətə bu əllərin
yaradıcı bir makinə olduğun[u] və çocuqluq-
da dul annəsinə, külfətinə əkmək ağacı
olduğunu xatırladı. Qəlbi çırpınıb fəxr edir-
di.

– Mən də insanam!

– İştə, neyçün yaşadım! – deyib qoca
gözlərindən axan biixtiyar yaşları fərəhlə si-
lirdi...

Təbiət hələ durur...

İ. Oruczadə

İTHAF

Mirza Əliqulu Qəmküsərin ruhuna

Şe'r ü ədəbiyyat sipehrindən işıqlı

Bir nəcm daha düşdü sönüb sineyi-xakə.

Ərdi sona bir ömr, kədərli, dolaşlıqlı,

Sərdi onu bir dəsti-dəni xaki-hələkə.

Susdu əbədi bir süxənarayi-əməlzər,

Oldu güləməz ol ləbi-pürxəndeyi-giryan.

Xak oldu da bir sinə ki gəncineyi-əş'ar,

Doldu o dili-pürhəvəsü pürəmələ qan!

Bir şairi-xoşhalü bəyan, natiqə-pərdaz,

Bir aşiqi-namavəri-hürriyyəti-vicdan!

Qıldı yaralı ruh ilə yüksəklərə pərvaz,

Qoydu bütün əhbabı[nı] əfsürdeyi-hicran.

Sən ey şüərə məclisinə zivəri-yekta!

Sən ey ürəfa məcməinə üzvi-bigənə!

Ey gülşəni-millətdə olan bülbüli-guya!

Ey ruh verən sözləri ilə dilü canə!

Yüz heyf ki, aldı səni dövrən əlimizdən

Etdi bizi matəmzədə, qəmdidə vü həsrət.

Ey pak-dil insan, o böyük ruhuna bizdən

Yüz səcdə vü tə'zim və min hörmətü rəhmət.

Əli Nəzmi Məhəmmədzadə

YAMAQÇI

Kəndisi orta boylu, sarıyağız, uzun yumru,
nə də uzunraq, bizlər "tat" dediyimiz İran
türkü. Vətəni olan İran Azərbaycanı onu kəndi
sinəsində bəsləməyib, cümhuriyyət qarda-
şının üzərinə atmış. O, qarnına ətməyi
arvadların yürüdükcə dabanı şartlatan
başmaqlarını, uşaqların təpik döyüşü oyna-
maqdan sökülüb, küçələrdə yürüməkdən
vaxtsiz altı yeyilən məst və yarımboğazlılarını,
erkəklərin də bəzisinin hündürdaban baş-
mağını, bəzisinin də boğazlılarını yamayıb
pinələməklə qazanırdı. Onun iynə-bizi ayaq-
qablarını məxsus tikilmiş dükanlar içində,
dəzgahlar dalında deşib tikməyir. Onun yorul-
maz əlləri küçələrin pozğun havasında, yayda-
yazda kölgədə, qışda-payızda güneydə [gün
düşən yerdə] bizi soxub iynə ilə tikirdi.

Noyabrın gəlməsini üşüdücü soyuqlarla

müjdələmişdi. Bir gün o ... küçəsindən keçirdim. Qoca bir çınarın dibində qaldırımın üzərində çamurdan yapılmış bir qülbə [dam] gördüm. Qülbənin bir divarını oradakı məhəllənin divarı təşkil edirdi. Düz boyu girilməz qapısı qışın cənub günəşinin şölələrinə açıq idi. O, qülbəsində otururdu. İçəridə ancaq kəndisini və bir də yamanılmağa gətirilən ayaqqabılar ilə iynə-bizdən, ağac örsdən, gön isladan su qabından ibarət şeyləri görmək mümkündür. Qapı qabağında bardaş qurub işləyirdi və gəlib-gedənə də baxırdı.

Bir dəfə yenə buradan keçirdim. Qış günəşi yarım istili şölələrini qülbənin ağığından yamaqçının vücuduna sərpirirdi. İçərisində yalnız kəndisini sığışdıran mini-mini çamur evin ağac dallarından [budaqlarından] atalarcasına yapılmış çərçivəsinin sol qanadında üstübaşı kirli-pasaqlı, əynində əski-püskü palтарыyla, yaradılışdan gözəl, yuvarlaq çöhrəli, iri gözlü fəqir bir qadın oturub yamaqçıya iti, ruh əzici bir baxışla baxırdı. Bu, həyat mübarizəsində məğlub olanlardandır; yəqin sədəqə surətiylə xanımlar verən başmağı yamadırdı. Yamaqçı iynə-bizi əllərində oynadaraq iti və əzici baxışın qarşısında solğun qadına mərhəmətli bir baxış fırladaraq ona malik olmaq duyğusunu yaşayırdı.

İynə-bizi bir-birinin dalınca gönə soxan

qollar sanki deyirdi:

Mənə gəlsən, bu əllər səni də idarə etməyə para qazana bilər.

Qanbar oğlu

BİR QARI

Qoca, düşkün, düşkün bir qarı,

Ölmüş oğlu, qızı, həm əri.

Əlli-altmışa yetmiş yaşı,

Dərd içində ağarmış başı.

Biçərə qarı!.. Bel bükülmüş,

İnci dişlər təmiz tökülmüş.

Göz batmış, qulaqlar saralmış,

Əl yanmış, ayaqlar qaralmış...

Cırıq, cında... Qazananı yox...

Pulu yox, parası yox, dərdi çox...

Bəhram Məlik Musazadə

“PROBUJDENİYA”

Şəhərimiz Qafqaziyanın canlı şəhərlərindən biri olduğu halda, mətbuat aləmində ən geri qalan şəhərlərdən idi. İstibdad sərəsindənmi, nədənsə, Gəncə kimi bir şəhərdə qəzetə də olsa belə bir şey çıxmazdı. Lakin təşəkkürlər olsun ki, istiqlalımız elan edildi. Bu

gün paytaxtımızda çıxıb, varlığımızı anladan “Azərbaycan” kimi qəzetəsinin ilk nömrələri keçən sənə şəhərimizdə çıxdı. Demək, daha arzumuzə nail olan kimi olduq, camaatımız mətbuat üzü gördü.

Bu sənə isə Gəncə türk mütəəllimlərinin sayəsində şəhərimizdə “Əfkari-mütəəllimin” namında daha bir məcmuə görürüz. Tərəqqiyə, maarifə doğru açılmış cığırılar işıqlanır, gələcəyə olan etiqadımız, ümidimiz möhkəmləşir... “Əfkari-mütəəllimin” çıxdı... Eşidənlər gördü... Oxudu... İmansızlar imanlandı... Əski fikirlərindən daşınmağa başladılar... Lakin məcmuə çıxar-çıxmaz çox danışıqlar eşitdik... Çox “tənqidlər” dinlədik... Məcmuəniz gülüncdür... Şeirinizdə qafiyə yoxdur. Yazanlarınız çocuqdur... Yazdığınız mənasızdır... Bilməm nələr, nələr... Qapayın! Qapayın məcmuənizi, demişlər...

Yəni “Yaşamaq istəməyirəm və yaşamağa qoymaram!” Bax! Nə gülünc bir “tənqid”! Mütəəllimlər cəmiyyət təşkil edərlər, biçiz [yoxsul] arxadaşlarına müavinətdə bulunurlar, təlim haqlarını verərlər, buna əvəz olaraq “çocuqlar cəmiyyəti” deyə təhqir olunar... Kəndilərindən böyüklərə ibrət olub min əziyyət, məşəqqətlə məcmuə nəşr edərlər, “tənqidçilər” tərəfindən gülünc olunurlar...

Biz isə deyirik:

“Aynəsi işdir kişinin, lafa baxılmaz!”

İnsana yaraşmayan küçə tənqidi buraxılsın.

İştə şu qədərcə söyləyib “Əfkari-mütəəllimin” sərəsəsi olaraq Gəncə Mütəəllimlər Komitəsi tərəfindən “Probujeniya” namında rusca çıxan məcmuə barəsində bir qəç söz söyləməyi kəndimə borc bildim.

Məzkur [deyilən] məcmuə hər 15 gündə bir

dəfə olaraq mütəəllimlər həyatından bəhs edəsi məcmuədir. Məcmuənin birinci nömrəsi bir qəç məqalə və şeirlərdən ibarətdir. “Vəzifəmiz” nam məqalə müxtəsər[ən] məcmuənin mütəəllimlər həyatının dairəsinə aid olduğunu söyləyib, mütəəllim və qeyri-mütəəllimləri məcmuəyə yardımında bulunmağa dəvət edir.

Məcmuənin hələlik müəyyən bir məsləki görünməyir... Yersiz məqalə dəxi vardır. Məsələn Ararat hökumətinin Maarif naziri Ermənistanda bulunan mütəəllimlərə dəvətnamə göndərmiş, onları Ermənistan Cümhuriyyətiylə təbrik edib, birliyə dəvət etmiş... İttifaqlar təşkil edib başqa məmləkətlərdə olan erməni mütəəllimləriylə rabitəyə, sıxı ittifaqa girişməyi təklif etmiş... ilax.

Məncə bu dəvətnamənin dərci “Probujeniya”ya başqa bir rəng verib, oxucularda başqa bir fikir oyadar... Mütəəllim arxadaşlar kəndi daxili həyatlarından yazsalar da daha eyi olardı... Çünki məcmuə kəndi malımız olduğu üçün, yazılanlar da kəndi yaralarımıza mərhəm olmalıdır...

Mütəəllim əfəndilərin arzularını təbrik edib məcmuələrində müvəffəqiyyət dilərəm.

İ. Oruczadə

NAXIRÇI

Naxırçıyıq, çünki naxır otarıq,
Cavan ömrü mal dalında qutarıq,
Səhər durub tezdən çölə gedərik,
Aşsam gəlib haqqa dua edərik.

Çantamızda para çörək götürürük,
Düzdə onu yavan-yaşiq ötürürük,
Susasaq da çay suyunu içərik,
Bizlər gündə neçə çaylar keçərik.
Oyun üçün biz də şeylər taparıq,
Eşşək minib yaxşı düzə çaparıq,
Tüfəg qayrıb ata, mala atarıq,
Yorulsaq da kol dibində yatarıq.
Ziyanlıqda qol-qanadı açarıq,
Onda bizlər tezəcə evə qaçarıq,
Uşaqılıxda biz də bir gün görərik,
Daha bizlər belə dövrən sürərik.

Bəhram Məlik Musazadə

TÜRK DİLİ

Bütün insanlar dürlü-dürlü millətlərə ayrıldığı kimi, təbiidir ki, hər millətin kəndinə məxsus milli lisanı, milli dili vardır. Bu, isbat olunmuş və hər zaman gözə çarpan bir həqiqətdir. Bu gün bir alamanın yaxud bir fransızın kəndi milləti içində başqa bir dil ilə qonuşduğu xəyal edilməz. Çünki millət və milliyyət yalnız dil və nişan ilə ayrılır. Bir millətin lisanı olmazsa, o millətin yaşamağa da haqqı yoxdur. Hər millətin kəndi lisanı

olduğu kimi, təbiidir ki, səksən milyonluq türk millətinin kəndisinə məxsus bir dili vardır. Əsrlərlə türk milləti kəndi lisan və adatıyla [adətləriylə] yaşamış və yaşayacaqdır. Lakin bir əsr qədər türklərdən bir çoxu əski rus hökumətinin idarəsinə keçdi. Qara əllər vasitəsilə bu nəcib millət rus dilini öyrənməyə məcbur olurdu. Millətimiz rus dilini öyrənirdi, lakin rus olmayırdı, türk və islamlığını müdafiə edirdi. Şükürlər olsun, bu da çox sürmədi. Qara əllər üzərimizdən götürüldü. Hər millət istiqlal qazandığı kimi, Azərbaycan üzərində də üç rəngli milli sancaq dalğalanır və dalğalanacaqdır. Azərbaycanlılar müstəqil bir idarə altına keçdilər. Hər bir şey kəndimizdən oldu, lakin lisandan başqa. Müvəqqəti olaraq bir çox yerlərdə rus dili istemal edildi [işləndi] və edilir. Lakin bəzi yerlərdə məcburi oldu, bəzi yerlərdə isə əski zamanın təsiri olaraq tərketdiriləmmədi. Məsələn, Gəncəməzdə bazar başına çıxılarsa, bir çox türk oğullarının kəndi millət və din qardaşı ilə rusca qonuşduğu görülür. Əcəba yenəmi rusca qonuşmağa məcburuz? İnsafla diqqət edəlim, bu gün bir rusun digər bir rusla türkcə və yaxud başqa bir lisanla qonuşduğu görülərmə? Əsla! Çünki millətini, milliyyətini sevən bir əfəndi kəndi dilini tərketdərək başqa bir dildə qonuşmaz. Türkcə qonuşalım, çünki milliləşməmiş yalnız türk dili ilə olacaq. Rusca qonuşaraq kəndi dilimizi təhqir etməyəlim. Türk dili fəna dil de-

yildir. Bu dil isə ziyalılarımızın milli hisslə qonuşmasına möhtacdır.

Müəllim Davud

ŞƏBİ-TƏNHƏ

Sükut içrədir ah gecə tamam
Saçılan ay şəfəqidir müdam.
Bağ və gülüstandır uyuyan səssiz!
Axır çaylar şaqır-şaqır aramsız.
Aydır saçan şəfəqi uca ərşdən,
Havadır saf gözəlcə qoxu ilə.
Hüsnüdü artıq şu fəslə-baharın,
Qoxusudur axır şu gülüstanın.
Gəh aləm dönüb rövzeyi-rizvana,
Gəh olub bülbul də buna aşüftə.
Fəqət çəkir nalə qayət atəşli,
Heyranə buraxır o insanı.
Uyumuş xəstə çocuq görcək şu halı,
Arayıb bulammazmı səhhətini?!

Zeynal Ağazadə

VARMİ BİR QURTARACAQ?!

Zülmət... Ətraf sükuta dalmış,

Çocuq gediş hən duruyor,
Fəqət qorxunc tamam şaşmış...
“Rah, rah nəradə əcəba?!”
Ediyor dəhşətli ah-nəva.
“Rica edirəm, şunu göstəriniz,
Bəkləyor annəm məni yalnız.
Ah, annə, şəfəqli qadın,
Şimdi nə dürlü xəyallara dalğın,
Nasıl düşüncələrlə çarpışıyor.
Annə, qorxma, yavrun gəliyor...”
Çocuq siyah fikirlərlə uğraşıyor,
Zülmət içində laübalı gediş,
Dəhşət, bayquş həzin səs edir
“Eyvah, məzarısan!..” Çocuq bayılır.
Ayıldı lakin qarşısında
Gözəl sima nisari-pürxəndə
Qadın mələk kimi duruyor,
Bəyaz əli Şərqə doğru göstəiyor.
“Qalx, yavrum, bax, görüyörsün ya,
İştə o xəfif, o sönük ziya,
Qoş oraya, annən bəkləyor səni,
Unutma ki, mən qurtardım səni!”

Cəlil

QURULTAY BARƏSİNDƏ BİR NEÇƏ SÖZ

İl tamam olur – yəqin ki, dərs ilini deyirəm; lakin mütəəllimlər – istər Gəncə, istər Badkubə və istər Azərbaycan və bütün Qafqaziya mütəəllimləri bir kəlmə də olsa qurultay barəsində danışırlar. 1333-ümcü [1917-ci] ildəki ümum Qafqaziya müsəlman mütəəllimlərinin ilk qurultayının qətnaməsinə görə, ildə bir dəfə mütəəllimlər yığılıb görüşməli idilər və zəmanənin təqzasına [ehtiyaclarına] görə mühüm məsələləri həll etməli idilər. Nə isə, 1334-ümcü [1918-ci] ilə Badkubədə vaxt olan Mart hadisəti mane oldu. Bu il isə mane olacaq bir şey yoxdur güman edirik. Bu il birimci mütəəllimlər qurultayının qətnaməsinə əməl edərək, ikimci qurultay çağırmaq lazımdır sanıram, nəinki lazımdır, hətta fərzdır deyirəm. Çünki yurdumuzun indiki halında hər bir kəsdən əvvəl mütəəllimlər yardım etməlidirlər. Ona görə birləşməlidirlər, sözləşməlidirlər, bir yol qoymalıdırlar, o yol ilə hər kəs öz yerində, öz şəhərində işləyib vətəninə yardım etməlidir. Yəqin ki, qurultay Badkubəyə çağırılmalıdır, başqa şəhərlərdə, içi Gəncə qarışıqlı, namümkündür. Qurultay iki cür ola bilər, biri yalnız ümum Azərbaycan mütəəllimlərindən, o birisi isə birimci qurultay kimi ümum Qafqaziya mütəəllimlərindən mütəşəkkil ola bilər. Yəqin ki, ikimci zamanımızın təqzasına görə daha münasibdir. Mən buraya kimi ancaq türk-müsəlman mütəəl-

limlərinin barəsində deyirdim. Lakin zəmanənin təqzası ikimci bir qurultay da çağırmağı tələb edir. O da ümum Azərbaycan ya ümum Qafqaziya mütəəllimlərinin qurultaydır. Bu qurultaya istər müsəlman, istər qeyri-müsəlman, istər Azərbaycan daxilində, istər Azərbaycan xaricində olan mütəəllimlər çağırılmalıdır. Bu qurultay da Badkubəyə çağırılmalıdır. Bu qurultay ümum Qafqaziya dövrlərinin qoşma [federativ] hökumət qurumlarının ilk addımı ola bilər; zamanımız bunu bizdən tələb edir. Bu barədə vaxtıkindən Qafqaziya Müsəlman Mütəəllimlərinin Mərkəzi Komitəsi başqa şəhərlərlə və başqa məmləkətlərlə yazı-pozuya girişməlidir. Birimci qurultayı, yəni ümum Qafqaziya ya ümum Azərbaycan müsəlman mütəəllimlərinin qurultayını etmək mümkündür; ikimci qurultaya gəldikdə, yəni ümum Azərbaycan ya ümum Qafqaziya qeyri-müsəlman, içi müsəlmanlar qarışıqlı, mütəəllimlərinin qurultayı bir az qaranlıq kimi görünürsə də, zərərli [zərərli] yoxdur. Gürcüstan, Hayastan qəbul etməzsə, Azərbaycan və Dağıstan daxilindən mürəkkəb [ibarət] bir qurultay çağırmaq yenə də mümkündür. Bu qurultaya yəqin ki, Gürcüstan və Hayastan daxilində olan müsəlman mütəəllimləri də çağırılacaqdırlar. Azərbaycan daxilindəki erməni-rus mütəəllimləri böylə ümum bir qurultay çağırılmağa razıdırlar; biz bu barədə o[n]lar ilə danışmışıq. Biz istərdik ki, Mərkəzi Komitə yaxın bir vaxtda bu barədə

bizə məlumat verəydi. Başqa şəhərlərdəki arxadaşlarımızdan təvəqqe edərdik ki, o[n]lar da öz fikirlərini həmi Badkubədə Mərkəzi Komitəyə, həmi də Gəncədə bizim cəmiyyətə məlum edəydilər.

Ünvanlar: Badkuba, “Qafqaziya Müsəlman Mütəəllimlərinin Mərkəzi Komitəsi”.

Gəncə, “Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti”.

Bəhrəm Məlik Musazadə

ƏSGƏR!

Ey sevgili anasından ayrılan,
Sıcaq qanlı, dəmir ürəkli əsgər!
Ey millət, vətənin canı sayılan,
Təmiz qəlbli, polad biləkli əsgər!

Silahına sarılaraq gedərkən
Dağlar-daşlar həpsi sənə baş əyər.
Turan üçün canla dua edərkən,
Göydən sənə min mərhəbələr enər!

Sənin varlığıyla bir çox insanlar
Salamat yaşarlar vətənlərində.
Sipərində sən aşarkən tufanlar
Qızlar gəzər yurdun çəmənlərində!

Günəş önündə qararmış o üzün
Haqq yanında hər bir şeydən əzizdir.
İntiqam arayan qızarmış gözün
Desəm inan, yıldızlardan təmizdir.

Yaşatmaqçün gələcək bir nəsili
Dadlı və gənc həyatından keçərsən.
Bütün millət, vətən səndən asılı,
Şəhid olsan da Kövsəri içərsən.

Sənin üçün açıq cənnət qapısı,
Çünki sən vətənin qəhrəmanısən.
Səndə olmaz artıq ölüm qayğısı,
Çünki sən millətin can damarısan.

Bir rəssam olsaydım, səni eynilə
Silahınla, çantan ilə çəksəydim.
Bir şair olsaydım sənin şe'rimlə
Hər şəklini bütün təsvir etsəydim.

Sənsən bütün millətlərə can verən!
Sənsən bütün tarixlərə şan verən!
Sənsən övladlara coşqun qan verən!
Sənsən ordumuza ad və san verən!

Müəllim Davud

QARDAŞ MƏZARI*Bir şəhidə*

Əl çəkərək vətəmindən, elindən
Dəmir əllə bizim ovaya gəldin.
Qayığını açmayaraq belindən
Sahibsiz qalmış bir yuvaya gəldin!

Sən bildin ki, qardaşların yardımsız,
Həm silahsız, həm fişəksiz qalmışlar.
Gecə-gündüz yürüyərək yalınız
Anladın ki, yurdumuzu almışlar!

Buraxaraq nişanlı, ananı
Əlindəki silahınla qoşdun sən!
Gözü yolda qoydun qoca babanı,
Qaplan kimi birdən-birə coşdun sən!

Sən köksünü qurşunlara verərək
Qoğdun yurdumuzdan xain düşməni.

Şəhərlərə arslan kimi girərək
Bir türk eli yapdın işbu vətəni!

Daha ilərlərə getmək istərkən
Sərdi yerə səni düşmən qurşunu.

Dağstanda qızlar səni bəklərkən
Qanınla boyadın bu türk yurdunu!

Şimdi sən nərdəsin, yurdun nərdədir?
Nişanlın qalmışdır əli qoynunda!
Ad qazanmış şanlı ordun nərdədir?
Şəhid oldun millətinin yolunda!

Məzarın üstünə qarlar yağıyor,
Yurdumuzun sən köksünü qabartdın!
Gözü yollarda sevgilin baxıyor,
Millət uğrunda sən onu da atdın!

Nərdə düyün görsəm, ağlaram sənə!
Çünki kəndi düyününü görmədin!
Bacararsam dastan bağlaram sənə;
Çünki şəhid oldun, evdə ölmədin!..

*Müəllim Davud***ƏRƏB MƏDƏNİYYƏTİ**

Ərəblər, məgər onların zəngin lisanını və
ağızda söylənən ədəbiyyatını hesab etməsək,
kəndiləriylə Ərəbistandan mədəni bir şey gətirməmişlərdir. Onlar, işğal etdiyi məmləkətlərdə yerləşəndən sonra Şərqi Roma və İran mədəniyyəti bulmuş idilər və nadireyi-bir za-

manda [misli nadir görülən bir dövrdə] bu mədəniyyətlərdən kəndilərinə digər bir surətdə islam yaxud ərəb mədəniyyəti yapmış idilər. Və şu mədəniyyətin beşinci əsrdən on əsr arasında sair millətlərə böyük təsiri var idi.

Ərəb mədəniyyətinin ən artıq parıltısı onuncu əsrdə olmuşdur. Elmə dair də böyük işlər yapmışlardır. Məsələn filosofidə, matematikada, coğrafiyada və nücum elmində. Onlar dəxi Qərbi Avropanı məşhur yunan filosofu Aristotelin əsərləri ilə tanış etmişlərdir. Ərəb sözü “əlcəbr” bizim zamanəyə kimi Avropa lisanlarında işlənir.

Ərəblər ədəbiyyata da böyük faydalar vermişlərdir. Nağıllar məcmuəsi “Min bir gecə” ərəb xəlifələrinin saraylarında düzəlmişdir.

İslam mədəniyyətinin mərkəzi Şərqdə Bağdad, Qərbdə Kordo şəhərləri olmuşdur.

Ərəblərin ticarəti isə səkkizinci əsrdə Xilafətin sərhədindən çox uzaqlara keçərdi.

Tacirləri şimalda Qara və Kaspi dənizlərinə, Asiyaya, Avropayı-Rusiyanın [Rusiyanın Avropa hissəsinin] ən şimalına kimi; məsələn Finlandiya və İsveçrəyə; qərbdə Misirə, Sudana və Səhrayı-Kəbirə [Sahara çölünə] kimi, şərqdə Seylon adasına, Hindustana, Hindi-Çinə və Çin imperatorluğuna kimi və qərbdə Afrikada Bəhri-mühiti-Atlasiyə [Atlantik okeanına] qədər, Avropada İspaniya[ya] qədər ticarət yapar idilər. Səyahət və coğrafiyaya dair əsərləri ilə məşhur Məsudi məlumdur.

Müxtəsər, Qərb ərəb mədəniyyəti vax-

tında gözəlliyin ən böyük dərəcəsinə idi. Hal-hazırda kimi onlardan gözəl tikişli məscidlər və çoxlu saraylar qalmışdır.

*Mikayıl Rəfizadə***XALQ NƏZƏRİNƏ**

Şəhərimizdə təşkil olunmuş ittifaqlardan biri də biz Gəncə Türk Mütəəllimlər İttifaqıdır ki, daha hürriyyətdən neçə sənələr əqdəm [qabaq], sabiq müstəbid Nikolay zamanından şimdiki zamanəyə qədər davam edir. Qabaqlarda, istibdad zamanı əmələ gəlib, qaranlıq padvələri kəndinə idarə etmiş ittifaqımız, hürriyyət günəşinin tülusundan [doğmasından] işıqlanıb yaşamağa başladı. Çalışqan mütəəllimlərimizin sayəsində ittifaqımız hürriyyətdən bəridir ki, davam edir və ümumun rəğbətini qazandığını güman edirik. Keçən sənə mütəəllimlərdən təşkil olunmuş “Yaşıl qvardiya”nın Şəmkir və qeyri istasyonlarda etdiyi fədakarlıqları və şəhid olmuş arxadaşlarımızı camaatımız unutmamış zənnindəyik...

Bu sənə isə yenə ittifaqımız öz məsləkində, sabiqki arxadaşlarımızın qoyduqları cığırqlarla davam edir və edəcəkdir. Fəaliyyətimiz mütəəllim arxadaşlarımızdan maəda [əlavə], camaatımıza da məlumdur. Lakin bununla belə bir qaç ziyalı əfəndilər tərəfindən gənc ittifaqımız nizələnir, tapdalanır və təhqir olunur...

Hər bir millətin tərəqqisinə mane o millətin cühəlası isə, biz türk millətinin də tərəqqisinə mane bir qaç nəfər ziyalılarımızın kəndi xudpəsəndliyi [eqoistliyi, təkəbbürüdür]. Bir qaç gün bundan əqdəm bələdiyyə rəisi əfəndiləri Gəncə edadi məktəbinin Əbəveyn [Validəyn] Şurasında Mütəəllimlər Cəmiyyətinin “cibişdan” və “çocuqlar cəmiyyəti” olduğunu və o cəmiyyətə gedən mütəəllimlərin əxlaq-

ları pozulduğunu söyləyib, bələdiyyə rəisi əfəndiləri qəti [qərarı] olunarsa “cibişdan cəmiyyətinin” qapanmasını təklif edir. Direktor isə “Bələdiyyə rəisidir, könüllü xoş olsun” deyərək təklifə şərik olur... Təklif müzakirəyə qoyular... Lakin bəzi üzvlərin etirazına görə təklif qəbul olunmayıb, cənab bələdiyyə rəisinin təklifi yeriməz... ilax...

Əhvalat ümum mütəəllimlər iclasında müzakirə olunub, işi təhqiq etmək üçün komissə seçilir. Seçilmiş komissəyə həman əhvalatın Əbəveyn Şurasında vüqu bulduğun ikinci iclasda bəyan edər. İclasın tələbinə görə, bələdiyyə rəisinə mütəəllimlər namından etirazda bulunmaq qət olunur.

Biz isə deyirik:

Gəncə “Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti” türk qanlı, saf vicdanlı mütəəllimlərdən ibarətdir... Çocuq isə kəndi vəzifəsini anlamayana demişlər... Türklük təhqir olunammadı ki kimi də, türkün yurdu, mütəəllimlər yurdu da tapdalanmaz!! Yurdumuza “cibişdan” namı verib, bizi “əxlaqsız” sayan bələdiyyə rəisi əfəndilərinə bütün Gəncə türk mütəəllimlər namından ciddi etiraz edirik!

“Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti”

ATALAR SÖZÜ

- 1 – Dostun mini azdır, düşmənin biri çox. (El sözü)
- 2 – Keçəndən ibrət al, gələcəyə ibrət olma. (Əflatun)
- 3 – Fitnə atəşini yaxan, için[d]ə yanar. (Yezdcərd)
- 4 – Daylaq [dayça] gəlib at olanatan, yiyəsi mat olar. (El sözü)
- 5 – Qanlı əldən ətmək almaq olmaz. (Bəhram)
- 6 – Vətən uğrunda bədbəxt olan xoşbəxtidir. (Bəhram)
- 7 – Üsulda hər bir şey təbiətin əksidir. (Bəhram)
- 8 – Şeyrlər könüllərin əksi-sədasıdır. (Bəhram)
- 9 – Dünyada məhəbbətdən müqəddəs şey yoxdur. (Bəhram)
- 10 – Məhəbbət yaradıcı şeylərdəndir. (Bəhram)

11 – Ürək döyünməyə söyünməz. (Bəhram)

12 – Salam kiçiyin, ehtiram böyüyün borcudur. (Bəhram)

LƏTİFƏLƏR:

Çayı iki içmək adətdir,
Üçü cana rahatdır,
Üçdən ötdü dördə,
Çay nədi, say nədi.

Biri bir xanıma dedi: “Amma sizə nə şairlik yaraşar!” Dedi: “Mənim təbim gəlmir!” Dedi: “Nə zərəli var, mən yazaram siz altda qol çəkərsiniz.” (Bəhram)

“İDARƏNİN FƏALİYYƏTİ”

Azərbaycan Türk Mütəəllimlərinin Mərkəz Komitəsindən gələn məktuba münasib Gəncə şəhərinin zükur [oğlan] edadi, ünəs [qız] edadi və ali-ibtidai məktəbləri[ni]n mütəəllimlərinin siyahısı tutulub, fəvqdəki [yuxarıdakı] komitənin idarəsinə göndərilmişdir. Siyahı isə eşitdiyimizə görə bu yaxınlarda olacaq ümum türk mütəəllimlərinin qurultayı üçündür. Yenə mart ayının 14-ündə həmin komitə və fondunun nəfinə [xeyrinə] tərtib olunmuş cəbəyi-istifadəsindən [ianə qutusundan] hasil olan beş min (5000) rublə komitənin idarəsinə göndərilmişdir. Mart ayının 23-ündə Gəncə edadi məktəbinin salonunda verilmiş müsamirədən:

Ümum mədaxil 15992 rublə
Ümum məxaric 15822 rublə
Xalis para isə 170 rublədir.

İdarəyə verilmiş ərizələrə baxıb, hələlik 12 nəfər mütəəllimlərin ikinci hissə yarım sənəlik təlim haqları verilmişdir. Ali-ibtidainin: 1) 3-ncü şöbə-sindən 3 nəfər (30 rublədən); 2) birinci sinfindən 5 nəfər (75 rublədən); 3) 2-nci sinfindən bir nəfər (75 rublə); 4) 3-ncü sinfindən bir nəfər (85 rublə). Edadinin: 1) yarımçıq sinfindən bir nəfər (100 rublə); 2) 1-nci sinfindən (100 rublə).

İbtidai məktəblərin bəzi mütəəllimləri tərəfindən idarəməyə ərizələr verilmişdir, lakin ibtidai məktəblərin mütəəllimləri hələlik cəmiyyətin üzvlərindən hesab olunmadığına görə, verilən ərizələr qəbul olunmayıb.

Sədr: Səfikürdski
Katib: Oruczadə
12 aprel 1919

ƏFKARI-MÜTƏƏLLİMİN

İki həftəlik

milli, ədəbi, tarixi və fənni bir məcmuədir.

8 mayıs 1335 [8 may 1919]

Sayı 4

“İstərmisən son taxtın da yıxılsın?

Son yurdda da qanlı məzar qazılsın?

Son bürçə də düşmən bayraq asılsın?

Son nəslə də məlun zəncir taxılsın?

Sən bunları düşün, titrə, hiddətlən,

Hankı irqdən olduğunu xatırla.

Bir boğucu dəniz kimi qüvvətlən

Və kəndini inqilaba hazırla!..

Artıq oyan! Şu həyatdan üz çevir,

Tarixinə, əcdadına sadıq qal.

O cahangir türklüyünü ələ al,

Yenə bu gün qurmaq üçün yıx, devir.

Bir əsgər ol, silahını tax, quşan,

Bir şair ol, milliyyəti dalğalat,

Bir işçi ol, ocağını yax, qısqaq,

Bir alim ol, həqiqəti parıldat!..”

Məhməd Əmin

“YENƏ BİR DƏLİL”

Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin bu sənə ciddi addımlarından biri də məcmuə nəşridir. Mətbuat, nəşriyyat işinin nə qədər çətin olduğunu heç bir kəs inkar edəmməz, ələlxüsus şimdiki zamanda ki, müharibə səmərəsi olaraq mətbəələrimizdə bir pozğunluq, hürufat [mətbəə şriffləri], kağız nöqsanlığı nəşriyyatın tərəqqisinə mane olur. Lakin Mütəəllimlər Cəmiyyəti hər cür fədakarlıqları öhdəsinə alaraq məcmuə nəşrinin fikrinə düşdü, mətbuat aləminə qədəm atdı. Ziyalılarımıza, ələlxüsus müəllimlərimizə ümid bağlayaraq və kəndiləri bu yolda tək qalmazlar deyə, qəvi [möhkəm] bir iman ilə işə başladılar və məcmuənin birinci nömrəsi çıxdı. Kəndilərimizdən çox bilənlər nöqsanlarımızı söyləyib də bizlərə yardımında bulunarlar, dedik.

Lakin bəslədiyimiz ümidlər əbəs imiş: küçə tənqidindən başqa bir şey eşitmədik. Ziyalılarımız, müəllim əfəndilər yazmaq belə istəmədilər və məcmuənin davamı tək mütəəllimlərin öhdəsinə düşdü...

Məcmuənin tənqidinə gəldikdə, bir şey belə deyə bilməm, tənqid kimi böyük bir vəzifəni öhdəmə alammam. Deyirəm: dünyada nöqsansız bir şey olamadığı kimi, məcmuəmiz də nöqsansız deyil, məcmuənin nöqsanı çoxdur. Bacardığımız, gördüyünüz qədər nöqsanları islah edirik. Nöqsanın islahı isə tənqid ilə, yalnız tənqid ilə ola bilər. Təəssüf olsun ki, tənqid kimi ali bir fikir bizim aramızda tənqid mənasına deyil, “tənqid” mənasına işlənir. Filan əfəndi sizi tənqid etdi, demək, sizi pislədi deməkdir. Tənqid – pisləmək mənasında işlənir desəm, haqlıyam. Bir əfəndi, “Sizin məcmuəni filan əfəndi ‘tənqid’ edəcək” dedi.

“Öylə isə, biz onun ‘tənqid’ini dərc etməriz” dedik.

Gördük ki, cənab əfəndi tənqidin nə olduğunu kəndi anlayammamış.

Məcmuəmizin üçüncü nömrəsi “tənqida məruz qalmış”. Tənqidçi əfəndi kağız bulamadığı üçün kəndi mülahizatını məcmuənin içinə sətirlər qırağına yazarmış. Çox ali bir fikir! Əfəndim! Fikrinizi məqalə tərzində məcmuəyə göndərsəniz, daha eyi olardı, çünki tapdığınız nöqsanları biz də bilsəydik, bir də təkrar etməzdik.

“Biz arzu edərdik ki, tənqidçi əfəndilər bizə nümunə olaraq, məcmuədə bir qaç məqalə buraxsınlar, biz də baxıb ibrət alağ.”

Bizə deyirlər: “Tənqidçinin şair olmağı lazım deyil. Belinski məşhur bir tənqidçi olduğu halda, bir kəlmə yazmazdı. Bəs neyçün dahi sayıldılar?”

“Əvət, Belinski zamanəsinin bir dahisi idi, kəndisi də bir ‘kəlmə də’ yazmazdı. Lakin unutmayalım: ‘hər oxuyan Molla Pənah olmadığı kimi’, hər ‘tənqidçi’ də Belinski olamaz!” deyirik.

Əgər müqtədirsəniz, yazın, nöqsanlarımızı anladın, yığıncaq qayıraq, məcmuəmizi tənqid edək, yəni kəndiniz məcmuə çıxarın da biz “qapayaq”. Hərgah müqtədir deyilsəniz, əbəs yerə kəndinizi yormayın...

“Nöqsanını bil, bir işə ya başlama əvvəl, Ya başladığın kari pəzirayi-xitam et!”

demişlər. Türk mütəəllimləri bu vəzifəni öhdələrinə götürmüşlər, ziyalılarımızın, gənc yazıcılarımızın müavinətiylə mümkün qədər məcmuənin davamına çalışacaqlar. İştə, dördüncü nömrəsi bu çalışqanlığa yenə bir dəlildir demək.

Əlif. Əlif.

YENİ NƏSİL YENİ TƏRBİYƏYƏ MÖHTACDIR

Tərbiyənin insanlar üzərindəki təsiri, inkarı mümkün olmayan bir həqiqətdir. Tərbiyə, təsirini ancaq insanlar üzərində göstərməklə qalmayı. Heyvanlar üzərində belə pək böyük təsirlər icra etdiyini hər gün gözümüzlə görməkdəyiz:

Vaqifanə tərbiyə edilən bir meymun və ya hər hankı bir heyvan tərbiyədən məhrum qalan insanlardan daha eyi qabiliyyət göstərir. Eyi bir tərbiyə görə çocuqla tərbiyə görməyən çocuq arasındakı fərq insanı heyətdə boğur. Tərbiyə sayəsində istənilən hər hankı fərd və ya milləti insaniyyətin ən yüksək dərəcəsinə qədər yüksəltməyə müvəffəq olunduğu halda, tərbiyəsizlik, daha doğrusu yanlış bir tərbiyə cəmiyyəti-bəşəriyyətin bir qismini heyvanlığın ən aşağı dərəkəsinə [aşağı pilləsinə] qədər endirir.

Tərbiyənin insanlar üzərindəki dərəcəyi-təsirini daha vazeh [açıq] bir surətdə göstərmək üçün tarixdən bir qaç misal gətirməyi faydadan xali [faydasız] görməyirəm.

Əski insanlardan bir qismi məbudunun rızasını əldə etmək üçün məsum çocuqlarını qurban edir və atəşə atırlardı. Zavallı çocuq atəşdə kəndi yağıyla yanıb qovrularkən, pədar və validələri yanında sevinə-sevinə seyr edirlərdi.

Bir qismi-digəri [başqa bir qisim insanlar], vəfat edən erkəyin yanına diri-diri qadınını, qadın

vəfat edərsə erkəyi də bərabər basdırırdı. Hətta əsri-səadətə qədər ərəblər arasında qızlarını diri-diri torpağa basdırmaq adəti-vəhşiyənəsi davam etmişdi. Tarixdən pək də əski zamanlara qədər çıxmağa nə hacət: pək yaxın zamanlara qədər eyni din və eyni irqə mənsub olan müsəlman və türklər “İmam Əlimi daha eyidir, İmam Ömərmi daha eyidir?!” deyə bir-birlərinin mallarına və hətta canlarına qədər qəsd etməzlərmiydi?

İştə bunların hər biri birər yanlış tərbiyənin, daha doğrusu tərbiyəsizliyin birər mənhus [pis, uğursuz] nəticələrindən başqa nə ola bilər!

Tərbiyənin bəşəriyyət üzərindəki dərəcəyi-təsirini qısaca ərz etdikdən sonra, tərbiyə nasıl verildiyi və kimlər tərəfindən verildiyi haqqında bir az izahat verəlim.

İzahata girişmədən əvvəl şurasını da söyləyəlim ki, iki dürlü tərbiyə vardır:

1) Şüurlu və qayəli tərbiyə; 2) şüursuz və qayəsiz tərbiyə.

Şüurlu və qayəli tərbiyə, bilərək və bir məqsəd üçün verilən tərbiyədir.

Şüursuz və qayəsiz tərbiyə, bir məqsəd gözdəilməyərək bizə ilqa edilən [nüfuz etdirilən] təlqinlər və icra edilən təsirlərdir. Bu iki dürlü tərbiyəni daha eyi anlamaq üçün tərbiyənin mənbələrini araşdıralım:

Tərbiyə alimlərinin ittifaqı üzrə tərbiyə üç mənbədən alınır: ailə, məktəb, mühit.

Şübhəsiz, insanlara ilk tərbiyə ailə ocağında verilir. Ailə içində də çocuğa ən ziyadə icrayi-təsir edən validədir. Bir ailənin ən məxfi əsrari-əxlaqiyyəsi [əxlaqi sirləri] çocuq üzərində pək aşkar bir surətdə oxuna bilər.

“Bir validəni bilmək istərsən çocuğuna bax” deyirlər. Bu, pək doğru sözdür.

Çocuq öylə bir aynadır ki, ailənin və ya xüsusən validənin bütün eyi və fəna əxlaqları oraya əks edir.

Biz bir qisim tərbiyəni ailə ocağında aldıqdan sonra məktəbə gedirik; bütün canlı və şüurlu tərbiyələrimizi oradan alırıq. Məktəb əsasən tərbiyə ocağıdır. Hər hankı bir millət olursa-olsun onun bütün mövcudiyəti-mədəniyyə və siyasiyyəsi [mədəni və siyasi varlığı] o millətin məktəbində verilən tərbiyəsinə bağlıdır.

70-80 milyon nüfustən [əhalidən] ibarət olan İngiltərə millətinə bir qaç yüz milyon rabitəsiz müxtəlif milləti idarə edəcək qədər iqtidar verən heç şübhəsiz İngiltərə məktəbi və ingilis tərbiyəsidir. Əqsayi-Şərq [Uzaq Şərq] adalarında yerləşən bir qaç milyon japonları dünyanın ən böyük millətləriylə boy ölçüşəcək bir hala gətirən yenə Japonya məktəbi və japon tərbiyəsidir. Bolqariyanı Bolqariya yapan və Bolqar hökumətini meydana gətirən ancaq Bolqariya məktəbi və bolqar tərbiyəsidir.

Məktəbin əhəmiyyəti və məktəbin tərbiyəsinin dərəcəyi-təsiri haqqında gətirdiyimiz misallar kafidir, zənn edirəm. Artıq mühitin nə

demək olduğunu və mühitin insanlar üzərindəki dərəcəyi-təsirini bir az izah edəlim.

Mühit, ailə və məktəb də daxil olduğu halda, bütün gördüyümüz, duyduğumuz və münasibətdə bulduğumuz şeylərdir.

Mühitin insanlar üzərindəki dərəcəyi-təsirini kimsə inkar edəmməz. Biz gördüyümüz və eşitdiyimiz şeylərdən kəndimizin xəbərimiz olmaqsızın pək ziyadə mütəəssir oluruz.

Məsələn: papiros çəkən bir kimsənin çocuğu on iki yaşını keçər-keçməz papirosu içməyə başlar. Yanınızda içki içən birisi bir qaç dəfə içki içib sərxoş olduğunu söylərsə, mütləqə sizdə bir içki həvəsini oyandıracaqdır. Qumardan beş dəqiqədə minlərcə manat qazandığını söyləyən bir qaç kimsə ilə görüşərsəniz, iki gün sonra siz də kəndinizi qumar masası başında bularsınız. Yanınızda böyük bir qəhrəmanın mənəqibi [əhvalatları, məziyyətləri] söylənsə, dərhal əlinizə tufəng alaraq meydanı-müharibəyə getmək istərsiniz. Böyük bir alimin mənəqibini dinlədiyiniz məclisdə, həman çocuğunuzu məktəbə verməyə qərar verməzmişiniz? İştə bunlar sizin xəbəriniz olmaqsızın mühitin sizə icra etdiyi təsirlərdir.

Tərbiyənin bu üç mənbəyini göstərdikdən sonra, bunların hankısında verilən tərbiyənin şüurlu və qayəli və hankısının şüursuz və qayəsiz olduğunu söyləmədən keçməyelim.

Bunlardan əvvəla məktəb tərbiyəsinə düşünəlim. Məktəb tərbiyəsi tamamilə şüurlu

və qayəli bir tərbiyədir və yaxud öylə olmalıdır. Çünki məktəblər bu məqsədə məbni [əsaslanaraq] açılır. Hər hankı millət olursa-olsun məktəb üçün ixtiyar etdiyi məsarifi ancaq bu məqsəd uğrunda ixtiyar edər. Bizə dini, milli, əxlaqi bütün vəzifələrimizi canlı bir surətdə təlim və təlqin edəcək yer ancaq məktəbdir. Binabərin [buna görə], məktəbdə tərbiyə və təlim vəzifəsiylə mükəlləf olan zatlardan [vəzifə daşıyan şəxslərin] üsul və qəvaidi-tərbiyəyə [tərbiyə üsul və qaydalarına] tamamilə vaqif, milli qayələri haqqıyla idrak edən kimsələr olması əlzəmdir [çox vacibdir]. Əks təqdirdə millət pək böyük təhlükə qarşısında bulunacağından şübhə yoxdur. Çünki bu halda tərbiyə qayəsiz bir tərbiyə olacağından, fayda yerinə zərər gəlmək ehtimalı vardır.

Ailə tərbiyəsinə gəlincə, bunun da şüurlu və qayəli olması ailə əfradının [fərdlərinin] dərəcəyi-məlumat və tərbiyəsinə bağlıdır. Ailə əfradı sağlam bir tərbiyə ilə mücəhhəz [təchiz edilmiş] isə, çocuq üzərinə edəcəyi təsir də o nisbətdə faydalı olacaqdır. Bununla bərabər, ailə tərəfindən çocuq üzərinə icra ediləcək təsirlər tamamilə şüurlu olamaz. Ailə arasında vaqə olacaq bəzi hərəkət [hərəkətlər] çocuq üzərinə təsir edər. Fəqət bu təsirdən nə ailə xəbərdar olar, nə çocuq xəbərdar olar. Lakin çocuğun zehmində silinməz bir əsər buraxar.

Mühitin təsirinə gəlincə, bu, ümumiyyətlə qeyri-şüuridir. Burada təsir edən amil, bilərək bizə təsir icra etməyir. Biz də mühitdən aldığımız şeyləri mütləqə bizə faydalı olduğunu bilərək almayırıq, xoşumuza gedir, onun üçün

alırıq. Ehtimal ki, bu, bizə pək ziyadə zərər verən bir şeydir, lakin biz onun fərqiində bulunmayız.

Və yaxud öyrəndiyimiz şey ehtimal ki, birinci dəfədə heç xoşumuza gəlməz; fəqət bir qaç dəfə gördükdən və ya eşitdikdən sonra biz də ona alışırıq, ondan sonra xoşumuza gəlməyə başlar. İştə bunlar şüursuz olaraq vaqə olur. Mühitdən aldığımız təsirlərin fayda və yaxud zərərli olması ailə və məktəb tərbiyəsinə bağlıdır. Hər hankı bir millətin ailə və məktəb tərbiyə[si] sağlam isə o məmləkət və o mühitdə xarici təsirlər o nisbətdə faydalı və o nisbətdə zərərsiz olacağından şübhə yoxdur.

(bitmədi)

Xalid Said [Xocayev]

VƏTƏNİM

Qaf dağlarına

Uca qaldır, ulu dağlar, başını,
Qoy bilməsin bir kəs sənəni yaşını!
Heç oynatma gözlərini, qaşını,
Mən sevmişəm toprağını, daşını!

And içmişəm, daha bir də içəcəm:
Uğurunda “şirin” candan keçəcəm!

Axan çaylar, şahid olun sözümlə!
Yaxan “günəş”, sən də bir bax üzümə,
Doğru-dürüst ürəyimə, gözümə!
Güman etdim mən Tanrıma, özümə:

“Ər” and içdim, ər də daha qalacam!
Vətənimçün cana cəfa basacam!..

Aman, əsmə, əsən külək, basma, qar!
Bu dağlarda “arşan” yatıb, oyanar!
Onda ucalıqlar ərsə dayanar:
Hər kəs görər, hər kəs daha inanar,

Ki: bu dağların özünü vətənim,
Həm vətənlərin gözüdü vətənim!..

Bəhram Məlik Musazadə

“QURULTAY”

Fikrimizi işğal edən məsələlərdən biri də
şu qurultay məsələsidir. Bu barədə məcmuə-
mizin 3-ncü nömrəsində dərc olunmuş
məqaləni oxuyub, kəndim isə bir qaç söz
söyləməyə cürət etdim. 1333-ncü [1917-ci]
sənədə Bakıda ümum Qafqaz Türk Mütəəl-
limlərinin qurultayı dəvət olunmuş və hər bir
sənə bu qurultayın çağırılmağı qət olunmuş.

Əvət, qurultay çağırmaq şimdiki vaxtda biz

mütəəllimlərin ən vacibli məsələlərindən bi-
ridir. Neyçün? Məgər danışılası dər[d]lər
azmı?! Götürəlim məktəblərimizin şimdiki
halını, minlərlə biçiz [yoxsul] türk mütəəl-
limlərimizin yoxsulluqdan naşi [ötrü] məktəb-
ləri tərk edib elmdən məhrum qaldıqların,
Şimali Qafqazdan, Dağıstandan türk mü-
təəllim arxadaşlarımızın yırtıcı denikinlərin,
lyaxovların əlləriylə qan dəryasına dönmüş
əziz vətənlərini tərk edərək vətənimizə pənah
gətirdiklərin, andraniklərin əllərindən xilas
olub xarabazara dönmüş sevgili yurdundan
sinəməzə atılan mütəəllimlərimizin halını nə-
zərə alıb, onların yaşaması, istiqbalı [gələcəyi]
üçün qonuşmalı, qurultay dəvət etməli.

Səadətimiz üçün çalışmalıyıq. Qurultay
ümum Qafqaz türk mütəəllimlərinin yurdu
olub, mütəəllimlərimiz istər Dağıstanın qarlı
dağlarında, istər İrəvanın top ilə dağılmış
kəndlərində də olsa, ümum türk qurultayı bir
səs ilə həman yerlərə kəndi xilasedici əllərini
uzadıb, onları həlakətdən [həlak olmaqdan, məhv
olmaqdan] qurtarmalıdır.

Əgər qurultay çağırılsa, zənnindəyəm ki,
qurultayın ən ümdə məsələsi məktəblərin
“milliləşməsi”, milliləşmiş məktəblərimiz üçün
darülmüəlliminlər [pedaqoji məktəblər] açılıb la-
yıqlı müəllimlər hazırlanması və tələbələrımız
üçün gənc vətənimizdə ali kurslar, darülfü-
nunlar [universitetlər] açılması barəsində olan
tələbnamələri olacaqdır.

Deyirlər ki, Qafqaz türk mütəəllimləri-

nin qurultayından başqa bir də ümum Qaf-
qaz mütəəllimlərinin qurultayı çağırılsın.
Böylə olarsa, mən Qafqaz türk mütəəllim-
lər qurultayının ümum Qafqaz mütəəllimlər
qurultayından qabaq çağırılması tərəfdarı-
yam.

Əlif. Əlif.

“İSTİQLAL”

Üzərmizdən uçdu getdi zalım qara buludlar,
Əsirlikdən baş qurtardı nazlı, gözəl bu yurdlar,
Şimdi isə yüksəliyor sərbəst və hür bir sancaq,
Milli ruhla şənələnir bərəkətli şu topraq.
Ey bu yurdun heysiyyətli qarıları, qızları!
Çalışınız bu yurdunuz bir çox sağlam insanlar,
Haqq yaşasın, verilməsin bir çox haqsız qurbanlar.
Ey bu yurdun nurlu xalqı, müəllimlər, xocalar,
Dünya görmüş, səfa sürmüş təcrübəli qocalar!
Hər birliklə çalışınız hökm sürsün ədalət,
Götürülsün ortalıqdan qan içici cəhalət...
Zəhmət çəkdik, qurban verdik əldə etdik istiqlal,
Çalışınız sıcaq qanla, aydın olsun istiqbal.

Müəllim Davud

XOŞBƏXTLİK

(ikinci nömrədən mabəd)

Bunu eşitcək Nadir şah yerindən qalxıb
mütəəssiranə bir ah çəkib, bəxş olunacaq
ənamın gətirilməsin tələb etdi. Sonra qocanı
irəli çağırıb dedi: “Sən mənim birinci sadıq
vəzirimsən.” Xələti qocaya vermək istədikdə,
qoca xələti əsla qəbul etməyib söylədi:
“Şərfin böyük olan padşahı, ikinci səadət də
çox dünya malına talib olmayıb və hür-azad
yaşamaqdadır. Vəzirlik xidmətin qəbul
edərsəm, birinci dəfədə azadlığımı itirərəm və
güman edirəm onda dünya malı da mənə
aldatsın, mən də başqa dövlətə-mala firiftə
olan [aldanan] bədbəxtlər kimi bədbəxt olum.”

Nadirin qocadan xoşu gəlib, özü də bir
köylü libası geyinib qoca ilə bərabər şəhərdən
çıxıb məmləkətin bərhad dağılmış xaraba-
zarlarında bədbəxtləri arayıb onların xoşbəxt
olmasına çalışdı və kəndisini də xoşbəxt hiss
etdi.

Baba Cəbrayılzadə

VƏTƏNƏ QARŞI

Əziz vətən ölümünün mədfəni

Hər sənindir türk oğlunun ürəyi.

Qəbul eylər hər dəqiqə kəfəni

Gülər üzə yad eləyər ədəmi.

Ey vətənim, sən ülv-xəslətsən.

Şanlı vətən, ey müqəddəs lanəmiz,

Sən gözəlsən, sənənsən bizim yarımız,

Qurban sənə min olsa da canımız,

Damarlarda şu cuş edən qanımız

Sənin üçün, bil, bəslənibdir yalnız.

Ey vətənim, bütün mənim ruhum san.

Ey vətənim, türk oğlundan salam al,

Sıxılma heç, şimdi artıq məsud qal,

Əmin ol ki, şəfəqlidir istiqbal,

Annələrə bir dürlü sən nəzər sal,

Bax, sənindir şu bəslənən ideal.

Ey vətənim, qarşımdasan, ucasan.

Calil

ÜÇ QARDAŞ

Əhməd baba üç sənə idi ki, ölmüşdü. Lakin kəndisindən sonra bir qoca qarıyla üç oğlunu buraxmışdı. Ən böyüyü olan Nazim hərbiyyə məktəbində təhsil edirdi. Digəri Cəlal isə darülmüəllimini [pedaqoji məktəbi] bir sənədən sonra bitirəcəkdi. Ən kiçiyi və üçüncüsü olan Cövdət isə oxumağa həvəs etməyərək, baba-

sından qalma yeri köydə əkərək əkinçilik ilə məşğul olurdu.

Hürriyyətin elan edildiyi gün münasibətiylə hər yerdə tətil edilmişdi. Bu üç qardaş isə o gün yeməkdən sonra anaları da bərabər olaraq yeni başlamış müharibəyə dair bəhs açmışdılar. Söz arasında Nazim:

– Vətənin ən cəsur və fədakar oğlu əsgərdir, çünki həyatdan dadlı şey olammas, lakin əsgər vətən və namus uğrunda o dadlı həyatdan da keçir, kəndisini bu yolda qurban verir, – deyirdi.

Qardaşının bu atəşin sözlərini dinləyən Cəlal sözə başladı:

– Qardaşım! Söylədikləriniz həpsi doğru, kimsə bunu inkar edəmməz. Lakin əsgər vətəni, millətini silahla müdafiə edirsə, bir mühərrir [yazıçı] qələmiylə, bir işçi sənətiylə, bir əkinçi də tarlasıyla vətənə-millətə yardımda bulunur. Bir hökumət yalnız əsgərlə heç bir şey yapammas. Bir hökumətə əsgər lazım olduğu kimi, maarif və sənət də lazımdır.

Ötədən bəri səbrən [səbirlə] bəkləyən Cövdət sözə qarışdı:

– Əlbəttə öylədir. Əsgər yalnız kəndisiylə nə yapa bilər, biz əkinçilər buğda əkməzsək, onlar nə yaparlar. Ac qarın heç bir şeyə müqtədir olammas. Sənətkar silahı yapmırsa, topları icad etməzsə, əsgər də quru əllə

müharibəyə girəmməz ki.

Bu halda dayılarının bunların görünüşünə gəlməsiylə bəhs bitilmişdi.

Müəllim Davud

KƏNDÇİ

Bir pır gördüm – qırtış-qırtış üzləri,
Qan ağlayan, ölü, solğun gözləri,
Qəlb yandıran, asta-asta sözləri,
Yük altında dörd qatlanmış dizləri.

Sual etdim: Əmiciyim haralı?

– “Sual etmə, oğlum, sinəm yaralı!” –

Cavab verdi, davam edib aralı.

Bir də dedim, bir az gəlib irəli:

Kim çəkiyor yan-yanaşa cızları,

Kim söküyor kotan ilə düzləri,

Kim yemləyor il uzununu bizləri,

Kim tanımaz, əmiciyim, sizləri?

Yoxsa, əmi, mən dediyim yalanmı?!

– Xayır, oğlum, lakin sizə əyanmı,

Biz sizlərə, siz vətənə xidmətçi!

Siz ağalar, bizi bilib sayanmı?!

Bəhram Məlik Musazadə

GƏNCƏ MÜTƏƏLLİMLƏR KOMİTƏSİNİN ƏDƏBİYYAT ŞÖBƏSİNƏ

Möhtərəm əfəndi.

Sevgili məcmuəmizin üçüncü sayında möhtərəm oxucularımıza verdiyiniz “İnsan insan olduqda birinci vəzifəsi nədir?” sualı[nı]n zənnimcə qayət çətin və əsasən yanlış br sual olduğunu təsdiqən bəhsə girişməyi kəndimə vəzifə ədd [hesab] edirəm və söyləmək istədiyim bir qaç kəlməni tənqid nəzəriylə yox, vəzifəm sayəsində yazıram və fikrimi mətbuat tərzində bəyan etməmi ağızdan söyləməyimə tərcih etdim, çünki istəmədim ki, fikrim “küçə tənqidi” rəngini alsın. Keçəlim mətləbə:

İnsan insan olduqda ilk vəzifəsi nədir?

Sualı bir dürlü təhlil edəlim də və nöqsan var isə göstərəlim. Əvvəla baxalım şu “İnsan insan olduqda...” kəlmələri nə biçim mənalar çıxarır. Məsələn, insan əvvəl bir şeydir, sonra başqa bir şey olur, yəni əvvəlki halından çıxıb başqa bir hala girir. Daha doğrusu, təbiətmi, nəmi bu insan olan şeyi digər bir şeyə dəyişdirir ki, adı yenə insandır. Söylədiyim kimi olmazsa, ol vaxt [o vaxt] “İnsan insan ol-

duqda..." və həmçinin dəmir dəmir olduqda... və ya heyvan heyvan olduqda... ilax. kəlmələr[i] mülahizə olunarsa, mənən [məna etibarilə] yanlışırlar. Artıq "İnsan insan olduqda..." kəlmələrə yuxarıda zikr olunan mənanı verməyə mütləqə məcburuz və böylə olduqda verilən sorqu: "İnsan insan olduqda ilk vəzifəsi nədir?" qayət tutqun bir vəziyyət alır ki, ancaq bunu işıqlandırmaq fəlsəfəyə aiddir...

Saniyə [ikincisi], "İnsan insan olduqda..." kəlmələrin birinci insan kəlməsi müəyyən bir düşüncə olub da, ikinci insan kəlməsi isə birincini daha da müəyyənləşdirən, daha da açıq və geniş bir məna verən kəlmə ədd [hesab] edilib də qullanılmışsa, yenə də zənnimcə qüsursuz olması etiraf [qəbul] edilməz, çünki öylə olduqda bu tövr yazmaq daha eyi və doğruya yaxın olar: "İnsan insan olub da insan olduqda..." Çünki o vaxt məsələ daha da aydınlaşar fəqət həlli olduqca dolaylaşar. Məsələn, insan əvvəl nə imiş sonra nə şəkklə girib və axırda nasıl bir tərzdə meydana çıxır... və burasında da bittəbii [təbii olaraq] yenə hər kəs fəlsəfənin bir cərəyanını təqib edir. Və saniyə "İnsan insan olduqda..." kəlmələri həqiqi insan demək fikrində isə yəni "Həqiqi insanın ilk vəzifəsi nədir?" fikri izhar olunursa, ol vaxt mən də genə sual verirəm: "Həqiqi insan nədir və nasıl olmalı?" Hərgah Ədəbiyyat şöbəsinin fikri həqiqi insan demək

imişsə və məzkur [adı çəkilən] şöbənin həqiqi insana nə nöqteyi-nəzərlə baxmasını gələcək sayımızda oxusaydıq, onda artıq hər kəs verilən "İnsan insan olduqda ilk vəzifəsi nədir?" sorğuya cavab verməyə çalışardıq.

Cəlil

AMAL

Bilməm nədi gər keçsə xəyalımla nəzərdən
Uğrunda fədayam deyə məs'ud olaram mən
Bilməm nədi xoşnud qılar qəlbimi gəh vaxt
Al cami-səadətde deyə zəhri içirdən
Bilməm nədir ol ariz[i] bir şəmsi-münəvvər
Baxdıqca ona yaş tökülür çeşmlərimdən
Bilməm nədi məcruh eləyib könlümü vəsli
Ölsəm də bu niyyətlə şəhidəm deyərəm mən
Bilməm nədi tə'lim verib ruhumu bəslər
Oldur mənə məqsud fəqət bu dirilikdə[n]
Ya olmaya cadudu bu qılmış məni məftun
Pabənd eləyib əqlimi də almış əlimdən
Şövqi-rüxü vəsliylə salıb könlümü dama
Məstəm deyəsən böylə gedib əql sərimdən
Onsuz da bu dünyada həyat istəməm heç vaxt
İnsan demişəm kəndimə mən çünki əzəldən

Ey sevgili amal, yetərsəm sənə bir vaxt
Çox vardı şikayət edərəm onda əlindən

Baba Cəbrayızadə

DİLƏNÇİ

Üstü-başı kirli, cırıq-cındırın içində, sol çiyində paltarına yaraşar boz bir dağarcıq, sağ əlindəki əsaya dayana-dayana darvazadan içəri girib üç-dörd addım bəridə darvazanın divarının dibində çöməldi.

Əlini qoltuq cibinə salıb bir az orada eşələndikdən sonra cibindən qıraqları cırıq, ağ sapla bir kirli göy kağızın içərisinə bəndlənmiş bir dəftərçə çıxardı.

"Salavat" deyib "bismillahını" çevirdi. Keyli o tərəf-bu tərəfə vərəqlədikdən sonra səslə "Yusəbbəhu lillahi" surəsini oxumağa başladı.

Başdan bir-iki sətir oxuyub axırına getdikcə qələtlərin [səhvlərin] sayı çoxalırdı.

Surənin ortasında "Və etiyullahə və etiyurrəsulə" kəlmələri "Ət-allahi və ətrə-suli"yə çevrildi. Yalan-yanlış surə oxundu bitdi.

"Ma kanə" başlandı. "Ma kanə"ni hün-

dürdən qıraətlə "Fatihə" təqib etdi.

"Həmd" surəsini oxuyub məhəllənin Nuh nəbidən bəri ölənələrini Allahın rəhmətinə qərq etdi.

Sonra türkcə dua başlandı:

Allah qazananlarınızın qoluna qüvvət versin; Allah sizi imam Hüseyn ziyarətinə yetirsin; həzrət Abbas köməyiniz olsun... bir az pay verin! Əliəkbər ağam imdadınıza yetsin, imam Rzanı Allah sizlərə də qismət etsin... bir az pay verin!

– Əmi, haralısan?

Sınıq səslə:

– İran əhliyəm, – dedi.

– İranın hansı tərəfindənsən?

– Əhərliyəm, uruslar yurdumuzu-yuvamızı dağıtdı... Heç bir şeyimizi qoymadılar... Talan oldu... Orada ac-susuz... evsiz-eşiksiz dolana bilmədik... buraya gəldik.

– Qurani da yanlı oxuyursan!

– Bacardığım budur!

– Fəhləlik etsənə, dilənçilikdən bir şey çıxmaz.

– İşləyirdim... amma bir neçə gün bundan qabaq naxoşlandım... Yenicə qalxmışam, taqətim yoxdur, işləyə bilməyirəm... Yenə fəhləliyə gedəcəyəm... Allah dilənçiliyi heç bəndəsinə irəva görməsin. – deyib verilən payı torbasına atdı və əsasına söykənə-

söykənə yola düşdü.

Qənbər oğlu

KAPİTAN ROBERT SKOTTUN QÜTBİ-CƏNUBİYƏ SƏYAHƏTİ

(2-nci nömrədən məbəd)

26 iyul 1910[-cu] sənədə gəmi “Terra Nova” müsafirlərlə Littelton limanından yola çıxdı. Kapitan Skott müsafirlərin [səfərə çıxanların, səyyahların] arasında yox idi, fəqət üç gündən sonra Çalmers iskaləsində bunlarla birləşdi.

Gəmi dənizə varan kimi külək qalxdı; cənubi axıntılar müsafirləri qarşıladılar; gəmidə naxoşluq başlandı. Səyyahların fotoqrafçısı Pontinq gəminin bir başından o biri başına əlində aparat yüyürməkdə idi.

Kanuni-əvvəlində [dekabrın] birində saat dördə bərk külək qalxdı, su gəmiyə dolmağa başladı. Həpsindən ziyadə müsafirlər Sibiryadan alınmış xırdaboylu atların boğulmasından qorxurlardı. Xülasə, çox çətinliklə bu bədbəxtlikdən də qurtardılar.

9 kanuni-əvvəldə buz təpələri göründü. O heyndə [o əsnada] gəmi dörd bir tərəfdən buzlarla bürünmüşdü. Böyləliklə gəmi iyirmi gün mühasirədə bulundu. “Bu hal bizi çox sıxır, nə etməli, səbrdən başqa bir çarəsi yox” sözlərini Robert Skott səyahətnaməsində yazmış.

Sonra buzlar “Terra Nova”ya yol verdilər. Kanuni-əvvəlində otuzunda 11 mil məsafəsində “Sabinyanoq” dağı göründü. 2 kanuni-sani [yanvar] 1911 sənəsində yüz əlli millik məsafədə yanardağ “Erebus” göründü. “Erebus” və “Terror” dağları 40-45 mil uzunluğunda üçkü[n]clü bir adada bulunurdu. Adanın bir tərəfi şimal-şərqə, bir tərəfi cənuba, o biri tərəfi də qərbə doğru baxırdı.

Səyyahların gəmi “Terra Nova” şərq tərəfə dönüb, Mak-Merdo körfəzinə girdi.

(bitmədi)

M[üqbil İbrahimzadə]

ZƏRDÜŞT NƏ SÖYLƏYİRDİ

Zərdüşt otuz yaşına çatdıqda öz vətəninə və vətəninin gölünü buraxaraq, dağlara çəkildi getdi. Burada o, öz ruhundan və öz təkliyindən ləzzət duyurdu və on il müddətində bu təklidən heç yorğunluq duymayırdı. Lakin sonra onun qəlbi dəyişildi. Bir dəfə səhər şəfəqi ilə uyqudan qalxdı, üzünü günəşə tutub böylə söylədi:

“Böyük işıqçı! Işıqlandırdığın şeylər olmasaydı, sən nə ilə xoşbəxt olardın.

On ildir ki, sən mənim qülbəmin [komamın]

üzərinə doğursan. Əgər mən, mənim qartalım və ilanım olmasaydı, öz işığın və yolun səni bıqdırdı. Lakin biz hər səhər səni bəkləyirdik, hər səhər sənin artığını alırdıq, sənə təşəkkür edirdik.

Bax! Mən çox toplamış arı kimi öz ağılının çoxluğundan sıxılıram. Mənə açılan qollar lazımdır.

Mən xalqın içindəki ağıllılar ağılsız, fəqirlər sərvətli olmaqlarına şadlıq edənə kimi düşündürmək və bildirmək istədim.

Bunun üçün mən aşağı enməliyəm, sən də – işqılıların işıqlısı – axşamları dənizin öteki tərəfində yatıb işığını ayrı bir dünyaya apardıqda böylə edirsən!

Mən də sən dağ arxasına enən kimi insanların arasına enməliyəm.

Ey böyük xoşbəxtliyə xain niyyətlə baxmayan dinc göz, dua et! Daşacaq kasanı duala ki, ondan tökülən sərinlik qızıl kimi tökülsün və hər yerə sənin yaxşılığının əksini düşürsün.

Bax! Bu kasa boşalmağa hazırdır və Zərdüşt təzədən insan olmaq istəyir.”

Zərdüştün enməyi böylə başlandı.

Zərdüşt dağdan endi. Heç kimsə buna rast gəlməyirdi. Lakin bir meşənin içində hərdən-birdən yalnız ağac quruları yığmaq üçün qazmasından çıxan bir ixtiyar ilə Zərdüşt

qabaqlaşdı. Qoca, Zərdüştə böylə söylədi:

– Bu gəziçi mənə tanış gəlir. Bir qaç il bundan qabaq o buradan keçmiş gərək. Onun adı Zərdüşt idi. İndi o dəyişirilmişdir. O vaxt sən külünü dağlara aparırdın, indi odunu dəreyəmi aparmaq istəyirsən? Sən məgər yandıranı yanıyan [hədələyən; qisasla hədələyən] məhkəmədən qorxmayırsan? Əvət! Mən Zərdüştü tanıyırdım. Onun surəti işıqlıdır, onun dodaqları nifrəti gizlətməz, onun üçün də o, yanaraq gedir? Zərdüşt dəyişmiş, Zərdüşt çocuq kimi olmuş, Zərdüşt oyanmış, uyqudakılardan nə istəyirsən? Dənizdə kimi təklidə yaşamışsan və bu dəniz səni niniyəmiş. Ox! Sahilə mi çıxmaq istəyirsən? Ox! Yenə mi sən öz cismini sürümək istəyirsən?

Alman filosofu Fridrix Niçedən tərcümə.

(dalı var)

Qənbər oğlu Qasım

“LİSANLAR”

Məqaləmə intixab etdiyim [seçdiyim] şu mövzu qayət geniş və şimdiki əsrdə qayət bəhsli bir məsələdir. Lisanların tarixi bərəsində bu gün Qərbi Avropada, İngiltərə, Fran-

sada Tomsen, Taylor və axır zamanlar Rusiyada Porjezinski, Peşkovski kimi professorların sayəsində bir qaç fənni [elmi] kitablar meydana gəlirlərsə də, yenə bu mövzunun qayət bəhslı olduğunu müqəddimələrində söylərlər.

Təbiidir ki, bu gün kürreyi-ərdə minə baliğ [çatan] lisanlar qədim bir lisandan nəşət etmişlər [əmələ gəlmişlər]. Bu lisan ərzin hankı qitəsində qullanılmış deyə suala gəldikdə, insanların ilk olaraq nərdə zühur etdiyini və onların nə lisanda qonuşması barəsində məlumat verməliyiz. Doğrudan da bu iki sual bir-birindən ayrılmaz kimi birinin cavabı digərinin həllinə bağlıdır. İnsanların zühuruna gəldikdə, üç əsasdan birini qəbul etməliyiz: Əvvəlciyə görə insanlar[ın] ilk olaraq məkanı Vəsəti [Mərkəzi] Avropada, yəni şimdiki Polşa ilə Karpət dağları arasında, ikinciyə [görə] Beynənəhreyndə və üçüncüyə görə insanlar qərbi İran ilə [İranın qərbi ilə] Hindistanın şimalında zühur etmişlər. Bu tayfa Ariyski tayfa adlanaraq, qonuşduğu lisan isə Ariyski lisanı idi. Ariyski lisanı çox qədim bir lisan olmayıb, ondan da qədim lisanlar olduğunu söyləyirlər. Onlardan biri də sam lisanıdır. İnsan insan şəklində və insan nitqində yaradılmamış. Zaman var imiş ki, lisanımız təkcə ədatlar ilə iki və üç hecalı sözlərdən ibarət imiş. Lisanımızda bulunan saysız ədatlar bunu eyi isbat etdi. Əgər lisan şimdiki şəkildə əmələ gəlmiş olsaydı “uf” – “уф”, “fu” – “фу” ədatlar lisanımızda böyük bir cümlə şəklinə girməzdi. Zaman var idi ki, həman ədatlar böyük mənalara haviydi [mənalara daşıyırdı]. Vəhşi surətində yaradılmış insan bir qaç əsrlərdən sonra əvvəlki şəklini qeyb edər, tayfalara, millətlərə təqsim olunur [bölünər], ərzin hər bir tərəfinə yayılır, anlat-

maq, qonuşmaq üçün səslər, nidalar, ədatlar, daha sonra kəlmələr, kəlmələrdən cümlələr yaradıb şimdiki lisanları peyda edər.

Qədim lisanlar bir qaç üsul ilə əmələ gəlmişlər:

1) İsmi-ədatlardan. Məsələn vəhşi insan qorxduğunu yoldaşına anlatmaq üçün “uf” – “уф”, “fu” – “фу”, “a” – “а”, “o” – “о” deyə qışqırardı ki, şimdiki əsrdə hər bir millətin lisanında ismi-ədat sayılaraq yenə həman mənada qullanılır.

2) Təqlid (подражание) üzrə. Məsələn: misir[li]lər eşşəyə “eyo” – “eo”, xitalılar [çinlilər] kediyyə “mau” – “may”, sanskritlər qarğaya “kaka” – “кака” deyirlərdi.

3) Təbiətdən götürülmə sözlər. Su şırıldayır dedikdə, “şırıldamaq” yəinki “şır-şır” sözü yenə vəhşi insanın suya verdiyi ad və suyun axmağını bildirmək üçün qullandığı kəlmədir. Bu gün latın lisanında “sto” – “сто” “durmaq” feili ilk olaraq “st” – “ст” sözündən yəni bir kimsəni çağırmaq üçün “sss” deyə qullanılmış nidadır; “kabak” – “кабак” işlənilən rus sözü, “xixi” yəni “xixixanə” – “gülmək evi” işlədilmiş “xixi” sözünün eynidir. Baxalım bizim lisanda qullanılan “kakül” rus lisanında qullanılan “kakar” – “какар” sözləri nərdən nəşət etmişlər [əmələ gəlmişlər]. Qədim lisanda xoruza “камурик какук” denilmiş. Bu söz malayca yenə xoruz mənasında işlənilir. Fransızlar “la kake” – “ла каке”, “yer” kəlməsi həman sözdən nəşət etmişdir; “kake” – “каке” sözündən axır zamanlar rus sözləri “kakar” – “какар”, “kaketka” – “какетка” naz edən və türk sözü “kakül” əmələ gəlmişdir. Latınca “bos” – “бос” kəlməsi həman öküzü “bo” – “бо” deyə qışqırığıdır; “tıq [tıq]” – “тик тик” saat,

“paf paf” – “паф паф” dəmirçi mənasına sözlər hələ lisanımızda durur.

4) Ahəng (гармония) ilə əmələ gəlmiş sözlər. Yaponca “iki” bu, “ika” şu, “iky” bu kimi, “io” burda, “eo” şurda və “ao” orda kimi.

(bitmədi)

Əlif. Əlif.

(Mabədi)

İSTİQLAL GECƏSİ

– Nə iş yapırsan?

– ...

– ...

– Əvət.

– Öylə isə sən bir doktorsan! Ruhun anaxtarı [açarı] sənə əlindədir. Qolaylıqla onu açar, içinə istərsən zəhər, istərsən həyat verici bir iksir qoyarsan!

Yavaş-yavaş yürüyürdük. Küçə yalnız idi. Ağacların altında tək-tük insanlar dolaşır və arabalar keçirdi. ... bağçasına girdik. Aralıq qarıda və içəridə kimsələr yoxdu. Ağacların arasından uzaqdakı bufetin aydınlıqları görünürdü. Sol cəhətdəki tərlərdən [ləklərdən, kərdilərdən] keçdik. Böyük ağacların gecədən

daha qaranlıq yarpaqları əsən rüzgarı içir, qımıldayan dallarda [budaqlarda] dərin və səmimi dəmlər [nəfəslər] fısıldaşır. İxtiyar mənim pək eyi anlayammadığım bir şeylər söyləyirdi.

Eşitdiyim qərib səsin mənasını duyamıyordum.

– Oturalım, – dedi.

Ta nəhayətdə bir qənəpənin [skamyanın] başında idik. Oturduq. Mən bu ixtiyara neyçün taxıldığımı düşünürdüm.

Qütb ulduzu, yeni doğmuş kiçik bir ay yavrusu kimi nurlarını saçır, ətrafındakı digər ulduzları yavaş-yavaş söndürərək, parlayırdı. Aclıqdan, yorğunluqdan, uyqusuzluqdan qafam süs[t]ləmişdi. Diqqət ed[əmm]irdim. Bir [qu]lağım uğuldayır, o biri qulağım çınlayırdı.

İxtiyar sordu:

– Ey gənc... söylə baxalım, işlə istiqlal, hürriyyət! Sən nələr yapacaqsan?

Nələr yapacaqdım? Bir anda xatırla... Bir deyil, min deyil, yüz min əməl [arzu]...

– İstiqlal, hürriyyət üçün çalışacağam, – dedim.

– Nasıl?.. Nəsinə çalışacaqsan?

– ...

Susdum. Nəsinə çalışacağımı həqiqətən bilməyirdim.

– Özgə bir fikrin yoxmu?

– Yox.

(mabədi var)

[Daşkəndli Bəyzadə] Rəhim

SAYI 3 MƏCMUƏNİZDƏ OLAN SUALA CAVAB

İnsanın ilk vəzifəsi səylə çalışmaqdır. Necə ki, bu söz Quranda deyilibdir:

“Leysə lil-insani illa ma-sə’a”

Suala cavab:

“İnsan insan olduqda ilk vəzifəsi həyatı anlamağa çalışaraq insaniyyətə xidmət etməkdir.”

Davud

İDARƏDƏN CAVABLAR:

1 – M. K. Salmanzadəyə: “Tərəqqimizə ümdə səbəblərdən” nam məqaləniz anlaşılmadığına görə dərc olunmadı.

2 – M. Rəfizadəyə: Hekayəniz gələn nömrəyə buraxıldı, şeirinizdən bir qismini dərc etdik:

Tanrım mənim! Vətənimin, millətimin ricasını,

Yalnız Səndən, yalnız Səndən mən dilərəm səfasını.

Rəhm etgilən, qurtargilən onun acı yarasını,

Yalnız mənim sevdiyimdir bu türk eli Anadolu!

Vətənimdir yalnız mənim Anadolu, Anadolu!

Qüdrətinlə, ulduzunla göstər mənə doğru yolu,

Ricamızdır yurdumuzu təprətməsin düşmən qolu,

Yalnız mənim sevdiyimdir bu türk eli Anadolu.

3 – M. İsmayılzadəyə: Məqaləniz gələn nömrədə dərc olunar.

4 – Firuzə xanım Qaibzadəyə: Şeirinizi bu tərzdə dərc etdik:

Bənəfşə

Bahar olar gül-çiçəklər açarlar,

Cahana pür ziya ətir saçarlar,

Bənəfşələr indi ikən açarlar,

Gül bitməmiş onlar bağdan qaçarlar.

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

N 1

səh. 1. “14 şubat 1335”: burada tarix rumi təqvimə görə verilmişdir, miladi təqvimlə 14 fevral 1919-cu ilə uyğundur; jurnalda “1335” yerinə səhvən “1337” getmişdir;

Şəmkir şəhidləri

səh. 2. “Yaşıl qvardiya”: 1917-ci ildə Gəncədə tələbələrdən təşkil olunan könüllü hərbi dəstə.

“ədadi məktəbi”: təhsil sistemində ali məktəbdən əvvəlki mərhələ idi.

Vəzifə

səh. 3. “Çalışmayıb hər bir millət öz hüququn tapmazsa”: jurnalda “hüququn” yerinə “hüququnu” getmişdir.

“Yurd uğrunda fəda olan əsgərimiz yaşasın”: jurnalda “əsgərimiz” yerinə “əsgərlərimiz” getmişdir.

Yaşamaq üçün çalışmalıdır

səh. 5. “Bu səbəbədir ki”: jurnalda belə getmişdir: “Bu səbəbədədir ki”.

səh. 6. “Yenə əminəm, həman bu yeni fikirlərimiz”: jurnalda “yenə” yerinə “dinə” getmişdir.

Xoşbəxtlik

səh. 7. “Məgər siz bilmirsinizmi ki, yaşadığımız yer, ev həyatımıza nə cür əsər edə bilər?”: jurnalda “yaşadığımız” yerinə “yaşadığınız” getmişdir.

“Yuqu” şeiri (səh. 10-11)

üçün lüğət:

məhdur: cin-şeytan kimi şeylər tərəfindən tutulmuş, ələ keçirilmiş

madər: ana

məva: yurd, məskən

giryə etmək: ağlamaq, göz yaşı axıtmaq
bərg: yarpaq

“İttifaq” məqaləsinin axırındakı şeir (səh. 12) üçün lüğət:

paymal: ayaq altında tapdalanmış; həqir və zəlif olmuş

itəlim: itələmək; dəf edək

istimdad: imdada çağırmaq; kömək istəmək

cəhaləti-pürzalam: qaranlıq cəhalət

bilaaram: aramsız; əbədi

Şərqə doğru

səh. 13. “Əski canlar unudulmuş, yox olmuş...”: jurnalda bu misrada “canlar” yerinə “qanlar” getmiş, nömrənin axırında yer alan “Qələtlər” siyahısında bu söz “canlar” kimi düzəldilmişdir.

səh. 14. “Əcdad yolun arayalım, tapalım”: jurnalda bu misrada “yolun” yerinə “yolunu” getmiş, nömrənin axırında yer alan “Qələtlər” siyahısında bu söz “yolun” kimi düzəldilmişdir.

“Əski yurdda yeni xanlıq yapalım”: jurnalda bu misrada “yurdda” yerinə “yurddur” getmiş, nömrənin axırında yer alan “Qələtlər” siyahısında bu söz “yurdda” kimi düzəldilmişdir.

“Dilimizə dair bir neçə söz”

səh. 14. “yeni fikirli mütəəllimlərimiz”: jurnalda “fikirli” yerinə “fikri” getmişdir.

“ədadi”: təhsildə ali məktəbdən əvvəlki mərhələ.

“Bəxtiyar millətimizin gənc övladlarına”

səh. 15. “mal bulmuş məğribi kimi”: “gün-

batan, qərb” mənasına gələn “məğrib” sözü ilə əsasən Afrikanın şimal-qərbindəki ölkələr, xüsusilə Mərakeş nəzərdə tutulurdu; “məğribi” isə “bu ölkələrin xalqından olan, məğribli” deməkdir. “Mal bulmuş məğribi kimi” ifadəsi birdən-birə əlinə böyük bir sərvət keçmiş kimi sevinən yaxud həyəcana qapılan adamlar haqqında deyilirdi.

səh. 16. “bir məcmuə nəşr ediləcəyi bildirildi”: jurnalda “ediləcəyi” yerinə “ediləcəyini” getmişdir.

səh. 17. “rif’ət”: yüksəklik, böyüklük
“Keçsin livayı-mənzələtin etilaları”: Böyükliyin, rütbənin bayrağı (nişanı) ən uca mərtəbələrə çatsın, ucalıqları keçsin.

**M. Adil cənablarının
“Alman həyatı-irfanı”
nam kitabından türklərə
və lisanlarına dair bir neçə söz:**

səh. 17. “Alman həyatı-irfanı”: Türk hüquqşünası və maarif xadimi Müslihiddin Adilin 1917-ci ildə İstanbulda çap olunan kitabı.

Həkimanə sözlər

səh. 18. “rahi-necat”: qurtuluş yolu.
“İnsan nədi, heyvan nədi, qan bu kəlimatı”: bu misra jurnalda belə getmişdir: “İnsan nədir heyvan, heyvan nədir qan bu kəlimatı”.

**“Gəncə Türk
Mütəəllimlər Cəmiyyəti”nin
18 dekabr 1918-ci sənədən
şimdiyə qədər olan
fəaliyyəti barəsində**

səh. 19. “Gənc türklər” (yaxud “Jön türklər”): Osmanlı imperiyasında sultan II Əbdülhəmidə müxalif gənc ziyalılar nəslinin meydana gətirdiyi siyasi hərəkət.

səh. 20. “və 3) Ağazadə Əli”: jurnalda “3” yerinə “4” getmişdir.

“Əlli yaşında cavan”: Zülfüqar Hacıbəylinin operettası.

Qələtlər

səh. 20. “25”: “Qələtlər” siyahısında ikinci sətirdəki səhifə nömrəsi “25”in yerinə jurnalda səhvən “35” getmişdir.

N 2

səh. 21. “Ey əcdadımın hüsurunda dizə gələn alçaq nəsil!”: bu misrada “əcdadımın” yerinə “atamın” olmalıdır; şeirdə “atamın” sözü “əcdadımın” mənasında işlədilmişdir, ancaq “atamın” yerinə “əcdadımın” yazdıqda, misranın vəznə pozulur.

“Bir cəhənnəm olmuş olsan səni qanla söndürərdim”: bu misrada “söndürərdim” yerinə “söndürərəm” mənasında “söndürürüm” olmalıdır; şair “söndürürüm” və sonrakı misranın axırındakı “ölüm” sözləri arasında zəif də olsa qafiyə meydana gətirmişdir; “söndürürüm” yerinə “söndürərdim” yazdıqda, şeirin qafiyəsi pozulur.

İstiqlal gecəsi

səh. 22. “bir çox illərin istiab edəmməyəcəyi”: “istiab” sözü jurnalda təhrif edilmişdir.

səh. 23. “bir fırtına buludu kimi”: jurnalda “bu fırtına buludu kimi” getmişdir.

Xoşbəxtlik

səh. 25. “səni bədbəxt edib rahatlıq verməyir”: jurnalda “verməyir” yerinə “verməyirsən” getmişdir.

Bədbəxt çocuq

səh. 26. “saqınmasın öksüzə”: jurnalda “saqınmasın” yerinə “saqınmasını” getmişdir.

Mütəəllimlər Cəmiyyətinə

səh. 26. “Gələcəkdə sevgili balalarımızın səadətlə yaşamaları üçün tədbirlər ittixaz etməliyiz.”: jurnalda “ittixaz” yerinə “intixab” getmişdir.

“Yuxarıda ərz etdim ki, sevgili qızlarımıza tədbirlər ittixaz edəlim.”: jurnalda “ittixaz” yerinə “intixab” getmişdir.

**“Qış” şeiri (səh. 26-27)
üçün lüğət:**

müzəyyən: bəzəkli

hiras: qorxmaq, hürkmək
səh. 26. “...şməh”: jurnalda belədir; misradan sadəcə bir neçə hərf düşmüşdür.

səh. 27. “Qış deyə göy üzündən baxar yerə pünhani”: bu misrada vəznə pozulmuşdur.

“Keçmişə bir nəzər: Cihad”

şeiri (səh. 27-28) üçün lüğət:

türkün iraqı: burada güman ki, “türk irq-ləri” mənasında işlənmişdir
haqqı-əvəz: intiqam haqqı
kəmik: sümük
üstün-üstün: üst-üstə yığılmış
işqar-işqar: hıçqıra-hıçqıra

“Xatırlaram!” şeiri (səh. 29-31)

üçün lüğət:

ə'da: düşmənlər
dirəfşi: barmaqla göstərilən
məğbun: aciz; bacarıqsız
müşəvvəş: əzablı
dadrəs: dada çatan, köməyə çatan
eşk: göz yaşı
sələbət: mətanət; güc-qüvvət
mai: mavi
asar: əsərlər
yaralı dil: yaralı ürək
məsərrət: şadlıq, sevinc
peydərpey: dalbadal
səh. 29. “Sənsiz mənim ruhum, cismim”: jurnalda “cismim” yerinə “cisim” getmişdir.
“Ə'da vəslin yolu üzrə”: jurnalda “ə'da” yerinə “ə'dad” getmişdir.

“Xalid”

səh. 32. “edadi”: keçmişdə təhsil sisteminə darülfünundan (ali məktəbdən) əvvəlki mərhələ.

“Novruz” qədim millətlərdə

səh. 32. “baharın ilk günü 9 martdır”: “9 mart” tarixi Yuli təqvimini ilə verilmişdir; hal-hazırda işlətdiyimiz Qriqori təqvimini ilə Yuli təqvimini arasında 13 günlük fərq var (bu fərq 1900-cü ildən əvvəl 12 gün idi; 2100-cü ildən

14 günə çıxacaqdır). Azərbaycan Yuli təqvimindən Qriqori təqviminə 1918-ci ildə keçmişdir.

səh. 33. “hədiyyələr, peşkəş göndərənlər”: jurnalda “peşkəş” sözü təhrif edilmişdir.

Lətifələr və həkimanə sözlər

səh. 34. “(7) İnsan insanın ayınəsidir.”: jurnalda 7 və 8 nömrələrinin yeri dəyişik düşmüşdür.

səh. 35. “İstiqlaməti-biyar kəramətdən xeyirlidir.”: “Gündəlik məcburi, görülməsi vacib olan işlərdə (yaxud ibadətlərdə) səbat göstərərək onları ardıcıl yerinə yetirmək, Allahın bəzi seçilmişlərə verdiyinə inanılan fəvqəladə və fəvqəltəbii güclərə (yaxud üstünlüklərə) sahib olmaqdan (yaxud olduğunu zənn etməkdən) daha xeyirlidir.”

“21) Əql xeyirli bir rəfiqdir.”: jurnalda “21” yerinə “12” getmişdir.

“30) Əkən biçər.”: 30, 31, 32 və 33-cü nömrələr jurnalda 21, 22, 24, 25 kimi getmişdir.

N 3

Föhrüst

səh. 38. “17 – Ərəb mədəniyyəti...”: jurnalda “17” yerinə səhvən “18” getmişdir.

səh. 39. “Bizi yaşıl tağlarında imrəndirən hər yemiş”: Misralar, “Türk sazı” (ilk çapı 1914-cü il) kitabında yer alan “İştə o gün” adlı şeirdəndir; bu misra jurnalda bir az dəyişdirilib, kitabda belədir: “Bizi yaşıl dallarında [budaqlarında] imrəndirən hər yemiş [meyvə]”.

“Səadətımız gələcəkdədir!..” şeiri (səh. 42-43) üçün lüğət:

qəmküsar: birinin dərini çəkən; qəm ortağı, təsəlli verən

səh. 42. “Müəzzinim, çıx, Allahu əkbər ver”: “müəzzinim” sözü jurnalda təhrif edilmişdir.

“İthaf” şeirinin (səh. 45)

müasir dilə uyğunlaşdırılması:

Şe'r ü ədəbiyyat sipehrindən işıqlı
Bir nəcm daha düşdü sönüb sineyi-xakə.
(Jurnalda “nəcm” sözü təhrif edilmişdir.)
Şeir və ədəbiyyat səmasından işıqlı bir ulduz daha sönüb torpağın sinəsinə düşdü.
Ərdi sona bir ömr, kədərli, dolaşığı,
Sərdi onu bir dəsti-dəni xaki-hələkə.
Kədərli və dolaşığı, keşməkeşli bir ömür sona çatdı; alçaq bir əl onu ölüm torpağına sərdi.

Susdu əbədi bir süxənarayi-əməlzar,
Oldu güləməz ol ləbi-pürxəndeyi-giryan.
Arzu bağçasının söz bəzəyəni (arzu bağçasının gözəl sözlər söyləyəni, arzu bağçasının bir bülbülü) əbədi susdu; ağlar təbəssümlərlə dolu (göz yaşları arasında təbəssümlər saçan) o dodaq artıq gülə bilməyəcək.

Xak oldu da bir sinə ki gəncineyi-əş'ar,
Doldu o dili-pürhəvəsü pürəmələ qan!
Şeirlər dəfinəsi olan bir sinə torpaq oldu;
həvəslər və arzularla dolu o ürək qanla doldu.
Bir şairi-xoşhalü bəyan, natiqə-pərdaz,

Bir aşiqi-namavəri-hürriyyəti-vicdan!
Halı və ifadəsi (özü və sözü) xoş bir şair,
gözəl danışan (gözəl danışmaq qabiliyyəti olan) biri; vicdan azadlığının adlı-sanlı bir aşiqi idi.

Qıldı yaralı ruhilə yüksəklərə pərvaz,
Qoydu bütün əhbabı[nı] əfsürdeyi-hicran.
Yaralı ruhla (yaralı ruhuyla) yüksəklərə uçdu; bütün dostlarını (onu sevən hər kəsi) hicran içində (hicran əlindən hissizləşmiş, donmuş bir halda) qoydu.

Sən ey şüəra məclisinə zivəri-yekta!
Sən ey ürəfa məcməinə üzvi-yeganə!
Sən ey şairlər məclisinin tək, nadir bəzəyi!
Sən ey ariflər yığıncağının tayı-bərabəri olmayan üzvü!

Ey gülşəni-millətdə olan bülbülü-guya!
Ey ruh verən sözləri ilə dilü canə!
Ey millət bağçasında danışan (cəh-cəh vuran) bülbül! Ey sözləri ilə qəlbə və cana ruh verən!

Yüz heyf ki, aldı səni dövrən əlimizdən,
Etdi bizi matəmzədə, qəmdidə vü həsrət.
Yüz heyif olsun ki, dövrən səni əlimizdən aldı; bizi matəmə düşar olanlardan, qəmlilərdən və həsrət çəkənlərdən etdi.
Ey pak-dil insan, o böyük ruhuna bizdən
Yüz səcdə vü tə'zim və min hörmətü rəhmət.
Ey təmiz ürəkli insan, o böyük ruhuna bizdən yüz səcdə və təzim, min hörmət və rəhmət olsun.

Yamaqçı

səh. 45. “erkəklərin də bəzisinin”: jurnalda “erkəklərin” yerinə “iməklərin” yazılmışdır.

“Probujdeniya”

səh. 47. “Ayınəsi işdir kişinin, lafa baxılmaz”: misra türk şairi Ziya paşanın (1829-1880) şeirindəndir.

səh. 47. “mütəəllimlər və qeyri-mütəəllimləri məcmuəyə yardımda bulunmağa dəvət edir”: jurnalda belə getmişdir: “mütəəllimlər

və qeyri-mütəəllimlərin məcmuəyə yardımında bulunmağı dəvət edir.”

“Naxırçı” şeiri (səh. 47-48)

üçün lüğət:

yavan-yaşiq: yanında çörək qatığı olmadan, yavan; yağsız

ziyanlıq: tələf olan heyvanın əvəzinə, yaxın ailələrin öz aralarında pul yığaraq heyvan almaları, yəni ziyana ortaqlarmaları; yaxud yaralı bir heyvanın kəsilib şəriklər arasında gözəyari bölüşdürülməsi (buna “alışma” deyilirdi) və şəriklərdən yığılan pulla yeni bir heyvan alınması. (Bu terminin açıqlanmasında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunda akademik Teymur Bünyadovun baş redaktorluğu ilə nəşrə hazırlanan və “Şərq-Qərb” nəşriyyatı tərəfindən 2007-ci ildə Bakıda çap edilən “Azərbaycan etnoqrafiyası” kitabının I cildinin “Maldarlıq təsərrüfatı” adlı VI fəslində yer alan “Dəvəçilik” məqaləsindən (məqalənin müəllifləri Teymur Bünyadov, Xaləddin Xəlilov) istifadə edilmişdir.)

səh. 48. “Susasaq da çay suyunu içərik”: jurnalda “susasaq da” yerinə “suslasaq da” getmişdir.

“Şəbi-tənha” şeiri (səh. 49)

üçün lüğət:

rövzeyi-rizvan: cənnət bağı
aşüftə: dəli kimi sevən; eşqindən pərişan olan

“Varmı bir qurtaracaq?!” şeiri (səh. 49) üçün lüğət:

rah: yol
nisari-pürxəndə: çox təbəssüm saçan

“Əsgər!” şeiri (səh. 51)

üçün lüğət:

mərhabə: afərin, əhsən, bərəkallah
sipər: səngər
Kövsər: İslam inancına görə cənnətdəki bir bulağın, yaxud çayın, yaxud hovuzun adı.

“Sipərində sən aşarkən tufanlar”: jurnalda belə getmişdir: “Sipərində sən açarkən tufanlar”.

Ərəb mədəniyyəti

səh. 53. “Kordo”: İspaniyanın cənubundakı tarixi Əndəlüs vilayətində yerləşən Kordova [Córdoba] şəhəri nəzərdə tutulur.

“qərbdə Afrikada Bəhri-mühiti-Atlasiyə”: “Afrikada” yerinə güman ki, “Amerikada” olmalı idi.

“Məsudi”: X əsrdə yaşamış ərəb tarixçi, coğrafiyaşünas və səyyahı Əli ibn Hüseyin Məsudi nəzərdə tutulur.

Atalar sözü

səh. 54. “Əflatun”: e. ə. V-IV əsrlərdə yaşamış qədim yunan filosofu Platon nəzərdə tutulur.

“Yezdcərd”: (yaxud Yezdəgird) Sasanilər sülaləsindən İran şahı. Tarixdə bu adla üç hökmdar olmuşdur: I Yezdəgird 399-420-ci illərdə; II Yezdəgird 438-457-ci illərdə; III Yezdəgird isə 632-651-ci illərdə hökm sürmüşdür.

N 4

Yenə bir dəlil

səh. 56. “Nöqsanını bil, bir işə ya başlama əvvəl, / Ya başladığın kari pəzirayi-xitam et!”: “Ya öz əskikliyini bil və bir işə heç başlama, yaxud da başladığın işi başa çatdır!”; beyt Osmanlı şairi Ziya paşanıdır.

“Əlif. Əlif.”: bu imza çox güman ki, Gəncə Türk Mütəəllimlər İttifaqının sədri İdris Axundzadəyə məxsus olmuşdur.

Yeni nəsil

Yeni tərbiyəyə möhtacdır

səh. 57. “Heyvanlar üzərində belə”: jurnalda “heyvanlar” yerinə “cavanlar” getmişdir.

“əsri-səadət”: (səadət dövrü) İslam peyğəmbəri Həzrəti Məhəmmədin yaşadığı dövr.

səh. 58. “Mühit, ailə və məktəb də daxil olduğu halda”: jurnalda “məktəb də” yerinə “məktəbə də” getmişdir.

Vətənim

səh. 60. “Ər and içdim, ər də daha qalacam”: jurnalda “ər and” yerinə “əri and” getmişdir.

Qurultay

səh. 60. “xarabazara dönmüş sevgili yurdundan”: jurnalda “xarabazara” sözü təhrif edilmişdir.

İstiqlal

səh. 61. “Ey bu yurdun heysiyyətli qarıları, qızları!”: güman ki, bundan sonra bir misra düşmüşdür.

Xoşbəxtlik

səh. 61. “dövlətə-mala firiftə olan”: jurnalda “firiftə” yerinə səhvən “firiztə” getmişdir.

“Vətənə qarşı” şeiri (səh. 62-63)

üçün lüğət:

ülüvv-xislət: uca təbiətli
ədəm: yoxluq
lanə: yuva

Üç qardaş

səh. 62. “Ən kiçiyi və üçüncüsü olan”: jurnalda belə getmişdir: “Ən kiçiyi isə və üçüncüsü olan”.

“Kəndçi” şeiri (səh. 63)

üçün lüğət:

pir: qoca

Gəncə Mütəəllimlər Komitəsinin Ədəbiyyat şöbəsinə

səh. 64. “Və saniyə ‘İnsan insan olduq-da...’ kəlmələri həqiqi insan demək fikrində isə”: burada “saniyə” [ikincisi] yerinə güman ki, “salisən” [üçüncüsü] olmalı idi.

“Amal” şeiri (səh. 64-65)

üçün lüğət:

xoşnud qılmaq: razı salmaq
cami-səadət: xoşbəxtlik içkisi
ariz: yanaq; üz
şəmsi-münəvvər: nurlu günəş
məcruh: yaralı
pabənd eləmək: ayağını bağlamaq, dustaq etmək
rux: üz; yanaq
sər: baş

“Amal” şeiri əruz vəznində yazılmışdır fəqət vəznə uyğun olması üçün bəzi sözlərin tələffüz edildiyi kimi yazılması lazım gəlir. Şeirdə “nədi” (bir neçə misrada), “cami-səadət”, “eləyib”, “cadudu”, “vardı” sözləri jurnalda “nədir”, “cami-səadətdir”, “eyləyib”, “cadudur”, “vardır” kimi yazılmışdır.

7-ci beytdə “şövqi-ruxü” yerinə jurnalda “şövqü ruhu” getmişdir.

Dilançi

səh. 65. “Yusəbbəhu lillahi”: Quranın “Təğabun” surəsi nəzərdə tutulur.

“Və etiyullahə və etiyurrəsulə”: “Və Allaha itaət edin və Onun Peyğəmbərinə itaət edin.”

“Ma kanə”: Quranda bir çox ayədə (80 dəfədən çox) keçən və “olmadı; deyildi; yox idi” mənasına gələn ifadə.

Kapitan Robert Skottun Qütbi-cənubiyə səyahəti

səh. 66. "Terra Nova" [Terra Nova]: 1884-cü ildə Şotlandiyada inşa edilmiş gəmi. Elmi ekspedisiyalarda, o cümlədən kapitan Robert Skottun rəhbərliyi altında Cənub qütbü ekspedisiyasında (1910-1913) istifadə edilmişdir.

"Littelton" [Lyttelton]: Yeni Zelandiyada liman şəhəri.

"Çalmers" [Chalmers]: Yeni Zelandiyanın Danidin [Dunedin] şəhərinin əsas limanı.

"O heyndə": "heyndə" sözü jurnalda təhrif edilmişdir.

"Sabinyanoq": Antarktidanın bir rayonu olan Viktoriya torpağının [Victoria Land] şimal-şərqindəki Admiralti dağ silsiləsindəki [Admiralty Mountains] Sabın dağı [Mount Sabine] nəzərdə tutulur.

"Erebus": [Mount Erebus]: Antarktidanın Ross adasında vulkanik dağ.

"Terror" [Mount Terror]: Antarktidanın Ross adasında vulkanik dağ.

"Mak-Merdo" [McMurdo]: Antarktidada boğaz.

Zərdüşt nə söyləyirdi

səh. 67. "xain niyyətlə baxmayan": jurnalda "niyyətlə" yerinə "niyyətimlə" getmişdir.

"Lisanlar"

səh. 68. "Əvvəlimgiyə görə insanlar[ın]": jurnalda belə getmişdir: "Əvvəlimgiyə görə 1) insanlar".

"yer kəlməsi həman sözdən nəşət etmişdir": "yer" əvəzinə güman ki, başqa söz olmalı idi.

İstiqlal gecəsi

səh. 69. "qafam süs[t]ləşmişdi": jurnalda "qafam" yerinə "qapam" getmişdir.

Sayı 3 məcmuənizdə olan suala cavab

səh. 70. "Leysə lil-insani illa ma-sə'a": Quranın Nəcm surəsinin 39-cu ayəsindən bir hissə; "İnsan ancaq çalışdığını əldə edər".

ŞƏXS ADLARININ İNDEKSİ

Abbas (647-680): Əli ibn Əbu Talibin oğlu. 65.

Abbaszadə, Abbas (Mizə Abbas; 1870-1920): Azərbaycanlı pedaqoq və folklorşünas. Azərbaycan məktəbləri üçün dərsliklər qələmə almışdır. Bəzi əsərlərində "A. Mollazadə" imzasından istifadə etmişdir. Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin və Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 13, 36.

Abdullazadə, Cahangir (1901-1973): Azərbaycan həkimi, kardioloq; Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü. 19, 20.

Adil, Müslihiddin: bax. Taylan, Müslihiddin Adil.

Ağamirzəyev, Davud: Ağdamda müəllim olmuşdur. 24, 32, 38, 49, 51, 52, 61, 63, 70.

Ağazadə, Əli: Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti üzvü. 20, 72.

Ağazadə, Xuraman xanım: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 6, 26.

Ağazadə, Zeynal. 36, 38, 49.

Axundzadə, Asiya xanım. 15.

Axundzadə, X. 36.

Aristotel (e. ə. 384-322): qədim yunan filosofu. 53.

Atamalıbəyzadə, Gövhər xanım: müəllimə. 26.

Babazadə, Kaşif. 38, 41.

Belinski, Vissarion Qriqoryeviç (1811-1848): Rus ədəbiyyat tənqidçisi və publisisti. 56.

Bəyzadə, Rəhim: bax. Daşkəndli Bəyzadə Rəhim.

Bünyadov, Teymur (1928-2022): Azərbaycan alimi, tarixçi-etnoqraf. Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü. 76.

Cavad. 36.

Cəbrayızadə, Baba. 1, 3, 7, 11, 1,8, 25, 27, 61, 65.

Cəlil: məktəbli. 27, 38, 49, 62, 64.

Çingiz xan (1162-1227): Monqol sərkərdəsi və Monqol imperiyasının banisi. 24

Daşkəndli Bəyzadə Rəhim. 24, 35, 38, 42, 70.

Davud: bax. Ağamirzəyev, Davud.

Əbdülhəmid II (1842, 1918): Osmanlı sultanı; 1876-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur.72.

Əflatun: bax. Platon.

Əli ibn Əbu Talib (601-661): İslam xəlifəsi, Məhəmməd peyğəmbərin əmisi oğlu və kürəkəni. 57.

Əli Nəzmi: bax. Məhəmmədzadə, Əli Nəzmi.

Əliəkbər ağa: Hüseyn ibn Əlinin oğlu. 680-ci ildə Kərbəlada şəhid edilmişdir. 65.

Əlif. Əlif.: "Əfkəri-mütəəllimin" jurnalında imza; çox güman ki, Gəncə Türk Mütəəllimləri İttifaqının sədri İdris Axundzadəyə məxsus idi. 56, 61, 69.

Əliqulu Qəmküsar: bax. Qəmküsar, Əliqulu..

Əlizadə, Mürsəl: Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyəti Ədəbiyyat şöbəsinin üzvü. 20.

Fərrux. 36.

Füzuli, Məhəmməd (1494-1556): məşhur Azərbaycan şairi. Türkdilli klassik poeziyanın ən böyük şairi kimi qəbul edilir. 15.

Hacıbəyli, Zülfüqar (1884-1950): Azərbaycan bəstəkarı. 72.

Hacızadə, Hacı: Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin üzvü. 19.

Hüseyn ibn Əli (626-680): Məhəmməd peyğəmbərin nəvəsi, Əli ibn Əbu Talibin oğlu. 65.

Hüseynzadə, Əli bəy (1864-1940): Azərbaycanın və Türkiyənin görkəmli ictimai xadimi, eyni zamanda həkim, publisist və pedaqoq. 6.

Xalid Səid: bax. Xocayev, Xalid Səid.

Xəlilov, Xələddin. 76.

Xocayev, Xalid Səid (1888-1937): özbək əsilli türkoloq. İstanbul Universitetində oxumuş, Azərbaycanda işləmişdir. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 17, 59.

İbrahimzadə, Müqbil: Məsəlman Tələbələr İttifaqının üzvü. 66.

İsmayılzadə, M. 70.

Jül Sezar: bax. Sezar, Yuli.

Qaibzadə, Firuzə xanım (1901-1972): müəllimə; İsmayıl ağa Qayıboun həyat yoldaşı. Qızlıq soyadı Ağayeva idi. 70.

Qasımzadə, Həsən: Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin üzvü. 19

Qəmküsar, Əliqulu (Nəcəfov; 1880-1919): Azərbaycanın şair və publisisti. "Molla Nəsrəddin", "Yeni füyuzat", "Həyat", "İrşad" və sair qəzet və jurnallarda müxtəlif imzalarla çıxış etmişdir. 45.

Qənbər oğlu: bax. Qənbər oğlu Qasım.

Qənbər oğlu Qasım: Gəncədə müəllim olmuşdur; eyni zamanda rus dilindən tərcümələr etmişdir. "Azərbaycan" qəzetində, "Əfkari-mütəəllimin" jurnalında yazıları dərc edilmişdir. 6, 13, 18, 28, 46, 66, 67.

Quluzadə, İsfəndiyar (Ziya): Gəncə Oğlanlar gimnaziyasında oxumuş, "Ziya" təxəllüsü ilə şeir yazmışdır; Şəmkir hadisələrində şəhid olmuşdur. 2.

M.: "Əfkari-mütəəllimin"də imza; Müqbil İbrahimzadəyə məxsusdur; bax. İbrahimzadə, Müqbil.

M. Adil: bax. Taylan, Müslihiddin Adil.

Mehdizadə, Yaqub: Gəncə Ali-ibtidai məktəbində oxumuşdur; Şəmkir hadisələrində şəhid olmuşdur. 2.

Mədədzadə, İlyas: Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin üzvü. 19, 20.

Məhəmməd peyğəmbər: İslam peyğəmbəri. 27, 77.

Məhəmmədzadə, Əli Nəzmi (1878-1946): Azərbaycan şairi və ədəbiyyatşünası. 31, 38, 45.

Məhməd Əmin: bax. Yurdaqul, Məhməd Əmin.

Məlikov, Bəhram: bax. Musazadə, Bəhram. Məlikzadə, Bəhram: bax. Musazadə, Bəhram.

Məsudi, Əli ibn Hüseyin (896-956): Ərəb tarixçi, coğrafiyaşünas və səyyahı. 53, 76.

Molla Pənah: bax. Vaqif, Molla Pənah.

Musazadə, Bəhram (yaxud Bəhram Məlik):

Gəncə Türk Tələbələr İttifaqının üzvü. 14, 18, 19, 20, 28, 34, 35, 38, 40, 43, 46, 48, 51, 54, 60, 63.

Mustafazadə, Əliəkbər: Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 18, 19.

Müqbil: bax. İbrahimzadə, Müqbil.

Müslihiddin Adil: bax. Taylan, Müslihiddin Adil.

Nağızadə, Cahangir (1903-1929): Azərbaycan filosofu. 18, 19.

Niçe, Fridrix: bax. Niçe, Fridrix.

Niçe, Fridrix [Friedrich Nietzsche; 1844-1900]: Alman filosofu. 67.

Orxan Qazi (I Orxan; 1281-1362): Osmanlı dövlətinin ikinci padşahı. 1324-cü ildə taxta çıxmışdır. 24.

Oruczadə, İsgəndər: Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin katibi olmuşdur. 4, 10, 19, 20, 33, 36, 3845, 47, 54.

Ömər bin Əbdüləziz (? - 720): Əməvi xəlifəsi; 717-720-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 57.

Peşkovski, Aleksandr Matveyeviç (1878-1933): rus dilçi. 68.

Platon: e. ə. V-IV əsrlərdə yaşamış qədim yunan filosofu. 54, 76.

Poladzadə, Məhəmməd: Gəncə Türk Mütəəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 36.

Pontinq, Herbert [Herbert Ponting; 1870-1935]: ingilis fotoqraf və səyyahı. Robert Skottun rəhbərliyi altında Cənub qütbü ekspedisiyasında (1910-1913) iştirak etmişdir. 66.

Porjezinski, Viktor Karloviç [1870-1929]: polyak və rus dilçi. 68.

Rəfibəyli, Ələkbər bəy Kərbəlayi Həsən oğlu (? - 1919): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Peterburqda təhsil almış, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində pristav kimi fəaliyyət göstərmişdir. Gəncə Məsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin, Gəncə Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. Erməni-daşnak dəstələrinin azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri soyqırımların qarşısını almaq üçün mübarizə aparmış, eyni zamanda onların vəhşiliklərini ifşa edən çoxsaylı məqalə və məktublar yazmışdır. 39, 40.

Rəfibəyli, Xudadad bəy (1877-1920): Azər-

baycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xalq Səhiyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Gəncə qubernatoru olduğu dövrdə erməni quldurlarının dinc əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımın qarşısının alınmasında böyük rol oynamışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 39.

Rəfibəyzadə, Ələkbər bəy: bax. Rəfibəyli, Ələkbər bəy.

Rəfibəyzadə, Xudadad bəy: bax. Rəfibəyli, Xudadad bəy.

Rəfiyev, Məhəmməd: Birinci Türk Mütəəllimlər Qurultayının üzvü. Gəncə Oğlanlar gimnaziyasında oxumuşdur; Şəmkir hadisələrində şəhid olmuşdur. 2.

Rəfizadə, M.: güman ki, Mikayıl Rəfizadəyə məxsusdur. 70.

Rəfizadə, Məhəmməd: bax. Rəfiyev, Məhəmməd.

Rəfizadə, Mikayıl (1905-1958): şair, ədəbiyyatşünas; filologiya elmləri doktoru, professor. 9, 18, 32, 38, 53.

Rza (770-818): Səkkizinci Şiə imamı. 65.

Salmanzadə, M. K. 70.

Saryal, İsmayıl: bax. Seyidzadə, Mirismayıl. Seyidzadə, Mirismayıl (yaxud İsmayıl Saryal; 1896-1982): Gəncədə anadan olmuş, Kiyev və Berlində təhsil almış, 1929-cu ildə mühacirətə getmiş və Türkiyədə yaşamışdır. Cümhuriyyətin Baş naziri olmuş Nəsim bəy Yusifbəylinin xalası oğlu; sabiq Orta Doğu Teknik Universiteti (Ankara) rektoru Nuri Saryalın atası idi. 8.

Sezar, Yuli [Gaius Iulius Caesar; b. e. ə. 100 – b. e. ə. 44]: Qədim Romanın dövlət xadimi. 33.

Səfikürdski, Mahmud (1898-1972): Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin üzvü və idarə heyətinin sədri, əsasən gənclərdən və tələbələrdən təşkil olunmuş "Yaşıl qvardiya" adlı özünümüdafiə dəstəsinin sədrinin müavini olmuşdur. 1921-ci ildə Türkiyəyə mühacirətə getmiş, bir müddət Yuqoslaviya və Amerikada yaşamışdır. 19, 20, 36, 54.

Səmədzadə, Hüseyin: Gəncə Türk Mütə-

əllimlər Cəmiyyətinin üzvü. 5, 18, 19.

Skott, Robert [Robert Scott; 1868-1912]: İngiltərə donanmasında xidmət etmiş kapitan, səyyah; Cənub qütbünün (Antarktidanın) ilk tədqiqatçılarından olmuşdur. 33, 34, 66, 78.

Şeyxzamanov, İlyas. 12.

Taylan, Müslihiddin Adil (1881-1944): Türk hüquqşünası və maarif xadimi. 17.

Taylor, Eduard [Edward Tylor; 1832-1917]: ingilis etnoqrafı. 68.

Teymur: XIV əsrdə yaşamış görkəmli türk sərkədəsi; Teymurlilər dövlətinin banisi. 24.

Tomsen, Vilhelm [Vilhelm Thomsen; 1842-1927]: Danimarkalı dilçi və Türkoloq. 68.

Tulin, K. 9.

Vaqif, Molla Pənah (1717-1797): Azərbaycan şairi; eyni zamanda Qarabağ xanlığının baş vəziri olmuşdur. 56.

Yezdcərd: bax. Yezdəgird.

Yezdəgird 54, 76.

Yezdəgird I: Sasanilər sülaləsindən İran şahı; 399-420-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 76.

Yezdəgird II: Sasanilər sülaləsindən İran şahı; 438-457-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 76.

Yezdəgird III: Sasanilər sülaləsindən İran şahı; 632-651-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 76.

Yurdaqul, Məhməd Əmin (1869-1944): Türk şairi. Osmanlı Məclisi-Məbusanının və Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 21, 39, 55.

Zərdüşt: Zərdüştiliyin banisi. 66, 67, 78.

Ziya: bax. Quluzadə, İsfəndiyar.

Ziya paşa (Əbdülhəmid Ziyaəddin; 1829-1880): Osmanlı imperiyasının dövlət xadimi, mütəfəkkir, şair və yazıçı. 75, 77.

ORIJINAL SƏHİFƏLƏR

401

12408
14/8

134 افکار متعلمين 133

— اوزگه بر فكرك بوقم؟
— يوق.

مايعدى وار.

رحيم.

صاي 3 نحي مجموعه كزده اولان سواله جواب.

اسانك اينك وظيفه سي سمي اينه چالش اقدر. بوجه كه
بو سوز قرآندا ديلىيدر:

(ليس للانسان الاماني)

سواله جواب:

(انسان انسان اولديقدان اينك وظيفه سي حياتي آكللا.
مهه چالشارق اسانته خدمت ايتكدر).

داود.

اداره دن جوابلار:

1-م. ك. سلمان زادهيه: (كرامزه عمده سيلردن)
نام مقاله كز آكللا علماد بيهنه لوره درج اولونمادي.

2-م. رفيع زادهيه: حكايه كز لن نومره به بوراقلدى
شمريكزدن بر قسمي درج ايندك:

تاكرم منيم / كولتميك منمك رحاسني.
بالسكز سندن بالسكز سندن بن ديله روم صداسني'
رحم، ايتككن فورناركلن اونك آحي باره سني.
بالسكز بتم سيوديكيمدر بو تورك اينى آناطولى!
وظنمدر بالسكز بتم آناطولى آناطولى!
قدرنكله بيلديزكنه اوستر بكا طوغرو يولى.
رحامزدر بورديمزي تيرتمه سين دشمن فولى
بالسكز بتم سيوديكيمدر بو تورك اينى آناطولى.

3-م. اسماعيل زادهيه: مقاله كز لن نومره ده درج اولنار.

4-م. فيروزه خانم عائب زادهيه: شمريكزي بو طرزدر درج ايندك:

بنفشه:

بهار اولور گل چيچكلر آچرلار،
جهاه پرضيا عطر ساچرلار،
بنفشه لر ايندى ايكن آچرلار،
گل بيتمه مش اولار باغدان آچرلار.

406

Azerbaijan State University of Pedagogical Sciences
A.Ə. HƏVƏ
PƏDAGOGİK FƏN LƏR
FƏKİRLƏR

طومسون، تایلر و آخر زمانلار روسیهده پوزیتریسکی، شقووسکی کبی پروفسورلارک سایهسده بر قاج فنی نیلار میدانه کولورسده یته بو موضوعک عایت بختلی اولدوغنی مقدمه لرینده سویله رلر.

طنمیدرنه بو کون کره ارضه مینه بالغ لساندر قدیم بر لسانداق شئت ایتمشله، بو لسان ارضک عاشکی قلمهسده اولاتیلریش دییه سؤاله کندیکده، انسانلارک اینک اولاراق هرده ظهور ایتدیگیی و آنلارک نه لساندا قوبه شعاسی برمهسیده معلومات ویرمهلی یز، دوغور داندای بو ایکی سوال بر بریشدن آیریلماز کبی برینک جوابی دیگر-

ینک حینته باغلیدر. انسانلارک ظهورینه کندیکده اوج اساسدان برینی قبول ایتمه لیز: اولمچی نه گوره (۱) انسانلار اینک اولاراق مکنی وسطی آوروپاده یعنی شمذکی پولشا ایله قاریات طاعلاری آراسنده ایتکی نه بین لته ریتده و اوجنچی نه گوره انسانلار غرب ابرایله هندستانک شمالنده ظهور ایتمشله، بو طاقفه آریسقی طاقفه آدلاراق قوبو-

شدیقی لسان اسه آریسقی لسانی ایدی. آریسقی لسانی جوق قدیم بر لسان اولما یوب اونداندا قدیم انسانلار اولدوغنی سویله یوزلر. اوللاردان بریده سام لساندر،

سان انسان شکنده و انسان لطقنده یارادلاماش. زمان وار ایتش که لسانلر تکجه اداقلر ایله ایکی و اوج هیجلا کی سوزلردن عذرت ایتش. لساندرده بولنان صابیز اداقلر ونی ای اثبات ایتدی. اثر لسان شمذکی شکده عمله

لتمش اولسیدی "اوف" "уф", "فوی" "фу" اداقلر لساندردا بیوک بر جمله شکینه گرمزدی. زمان وار ایدی

نه همان اداقلر بیوک معنلره جاویدی. وحشی صورلنده یارادلمش انسان بر قاج عصرلردن سوگرا اولکی شکینی

یب ایدر، طاقه لره منلره تقسیم اولقلر، ارضک هر بر طرفه یایلار. آ کلاماق، قواوشماق ایچون سسلر، نالر

اداقلار داها سوگرا کلملر، کلمه لردن جمله لر یارادوب شمذکی لسانلاری پیدا ایدر.

قدیم لسانلار بر قاج اصولیه عمله گلمشله:

(۱) اسم اداقلاردان. مثلا وحشی انسان قورخدیغینی بولداغینه آ کلاماق ایچون "уф", "اوف", "фу" "قوه", "а", "т", "о" "او" دیه قشقراردی که شمذکی عصرده هر بر ملتک لسانده اسم اداق صایلاراق یته همان معناده قوللایلر.

(۲) تقلید (подражаніе) اوزره. مثلا: مصرلر "ایشکه" "eo" "ایو": حطایلر کدییه "мау" "ماو": ساققرلر قارغایه "кака" "قاقا" دیرلردی.

(۳) طبیعتدن قوتورولمه سوزلر. سو شریلدایور دیکیکده "شریلداق" یا اینکه "شرشر" سوزی یته وحشی انسانک سوئا ویردیگی آد و سوپک آقماغنی بیلدیرمک

ایچون قوللاندیقی کلمه در. بو فون لاتین لسانده "сто" "ستو" "دورماق" فعلی اینک اولاراق "ст" "سو- زیندن یعنی تر کیمه نی چاغرماق ایچون "سس" دییه قوللایلمش ندادر. "кабак" قاباق ایشاییلن روس سو-

زی "حی حی" یعنی "حی حی خانه" کولمک ایوی ایشله دلمش "حی حی" سوزینک عینی در. باقالم بزم لساندا قوللاییلان "кака" روس لسانده قوللاییلان "какард" قاقارد سوزلری فرهدن شئت ایتمشله، قدیم لساندا خوروسا

"камурик какук" دینلمش. بو سوز مالایجه یته خروس معناسنده ایشلنیر. فراسوزلار "ла каке" "لا قاقی" "بر" کلمه سی همان سوزدن شئت ایتمشدر

"каке" "قاقی" سوزیندن آخر زمانلار روس سوزلری "какард" "قاقارد" "какетка" "قاقیتقا" ناز ایدر و نوزک سوزی "кал" عمله گلمشدر. لانتجه مک "бос" "بوس" کلمه سی همان اوکوزوک "бо" "بو" دی-

«тик тик» «تیق تیق» «паф паф» قریبیدر. «паф паф» دلمز قصبیلاشمیوردی. اختیار بلم یکت ایی آ کلاما دییه بر شیار سویله یوردی.

(۴) آهنگ (гармонія) ایله عمله لتمش سوزلر. بویجه «іки» بو- «іка» شو «іку» بو کی «іо» وردک «eo» سوردای و «ao» اوردا کیی.

بیتمه دی.

استقلال گیجه سی

— نه ایش یایورسک؟

— ...

— ...

— اوت.

— اویله ایسه سن بر دوقتورسک! روحک الاختاری

سنتک النده در. قولایلقه اونی آچار، ایچنه ایستر ایسه ک

زهر، ایشرسه ک حیات ویریحی بر اکسیر قویارسک!

باواش باواش یوریوردق. کوجه یالکز ایدی

آعاجلرک آلتنده نک توك اسانلر دولاشبور و آرابالر

کچیوردی... باعچه سنه گیردک آراقل قاپیده و ایچرده

کیمه لر یوقدی. آعاجلرک آراسندن اوزاقده کی بوغیتک

آیدنلقلری قورولوبوردی. سول جهتده کی طرحلردن

لچدک. بویوک آعاجلرک گیجه دن داها قارائقلک باپراقلری،

اسن روزگاری ایچیور، قیملدایان دالرده درین و صمیمی

دلمز قصبیلاشمیوردی. اختیار بلم یکت ایی آ کلاما دییه بر شیار سویله یوردی.

ایشیدیکم غریب سسک معناسنی دویامیوردیم — اوتورالم.

دیدی. قا سهاقده بر قانایه لک باشنده ایدک اوطور-

دق. بن بو اختیاره نیچون طاقیندیغمی دوشولوبوردیم

قطب بیلدیزی، یکی دوغمش کوچوک بر آی یو-

روسی لیبی، نوزلرینی صاجیبور، اطرافنده کی دیگر

بیلدیزلری باواش باواش سولدورمک، یارلیبوردی. آجقندن

بورغونلقدن، اونقوسزلقدن قاپیم سوسله شمشدی. دقت

ایندیوردیم. برلاغم اوغولدیور، اویر قولاعم چینلیوردی

اختیار سوردی:

— ای کیج... سویله باقالم، ایشته استقلال، حریت

سن نلر یایاچقک؟

نلر یایاچقکم؟ بر آندم خاطرلأ... بر دکل، بید

دکل یوز بیلک امل...

— استقلال، حریت ایچون چالیشاجم.

دیدم.

— ناصل... نه سنه چالیشاجقک؟

...

سوصدم. نه سنه چالیشاجمی حقیقتا بیلمیوردیم.

...که بولا دوا دی.

قبر اوغلو

پشتان رو هرت سفوتین قطب جنوبیه سیاحتی.

۲ جی نوره دن مابعد.

۲۶ جول ۱۹۱۰ سنهده نمی "تیرراتووا" مسافرله لیتونون لیمایتندان بوله چیقدی. فویشن سفوت مسافریک آراسیندا یوج بوی فقط اوج گویدن سگرا چالمیرس اسکا سینه بولارله براشدی.

نمی دگره وارن لیمی تولک فالقدی: جنوبی آقیتیلار مسافرلی قارشیلادیلار: لیمده ناحوشلق باشلادی. سیاحلارین فطوغرافجی سی-بوتینق لیمیک بر باشیندان اویری باشینا-الینده آیارات بوگورمکده ایدی.

۹ کانون اولین برینده ساعت درنده برک تولک فالقدی. سه نمی طولماغا باشلادی. هر سیندن زیاده مسافرلر سیریدان آلمیس حردا بویلو آنلارین دوغولماستندان فورقورلاردی. حالسه جوق جتینلیککه بو بدیجیلکدینه فورلاردیلار.

۹ کانون اولنده بوز تبهلری کوروندی. اویندا نمی دورد بر طرفین بوزلارله "بورومشدی. بویله لیکله نمی بگرسی لون محاسرده بولوندی "بو حال بیری جوق سفیدور، نه اتمهلی سردن باشقه بیر چارمی یوق" سورانی رو هرت سفوت سیاحت نامه سینده یازمیش

سگره بوزلار "تیرراتووا" با بول ویردیلر. کانون اولین و بولیک سنی بیدیراردی. لاکن بیر هر سحر سنی اوتوزوندا ۱۱۰ میل مسافه سینده "ساییتانوق" طاعمر بکهوردیک. هر سحر سنک آرتیفینی آتیردیق، سگرا کوروندی. ۲ کانون نامی ۱۹۱۱ سنه سینده بوز اللی میل لک لشکر ایدیردیک. مسافهده بانار طاع "ایریبوس" گوروندی. "ایریبوس" "تیررور" طاعلاری ۳۵-۴۰ میل اوزونلیقیندا اوج کوچلو بیر آطهده بولونوبوردی. آطهنگ بر طرفی شمال شرقه بر طرفی جنوبه اویری طرفیده غربه طوغری باقیوردی سیاحلارین لیمی سی "تیرراتووا" شرق طرفه دو- لوب "میق-میردو" کورفوزونه کیردی.

یتیمه دی.

زهردهشت نه سویله یوردی.

زهردهشت اونوز باشینا چاندیقدا اوز وطنینی وطنیک گولینی بیرا قراق داغلارا چکیلدی کیتدی. بور او: اوز روحیندهن و اوز تکلیگیندن لذت دو یوردی اورایل مدینده بو تک ایکندن هیچ بورغولق دویمانوبوردی لاکن سوگرا اوینک قلی دگیشیریلدی. بیر دفعه سا شقی ایله اویقودان فالقدی: بوزنی گوشه دوکوب بو سویله دی: "بو بوک اشیقچی! اشیقلا اندیردیک شیلر او سا اندی سن نه ایله حوشبخت اولاردیک.

اون ایلدرکه سن بزم فولونامیک اوزرینه دوغور- اگر بن، بزم قارتالیم و ایلام اولماسا اندی اوز اشیه

بویله سویله دی: بو لریچی بکا قانیس گلیر: بیر قاج ایل بوقدان قباق او بورادان کیچمیش کرک. اونیک آدی زهردهشت ایندی. ایمدی او دگیشیریلیمه در. او وقت سن کولگی داغلارا آتیردیک: ایمدی اودوکی دهره به می آتارماق ایسته بودسیک؟ سن مگر باندیرانی باتیمان محکمه دن فورقما یورسین؟ اوتا بن زهردهشتی تاییوردیم. اونک صورتهی اشیقلی دره اونک دوداقلاری نفرنی لیزلتمه ز: اونک ایچونده اونک راق گیدیور؟

زهردهشت دلشیمیش زهردهشت جوجوق کیمی اولموش زهردهشت اویانمیش! اویقودا کیلاردان نه ایسته- یورسین؟ بونک ایچون سن آشاعی اتمه لییم: پهنده اشیقلی- لاریک اشیقلی سی آشاءلاری دگزیک اوتکی طرفه بینه بالکوب اشیقلی آری بیر دنده آتاردیقدا بویله ایدیرسین! بنده سن دغ آرقا حینا ایمن کیمی اساللاریک آزا- سینا اتمه لییم.

ای بو بوک خوشبختله خائن نیتله باقما یان دینج گوز. دعا ایسا داشا حق کاسه می دعا لاکه اوندان توکولهن سرنیلمک قزیل کیمی توکولسون و هر یره سنیک باقشیلیمه کیمیک عکسینی دوشیرسین.

بقا بو کسه بو شالماغا حاسردر و زهردهشت تازه. دهن اسان اولماق ایسته بور.

زهردهشتیک اتمه لی بویله باشلادی. زهردهشت داغان اندی هیچ کیمسه بوگا راست گلمه یوردی. لاکن بیر میشه لیک انچینده هر دن بیردن پالنگر آعاج فورولاری بیعماق ایچون قازماستندان چیقان بیر اختیار ایله زهردهشت ایاقلاشدی. فوجا زهردهشته

«لسانلار»

مقالهده انتخاب ایتدیگم شو موضوع غایت کنیش شمذکی عصرده غایت بحثی بر مسئله در. لسانلارک تاریخ باره سنده بوگون غربی آوروپاده. انگلتره، فرانسه

انسان اولدوقده... و همچنين دمير دمير اولدوقده...
 ويا حيوان حيوان اولدوقده... الخ كلمه لر ملاحظه اولو-
 نوره معنا ياشكشدرلر. آرتق (انسان انسان اولدوقده...)
 كلمه لر- يوقارنده ذكر اولوان معنایی ويرنگه مطلقا مجبو-
 وز. و بويله اولدوقده ويريلن سورقو: (انسان انسان
 اولدوقدا اينك وظيفه سي نه در؟) غابت توتقون بر وضعت
 آزرکه آتجق بوني ايشقلاندرق فلسفه عائددر...

تانيا (انسان انسان اولدوقده...) كلمه لرک برنجي
 انسان كلمه سي معين بر دوشونجه اولونده اينكجي انسان
 كلمه سي ايسه برنجيني دهاده معين لشدرن دهاده آتجق و
 گنیش بر معنا ويرن كلمه عتد ايندلوينه قوللانمشه بنده
 ظنمجه قصورسز اولماسي اعتراف ايندلمهز چونكه اولنه
 اولدوقده بو طور بازماق دهايي و طوغرويه ياقين
 اولار: «انسان انسان اولونده انسان اولدوقده...» چونكه
 اول وقت مسئله دهاده آيدنلاشار فقط حلي اولدوقجه
 طولايي لاشار مثلا انسان اول نه ابعش سوكره نه شكه
 گيروب و آخرده اصل بر طرزده ميدانه چيقير... و
 بوراستداده بالطبع بنه هر كس فلسفه نك بر جرياني
 تعقب ايدير. و تانيا (انسان انسان اولدوقده...) كلمه لر
 حقيقي انسان ديمك فكرينده ايسه يعلى حقيقي انسانك
 اينك وظيفه سي نه در؟ فكري اضهار اولونوره، اول وقت
 بنده گنه سوال ويريبورم «حقيقي انسان نه در و ناصل
 اولمالي؟» هر كه ادبيات شعبه نك فكري حقيقي انسان
 ديمك ابعش ايسه و مذکور شعبه نك حقيقي اسانه نه

قطعه نظره بافمانتي كنهك صاحبزده اوقوسايدق او
 آرتق هر كس ويريلن: (انسان انسان اولدوقده اينك وطيه
 سي نه در؟ سورقويه جواب ويرنگه جالبشاردق.

جليل

آمال

بيلم ندر گر كجه حالمله نظردن
 اوغروندا فدايم ديه مسود اولورم بن
 بيلم ندر خوشنود قيلار قيمي كه وقت
 آل جام سعادتدر ديه رهري ايجردن
 بيلم ندر اول عارض بر شمش مذوق
 بافديقا اونا باش نوكنيور چشملمدن
 بيلم ندر محروح اينبوت كوگلمي و سلى
 اولسده بو تفته شهيدم ديرم من
 بيلم ندر تعليم ويروب روحمي سلهز
 اولدر بنه مقصود فقط بو ديرلسنده
 يا اولميا حادودر بوقيلمش شي مفتون
 يانلد اينبوت عظمي ده آلمش المدن
 شوقي روحى وصليله سالوب كوگلمي دامه
 مستم ديه من بويله گيدوب عقل سرمدن
 اوسزدا بو دنياده حيات استتم هيچ وقت
 انسان ديمش كنده من چونه ازلدن

اي سهوئيلى آمال بقرسم سنه بر وقت
 جوق واردر شكات ايندورم اوندالندن.
 بابا جبرائيل زاده.

ديله نچي

اوستو باشي كيرلي، چيريق، جيندبيريك ايجينده!
 سول چيگينده بالتارينا ياراشار بوز بير داغارچيق، صاغ
 اينده كي عصايا دايانلا... بابا داروازادان ايجهري كيروب
 اوچ دورت آديم برنده داروازيك ديواريك دييينده
 چومه لى.
 اليني فولتوق چييينه سالوب بير آز اورادا ايشه-
 لنديكدن سوگرا چيييندن فبراقلاري چيريق، آغ ساب اينه
 بير كيرلي كوك كاغذيك ايجرسييه بتلنميش بير دفترچه
 چيقاردى.
 «صلوات» ديوب «بسم الله» چويوردى. خايلى
 او طرف بو طرفه وارا اولدوقدان سوگرا سس اينه
 «يسبح الله» سورسيني اوقوماغا باشلادى.
 باشدان بير اينى سطلير اوقوبوب آخريته گيتدينجه
 عطاريك صابى چوعاليردى.
 سوردهك اوركاسيندا: «واطيموالله واطيموالرسول»
 كلمه لر «ات اللهى وات رسول» چوييرلدى. بالان
 ياكليش سوره اوقولدى بيتدى.
 «ماكان» باشلادى. «ماكان» ني هوندوردهن فرائشه

«فالحه» تعقيب ايتدى.

«حمد» سورسيمي اوقوبوب محله نيك نوح نبي دن
 برى اولنلريني آلله نيك رهحه تينه عرق ايتدى.
 سوگرا توركجه دعا باشلادى: آله فازانالار نيكريك
 اولونا فوات ويرسين! آله سيزي امام حسين خزاره تينه
 بتورسين، حضرت عباس كومه گكيز اولسون... بير آز
 باي ويريك! على اكبر آغام امداد بگزه يتسين، امام رضائي
 آله سيزلرده قسمت ايشين... بير آز باي ويريك!

—عمو هاراليسيك؟

—حق سله: ايران اهلي يم-ديدى

—ايرانيك هاسي طره فيندانيسيك؟

اهرلي يم، اوروسلار بوردوموزو بوواميزي داغيتدى...
 هيچ بير شيميزي قويماديلار... تالان اولدوق... اورادا
 آج، صوسز... اوبسيز ايشكسيز دولانا بيلمه ديك... بورايا
 گدريك.

—قرآني دا ياكليش اوقوبورسان!

—يا حارديقم بودرا!

—فعله نيك ايشه كه ديله چيليكدهن بير شي چيقماز.

—ايشله بورديم... آما بير بيجه كون بوندان قاياق

ناخوشلانديم... نكجه فالقمشام، طاقتم بوقدوره ايشله

بيلمه بوريم...

نه فعله ليگه ايند جگم... آله ديله چي ليگي هيچ نده

سيه ايرهوا كوره سين.

ديوب ويزلنن ياي تورباخينا آتدى و عظامينا سوله

قبول انہر ہر دلیقہ انسی
 گار یوزلہ باد انہر عدسی
 ای وطن سن غلوی حسانک
 خالی وطن ای مقدسی لانہر
 سن گوزل سن سنس بزم نامہر
 قران سگا بین اولسہہ جانہر
 طامارلارده شر جوتی ایندن قانہر
 سنک ایچون بیل یسنہ نویدر بالہر
 ای وطنم بتون منہ روحمن
 ای وطنم تودک اوغلویدن سلام آل
 سیقلمہ هیچ شمدی ارق مسعود قال
 امین اولکہ شفقلی در استمال
 آنہلرہ بر طورلو سن طر سال
 باق سنکدر شو سادہن ادبال
 ای وطنم فارغمدسن بوجاسن

جلیل

اوج قارداش

احمد بابا اوج سنہ اندی کہ اولمشدی. لاکن کند
 سیندن سوکرا میر فوجا قاریسنہ اوج اوغلوئی بوزافمشدی.
 لاک بونوکی اولان ناظم حربیہ مکتندہ تحصیل اندیوردی.
 دیکری جلال ایسہ دارالمعلمینی بیر سنہدن سوکرا بئیرہ.
 چکدی. لاک کوچولکی ایسہ و اوجوچیسی اولان جودت

ایسہ اوغوما یا خوش آنہہ، برك باباسیندن قالما بیری گویدہ
 انہرک الیجی لک آنہہ مشغول اولونوردی.
 حرینک اعلان اندلدیگی لون مناسبہ ہر بردہ
 تعطیل اندیلمشدی. بو اوج قارداش ایسہ او گون بیکدن
 سوکرا آنلارہہ برابر اولارق یان باشلاش محارہہہ
 دائر بحث آچمشدیلاز سور آراخندہ ناظم:
 —وطنک لک جور و فکار اوغلی عسگردر،
 جوانہ جانلدر دادلی بحر اولامار لاکن عسگر وطن و
 ناموس اوغروندہ او دادلی حیاندلہ کچیور. کندیسینی
 بو بولند فوران ویرسور دیور.
 قارداشیلک بو آنسی حوزرینی دیکھہن جلال
 سورہ باشلادی:

—قارداش! سونہ دیکر کیسی دوعرو. ایسہ
 بوی انکار ایسہہز. لاکن عسگر وطنینی، ملتینی، صلاحہ
 مدافہ اندیورسہ. بیر محرر قلمیہ. بیر ایشچی صنعتیہ،
 بیر اکیچیہہ ناراضیہہ وطنہ ملتہ یاردیم دا بولونور.
 بیر جقوت بالیکر عسگرہ هیچ ایر ہی باباوار. بیر
 حکومت عسگر لازم اولدی کیسی معارف و سلامت
 لازمدر.

اولہدن بیری سہرا بکھمن جودت سوزہ آرشیدی:
 انہہ اولہددر. عسگر بالیکیز کئیسہہ نہ بابا شلہ
 بیز اینجیلر بوغدا المعز ایسہ لک اولار نہ بابیلار. آج
 فارس هیچ بیر شئہ بقندر اولاماز. صنعتکار سلاخی
 ایمازسا، طوبیلاری ایجاد ایسہہزسہ عسگردہ قورو اللہ

ایسہ اوغوما یا خوش آنہہ، برك باباسیندن قالما بیری گویدہ
 انہرک الیجی لک آنہہ مشغول اولونوردی.
 حرینک اعلان اندلدیگی لون مناسبہ ہر بردہ
 تعطیل اندیلمشدی. بو اوج قارداش ایسہ او گون بیکدن
 سوکرا آنلارہہ برابر اولارق یان باشلاش محارہہہ
 دائر بحث آچمشدیلاز سور آراخندہ ناظم:

معلم داود

کندچی

بیر بیر نوردوم: فیریش، فیریش یوزلری
 قان آغلایان، اولو، سولقون گوزلری،
 قلب باندیران، آسدا آسدا سوزلری،
 بوک آلتیندا، دورت قانلایمیش دیزلری.

سوال ایتمیم: عموچییم، ہارالی؟
 — «سوال ایتمہ، اولوم، سینہم یارالی!»
 جواب ویردی، دوام ایدوب آرالی.
 بیردہ دیدیم، بیر آز گلوب ایرہلی:

کیم چیکور نان-باباشا جیزلاری،
 کیم سوئیور کولان ایلہ دوزلری،
 کیم بئلہ یور انل اوزونو بیزلری،
 کیم تاییماز، عموچییم، سیزلری؟

— یوحنا «عمو من دیدیگیم بالانمی»؟
 — «خایرا اولغوم» لاکن سیزہ عیانمی؟
 بیز سیزلرہ، سیز وطنہ خدمتچی!

سیر، آغلار، بیزی بیلوب، سادانمی؟!

سہرام ملیک موسی زادہ

انجہ متعلملر قومیتہ سینک ادبیات شعبہ سینہ.

مخترم افندی

— وکللی مجموعہ مرک اوجنجی صابندہ مخترم اوغو-
 جولرمرہ ویردیگنکر «انسان انسان اولدوقدہ برنجی
 وظیفہسی نهدر؟»
 سؤالیک طنزچہ غایت چتیب و اسایا با گلش بر
 سؤال اولدوقینی تصدیقا بختہ کرشمگی کئیمہ وظیفہ عتد
 ایسدیورم و سولہمک ایستہدیکم بر قاج کلمہسی تنقید
 نظریلہ یوق وظیفہم سادہ سنده یازیورم و فکریمی مطبو-
 عات طرزندہ بیان ایتمہمی آغزندن سولہمگیمہ کرجم
 ایتم چونکہ ایسہہدیمکہ فکریم (کوچہ تنقیدی) رنگنی
 آلسین. کچہلم مطلبہ:

انسان انسان اولدوقدہ ایلک وظیفہسی نهدر؟
 سوالی بر طورلی تحلیل ایدلہمده و قصان وار
 ایسہ گوسترہلم. اولا باقالم شو (انسان انسان اولدوقدہ...
 کلمہلری نہ بیچیم معنالر چیقاریور مثلا انسان اول برشر
 در سوگرہ باشقہ بر شی اولور یعنی اولسکی حالتدر
 چیقوب باشقا بر حالہ گیریر دہا دوعروسی طبیعت
 نیمی بو انسان اولان شی دیگر بر شیہ دلشدیریرہ آدی
 ینہ انسان در. سولہدیکم کی اولمازسہ اول وقت (انسا

آخان چایبار شاهید اولوک سوزومه!
 یاخان «کوش» سنده بیر نایق بوزومه،
 دوغرو! دوروست، یورده ئیمه، ئوزومه!
 لعان ایتدیم من تا گریما، اوزومه:
 «اری» آت ایچدیم، ارده داها فالاجام!
 وطنیم ایچون جانم حقا باساجام..
 آمان اسم، اسمن کولک، باسما قارا
 بو داغلاردا «آرسلان» یاتوب، اویانارا
 اولدا اوجالیقلار عرشه دایانار:
 هر کس کورمه! هر کس داها اینانار،
 که: بو داغلاریک اوزودو وطنیم،
 هم وطنلریک گوزودو وطنیم..

بهرام مینک موسی زاده.

«فورولتای»

فکریمیزی اشغال ایدمن مسئلهلردن بریده شو فورولتای مسئلهسیدر. بو بارده مجموعه مژک ۳ جیمی نومره-
 نده درج اولومش مقاله می اوخویوب، کتدم ایسه بر
 ج سوز سویلمگه جرئت ایتدم. ۱۳۳۳ جیمی سنهده، ناکوده
 عموم قافقاس تورک متعلملرینک فورولتایی دعوت اولومش
 هر برسنه بو فورولتایک چاغرلماغی طمع اولومش.
 اوت، فورولتای چاغرماق شمیدکی وقتده بز متعلم.

لرک الک واجبلی مسئلهلریندن بریده. نیچون؟ مگر دانشلا-
 سی درلر آزمی؟ گوتوردم مکتبلریمزک شمیدکی حالتی، مینلر
 ایله بی چیز تورک متعلملریمزک یوسفولقدان ناشی مکتبلری
 ترک ایدوب علمدن محروم قالدیقلارک، شمالی قافقاسدان،
 داغستاندان تورک متعلم آرقاداشلاریمزک برنجی (دینیکن)
 لرک، (لباخوف) لارک اللریله قان دریاسینه دونمش عزیز
 وطنلرینی ترک ایدمک وطنمزه بناء گتوردیکلرک، (آندرا-
 نفلارک) اللریندن خلاص اولوب غرابه زاره دونمش سو-
 گیلی یوردیندن سینتمزه آیلان متعلملریمزک حالتی نظره
 آلوب، آنلارک باشاماسی، استقبالی ایچون قونوشمالی-
 فورولتای دعوت ایتمیلی.

سعادتمز ایچون جالشمالی یز، فورولتای عموم
 قافقاس تورک متعلملرینک یوردی اولوب، متعلملریمز ایستهر
 داغسانک قازلی داغلاریندا ایستهر ایره وانک طوب ایله
 داغلمش کندلرینده اولسا، عموم تورک فورولتایی بر
 س ایله همان یرلره کندی خلاص ایدیجی اللرینی او-
 زادوب، آنلاری هلاکتدن فورکارمالیدر.

اگر فورولتای چاغرلارسا، طنندیم که فورولتایک الک
 عمده مسئلهسی مکتبلرک «مالی لشمه سی»، ملی لشمش مکتب-
 لریمز ایچون دارالمعلمینلر آجیلوب لایقلی معلملر حاضر-
 لانماسی و طلبه لریمز ایچون کنج وطنمزه عالی قورسلار
 دارالفتولار آچلماسی باره سنده اولان طلبنامه لری اول-
 جاقدر.

دیورلرکه قافقاس تورک متعلملرینک فورولتایندان

باشقا برده عموم قافقاس متعلملرینک فورولتایی چاغرلسین،
 یوله اولارسا من قافقاس تورک متعلملر فورولتایک عموم
 قافقاس متعلملر فورولتایندان نایق چاغرلماسی طرفداریم.

ا. ا.

«استقلال»

اوزه رمزدن اوچدی، گیندی ظالم، قارا بولونلار،
 اسیریلدن باش قورتاردی نازلی، کوزه ل بو یوردلار:
 شیمدی ایسه یوکسلیبور سربست و حر بیر سنجاق،
 ملی روحله شنله نیور، برکتلی شو توپراق!
 ای بو یوردوک حیثیتی، قاریلاری، فیزلاری
 چالیشیگیر، بو یوردوگر بیر چوق ساغلام انسانلار،
 حق یاغاسین، ویریلمه سین بیر چوق حفیز قوریانلار.
 ای بو یوردوک نورلی خلقی، معلملر، خواجهلر،
 دنیا کورمش، صفا سورمش تجربیلی قوجالارا
 هب بیرلیکه چالیشیگیر حکم سورسین عدالت!
 گونورولسون اورتالیقدان قان ایچیمی جهالت..
 زحمت چکدیک، قوربان ویردیک الده ایتدیک استقلال
 چالیشیگیر سیجاق قانله آیدین اولسون استقبال.

معلم داود.

خوشبخت لک.

ایکنجی نمره دن مابعد

بونی ایشیتدیک نادر شاه یرندن قاقوب مائثرانه
 آم چکوب بخش اولوناجاق العالمک کتربلمه سین ط
 ایتدی. سوگره قوجه می ایرلی چاغرور دبدی: سن
 برنجی صادق وزیریم سن خلعتی قوجه به ویرمک ایست
 دیکده قوجه خلعتی اصلا قبول ایتمیوب سویله دی- «شرف
 بویوک اولان پادشاهی ایکنجی سعادتده چوق دنیا ما
 طالب اولمیوب و حر آزاد باشاماقده در وزیرلک خدمت
 قبول ایدرسم برنجی دفعه ده آزادلغمی ایشیریم و گم
 ایدیورم اولدا دنیا مالی دانی آلداتسون بنده باغقه دو
 ماله فریضته اولان بدبختلر کبی بدبخت اولوم».

نادرک قوجه دن خوشی گلوب اوزیده بر کور
 لباسی گینوب قوجه ایله برابر شهردن چیقوب مملکت
 بر باد داغیلمش خرابه زارلریندا بدبختلری آرابوب اولان
 خوشبخت اولماسنه چالیشدی و کندبسنیدم خوشبخت
 ایتدی.

بابا جبرائیل زاده.

وطنه قارشی

عزیز وطن اولوموزک مدفنی
 هب سنک در تورک اوغاونک یورمگی

آلتون: عائله، مكتب، محیط.

شبهه‌سز اسانلار ائلك تربيه عائله اوچاغنده ویریلر. عائله ایچنده جوخه الك زیاده اجرای تأثیر ایدن والد-در. بز عائلهك ك محفی اسرار اخلاقیسی چوجق اورنده يك اشكر بر سورنده او قوبه ملر:

چوجق اوله بر آینه‌دره عائلهك ونا حصوس والدك بقون لی و فنا اخلاقی اوزانه عكس ایدر.

بزرگ قلم تربیه‌سی عائله اوچاغنده آلتون سوگره کتبه ایدر: شون جانلی و شعورلی تربیه‌لری اوردان آیریز. مكتب اساساً تربیه اوچاغیدر هر هانکی بر ملت اولورسه اولسون اولك بئون موجودیت مدنی و سیاسی او ملتك مکتبده ویریلان تربیه‌سینه باغلیدر.

(۷۰-۸۰) ملیون نفوسدن عبارت اولان انکتره ملته بر اوج یوز ملیون رابطه‌سز مختلف ملتی اداره ایدجك قدر افتداه ویرن عیج شبهه‌سز انکتره مکتبی و اینکتر تربیه‌سیدر. اقصای شرق آله‌لرسه برلش بر اوج ملیون زابولری دنیاك اك بيوك منظرینه بوی اولجوشجك بر حاله کنورینه زابولیا مکتبی و زابون تربیه‌سیدر. بلغاریه بلقارنه بازار و اوله‌ار حکومتی منقده کنورن آتجق بلغارنا مکتبی و بلغار تربیه‌سیدر.

مکتبک اهمیت و مکتبک تربیه‌سنگ درجه تأثیری حسنه کوردکتر مثالر کدر طس ایدرم. آتق محیطک

به ديمك اولديغی و محیطك اسانلر اوزرنده‌کی درجه تأثیریتی بر آز ایضاح ایدلم:

محیط، عائله و مکتبه‌ده داخل اولدیغی حالده بتون کوردیگمز، طوبدیغمز و مناستنده بولندیغمز شیردر. محیطك، اسانلر اوزرنده‌کی درجه تأثیریتی کمسه اشكر ایدمز. بز کوردیگمز و ایشدیگمز شیردن کندمرك خیرمز اولمق‌سزین يك زیاده متأثر اولوروز:

مثلاً، پاپروس چيكن بر کمسهك چوجقی اون ایکی ناشتی کيچره، کيچمز پاپروسی ایچمگه باشلار، بانگزده ایچگی ایچن لریسی بر فاج دهه ایچگی ایچوب سرچوش اولدیغی سوبله‌سه مطلقاً سزده بر ایچگی هوسنی اوانا سزده‌جق‌در.

قوراردن بش دقیقه بکترجه مئات ازان‌دیغی سوبله‌سز بر فاج امسه ایله گوروشورسه‌گر انکی گون سوگره سزده کندیگری قوماز ماضیه‌سی باشنده بولورسگر. بانگزده بویوك بر قهرمانك منافی سوبله‌سه درحال انکزه تفنك آلاق میدان محاربه‌یه کیتمک اسفرسگر. بویوك بر عالمك منافقتی دگله‌دکتر مجلسده همان چوجغکری مکتبه ویرمگه فرار ویرمز یسگر؟ اشته بوشر سرك خیریکز اولمق‌سزین محیطك سره اجرا اتدیغی تأثیرلردر.

تربیه‌ك بو اوج منعی گوستردیکدن سوگره بولمرك هالکینده ویریلان تربیه‌ك شعورلی و غایلی و خاکیشك شعورسز و غامه‌سز اولدیغی سوبله‌سز کچمدهلم.

بولاردن اولک مکتب تربیه‌سنی بوعونهلم مکتب تربیه‌سی تمامیه شعورلی و غایلی بر تربیه‌دره و یاخود اوله

ولمیلیدر چونکه مکاتب بر مقصد مبنی آچیلر. هر هانکی ملت اولورسه اولسون مکتب ایچون اختیار ایشدیگی ماضی آتجق بو مقصد اوغورنده اختیار ایدر: بزه دینی، ملی، اخلاقی شون وظیفه‌لری عالی بر سورنده تعلیم و تلقین ایدمك بر آتجق مکتب‌در. بناسین مکتبه‌ده تربیه و تعلیم وظیفه‌سینه مکتب اولان فایزك اسول و قواعد تربیه تمامیه واقف: ملی غامه‌لری حقیقه ادراک ایدن کمسه‌لر اولسی الزم‌در. عکس تقدیرده ملت يك بویوك سهلکه فارغوسنده بولمده‌سینه عینه بوقدر. چونکه بو حالده تربیه غامه‌سز بر تربیه اولاجمندن فائده برینه سرور کیمك احصالی واردر.

عائله بریه‌سینه لیدجه بولمک‌ده شعورلی و غایلی اولسی عائله افرادئک درجه معلومات و تربیه‌سینه باغلیدر. عائله افرادی ماعلام بر تربیه ایله مجهز آیه. چوجق وزینه ایدمکک تأثیرده او سببده فائده‌لی اولاجق‌در. وسنگه برار عائله لیرلندن چوجق اورزیده اجرا ایدینه

جك تأثیرلر تمامیه شعورلی اولامز. عائله آرمه‌سنده واقع ولاحق بعض حرکات چوجق اورزیده تأثیر ایدر. فقط بو تأیردن ، عائله خیردار اولور نه چوجق خیردار اولور سن چوجمک دهئنده سلفتر بر ابر برافیز

محیطك تأثیریه کمنجه بو عمومیتنه غیر شعوریدر وراده تأثیر ایدن غایل بئرك بزه تأثیر اجرا ایدمور. زده محیطدن آلتیمز شیری مطلقاً بزه فائده‌لی اولدیغی برك آلبوروز حوشمه ایدمور اولك ایچون آلبوروز

احتمالکه بو بزه يك زیاده ضرر ویرن بر شی‌در لکن بز اولك فرقنده بوانمیز. و یاخود اوگر سببگمز شی احتمالکه برلجی دهه‌ده عیج حوشمزه کلمز: فقط بر فاج دهه کوردکدن و یا ایشدیکن سوگره بزه اولک آلیشرز. اولدن سوگره حوشمزه لنگه باشلار اشته بولار شعورسز اولارق واقع اولبور محیطدن آلتیمز تأثیرلرک فائده و یاخود ضررلی اولسی عائله و مکتب تربیه‌سینه باغلیدر. هر هانکی بر ملتك عائله و مکتب تربیه ماعلام ایسه او مملکت و او محیطده خارجی تأثیرلر او سببده فائده‌لی و او سببده ضررلر اولاجمنده شبهه بوقدر.

ایته‌دی.

خالد سعد

وطنیم.

قاف داغلارینا.

اوجا فالدر اولو داغلار باشیگی.

قوی بیلمه‌سین بر لیس سنیک باشیگی!

عیج اوشالما کوراریکور، داشیگی.

من سبومشتم تو براعیگی، داشیگی!

آند انجیشتم، دایا بیرده ایچمجهم:

اوغوروکده "شیرین" جاندار کیمجه‌جم!

دینه بیر دلیل

گنجہ تورک متعلملر جمعیتی نك بو سنه جدی آدیلا ریندان بریده مجموعه نشریدر. مطبوعات، نشریات ایشینک نه قدر چتین اولدوغنی هیچ بر کس انکار ایدمز! علی الخصوص شمذیکی زماندا له محاربه نمره سی اولاراق مطبعه لریمزده بر پوزغوللق، حرافات، کاغذ قصالق نشریاتک ترقیسه مالح اولوبور. لاکن متعلملر جمعیتی هر جور فداکارلقلاری عهدسینه آلاراق مجموعه نشرینک فکرینه دوشدی. مطبوعات عالمنه قدم آندی. ضیا- لیلارمز، علی الخصوص معلملریمزه امید باغلاباراق و لند- لری بو یولده تک فالمازلار دییه، قوی بیر ایمانیه ایشه باشلادیلار و مجموعه نك برنجی نمره سی چیقدی. کندیلر- یزدن چوق بیلنلر قصاللاریمزنی سویله بویده بزلره یار- دیدما بولنارلار دیدک.

لاکن بساه دیگر امیدلر عبت ایش: کوجه نئقیدیندن باشقا بر شی ایشیمه دک. ضیالیلارمز، معلم افندیلر یازماق ییله ایسته دیلر و مجموعه نك دوامی تک متعلملرک عهد- سینه دوشدی...

مجموعه نك تئقیدینه گئدیکنده بر شی بیله دییه بیلم، تئقید کی بیوک بر وظیفه یی عهدمه آلامام. (دیپوروم: دنیاده نقاسز بر شی اولامادیقی کی، مجموعه مزده نقاسز دکل، مجموعه نك قصائی چوادر. باجاردیقمز، لوردینگکز قدر قصاللاری اصلاح ایدیرک. قسانک اصلاحی ایه تئقید ایله، یالنگز تئقید ایله اولاییلر. تأسف اولسونکه تئقید کی عالی بر فکر بزیم آلامزدا تئقید مناسبه دکل «تئقید» مناسبه ایشله تیر. فیلان افندی سزی تئقید ایتدی دیمک، سزی پیسله دی دیمک در. تئقید- پیسلک مناسبه ایشله یار دیم. حقایم، بر افندی. «سزک مجموعه یی فیلان افندی «تئقید» ایدمک» دیدی.

«اوپله ایه بز اولنک» تئقید» بیی درج ایشه دیدک

گوردینگکه جناب افندی تئقیدک نه اولدوغنی آکلا باماش. مجموعه مزک او چونجی نمره سی «تئقید» نمره قالمش. تئقیدچی افندی کاغذ بولامادیقی ایچون ملاحظاتی مجموعه نك ایچینه سطرلر قیراغینه یازارم چوق عالی بر فکر افندما فکرینکری مقاله طرزنده مه عیه گونده رسه کز داها ایی اولاردی» چونکه تاید قصاللاری بزده بیله ایدک برده تکرار ایشمزدک. «بز آرزو ایدمردینگکه تئقیدچی افندیلر بزده اولاراق مجموعه ده بر قاچ مقاله براخونلار بزده با- عبرت آلاق».

بزده دیپورلر- «تئقیدچی نك شاعر اولماقی لازم بیلیشقی مشهور بر تئقیدچی اولدوغی حالده بر کس یازمازدی. بس نیچون داھی سایلاردی؟»

«اوت بیلیشقی زمانه نك بر داھیسی ایدمردینگکه بر «لعه ده» یازمازدی. لاکن اونونعایلم: او حویان ملا پناه اولمادیقی کی» هر «تئقیدچی بیلیشقی اولاماز» دییرک.

اگر مقتدر سگز یازک، قصاللاریمزنی آکلا بیغینچاق قایراق مجموعه مزنی تئقید ایدک، یالنگه مجموعه چیقارینگدا بز «قاپایاق» هرکاه مقتدر دگلح بر صورتده گوسترمک ایچون تاربخدن بر قاچ مثال عت بره کئدیگزنی یورمایک..

یگی نسل یگی تربیه به محتاجدر.

تربیه نك انسانلر اوزرنده کی تأثیرنی، انکاری ممکن بیان بر حقیقتدر. تربیه تأثیرینی آتبق انسانلر اوزرنده کترمکه، فالعیور، حواملر اوزرنده بیله نك بویوک اثر اجرا ایتدیگنی هر لئون گوزمزه گورمکده بز:

والفانه تربیه ایدیلن بر میمون ویا هر هانکی بر وان تربیه دن محروم فالان انسانلردن داها ایی قابلیت ستریبور. ایی بر تربیه گوزن چوققله تربیه گورمیان حق آرمسندگی فرق انسانی حیرتده بوغیور. تربیه سنده ایسته نلن هر هانکی فرد ویا ملت، انسانیتک بولسک درجه سنه قدر یوکسکمکه موفق اولندیقی حالده ایسه نلک داها دوغریسی یا گلش بر تربیه جمعیتک بره نك بر قسمی حیوانلکک اک آشاعی درگه سنه قدر ایدیریبور.

تربیه نك انسانلر اوزرنده کی درجه تأثیرینی داها وای- کسج بر صورتده گوسترمک ایچون تاربخدن بر قاچ مثال ورنگی فائده دن حالی گورمیورم.

اسکی انسانلردن بر قسمی معبودینک رضاسنی الده نك ایچون معصوم جوجقلرینی قربان ایدر و آتسه تارلردی. زواللی جوجق آتسه کندی یاغیله بانوب دیلمورولورکن یدر و والدلری باننده سونبه- سونبه سیر درلردی. بر قسم دبگری وفات ایدن ارنگکک بالنه دیری بری فادینتی، فادین وفات ایدرسه ارنگگی ده برابر

باستربردی. حتی عصر سعاده قدر عربلر آراسنده قر- لرنی دیری دیری طوبراغه باسترمق عادت و خشیانه سی دوام ایتمشدی. تاربخدن بکده اسکی زمانلره قدر چقمه به حاجت: بک یقین زمانلره قدر عین دین و عین عرفه منسوب اولان مسلمان و تورکلر «امام علیمی داها ایی در؟ امام عمرمی داها ایی در؟» دییه بر برلرینک ماللرینه و حتی جانلرینه قدر قصد ایتمز لرمیدی؟

اشته بولمک هر بری برر یا گلش تربیه نك داها دوغوسی تربیه سزنگک برر منحوس نتیجه لرندن باشقه نه اولاییلر!

تربیه نك بشریت اوزرنده کی درجه تأثیرینی فیصه جه عرض ایتدکن سوگزه تربیه نعل ویرلدیگی و کیملر طر- فندن ویرلدیگی حفته بر آر ایضاحات ویردم.

ایضاحاته فرشمه دن اول شوراسنی ده سویله یلم که: ایکی درلو تربیه وارد:

(۱) شمورلی و غایه لی تربیه (۲) شمورسز و غایه- سز تربیه.

شمورلی و غایه لی تربیه، بله نك و بر مقصد ایچون ویریلان تربیه در.

شمورسز و غایه سز تربیه، بر مقصد گوزه تلمیه نك بزده القاء ایدیلن تلقین لر و اجرا ایدیلن تأثیرلردر. بو ایکی درلو تربیه یی داها ایی آکلامق ایچون تربیه نك منبعلرینی آراشدرلم:

تربیه عالمرینک اتقائی اوزره تربیه اوچ منبع دن

عنى « سويله بوب بلديه رئيسى افتدېلىرى قىلمى اولنارسه
 بشدان جمعيتىك » قاپنامىنى تىكلىف ايدىر. دېرىقتور
 ايسه « بلديه رئيسى در كوگلى خوش اولسون. ديه تىكلىف
 شريك اولور... تىكلىف مذاكره قوبولار... لاقن بعض
 عضولرك اعتراضيه گوره تىكلىف قبول اولونمايوب، جناب
 بلديه رئيسى لك تىكلىفى يريمز... الخ...

احوالات عموم متعلملر اجلاسنده مذاكره اولنوب
 ايشى تحقيق ايتىك ايجون قوميه سيجلر، سيجلش قو-
 ميسييه همان احوالاتك ابوين شوراسنده وقوع بولدوغين
 ايتكىچى اجلاسا بيان ايدىر. اجلاستك طلبه گوره بلديه
 رئيسى به متعلملر نامندن اعتراضدا بولوماق قطع اولنور.
 بز ايسه ديبورك:

«تورک متعلملر جمعيتى» تورک قانلى، ساق
 وجدانلى متعلملردن غبارلدر... جوچوق ايسه كندى وظيفه.
 سنى آكلاميانه ديمشدر... توركللك تحقير اولونامادى
 كينده، توركلك بوردى، متعلملر بوردى دا تايدالانمازا! بور-
 ديمزه «جيشدان» نامى وبروب، بزى «اخلاقىز» سايان
 بلديه رئيسى افتدېلىرىنه بون كنجه تورک متعلملر نامندن جدى
 اعتراض ايدىرك!

«تورک متعلملر جمعيتى»

آنالار سوزى:

- ۱- دوستك يىكى آزدىر، دشمنك برى چوق. (ايل سوزى)
- ۲- نيجهدن عبرت كل لكه كجه عبرت اولما (افلاطون)
- ۳- دننه آشنى باقان، ايجنه يانار (بزدجىرد)
- ۴- دابلاق گلوب آت اولانان، ييبه سى مات اولار (ايل سوزى)
- ۵- قانلى الدن المك آلماق اولعار. (بهرام)
- ۶- وطن اوغرولدا بدبخت اولان خوشبختدر. (بهرام)
- ۷- اسولدا هر بر شينى طبييتك عكسيدر. (بهرام)
- ۸- شمزلر كوكلارك عكس سدايدىر. (بهرام)
- ۹- دنياده محبتدن مقدس شينى بولدر. (بهرام)
- ۱۰- مسحتت يارادىچى شيارددر. (بهرام)

- ۱۱- بورك دويسه سه سويلمىز. (بهرام)
- ۱۲- سلام كوچولك احرام بولوليك بوز حودر. (بهرام)

اطيفه لر:

چاي ائكي انچمك عادتدر.
 اوچو جانا راحتدر.
 اوچمدن اولدو دورده.
 چاي ائدى، ساي ائدى.
 بزى بر خايما دئدى: «اما سزه نه شاعره لك بارا-
 شيراي» دئدى: «منيم طبعم گلميرا» دئدى: «نه شيرملى
 وار، من يازارام، سيز آلتدا قول چكهر سگيز». (بهرام)

«اداره ناك فعاليتى»

آذربايجان تورک متعلملرينك مركز قوميته سندن گلن
 مکتوبه مناسب كنج شهرينك ذكور اعدادى، اناث اعدادى
 و عالى ابتدائى مکتبلرک متعلملرينك سياحيسى دوتولوب
 فونداكى قوميته نك اداره سینه گوندرلشدر. سياحى ايسه
 ايشيتدنگمز. لوره بو بايقالاردا اولاجاق عموم تورک
 متعلملرينك فورولتاي ايجوندر، ينه مارت آينى نك ۱۴-نده
 همين قوميته و فونديتک لغينه ترتيب اولولمش جميه
 استعماله سندن حاصل اولان (۵۰۰۰) بيش مين روبله قوميته
 نك اداره سینه گوندرلشدر. مارت آينى نك ۲۳-نده كنج
 اعدادى مکتبلنگ سالوننده ويريمش مسامره دن

عموم مداخل	۱۵۹۹۲ روبله
عموم مخارج	۱۵۸۲۲ روبله
خالص باره ايسه	۱۷۰ روبله در.

اداره به ويريلمش عريضه لره باحوب، هله لك ۱۲ نفر
 متعلملرک ايتكىچى حصه باريم سنه لك تعليم حقلى و ويريلمشدر.
 عالى ابتدائى لك (۱) نجي شعبه سندن ۳ نفر (۳۰۱ روبله دن)
 (۲) برنجى سنغندن ۵ نفر (۷۵ روبله دن) (۳) نجي
 سنغندن ۳ نفر (۷۵ روبله) (۴) نجي سنغندن ۳ نفر
 (۸۵ روبله).

اعداد نك (۱) ياريم نجي سنغندن ۳ نفر (۱۰۰ روبله)
 (۲) نجي سنغندن (۱۰۰ روبله) ابتدائى مکتبلرک بعضى
 متعلملرى طرفندن اداره مزه عريضه لر ويريلمشدر. لاقن
 ابتدائى مکتبلرک متعلملرى هله لك جمعيتك عضولريندن
 حساب اولونمادى ينه گوره ويريلنن عريضه لر قبول اولونمايور.

صدر: صافيلوردسكى
 كاتب: اوروج زاده
 ۱۲- آپريل ۱۹۱۹

افكار متعلمين

ايكى هفته ليك

ملى، ادبى، تاريخى و فنى بير مجموعه در. ۸ مایس ۱۳۳۵ سايى: ۴

«ايسته ريمسك، سوک تخفك ده يقيلسين؟
 سوک يورده ده قانلى مزار قازيلسين؟
 سوک برجه ده دشمن بايراق آسيلاسين؟
 سوک تسله ده ملمون زنجير طاقيلاسين؟»

سن بولارى دوشون، بيشره، حذقل!
 هانكى عرقدن اولدوغنى خاطرلا!
 بر بوغوجى دمگيز ايمى ازلن!
 و كئيبكى انقلابه حاضرلا!..

آزليق اويان شو جانتدان يوز چوير!
 تاريخك، احدا ده صادق، عال!
 او جهانگر تورگننگنى اله آل!
 ينه بو اون فوروق ايجون سيق، دمور!

بر عسگر اول سلاحنى، طاق، فوشان!
 بر شاعر اول، نلتي مطالعه لال!
 بير ايشچى اول اوچاغنى باق، يقصان!
 بير عالم اول، حقيقتى يارللدات!

محمد امين

قارداش مزارى.

بىر شەھىدە.

ال چەرك وپتىگەن، ايلىگەن.

دەمىر اللە بىزىم اووايە ئىدىك:

قايشىقى آچمايىرى بىلىگەن.

ساحىزى قالمىش بىر يووايە ئىدىك!

سەن بىلىدىكە قارداغىلىك ياردەمىز.

بىم سىلاخىز. بىم قىشقىز قالمىشلار!

ئىچە گوندوز بوردىرەك يالىتىر.

آكلادىك، بوردومىزى آلمىشلار!

بىر قاراق شامىقى، آتلىقى.

اللىكىدەكى سىلاخىكە قوشىدىك سەن!

كوزى بولدى قوشىدىك قوجا ئاتلىقى.

قابلان كىيى بىردەمىرە قوشىدىك سەن!

سەن كولىمىز قورشوشۇرە بىرەردەك.

بوغدىك بوردومىزى قىلىش قىلماق!

شەرلەزە ارسلان كىيى بىرەردەك.

بىر بوردىق ئالى بىلىدىك قىلىش قىلماق!

داھا ئىلگىرىمىز بىلىدىك بىلىدىك.

بىردى بىرە سى قىلماق قورشوشۇر!

داغىسىدە قىزار سى بىكەردىكى.

قانگە بويايدىك بو ئوردىك بوردومىز!

شەيدى سەن بەردەمىك بوردىك بەردەمىز؟

ئىشلىك قالمىش ئالى قوشىدىك!

آد قازالمىش شامى ئوردىك بەردەمىز؟

شەيد اولدىك مىلىك بولىدىك.

مىزىك اوستونە قارلىق باغىمىز.

بوردىمىك سەن ئوكسىمى قازالمىك!

كوزى بولدىك سەن كىلىك باغىمىز.

مىك اوغرىدىك سەن اوغرىدىك.

بەردە دوكون كورسەم آغلارام ساكالا!

سولكە ئىدى دوكونكى كورمەدىك!

بوردىمىز سەن باغلام ساكالا!

چونكە شەيد اولدىك بوردە اولمەدىك.

مەلىم داود.

عرب مەدەنىيىتى

عربىيە، مىك آدىك زىكىر ئىسىمى و آغزىدە شەيخە
سەن ئىسىمى جىناپ ئىسىمىك ئىسىمى اللە بىر سەن مەدى
بىر سەن ئىسىمىك بوردومىزى آغزى ئىشلىك مەلىكىدە.
بىر سەن سولكە كورمە شىمى رۇم و بىزان مەلىكى
بولىمىش ئىدىمىز و قارداش بىر زاماندا بو مەلىكىدىن ئىشلىك

دىگەر بىر سورتىدە اسلام ياخود عرب مەدەنىيىتى بايىقىش ايدىلىرى.
و شو مەدەنىيەتكە، مەشەقەتتىكى عىسردىن اون عصر آراستىدە سائىر
مەلىكىدە بويىك تائىرى واز ايدى.

عرب مەدەنىيەتكە ك آرتىق بايىقىشى اوتىجى عىسردە
اولمىشدر. علمە دائىردە بويىك ايشلىرى بايىقىشدر مەلىكىدە.
قىدە، مائىمەتلىقەدە، جەغرافىدە و نجوم علمىدە، آغزى دىجى
عربىيە آوروپاىيى مشهور يونان فىلسوفى (آرىستوتىل) ك
ئىزلىرى ايله تائىش ايتىمىشدر. عرب سوزى «البحر»
بىزىم زاماندا كىيى آوروپا ئىشلىرىدە ايشلىنىمىز.

عربىيە ادبىيەتدە، بويىك قاندىمىز و بىر مەلىكىدە.
مجموعەسى «بىن بىر گىجە» عرب خىيەلىرىنىك سىراپىرىدە
دوزىمىشدر.

اسلام مەدەنىيەتكە مەركىزى شەرقىدە (بەدەن) غەربىدە
(قوردو) شەرلىرى اولمىشدر.

عربىيەك تىجارىتى اسە سىزىجى عىسردە خىيەلىك
سەرخىدىدىن چوقق اوزاقلىرى كىچىرە ايدى.

ئاجىزلىرى شەمەلىدە قىزىقلىرىنىك آسپاندا، آوروپاىيى
روسىيەلىك ك شەمەلىدە كىيى: مەلىكىدە فىنلاندىيە و سويجىرەدە.

غەربىدە - مەسرى، سودانە و سىجىرە بىرە كىيى، شەرقىدە -
سىلون آفەسىيەدە، هندوستانە هند جىنە، و جىن امپىراتور.

لەنە كىيى و غەربىدە - آفرىقادە جىمىشلىك اطلاقىيە قىدە،
آوروپادە اسپاندا قىدە تىجارىت بايىرى، سىياحەت و جەغرا.

قىياپە دائىر ئىزلىرى ايله مشهور (مەسودى) مەلۇمىش.
مەلىكىدە عرب مەدەنىيىتى و قىدە بوردىمىك ك

بويىك دەرىجەسىدە ايدى. حال حاضرە كىيى، آغزىدىن
كوزىمىك ئىشلىكى مەسچىلەر و چوققى سىرائىلەر قالمىشدر.

مەلىكىدە رەق زادە

خلق نەزەرىيە

شەرىمىزە ئىشكىل اولونمىش اتقارلاردان بىرە بىز كىچە
آوردىك مەلىكىدە اتقارلاردىكە داھا خىيەلىدىن نىچە سەنلەر اقدم.
سابق مەسچىد نىقالاى زاماندىن شەمەلىكى زاماندا قىدە دوام
ايدىر. قىيىنچىلاردا، اسىتىداد زامانى علمە كىلۇب، قاراللىق پادە
واللارى ئىدىيەلەر اداپەت ايتىمىش اتقارمىز خىيەلىك كىلۇب.
غەربىيە ايشىقلىق باسماغا باشلادى. چالشقان مەلىكىدە بىزىك
سەنەسندە اتقارمىز خىيەلىدىن بىرەردە دوام ايدىر و غەمەلىك
رەقەبەتلىك قازاندىقنى كىمان ايدىمىز، كىچىن سەن مەلىكىدە
ئىشكىل اولونمىش «ياغىل قورداپ» كى شەمەلىكى و غەربىيە
اسپاندا اولونمىش اتقارلاردىكى مەلىكىدە قىلۇب و شەيد اولونمىش
قازاندىقنى جمەلىمىز اوونمىشلىق.

بو سەن اسە يە اتقارمىز اوز مەلىكىدە، شەمەلىكى
قازاندىقنى مەلىكىدە قىيىنچىلاردىكى جەمەلىكى دوام ايدىر و ايدى
كەندىر. مەلىكىدە مەلىكىدە قازاندىقنى مەلىكىدە مەلىكىدە
مەلىكىدە لاقىن بولۇكە بىلە بىر قىيىنچىلاردىكى مەلىكىدە
كىچىك اتقارمىز نىزەلەنەر، ئايدالانەر و كىچىك بولۇمىز.

بىر مەلىكىدە نىزەلەنەر مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە
بىر «تورۇك» مەلىكىدە نىزەلەنەر مەلىكىدە مەلىكىدە
بىر مەلىكىدە كىدى خىيەلىدىكىدە بىر قىيىنچىلاردىكى مەلىكىدە
مەلىكىدە نىزەلەنەر كىچە مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە
مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە
مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە مەلىكىدە

قورولتای باره سینده بیر نیچه سوزه

ایل تمام اولور؛ یاقینکه ده رس ایلمی دیریم؛ لاکن متعلم؛ ایستهر گنجه، ایستهر بادکوبه و ایستهر آذربایجان و بوتون قفقاسیا متعلمری بیر کلمه ده اولسا قورولتای باره سینده دایشمیرلاره ۱۳۳۳مچی ایلمه کی عموم قفقاسیا مسلمان متعلمرینک ایلک قورولتایلیک قطع نامه سینده گوره ایلمه بیر دفعه متعلمر بغلوب، گوروشمیلی ایدیلمه و زمانه لیک تقاضاسینا گوره مهم مسئله لری حل ایتمیلی ایدیلمه . به اسه ۱۳۳۴مچی ایله بادکوبه ده واقع اولان "مارت حادثاسی" مانع اولدو؛ بو ایل ایسه مانع اولماق بیر شیئی بو قدر گمان ایدیلمه، بو ایل بیریمچی متعلمر قورولتایلیک قطع نامه سینده عمل ایلمه رله، ایلمی قورولتای چاغیرماق لازیم در سانیرام، نه اینکه لازیم دره، حتی فرزند دیریم، چونکه بوردومیزلیک ایندیکی حالیندا هر بیر کسدن اول متعلمر یاردیم ایتمه لیدرلر؛ اونا گوره بیرلشمه لیدرلر، سوله شمه لیدرلر؛ بیر بول قویمالیدرلر، او بول ایله هر کس اوز برینده، اوز شهرینده ایله بوب وطننه یاردیم ایتمه لیدر. یقین که قورولتای، بادکوبه به چاغیرمالیدر، باشقا شهرلرده، ایچی لنگه قاریشقیلی ناممکن در، قورولتای ایلی جور اولایلمه، بیرری یالکنیز عموم آذربایجان متعلمر- بندن، او بیرسی ایسه، بیریمچی قورولتای کیلی عموم قفقاسیا متعلمریندن تشکیل اولایلمه، یقین که ایلمی قورولتای تقاضاسینا گوره داها مناسبدر. من بورابه

کیلی آتاق تورک-مسلمان متعلمرینک باره سینده دیریم. لاکن زمانایلیک تقاضاسی ایلمی بیر قورولتایدا چاغیرماقی طلب ایلمه؛ اودا عموم آذربایجان یا عموم قفقاسیا متعلمرینک قورولتاییدر. بو قورولتایه ایستهر مسلمان ایستهر غیر مسلمان ایستهر آذربایجان داخلیندا ایستهر آذربایجان خارجیندا اولان متعلمر چاغیرمالیدرلر؛ بو قورولتایدا بادکوبایا چاغیرمالیدر، بو قورولتای عموم قفقاسیا دولترینک قوشما حکومت قورولارینک ایلیک آدیلمی اولایلمه؛ زمانمیز بونو بیزدن طلب ایلمه، بو باره ده وقتی که ندن قفقاسیا مسلمان متعلمرینک مرکزلی قورولتایلیک باشقا شهرلر ایله و باشقا محله که تکر ایله بازی- بوزویا کیرشمه لیدر، بیریمچی قورولتای، یعنی عموم قفقاسیا، یا عموم آذربایجان مسلمان متعلمرینک قورولتای، بیلی یا باق مکن در؛ ایلمی قورولتایا کندیلمه، یعنی عموم آذربایجان، یا عموم قفقاسیا غیر مسلمان، ایچی مسلمانلار قاریشقیلی، متعلمرینک قورولتای بیر آز قارالیق کیلی گورونورسه ده ضررلی بو قدر؛ گورجوستان، هایستان قبول ایتمه زسه؛ آذربایجان و داغستان داخلینده ن مردم بیر قورولتای چاغیرماق بنده مکندر؛ بو قورولتایا یقین که گورجوستان و هایستان داخلینده اولان مسلمان متعلمرینده چاغیرمالیدرلر. آذربایجان داخلینده کی ارمنی-روس متعلمری بونله عموم بیر قورولتای چاغیرمالی راضیدرلر؛ بیز بو باره ده اولار ایله دایشمیشیق. بیز ایستهر دیک که مرکزلی قورولتای یا حسین بیر وقتده بو باره ده بیزه معلومات

بوره ایلمی، باشقا شهرلرده کی آرقاداشلاریمیزدان توقع ایلمه ردیک که، اولاردا اوز فکرلری همی بادکوبه ده مرکزلی قورولتایه، همیلمه گنجده بیزیم جمعیته معلوم ایلمه ایدیلمه. عنوانلار: بادکوبه، «فقاسیا مسلمان متعلمرینک مرکزلی قورولتای».

گنجه «تورک متعلمر جمعیتی»

سهرام ملیک موسی زاده.

عسکر!

ای سهوگیلی آتاسیندن آبریلان،
سیحاق قالی، ده میر بوره کی عسکر!
ای ملت، وطنک جانن صابیلان،
تعبیر قلبی، یولاد بیله کلی عسکر!
سلاحیکه صاریلارق کیده رکن!
داغله، داغله هیسی ساگا باش افره!
بورتوران ایچون جانله دعوا ایلمه رکن!
گوگدن ساگا بیک مرحابلر ایته را
سنک وارلمیکله بیر جوق اناسلر،
سلامت باشلرلر وطنلرینده!
سیرگنده سن آچارکن طوقالمر،
فیزلر لره ر بوردک چمتلرینده!
گونوش اوگینده قارارمش او بوزوک!

حق یابیندا هر بیر شیئدن عزیزدر؛
انتقام آریبان فیزارمش گوزوک،
دیسیم ایقان بیلدیزلردن تمیزدر.
باشاتاق چین کله جک بیر نسلی،
دادلی و گنج حیاتیکندن کچه رسک؛
بوتون ملت، وطن سندن آسیلی،
شهرید اولسه گنده کوثری ایچهرسک.
سنک ایچون آچیق جنت فایوس،
چونکه سن وطنک قهرمانی سک،
سنده اولماز آرتیق اولوم فایوس؛
چونکه سن ملتک جان داماری سک،
بیر رسام اولسیدیم سنی عینیله،
سلاحیکله، جانطه ک ایله چکسیدیم؛
بیر شاعر اولسیدیم سنک شمرله،
هر شکلیکی بونون تصویر ایتسیدیم.
سنک بونون منتله جان ویرمن!
سنک بونون نارنجله شان ویرمن!
سنک اولادله جوشقون فان ویرمن!
سنک اوردومزه آد و شان ویرمن!

چاقامیزدا پارا چورمك فوتوروك!
 دوزده اونو باوان، ياشيق، اولوروك!
 سوسلاساقدان چاي سوبو و ايچهرتك!
 بيزلر گونده بيجه جابلار كيچهرتك!
 اويون ايچون بيرده شيلر لاپاروق،
 اشك مينوب ياخشى دوزه جاباروق!
 نهلك قايروب آنا، مالا آتاروق!
 بورولساقدان كول ديبندم بئاروق!
 زمانيقدا، قول، قانادي آچاروق،
 اوندا بيزلر نيزجه ابوه قاجاروق!
 اوشاقليجا بيرده بيرگون اورهرتك،
 داها بيزلر بيله دوبران سورهرتك.

سهرام مليك موسى زاده

تورك ديلي

بوتون ساللار دورلي دورلي مللره آيريلديمي كيمي
 طبعيدركه هر ملتك كنديه مخصوص ملي لسان، ملي
 ديلي واردر. بو اتيات اولومش و هر زمان اوزم جار-
 بار بير حقيقدن، بوگون بير آلمانك باخود بير
 فرانسول كندى ملتى ايچينده باشقا بير ديل ايله فونوشديمي
 حبال ايديمهر. چونكه ملت و ملت بالكلر ديل و نشان
 ايته آيريلار. بير ملتك لسان اولعارسه او ملتك باشمه
 در حقي بوقدن. هر ملتك كندى لسان اولدغى كيمي

طبعيدركه سكران مليوناق تورك ملتى لك كنديسيه مخصوص
 بير ديلي واردر. عصرلرله تورك ملتى كندى لسان و عل
 داتيله باشامش و باشياچقدن، لاکى بير عصر قدر نوركلر-
 دن بير جوحى اسگى روس حكومتى لك اداره سينه كيجدى.
 قارا اللر واسطه سيله بو حبيب ملت روس ديليني اوكره ننگه
 مجبور اولديوردى. ملتيمز روس ديليني اولره بيوردى،
 لاکى روس اولميبوردى. تورك و اسلامليغيني مدافعه
 ايديبوردى. شكرلر اولسون بوده جوق سورمه دى، قارا
 اللر! اوزم ريزدن اونورولدى هر ملت استقلال ايازديمي
 كيمي آذربايجان اوزم ريزنده اوج رنگلى ملي ستحاق
 دالغالايبور و دالغالاناجقدن، آذربايجانلار مستقل بير
 اداره آلتينه كچدیلر. هر بير شى كنديردن اولدى لاکى
 لسانان باشقا، موغنى اولارق بير جوق برلرده روس ديلي
 استعمال ايديلمدى و ايديبورد. لاکى بعض برلرده مجبوري
 اولدى. بعض برلرده اسه اسگى زمانك نائيرى اولارق
 تورك ايديلمه دى. مثلا، گنجهمزده بازار باشينه چيقيلاسه
 بير جوق تورك اوغوللرئلك كندى ملت و دين قارداش
 ايله روسجه فونوشديمى كورولور. عجبايينه مى روسجه
 فونوشمه مجبور. السافه دفت ايدلم بوگون بير روسك
 دنگر بير روسه نوركجه و باخود باشقا بير لسان ايله
 فونوشديمى كورولورمى! اصلا چونكه ملتيني، ملتيني سم-
 ومن بير اقدى كندى ديليني لرك ايدمرك باشقا بير ديلده
 فونوشمار. اورلجه فونوشالم چونكه ملي شمه بير باليلير
 تورك ديلي ايله اولاق، روسجه فونوشارن كندى دنگميرى

تحقير ايتمه يهلم. تورك ديلي فنا ديل دئيلىدر. بو ديل ايسه
 مياليارمريك ملي حيله فونوشماسينه محتاجدر.

معلم داود

شب تنها

سكوت ايچرهدر آم. گيجه نعلم،
 ساچيلان آي شفقى در مدام.
 باغ و گلستان در اويوبان سس سيز!
 آقير جابلار، شاقير، شاقير آرام سيز.
 آي در ساچان، شفقى بوچا غرشدن،
 هوادر صاف گوزلجه قوفو ايلن:
 حسنى در آرتق شو فصلى بهارلك
 فوقوسيدر آخر شو گلستانك؟
 كه عالم دوبوب روضه رحوانه
 كه اولوب بيلنده بوگا آتفته:
 فقط چكيه ناله غايت آتشلى
 حيرانه نوراقير او انساني
 اويوش حسنه چوجوق گورحك شو حالى
 آرابوب بولامازمى!؟ سحنتى!؟

رنال آغا زاده

وارمى بر تورقاراجاق!؟

علم... اطراف سكونه طالعش.

جوجق گيديبور هم طورويور:
 فقط فوزقونج تمام شامش...
 «راه راه نروده عجب!؟»
 ايديبور دهشتلى آم نوا.
 «رجا ايديرم شونى گوستريگر
 بكيور آنهم بنى يالگر
 آم آتته شفقتلى قادين
 شمدي نه طورلى حباللره طالعين
 نعل دوشونجه لرله چارپشبور
 آتته فورقا ياورك گليور...»
 جوجق سياه فلزلرله اوغراشبور
 ظلمت ايچنده لائالى كيديبور
 دهشت بايقوش حزين سس ايدير
 «اي واه هزارستان... جوجق بايلر
 آييلدى لاکين قارشينده
 گوزل سيما سر پرچنده
 قادين ملك كيمي طورويور
 بياض ابي شرفه طوعرو اوسر يبور
 «قالق ياوروم» «ق كور بورسن يا
 اشتر او حيفت او سوپوك صا
 فوش اورايه آتتهك بكيور سنى
 اويوشاكة بن فورقاردم حنى»

بیر چیناریک دبینه فالدریمیک اوزرینه چاموردان
 پایلمیش بیر قولونا گوردیم قولوبانیک بیر دیوارینی او-
 رادانی محله ییک دیواری تشکیل ایدیوردی. دوز بومی
 گریلمهز قایسی قیشک جنوب قوله سینک شعله لرینه آجیق
 ایدی. او؛ قولوباسیندا اوتورویوردی. ایچریده آنحاق
 کندیسینی و بیرده یامانلماغا کتیریلن اباق ابلارینه ایکنه
 ییزدن، آغاج اوردن، گون اسلانان سو قایندان عبا-
 رمت شیری گورمک مکتدر. قایی بابا قیندا باردان قو-
 روب اشله یوردی و گلوب کیده ده بافیوردی.
 بیر دفعه بته بورادان کیچیوردیم. قیش گونه شی
 دریم استیلی شعله لرینی قولوبانیک آچیمندان یاماقچی ییک
 وجودینه سربوردی ایچریسینده بالکتر کندیسینی
 سیغیشدیران مینی-مینی چامور ابونک آغاج دالاریندان
 آنالارچاسینا پایلمیش حرچیوه سینک سول قانیدندا اوستو
 باشی کیرلی یاساقلی اگنینه اسکی پوستو پالتارینه یارا-
 دیلشدان گوزل، بووارلاق جهرلی، ابری اوزلی قیر
 بیر قادین اونوروب یاماقچی یا اینی، روح ازیحی بیر
 یاقیتنه بافیوردی. بوا حیات مبارزه سینده مغلوب اولالاق
 داندرا یقین صدقه سورمه تله خام لار ویره ن باشماغی
 ناماتیوردی. یاماقچی اسگنه بیزی نرینه اویئاتاراق اینی
 و ازیحی باقیشق قازغیبیندا سولغون قانیدا مرحمتلی
 بیر باقیشق فیرلاتاراق اونا مالک اولماق طوبعوسینی باشا-
 یوردی.

ایگنه بیزی بیر بیرینک دالینجا گونه سوقان قوللار

سانکه دییوردی:

بکا گلن بو الر سنی ده اداره اشعه یارا
 بیلیر.

فیر اوغلو

بیر قاری.

قوجا، دوشگون، دوشگون، بیر قاری،
 اولموش اوغلو، قیزی، هم اری،
 اللی، آلتیشا بتمیش باشی،
 دورد ایچینده آغارمیش باشی،
 بیچاره قاری!.. بیل یوکولموش،
 اینجی دیشار نمیز توکولموش،
 گوز باتمیش، قوللار سارالمیش،
 ال نامعیش، ایاقلار قارالمیش...
 حیرق، جیندا... قازانانی یوق...
 بولو یوق، یاراسی یوق، دوردی چوق...

بهرام ملیک موسی راد

«پروبوژدینیا»

شهرمر قاقاسیالک جالمی شهرلریندن بری او
 حالده، مطبوعات عالمده اک کبری فالان شهرلردن
 استبداد نمره سندنمی له دسه گنجه کبی بر شهرده
 اولسا بیه بیر شیئی چیقمازدی. لاکن تشکرار اول

استقلالمر اعلان ایدلدی، بو گون پایتختمزده چیقوب،
 وارلمیزی آکلانان آذربایجان کبی عزته سینک ایلیک نمره لر
 کیچی سته شهرمزده چیقدی. دیمک داها آرزومزه نائل
 اولان کبی اولدوق، جماعتمز مطبوعات یوزی گوردی.
 بو سته ایسه گنجه تورک متعلملرینک سایه سنده شهر-
 مزده «افکار متعلمین» نامنده داها بر مجموعه گوریوروز.
 ترقیه، معارفه طوغرو اچلمش جیفرلار ایشیقلا تیر، گله جگه
 اولان اعتقادیمز، امیدیمز محکمله شیر.. «افکار متعلمین»
 چیقدی... ایشیدلر لوردی.. اوحودی.. ایمانسزلار
 ایمالاندی.. اسکی فکرلریندن داشینماغه باشلادیلار.. لاکن
 مجموعه چیقار چیقماز چوق دانشقلار ایشیتدک.. چوق
 «تفقیدلر» دینگه دک.. «مجموعه» گز گولونج در.. شهرگرده
 «قافیه» بو حدر.. یازانلارکز چوق قدر.. یازدیغکز معناسز-
 در.. بیلیم نلر، نلر.. قاپانک! قاپانک! مجموعه کتری
 دیمشدر..

یعنی «باشماق ایسنه میرم و یاشاماغا قویمارام» باق!
 نه لولونج بر «تفقید» متعلملر جمعیت تشکیل ایدهلر،
 بی چیز آرقاداشلارینه معاوندن بولنارلر، تعلیم حقلرینی
 ویره لر، بونا عوض اولاراق «چوقوقلار جمعیتی» دیه
 تحقیر اولنار.. کندیلریندن بو بولره عبرت اولوب مین
 اذیت مشقته مجموعه نشر ایدهلر «تفقیدچیلر» طرفندن گو
 لونج اولنارلار.. بز ایسه دیرک.

«آینه سی ایشدر لیشینک لاقه باقلمازا»
 اسانه یاراشمایان کوچه تقیدی بوراقلسین.
 ایشته شو قدرجه سویله یوب «افکار متعلمین» نمره سی
 اولاراق گنجه متعلملر قومیته سی طرفندن «پروبوژدینیا»
 نامنده روسجه چیقان مجموعه یاره سنده بز قاق سوز
 سویلمگی کندیمه بورج بیلدیم.
 مذکور مجموعه هر ۱۵ اولنده بر دفعه اولاراق

متعلملر حیاتندن بحث ایدمه سی مجموعه در. مجموعه ییک
 برنجی نمره سی بر قاق مقاله و شعرلردن عبارت در.
 «وظیفه مز» نام مقاله مختصر مجموعه ییک متعلملر حیاتنک
 دائره سینه عائد اولدیمنی سویله یوب، متعلم و غیر متعلملرک
 مجموعه یه یاردیمدا بولونماغی دعوت ایدیر.
 مجموعه ییک هله لک معین بر مسلکی گورونمه یور..
 برسر مقاله دخی واردر مثلا آزارات حکومتک معارف
 ناظری ارمسقا دا بولنان متعلملره دعوت نامه اولدیمش،
 آنلاری ارمنستان جمهوریتیه تبرک ایدوب برلنکه دعوت
 ایتمش.. اتفاقلار تشکیل ایدوب باشقا مصلکتدره اولان
 ایرمنی متعلملرینه رابطه یه صیقی اتفاقه کوشمگی تکلیف
 ایتمش.. الخ.

منحه بو دعوتنامه ییک درجی «پروبوژدینیا» به باشقا
 بر رنک و بروب اوحوجیلاردا باشقا بر فکر اویادار..
 منعم آرقاداشلار کندی داخلی حیاتلاریندان یازسالاردی
 داها ایی اولاردی.. چونکه مجموعه کندی مالمز اولدوغی
 ایچون. یازیلانلاردا کندی یارالاریمرا مرحم اولمالیدر..
 متعلم اقدیلرک آرزولارینی تبرک ایدوب مجموعه لرینه
 موفقیت دیله رهم.

ا. اوروج زاده

۳ ناخیرچی.

ناخیرچی ییک، چونکه ناخیر اوتاروق
 جوان عمری مال دالیندا قوتاروق
 سحر دوروب تیزدن چوله گیده رنک
 آختم گلوب حقه دعا ایدهلرک.

— جو جوقاق.. شبات..

جو جوق اسان اولماق ایچون او حومات ایستهر..

زواللی جو جوقک امید عت ایش.. مکتبه دوامده آتک

سوملی پدیری وفات ایدهر.. دول آتاشنه ائمک قازانماق

ال لازم.. ناموسلی جو جوق استقالتی، حیاللی دول آتتا

سته قدا ایدهر.. او حوماتی بورا قار.. مکتبی ترک ایدهر..

ایشته ۱۶ باشنده بر جو جوق بر لوقما اکمک و

آتاشنک ناموسی ایچون حیالنه چارپشار، اللری قاپارار.

ایشله ردی؟

جو جوق آرقاداشلارینک مکتبه دوامی اوروپ.. بو-

زمگی سیقیلاردی.

— آه.. نیچون بنده اسان اولماق ایستهرکن، مکتا

مانع اولارلار؟

دیهردی.. لاکن بولک بو آخی سداسی استیدلیمز.

دی.

زواللی آتا جو جوق ایچون دائما اسیبوردی.. جو-

جوق داها اوغلان اولموش.. حیاته قدم آتالیدر..

— اوغلو، چالیشیورسک، بنده سلی خوشبخت

ایتمه لیم!

دیوب، اوغلو، فوشونک نیمه قرنی آلمش.. یاو.

روسی خوشبخت ایشمش.. بته حیات کیچیدور، کفت

آزیور، دولاناچاق ایچون چالماق لازم.. ائمک ایچون

دولاندرچی قوللار لازم.. زواللی اوغلان هپ دول آتتا.

سی.. هپ کفتی ایچون ائمک قازایورمش.. مین ادیت و

مشقه گریشیور.. شباتدن بر آره، جوانلقدان بر سولطیمت حالا طور ییور..

فالماش.. اختیارلما قدم قویمش.. بیلی بوکولمش.. صاحبلا

ری گون گوسدن آغارمش.. قوجالمش..

— نیچون باشادم؟

دیوب اختیار بو سوزلردن دنکی یوب گوزلرک

آچدی.. قلی چاپک، چاپک اورو بوردی.. کندینی طالع

لار اوزرینده بر اوچروما طرف بو وارلاندرین حس

ایدیوردی.. خلاص اولماق ایچون چاریبوردی.. لاکن،

هیهاث.. اختیاردا نه اسلی شباتنک، نه اسکی هنر فالماش..

بتون حیاللی محادله به صرف ایشمش اختیار، آحر نسنده

ده بته چاریشیور.. بته وورو شیوردی..

اختیار مکتب بولداشلارک خاطرلادی.. آنلار هپ

اسان اولموشلار.. آنلارک اللری فملکدن قاپاروب،

بوزلری گوشدن قارارماش..

— بنده اسان اولاردم..

دیوب اختیار سوسدی.

لاکن قاپارمش اللری به خوب، چالیشقانلمی طهر

گتوردی.. اسایته بو اللرک بارادیحی بر ماکنه اولدوغین

و جو جوق قدا دول آتاشنه، کفتنه ائمک آغاجی اولدو-

غنی خاطرلادی، سی چریوب فخر ایدیوردی.

— من ده اسان!

— ایشته نیچون باشادم!

دیوب فوجی لوزلریندن آقان بی اختیار باشلاری

فرجه سیلیوردی..

۱. اوروچ زاده.

اتحاق:

مرا علی قلی غمگسارک روحته

عمر و ادبیات سپریندهن: ایشقلی!

بیر نجه، داها دوشدی.. سونوب.. سینته حاکه

ایردی سوگا، بیر عمر کدرلی دولاشیقلی

سهردی آلی بیر دست دهلی حاکه هلاکه

سوسدی اندی.. بیر سخن آرای املزار

اولدی گوله مز، اول لب پر خنده گریان

حاک اولدیده بیر سینته که؟ گنجینه اشعار

دولدی او دل پر هوس و پر امله قان!

بیر شاعر حوشحال و بیان، ناطقه پرداز

بیر عاشق نام آور حریت وجدان!

فیندی بارالی روحته بولسکاره پرواز

قوبدی بوتون احبابی، افسردۀ عجران،

حس ای شعرا مجلسینه زبور بکتا!

حس ای عرفا محمعینه عضو بکتا!

ای گلشن ملقده اولان بلبل کویا!

ای روح ویرمن سوزلری ایله دل و جان!

یوز حیفت که: الدی سنی دوران الیمزدن

ایندی ییزی ماتم زده غمدیده و حرمت

ای پاک دل اسان، او بووک روحکه بیزدن:

بوز سجده و تعظیم و بیک حرمت و رحمت!

علی قلمی محمد زاده

یاماقچی

گندیمی اورتا بویلو، ساری باغیر، اوزون یومرو

ده اوزوراق، بیزار «تات» دیدگمیز ایران تورکو.

وطنی اولان ایران اذربایحانی اونی کندی سینته سینده

سله یوب جمهوریت قارداشینک اوزرینه آیشمش، او!

قازینما اتمه قی آروادلاریک بورودیکجه داپانی شارنلایان

باشماقلارینی اوشاقلاریک ته بیک دوکوشی اوینامقدان سو-

کولوب، کوچهلرده بورومه گندن وقتسز آلتی بیلهن مست

و یاریم بوغازلیلاریم، ائمک لرینک ده بعضی سینک هودور

دانان باشماغینی بعضی سینک ده بوغازلیلارینی یامایوب

بینه له مکه قازایبوردی، اونک ایکنه بیزی آباق قانلارینی

مخصوص تکلمیش دکالار ایچینده، دم زکاهلار دالیندا

دشوب نیکه بور، اویک بورولماز اللری کوچهلرینک

پوزغون هوا سیندا بایدا، یازدا کولگه ده، فیشدا، یازدا

گونی ده بیری سو قوب انکه ایله نیکیبور،

بو یارینک کلمه سینی اوشودوجی سوبوللار ایله مزده

له میشدی، بیر لون او، کوچه سیندن کیچیبوردیم، فوجا

—هیچ...

—هیچمی؟ نه دیمک؟ سرخوش دلسک. عقلک
باشکده! اسان دوشولهدنر. اسان بایدهنی بیلهدنر.
—نه...

دنه اونوزمی سبلهک رک کجیمک ایستدم. طایمادیتم
بر بو اعی بیکیه جک و قتم بوقدی. آسزین داها زیاده
اوزایور صایدیم بویله نکا دوغرو باقلاشدی. سول اومو-
زیمه سو فولدی:

—حایر، قاچما

—دیدی. شاشالادم. تکرار بوزینه باقدم:

—اشم وار بتم، جانم...

—بو وقت، گیمه باریندن اوج ساعت سوغرا...

نه ایشک اولاحق؟..

—

جواب ویرمدم. بو طایمادیتم اختیار بندن له
ایستوردی؟ قللمده بر اغرتق دویدم اما قیزامیوردم. یتنه
نکلهدم:

—براقکر بئی، گیدهتم.

—حایر بتمه لن مطلقا کل باریم ساعت بتمه لهر.
لوروبوریمکه سن، زوالنی گنج بووک بر غلیان
ایچندهسک. بوکسلسک اوجوروملارا بووارلایرسک.
اصل حیانتک سعادتی، اصل حقیقی لذتلی دیوامارسک.
لن، بتمه گل...

بورومگه اشلاادی. بدم، غیر اختیاری بر اطاعتله

باشده گیدیور، باشه عالمه مسوب بر السامش حسنی
ویرمن آجیق آلنه، قیریریق بورنه، سولدهکجه قیملدک
بان بیاض و بووک ساقالنه بافیوردم.

مانعدی وار

طاشکندلی بگزاده رحیم

سعادتمیز کله جکده در!

بیر دویمو.

چایان بولود بیر دهقیقه آرام دوت،
دیگه بیر آز بوره گیمده سوزوم وارا
آمان گیتمه عمکساره رحم ایت؛
هیچ اونوما، آغلاماغا اوزوم وارا..

دوتقون بولود بورالاردا دورما گیت!..

اسهن کولهک قانادیگی یعما اس:

بو بولودو بورالاردان رت ایت...

داها بهسدر، داها بهسدر، اسمه، کهس!..

اوجان قومرو گیت گوشه خیر ویر؛

لیریک ایله بورالاردا بولود بوق!..

مزیم جیق السو الیر ویر؛

آلسیتلار داحمالاردا باتان جوق!..

گوش حومون قالح ایباغا اونا باق،

آیشویدر شفینه لوك و بر!
الینده آل قیرمیزی دونا باق!..
دور ایباغا، دور ایباغا، سلام ویر!..

بهرام ملیک موسی زاده

«اختیار»

—بوز سینیلی بیر اختیار...

بیاض صافقاللی، ضعیف بدنی، اختیارلقدن سارارمش
، قیرمک الیری، قرشمش بوزی... سارارمش بیگی،
س لوزلری.. تیرمک الیریه آغاچه تکیه ایدهر: آباغه
داها قوتی فالعاش.. گوزلریندن بی اختیار یاشلار
، عسلرینده سانکه فان جریان ایتمز.. قلبی جریتمز..
رلقدان صیقلار.. سانکه یوز سنه لک بر حیات بوچ
ش، اختیار جوجوق اولموش...

اختیار فکر عالمنه طالعش، روحجه دنیایی حقیقتنا
ایتمش ایدی. روحی باعقا بر عالمده سیاحت ایدهر،
اطریتمده بیک درلو شکلر پیدا اولار! اختیاری
لاندراحق دنیاده داها بر عیشی فالعاش: سارارمش
برینه، باعش قولالاری اطرافی گورهر، ایشیده رسه
اختیارک فکرک حلب ایدهمزدی...

—که ایچون باشادم؟

دیه اختیار کندیلدن سوزاردی.

فوجهک لوزلری بی اختیار بومولدی؛ فکرک غیب

ایندی! گویا گوز اوکینده کی شمدوهر یتجره سندن اطراف
سوک بر نظر سالوب، شهرلری، قصبه لری، کندلری
مشایعت ایدهر کیی نظری بر قطعه به حلب اولولمشدی..
چهره سنده بر تسم اثری گوروندی.

عجیبا! اختیارک نظری نهی تصویر ایدیوردی؟

اختیار کندی دامچاسنی خیالیغه گتورمشدی.. خوشبخت
بر کلفت.. اختیار بر طفل ایتمش، دبیرلر.. آناسی و
پدری آی یلک سوزلریش.. طفل هفتک اک عزیز، اک
قیمتلی بر عقیمسی ایتمش. آناسی آکا لایلا چا-
لوب، گیمه لوندوز آلدان آبرلامازمش..

طفل جوجوق اولموش.. حیاتی اکنجه لزه کیچمش.
آناسی آی سودیگی ایچون آچی بر سوز دیهرمش.. بو
وقت جوجوق آزارلار دیهرلر! داها اولومجیل حالته
گنر.. پدری و آناسی آغلار ناله ایدهر، دعا ایدهرلر..
جوجوق شفا نایسون دیه بر فریان دیهرلر.. زواللی
آنا، آنانک دعاسی قبول اولتار.. جوجوق شفا ناپار..

داها مکتب وقتی گهر، بولمباشلاریله برابر مکتبه
گیتیمک ایستهر، آناسینه بالوارار، آناسی ایسه محله چو-
جوقلاریله آی مکتبه بوراوار..

بورایه قدر حیاتی تصویر ایدن اختیارک چهره سی
بو اناده بوزولدی، سانکه طفولیتله، جوجوققلقه تسمده
غیب اولوندی.. سانکه حیات، باشاماق طفولیتله، چو-
جوققلده، معصوملقده ایتمش..

اختیارک نظری سیاحت ایدیوردی.

خلق خادیماری بیر بیر صحنه‌دهن اینیورلر!..

وطن آتاسدی

قارداشلاریم! بورایه کیمی گوزله‌دیم؛ بو آخرنجی قطعه‌در؛ لاکن بیر کیمسه، ایستهر چول حقیقتدن. ایستهر متعلملردن علی اکبرنگ نارسینده بیر کلمه‌ده اولسا دیمه‌دی؛ آرتیق دورمه‌دیم، چونکه علی اکبرنگیک حقی، ایستهر چوللورلیک، ایستهر متعلملرلیک، هر ایکسندکده بویتولدا چوق ایندی. چول حقیقتک عملیلریندهن کیم بیلیمور: علی اکبرنگ هاسینی گور- دیکجه دییوردی: «اوشالارکیزی اوجودوک» اوشالارکیزی اوجودوک! چونکه، او مرحوم بیلیردیکه، اگر بو ملتی سادده شیر-حک بیر آدم اولاجالسا، او اوجوموشلاریک آراسیندان چخاجاق؛ متعلملره کلدیکده نه دیه‌لیم! بیلیر ایندی! نهدن انسه بولوموز بو مرحومیک ایوینه دوشدو، فوناق ئیتدیک، بو بولکلینگنه باخمیاراق، بزیم ایله اونوروب اوشاق کیمی کیچمیشدن سولیموردی، (بوئد ایلیندن)، دوروز کلدیکده، بزیم نا نازاریک باشینا لیمی اوتوردو، بو سادلیک تکرار علی اکبرنگیک بو بولکلینگنی بولت اینیمورمی؟ «بو بولکلینگ سادده لیکده‌درا» علی اکبرنگ، بالاجا بیر اوشاغیک ایلندن دونوب ایره‌لنه‌دن کیمی، بزیم ماتیک ایلندن دوتوب، هله بیکولای دوریدندن به‌ری، بورایه کیمی گه‌ندی! آرتیق آبارمیاجاق! لاکن او بولتامالی بزا هیکال بایمالی بزا آوروبایلار، بیر اش دولان، سعادت لوسته- رمن، بیر شیئی ایجاد ایندن آدمالارینا ملیولار تولوب هیکالار بایدیران لیمی بیزده آزدا اولسا بیر شاگهه فوبدور- مالی بزا.. امیدوارم‌که، نه‌اینگه کنجه‌لینر، چوللور، حتا بونون آذربایجان بو ایلندن بونون قاجیرمیاجاق! آخیر سوزوم: الوداع، الوداع! دییوب بو مرحومیک روحینه رحمت اولوبورام!..

بهرام ملیک موسی زاده

« وطن آواره‌سی »

یاخود

« بر غریبیک ناله‌سی »

اوزاق دوشدوم وطنمدن ایلیمدن،
 سوودیکه لیم یاده دوشوب آغلارام!
 ئینجه جهان بتم ایچون دار اولموش،
 اوز بختیمه بن یانوبن آغلارام!

ینی فلک آیری سالدی یازیمدن؛
 بیک ظنیه لیم اوزدی واریمدن؛
 جانه دویدی جمله ایلر زاریمدن؛
 آیری دوشدوم سووگینمدن آغلارام!

وطنه اسدی ظلمت یللی،
 فاله باندی سوولیمیک تیملری،
 سولموش اولک الوان رنگلی گللی،
 بو حاللری یاده سالوب آغلارام!

امان آله سندن گومک دیلهرم،
 باش گونوروب بو ایلردن گیده‌رم،
 وطنیم جون چوق بلار چیکه‌رم،
 کچن گوی یاده سالوب آغلارام!

بودر بتم آرزو هم دیله‌گیم؛
 بشم یاره عبت دگل اولمه‌گیم،

مشکل اولموش وطنیمه ایتمه‌لیم،
 دردیمه یوق چاره ایمن آغلارام!

بابا زاده کاشف

مابعدی

استقلال گیکه‌سی

سنده اویله غریب بر حال واردیکه.. اطاعت
 ایتمک ممکن دگلدی. دوردم. یاستونک المده فالان
 پارچه‌سی یره دوشدی، بو کیمدی؟ اوزون، بول و سیاه
 یالطوسیله، گجه‌لین صیا کلتند، داها بارلاق کورون
 بیاض ساچلری، بیاض ساقالیله حقیقتدن بک اوزاق بر
 حیالی، بر هیولایی آندیریبوردی.

— نه وار؟

— دیه طونوشان گوزنک تا ایچنه باقدم. سائنه

سونوق بر تسعه سوردی:

— سرخوشیمیک؟

— خایر.

— ده‌لیمیمیک؟

— خایر.

— اویله اسه ایچون فنه‌ره ووردک؟

— ..

— یاستونگی ایچون ایردک؟

— لکه‌دم:

افكار متعلمين

ایکی هفته لیک

ملی، ادبی، تاریخی و فنی بیر مجموعه دره. ۱۶ نisan ۱۳۳۵ صافی: ۳

АЗИМУВЕР
ЛИТ-РУНОП.
ОТДЕЛ
№ 301
193 P.

بو عالمده بیر ایش بوقه سيقيتيسيز يايلاسين:
نيزی ناشیل تاغلاریندا امره نیرمن هر یومیش:
رحمت چیکه ن اسالارکت الیریه نیشعیش:
نیم داشی چیجه کلریم وارسین، اوندی آچیلسین!
محمد امین.

“گنجی تورک متعلمو جمعیتی”

قوجا خاق خادیمی (علی اکبر بک رفیع بک) زاده بک وفاتینی کمال یأسله بو-
تون وطنداشلاریمیزه خیر ویروب اوغلی (خداداد بک رفیع بک) زاده خنالارینا
باش ساغلینی ویریر.

2008

فهرست

- ۱- سهرام ملیک-موسی زاده، (متعلم)
- ۲- زاده
- ۳- نگراده رحیم
- ۴- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۵- اوروج زاده (متعلم)
- ۶- علی شعی
- ۷- قنبر اوغلو (متعلم)
- ۸- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۹- اوروج زاده (متعلم)
- ۱۰- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۱۱- داود (متعلم)
- ۱۲- زینال آغا زاده
- ۱۳- جلیل (متعلم)
- ۱۴- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۱۵- داود (متعلم)
- ۱۶- داود (متعلم)
- ۱۷- مکاتیب رفیع زاده (متعلم)
- ۱۸- گنجی تورک متعلمو جمعیتی
- ۱۹- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۰- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۱- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۲- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۳- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۴- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۵- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۶- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۷- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۸- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۲۹- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)
- ۳۰- سهرام ملیک-موسی زاده (متعلم)

«اداره نىك فعاليتى»

بو سته تعليم حقىدن آزاد ايجون ويريلن عريضة لره باخيلوب، اعدادى مكنىك انكى نىر و عالى ابتدائى مكنىك ندى نىر متعلملىرى بارىم سته نىك تعليم حقى جمعيت طرفىدن ويريلوب. بونىان ماعدا اداره نىك قىطعنه اور انكى نىر اعدادى و نىر نىر عالى ابتدائى متعلملىرىك دو لاناچالار نىه مادى معاوتىده بولونىاق ايجون جمعيت طرفىدن آندا ايكى سىنه (۱۰۰) يوز روبله دن و اوچونچى سىنه (۲۰۰) انكى يوز روبله ويرىنر.

جمعيتك اش شعبه نىك (۹) يانوار ۱۹۱۹ نىجى سىنه دنك عموم مخارجى ۹۲۷۱ روبله اولمشدر

۱۸ يانوار ۱۹۱۹ سته ده «زاريا» سالونىده موقع تماشا يه قوبولمش «آرشين مال آلان» نام اوپه رادى عموم مداخل ۴۴۰۷ روبله

عموم مخارج ۱۰۴۱ روبله

خالص باره ايشه ۳۳۶۶ روبله

فادىنلار ايجون «زاريا» سالونىده موقع تماشا يه قوبولمش «آرشين مال آلان» نام اوپه رادى عموم مداخل ۱۲۰۸ روبله

عموم مخارج ۸۸۰ روبله

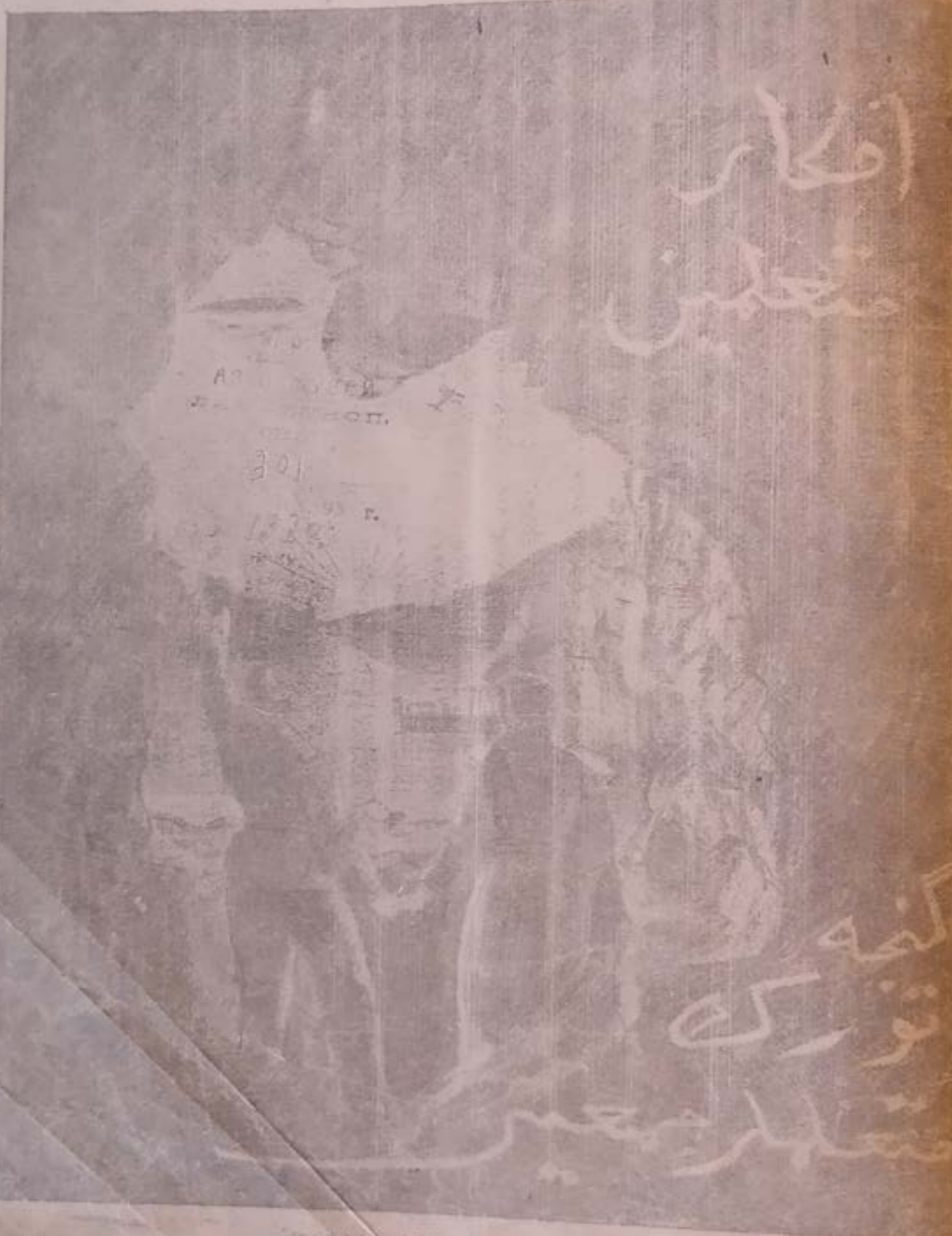
خالص باره ايشه ۳۲۸ روبله

جمعيتك خصوصى كىتاپ سىنه كىچىن سته دن اولان كىتابلار (۱۸۵) عدد هديه اولتان (۶۰) عدد شىكلىك (۳۳۵) جلد كىتاپلار موجوددر.

كىچىك مركز متعلملىرى قومىته سىنه تورىك متعلملىرى طرفىدن آيدىكى افندىلر شىچىلشمىشلر:

- (۱) سافىكوردسكى محمود
- (۲) بولاد زاده محمد

صدر: سافىكوردسكى
 كاتب: اوروج زاده
 ۸ - مارت ۱۹۱۹ ميلادى

افكار متعلمين

كىتاپلار
 تورىك
 سافىكوردسكى

ايشته دى اما وىرمه دىم.

بىچون؟

سنى ما سىكا «گوتور» دىدىك «وېر» دىمه دىك كه وىره ايدىم. گوتور دىم قارشىدان گوسته ردىم نىنه گىرى گتىردىم.

هىچ اولمازسا اولوندىكى؟

خىر.

افندى قهقهه ايله كولمگه باشلادى.

سا سىكا هىچ بىر شى سوبله مە دىمى؟

سوبله دى: «ايشه ك» دىدى. لانى سا سىكامى دىدى

بوسا ما سىكامى آكلابامادىم.

مىرزا عباس

پوسته قونوسى

۱- فروخ افندىيه:

كوبردىنگىز شىر ك شو بندلرىنى دوج ايتىك: حياتىده اقبالم مكنىدر مكنىك؛ شوكت اسفلام مكنىدر مكنىك؛ مكنىسىز بىر ملت محو اولوب كىده ر. ۲۵۹۰ استقبال وطنه مكنىدر مكنىك.

۲- جواد افندىيه:

«افكار متعلمين» نام مقاله كىر

۳- آ. افندىيه:

شىرنگىز گلن نومر يه بوراقلدى.

۴- ح. آجولدى زاده يه:

شىرنگىز مقاله كىردن لىزوملى كورولدى.

«ادبىيات شعبه سى»

اشته بو سياحلايرين آخري نچى سى روه رت سفوندر كه
 1910-1913 سنلرينده اسانلارا اينديه كيمي معلوم
 اولونمايان قطب جنوبيه طرف سياحت اينميشدر.
 بو آخري زماللاردا مرحوم روه رت سفونين قادينى،
 سوكلى ارينيك سياحت نامه سيني انگلتره ده طبع ايندلمه.
 سينه اختيار وىردى. سياحت نامه ده. سياحلايريك كور-
 ديكرى يرلريك. آلدوقلارى معلوم اتلارليك انگليز سيا-
 حيتك و بولداشلارينك باشلارينا گلن فضالك هيسيني
 بزه سويليور.

۱

« 1910-1913 سنلرينده قطب جنوبيه طوغرى
 بويوك بريناندا سياحلايرى « سوزلرينه هر بير انگليز فجر
 ايله يوردى. هر چند سفونين اوزى و بولداشلارى بو
 سياحتده محو اولدولار. اما سياحت فائده سز قالمادى
 ارينيك شيمديكى حاله قدر بوز و قار دريالرى ايله قاپلا.
 نيش آلتيدى بر پارچه سى اولان قطب جنوبين بزرگه معلوم-
 مات و پرييورلار قطب جنوب بوز و قار دريالريندن آداد
 اولاجاقمى؟ هيچ او ناره ده بير اثر كورونورمى؟ اوراده
 نيالكات و حيوانات بولونورمى؟ سوالاريني انگليز سياحلايرى
 حل اينمك استه يورلردى. فويتان سفوت اوز سياحت
 نامه سيته دييوركي مسافرلرين محو اولماسى سفره لازيمينجه
 حاضر اولمامالريندن دگل جوربه جور بدختلكلردن اولدى
 مثلا 1911 سنه ده مارت آيندا 83 فرادوسدا سويوقدان
 عمومى آتلاز محو اولديلار سكره شدتلى كولكلر، بورانلار

باشلادى مسافرلر گنده چك بوللار درين قار درياسته دودى
 حلاسه مسافرلر برينجى آديملاريندان بدختلكلرجه دوچار
 اولدولار. **بيستمى**

مترجم مقل

لطيفه ل و حكيمانه سوزلر

(۱) بير عالمه دنديلر: «آز اوحو دولى اولارسان ا
 ددى: «مانع اولميينك، من دولى اوللام، سير عقللى ا»
 (۲) وورولان له كه لر سيلنميين كيمي، ويريلن حرالار
 او بودولمور.

(۳) اوزكه قابوسى دويهن اشيندهن اولار.

بهرام

- (۱) حق دائما غالبدر ممنوب دگندر.
- (۲) اسان قلبه بر ترجماندر.
- (۳) قلم انكى اساندر بريندر.
- (۴) قناعت نوكتنر بر دفينه در.
- (۵) بروت قناعتده در.
- (۶) علم عمل ايله قائمدر.

- (۸) اسان انسانك آينه سيبدر.
- (۷) اسان ايچون ادب نسيبن دها قيمتلى بر شرفدر.
- (۹) جاهل كندى لغسنگ دشمنيدر.
- (۱۰) عاقل دشمن جاهل دوستدن خيرليددر.
- (۱۱) سلامت صداقتدر.
- (۱۲) مكانك شرفى صاحبك شرفيله در.
- (۱۳) سگا سوز گتيرن سندن دخى سوز گتورور.
- (۱۴) اك خيرلى سوز مختصر و مفيد اولان سوزدر.
- (۱۵) علمك رقيه سى رقبه لرك اك شرفليسيددر.
- (۱۶) انسانك سلامتى دلينى طومقده در.
- (۱۷) استقامت بيار كرامتدن خيرليددر.
- (۱۸) صبر سلامتك آناختاريددر.
- (۱۹) كندى طرناغك قدر هيچ بر شى وجودكى
قاشيه مز.
- (۲۰) ابي حوى خيرلى آرقداشدر.
- (۱۲) عقل خيرلى بر رفقدر.
- (۲۲) آج آدم كنديشى آتسه سالار.
- (۲۳) آجك قارى دوبار، گوزى دويماز.
- (۲۴) اجلدن شقه هر شيه چاره بولنور.
- (۲۵) آدم آدمه لازمدر.
- (۲۶) آدمك قيمتلى انحق آدم بيلير.

- (۲۷) آدمك ابولگى آليش ودريشده بللى اولور.
- (۲۸) آدمك حيوانيتى بملكه. اسانيتى اوفومقنه اولور.
- (۲۹) اك خيرلى ميراث اديدر.
- (۲۱) اكنه بيچهر.
- (۲۲) السكدن فلان ايلنگى اسيركعه.
- (۲۴) الله بر قيولى قاپار بير قيولى آچار.
- (۲۵) الله صبرلى قولنى سور.
- بگزاده رحيم
- قادين آنا، كيشى اركه كدر ديمه لى!
- اسول طبيعت بى شه كدر ديمه لى.
- بهرام
- (۱) اسان حيواندان «بنليك» ايله سنجيلير.
- (۲) لوح كوسترمك حقيقت آراباق دگلددر، خلقى
اوز مسلكينه دعوت اينمه كدر.
- بهرام
- افندى بير اجباسيندن بيرينه بير تذكرة يازميشدى
 «آل بونى فلان افندى به كونور» ديبهره ك اوشاغينا
 وىردى. بير چارليك سوگرا قايتدى.
 -مفتولى كونوردوكمى؟
 -كونوردوم.
 -ويرديكمى؟

رشته وارمىدى.

آرتىق مەكتەپ زىمىنى اولمىشىدى. بىر جەمئىيەت زىمىنى
اھدى واسطەسىيە خالدا مەكتەپ وىرىلدى. زواللى جوجوق
كچىردىكى بوقسول باشايشە باقمابارق غىرتلە مەكتەپ دوام
اىدىيوردى. سىز اىن ايجىندە اعدادىنى قورتاردى. ھەمان
اھدى طرفىدىن دارالفونۇدە كۆندۈرۈلگەنلىكى وعدە ايدىلدى.
پادىچى باشايشە بىر طەقەم تىلى بىھتى سوزلار سويلەپەرك
آيرىلدى. دورت اىن طرفىدە دارالفونۇدە بىتدى. دوقتۇر
اولارق ئىرى دويدى:

آرتىق پادىچى اولكى ايشىدىن ال چىكىش. خالدا
سايەسىندە ئىدارىتە مشغول ائىدى. خالدا ايشە وھتى مساعد
اولدۇقچە كچىردىكى كۆيدى خاطرلارلەرق نرحمەتە جالىنى
تصوير ايدىرك بىر كىتاب يازىيوردى.

داود

علمه طوغرى!

علمه طوغرى بودىيەرىز.

آددم آددم باققاشارىم.

بىك اىچون جالىشارىم

ئوزل علمى ارايدىم

«چاللىش وطن اوغورلدى»

آسان دىل ابلە سىيەرز.

ايشو پادلاق دىن بولدى»

اولمىگە دعوت ايدىيورمىز!

مىقائىل رفوع زادە

«نوروز» قەدىم ملتۇردە.

ھەر بىر ملتەك كىندىتە مەخسوس بايراملارى. شادىلە
بالقارلى وازكە. اولار طىنطەلى بىر سورتدە قارىشولاييور
لار. ھىمىن بايراملاردان بىرەدە عمومىت اىچون «نوروز»
بىنى «ئىلى ئون» «ئىلى ابل» بايرامىدركە بىتون يورۇپ
ايلار بىر باوار دىيە آدلاندىرمتلار. بىر مىللەتلەرك ايشە
ئىلى ائلى بىنى «وروزى» بىر باوار اولمايوت جىقى
ئىلى ابل سەنە باشى. بەھارەك ابلەك كۆنى (۹) مارتدركە
بايراملق ايدىرك.

(۹) مارتدا طىبىت كوپا بىتون سەنە طالىشى اولان
ونقوسىندان اونايوت ئىلى بىر جىيە قەدىم قوبور. اطرافدا
بىر تىم. اسالاردا ايشە بىر شادىباللق كورىشور. ايشە (۹)
مارت بىزم «نوروز» بىمىر نازە اىيمىردە.

شەدىكى عىسردە بەش ملتەرك بايراملارى بىر باواردا
بىشلىرىنىكى فېورالدا. مارتدا و بائىقارلارنىكىدە حتى ايرىل
وئىنا ائىقە ماسدە و فوع بولور. ناھالەم قەدىم عىسرك
بايراملقلارنىتە:

قەدىم ئاللىر تقويملىرىنى اى حىسايلە اياروب سىنى
(۳۶۵) ئون (۱۴) ساعەت بولمىش. آبلاردان ئىمىسى (۳۰)
و ئىمىسى (۲۹) كۆن سايلاردى. سەنە باشى (۹) مارت

ئون. ھەمان كۆن بەھارەك بىرى وئىقى سەنەك ابلەك كۆنى
بىر اولتاردى.

قەدىم يھودىلەر تقويملىرىنى اى حىسايلە اياروب
(۲۳) ئى بىر حىسايلە (۱۹) كۆننى ايلىتە ساوي ايدى.
(۱۲) سەنەك (۱۲) سەسى (۱۲) ايدان عادى و (۷)
سەسى (۱۳) ايدان كىسى ابل سايلاردى. يھودى ايلە
سەنەك آدلارى قەدىم ئابل ايلارنىتە ئىزمىيور. قەدىم يھودىلەر
بىر اىلى يە مارتەك (۹) ايدان سايبوب اېرىلەك. ئىساك
(۱۲) بە دىك شادلق ايدىيورلەر.

قەدىم مىسىرلەك تقويملىرى. تقويم شەسى ايدى. سەنى
(۱) آدە و ھەر اىلى (۳۰) كۆنە تقىم ايدوب آخىرى
بىر اىلى (۵) كۆن داھا «لاو» ايتىمىدېلەر. نازە ابل بايرام
بىر مىسىرلو (موم) ايلول آيىندا ايدوب. ھىمىن آيىدە سە
بىر دىيە تىمىيە ايتىمىدېلەر.

قەدىم رومانلار سەنە باشى بىر باوار سىلارلار. بو
بىر ايلار بىوك اللەلارنىك (باوس) ك شرفە شادلق
رلار. بىرچى اىلى (باوس) ك اسمىيە آدلانوب. شەدىيە
بىر باوس. يالنىكە باوار دىنلەر. باوارك بىرەدە رومانلار
بىر اىلىسى گىيوب بىر بىرىك زىسارتە كىدەرلەر
بىر ايدەرلەر. ھىدىيەلەر. بىشكى كۆندەرلەر. صىح بىردىن
شەرى جىچكارلەر. بايراملارلا بىر ايلوب كۆزەل
مىطرى شىكىل ايدردى. مارت ائىلى رومانلار (مارس)
اللەلارنىك اسمىيە آدلاندىرمتلار. باشقە آبلاردان مە
(۱) ك و ايلول (ئىول سەزار)ك شرفە دىنلەشەر.

قەدىم ايرانىلار سەنە باشى (۹) مارتدان حساب
ايدوب ھەمان كۆنى شادلق ايدىيورلەر. بو ئون ايرانىلار
نازە ايلەلەر گىيوب بايرام ايتىمىكەرىتە كۆرە (۹) مارتدا
«ايشە بايرامى» دىخى دىنلەشدى.

خطالىلار (چىنلىر) سەنە باشى (۱۲) فېورالدا سەنە
دىك بىرچى كۆنى بايراملق ايدىيورلەر. (۱۲) فېورال
«نوروز» اولماغىنە كۆرە خطادە مىلى بايراملارەك
روقتىسى سايلەر. (۱۰) كۆن ائىم بىتون دىكلار. بازارلار
باغلايوت. خطالىلار طىنطەلى بىر سورتدە شادلق بايار
لار. فېورال ائىلىك (۱۲) ئىدىن اعتبارا خطالىلەر دىتە ابلە
ھەر كىفت اوز (بىر) لىرىك خىشورنىتە كىدوب سىجە ئىلى
بىتون گىجە دىعا اوھوماقا مشغول اولارلار. صىح اچىلار
بىقە تىرىك، يە شادلق ايدىيورلەر.

ا. اوروج زادە

توپتان روبەرت سەقتىن قىطب جىنويە طوغرى
سىياخى.

اون بىشىنچى عىسردىن باشلاراق عربى اوروپا
باھاندا اوزرىندە بولۇدوقوموز كىرە ارضىك شىكىنى
آحوال طىبىيەسىنى اوگرەنەك آرزوسىندا اولان بىوك
بىوك سىياخلار. اوز شاللىرىنى آرتىرماق و مەسكىنىنى
دەا زىادە و سەنلەنەبىرىك ائىدە بىن حكومتلىرىن كۆمىكارلەر
بىوك-بىوك كىشباچىلار. مىدانە جىقماسىنى كوروروز.

چوق قارداشلار چوق باجیلار.

نجانمی لئزینگده لوربوردم

هر بیر ظلمه سیر ائتمه بی کسیرمشدیم

هر آقشامک، بیر سبحی وار دیبوردم

قیانگده اولمه گده سور ویرمشدیم.

دیدنگیمده دوراجانم

سوز-الله-بیر

بویونمی بوراجانم

خدمتگده نیجه اسیر.

قاووشماقدان اونوری سکا سوپه بره:

نه «اشک» لر ساچمامشدیم!

نه تدرلر ائتمه شدیم؟ دعا ایچون بو کولر:

نه اووجلار آچمامشدیم!

یئشمشدی دعا لیریم احاطه

آرتق قلمی نکا طرف او شبوردهک

دانا کندک تمثال سگ سلامت

بیر دالغالی ده گیز ایی چوشبوردهک.

بیر ال اله ویرمش ایدیک

ایکی حیرت قاووشمشدی

دینه لیمره ایرمش ایدیک

قارا گوللر ساووشمشدی

بو سونلی «آذربایجان» اولکهمنده!

هلالگله گون تک دوغدک!

آل بایراقک-فس آلدیق- کولگهمنده.

دشمنلری قیردک قوغدک!

غصت ایدیلمش حقوقمی گیزی آلدک

بیر تورک خلقی حکومتی داها قوردک

بدخام انلار قیلرینه قورغو سالدک

مائی باغیل آل رنگلره بایراق ووردک!

بو بایراق هم بو حکومت

سنگ ایکی حوش آتارک

بو مملکت و بو ملت

سوکنه دک منتدارک!

لسکن بوجه دلتلردن عمدن سوکرا!

بنکی دینج آلامشدیممی!

بن بویونگا، بیک هجرانلی دهمدن سوکرا!

تازه قول سالمامشدیممی!

وصالکک، شریئتی، مشتافی کن

آجاق آجاق بو کولر ایچمه شدیممی!

حاکم لینگله محکوملقک فرقتی بن

فقط، فقط، بو دملر سه جمه شدیممی!

سندن نه آزالانیم

اورتالبقه کیردی هجران

اوره کیمندن بارالانیم

بارالی دل سکا فوربان!

بوگون بگا سنگ بندن اغیر حالک!

اوره کیمندن فان بوتدیربر!

زحمتلرک محرومیلکک و ملالک!

اوز دردیمی اونوتدیربر!

یتیم ایچون، سن سیز جهان، نه به ده گر؟!

آجاق سنگ دیدارگله دلشاد ایدیم

یاخود، سن سیز بوتون «توران» نه به ده گر!

قوللارینگ آراسنده آداد ایدیم.

نرهدمن؟ نرهدمن؟

هجرانگده اود آلام

نه ایلک بهار نه ده چمن

فقط سنی خاطرلارام!

طالعمر بن، بختسیر ایل، اوگسیر وطن!

دیدارک نه حسرت

گیده لی بیر مجبوریت آلتنده سن

نه بیر فرج نه مسرت.

نوردیکریم حقیقتمی؟ روئیا میدی!

شامش قالمش دوشونورم بو ناصل شی؟

گیتسین هیجه بو زحمتلر روامیدی!

تعقیب ایدم بیزی الم غم بی دری.

اولو تاگری بو نه ایشدر

بو عدالت مرحمتلی!

صبرک سنگ پک گیدیشدر

محنت بیزه بیر قسمتی!

علی نظمی محمد زاده

«خالد»

بش ایلدن بری باباسینگک بوقسول تربیه سی آلتینده

باشیبوردی. آناسی ایکی ایل اول اولمشدی. باماجیلیق

ایدهن باباسی اوده نیمه اولمدی ییندن دولایی چوجوغی

هر صباح کندیسيله برابر چارشویه کولورورک. آقشاملار

برابر گیری آلمه محجور اولیبوردی. معصوم کوزلری

آلدن یتیم قالدیغینی سانکه اثبات ایدیوردی. هر صباح

اوگیندن کچهن مکتب چوجولارینی مینی، مینی مکتب

فیزلارینی گوردیکجه آم چکمکدن الیندن بیر شی گلمه ز-

دی. بعضا باباسینه:

-باباجم، بیچین بنی ده مکتبه ویرمیورسک؟ دیبور-

دی. باباسی ایسه:

اوغولوم، هله کوچوکسک، اشالله گلن ایل ویره-

جگم، دیبه خالدی تسکین ایدمردی.

ایکی ایل بو حال اوزره کچدی. خالد پدی باشلا-

«ھايدى، جھاد، جھادا» دېيىن بورودى؛

بىر چوقونىك آل ميداندا كىيگى،

وداع ايدوب اوستون، اوستون چورودى؛

بىر چوقونىك تاكام فالعېش بىگارى

ساجلارنى قارا تېللر، اغلاتدى؛

بىر چوقونىك برلە تىكان مزارى،

انالارى ايشقر-ايشقر آغلادى.

بىرام مايكوف

قوندورا سېلەن.

كندى بويونايىكىلمەيش، انەكلىرى دىرلرېنە وارېرنىچاق

اوزون؛ قولو پتە اوروندىغىندان گىرى بە چەرمە.

سېش، دوگمەلەرى ھب اورەرىندە اولماقېلە بونە بالىگر

قارنى انە سېنەسى آراسىندالى لار كندى اينىگەكلرېنە كىچىر.

يىمىش اولدىمى، اولەسى نەرسى قوندورا ياغېلە لىكەلنەيش

سەرتوغيك گەيش بويوندىرورغى آراسىلدىن آرىغ، كىرلى

بوغارى كوروكونوردى.

سول چىگىندىن اسلى بىر قايش ابلە آسېلمىش،

ساع الئندە فېرىق قوروق لاختالاردان بايىمىش قوطلولا.

رەلە «بوجىستىم» دىيەرەك شەر باغىنك دال جىبابايندىن

لانالى بورونوردى.

بىن اسقاميايىك اوزرىندە اونورمىشدىم، نى اوروب؛

«آغا چىكەن سىيايم» دىدى، بىن يوق دىدىم، آباغىنى سو.

روپەرەك كېتىگە دوغرو دوزلدى.

بوا؛ حىات مابازە چىيىنە قوندورامى سېلىدىرەك دىلى

اوكا اينى روبلە انە باردىمدا بولوماق نېتىلە كىرى جا.

مىردىم.

اوا؛ كندى، چىگىندەكى قوطلوى كندى آلتىنا، الېندە.

كىيىك اوزرىنە آباغىمى قويوب سېلمەگە باشلادى، مراكالا.

ناراق؛ بىچە باغىك وارا؟ دىدىم

ساون اينى، جواب وىردى.

سەارالېيىك دىيە سوردىم

سەزاحدانام.

سېچور گىلدىك؟

سەفدان كىمىشېك.

سەتاك وارمى؟

سەتام بوقدر، بىر فوجا آدم، بىردە بالاجا ناچىم،

سەكۈندە بىچە قازا بېلىرسەك؟

سەپنە گون اولور بىلگىمى مانات ايلە اولور اونوز

مانات، نە ايلەمەلى بو قازاندىم بوللارېنە انامى ناچىم

دولاندىرېرام.

سەراسىمى آلوب «اللە برەكت وىرسىن» دىدى.

سەز لىدەرەك فوجا اناسى و بالاجا باچىسى، بىر پارچ

انەك قازالماق اينچون «بوجىستىم» دىيەرەك مەصوم گول

كرىلە مشقرى آرابوردى.

سەبىر وغان

«خاطر لارام!»

سەن سىر نىتىم، روچىم جىم، دىنىم دىلوم؛

نە بىلار چىكەمشدى؟!

سەنداد و سىلك، بولى اوزرە اقلېم اقلېم؛

نە دىنگلر اكمەمشدى؟!

سەندەن بىر ال، جىبرا نى آيرەمشدى

اينكىمىردە، بىر بابانك، اوغلى اينى.

آرامىزدە بىك مانە قازەمشدى

بىر دىل، بىر دىن بىر تاگرېنك قولى اينى.

دولت وطن يوتولمىشى

آغالىقلار چالتمىشى

ايلك قولى دوتولمىشى

قول كوتىنە سالتمىشى.

اينچەلمەش، چورومەش ائىلمەش، نى؟!

استىدادك دوستاقتىم؟

سەچىلىرىدىم، نە ئىلمە نى، بىر «كلمە» نى؟!

اوز بوردومك فوجاقتىم؟

مكتىبىم يوق، مەدارفەم، سەنەتمەم يوق

وحشىلرەك دىللىرىندە آدم و وحشى

شەرتلىرىم، نىجارىتىم، حەرىتىم يوق

مىلتىرك، آراسىندە، بىر «درىشى»

قارشى سەنە ھەر ايشىمىك

حاكم مىلت قول تەربىردى

امالنىك، گىدىشىمىك

ماكتەسېن دە وىرېردى.

مەقبون آنا فوجاقتىمە بىر اوگىزىدىم

ھىچ باشمە ال چىكن يوق

رەبىرسىزدىم، باباسىزدىم، بويوكسىزدىم

اولۇمىمە ئوز دىكن چوق

وجودىمى، ايسىنمىزدى، ايسىنى گونش

چونكە سويوق بىر تەھدىدىك آلتىندە ايدىم

باشا بوردىم؛ لىكن آچى و مشوش

اوستىندە يوق، بىرك اك آلت فاقتىمە ايدىم.

آزاد اولماق ايستە بوردىم

بىر داد رس بىلە بوردىم

سوك دەمىمىدى ابلە بوردىم

قارداش قارداش گل، دىبوردىم.

ھلە جھان، غوغاسىندە، بگا زمان!

كوسىتمەدى، «آچىلار!»

اولدى مەقسەد اوغورېندە ايسىر فورمان

محبوب بر علیا، آوازم چقدیمی قدر «باشین استقلال»
شاسین حریت» ده هانقیردم. کندیسی طوتامادم. دودم.
المده ساورولان باستونی بوتون فوتله سول طرفه کن
هوانغاری قهلهزیده ائتدردم. اسکی پارچا اولان باستونک
اوجی فی لادی انلری دوشدی بردن اویاندم.

اعبدالرزاقکمدن، چو حوقه طاشقینلعمدن بر اوتانق
گندی. عجا کیمسه کوردیمی؟

ده شوشه اطرافمه بر کوز کزدیردم. آرقامده بیاض
ساقالی اوزون بوغو بر اختیار... بارلاق، فوق الماده
پارلاق گوزلرینی بگا دیکمش گولومسیوردی. سیقلدم.
فاجیق اوزلاشمق ایستدم.

اختیار:

دور دملیقانی!

دیدي:

بینمهدی

طاشکندلی بگزاده رحیم

خاطرلا!

- آذربایجان کنجارینه -

ای تورک اوغلی تاریخچی خاطرلا!

ای تورک اوغلی! سده بوکسل و بارلا!

اوتوندیگمی چنکیزی. اورخاطری.

اوتوندیگمی تیمور کمی خانری؟

نهدم! سنک اسکی شان و شهرتک.

اویوشمی، جسور، بیگیت منتک؟
جوشمویورمی دامارکنده تورک قانی؟
بوکسلتمک ایستهرسهک اگر تورانی.
ساعلام بیر ایمانه چالیش، چابالا.
اسکی تاریخچی بینه خاطرلا!

داود

بیرینجی صایدان مایعد

نادرک تختنه بوتون عمرین محاربه ایله کیچرشم، قلعه لر
آلمش، دشمنلر مغلوب ایتمش بر کینرال تعظیم ایدوب
سویلدی: شرفک بویوک اولان پادشاهی ا حیاتی همیشه
محاربه ایله کیچروب هله بو وقته دک مغلوب اولماشم
یاک اولان وطنمک عرض ناموسینی گوزلین عسکرلریمک
برسیده اولسا دشمنه تسلیم ایتمهشم. سینمده بو یاره لر
دشمن اوخلارینک دگدیگی برلریدرکه دیدیگمی نبوت ایدیره
چوق محاربه لرده صادق عسکرلر ایله برابر بو سینمی
دشمن توپلارینه سنگر ایتمشم. فنون حریده هیچ برکندن
اوزیمی آلجاق بیلمه رم بیه اذن ویرسه کز بوتون آسیا
دولتله رینی مغلوب ایدوب سیزه تابع ایتمگه حاضریم.

مغلوب ایتمگه خزینه لرندن جوریه جور جواهرات
کتوروب سیزی خوشنود اینمگه سوز ویریرم. سویله دیگه
امر ویرسک دنیاک هر طرفه تعریفک التشار اولار
تاریخلرده آدک بازیلوب مکتبلرده تعلیم اولینار. امدار
ایتمگک دولت او قدر بویویه رکه سرحدی اولماز، شرفیه

بکر پادشاهلاری سگا پناه گنیردیکلرین کورم رس. نادر
بوی دها یرست اولمادیکندان کینرالک نطقی اسلا اونا
بوش کلمیوب دوردنجی سین چاقیردی. نادرک تختنه
برایک اک برنجی لاجری تعظیم ایدوب دیدی: ۳۰ سنه در
نام، مصر، چین دولت لری ایله تجارت ایدیبورم. کاروانم
همیشه بو مملکت لردن قیمتلی و بهالو اشیا داشیر: بده
ولان عجایب اشیا هیچ پادشاهک خزینه سنده نابولماز.
دن ویرسه کز اوله بهالو و تمجیلی داشلر کیرمهرم
دیناک هامی فکرنی یادوگزدان چیقاردار و اوزگزی
خوشبخت کورمهرسکز. ناجر هله سوزین فورنارماتدی که
ادر قاقوب سویله دی: محترم عالمر! من خاطر جمعم که
خوشبختلگی هره بر جور قاییر: کیمی دولتده کیمی
لوحده. کیمی تجارتده. لیکن خوشبخت لیک بردر. هیچ
بیرکزه معلوم دکل نه در. بیه وعده ویردیگکز خوشبخت.
لیکلر هامی اوج گونلیک در. بن ایسه همیشه لیک بر
خوشبخت لیک سهویرم بو اتاده جماعت ایچندن بیلی
وکلش آغ سقال چندیر لباسلی بر فوجه پیدا اولدی.
اوجه پادشاهک حضورینه گلمک ایسته دی. لکن فوجه تک
یاسی اوقدر چندیر ایدی که غلام لر پایینه اولی بوراقماق
ایسته دیلر. نادر اذن ویرندن سوگرا فوجه نی سویله مگه
وراقدیلر. فوجه تک سوزی بو ایدی: من عالمده دگلم
بولتمده بوقدر. بندن گوزل طقار و وعده لر ایشیتمزسکز
بو مشهور عالمرک وعده ویردیگی خوشبخت لیک لره بن
سلا ایتمیبورام اولار سویله دیگی خوشبخت لیک لر غلط

بر فکدر من ایانتمشم فقط اوزی ایچون باشابان بر دشمن
خوشبخت اولماز اسان اک برنجی خوشبخت لیک اوج
زیندن باشقه اوزگه سنی راضی سالماقده تابار. بر فکری
نابوب قارننی دویدیرماق اونا لباس ویرمک و اسانق
نامنه بر بدبختی اسانق صفتنه سالماق اک برنجی خوشبخت.
لیکلر بن نبوت ایدرم چوق دولتولرک بدبخت لیکنه
سبب آخندان اولن فقرانک عرشه چقان ناله سیدر اک برنجی
خوشبخت لیک ناخوش، چیلای و آج فالمش فقرانک در.
دینه علاج ایتمک و پرسنارسیز بتم لره یاسان اولمق در
اونلار مظلوم درلار اولارک دادینه چاتماق برنجی خوشبخت.
لیکلر بویوک اولان حاکم! مظلوملارک فقرانک بتم لرک
آهیدر سنی بدبخت ایدوب راحت لیک ویرمیرسن.

مایعدی گله جک نمرده

بابا حیرانیل زاده

بدبخت چوچوق.

یدی سکر باهیندا مینی- مینی فیرحفر:

ا کینینده اسکی پالتار. تمام یالون ایاعی!

بو کون کوردوم: اولوم حالی بر بوجاقدا یالینگز!

قان آقیبور، یربه یردن پارچالاشش دوداعی...

سیاه گوزلر هر کیچه یالواریبور، باقیبور!

اندیریبور بو مصومک بیر اوکییزی هر حالی!

آرا- سیره گوزلریندن اینجی باشلار آقیبور...

ملی توران شرقیسی

آلام عسکرلر، سلاح اوموزه،
دیلم شو باکان کوحک دگزه،
«هادی قالیق اوردان بول ویر بزه
گیدلم اوز اسکی وطنمزه!»

اسارت آلتنده قالدی فارداشلر:
گوزمل توران اوزوندن آبیور باشلر.

ایده ریم بن بولگنده فدا فای،
بر دگل، بش دگل، بیك اولسا جانی!
گیدیم، توریم برافیک بینی،
باشیلان ازین اسکی وطنی!

اسارت آلتنده قالدی فارداشلر:
گوزمل توران گوزوندن آبیور باشلر.

میل اینهم من سر و سمنه،
تورک اوغلو! دوغرومی کیتیمک چمنه؟
باقا توران ساریلر قاتلی کفته!
لل گوسترا لیدیم بولتی بنه.

اسارت آلتنده قالدی فارداشلر:
گوزمل توران گوزوندن آبیور باشلر.

سولیلی ای توران! ای بری فیزی!
دنالك اشقلی پارلاق بیلدیزی!

بیلرجه فوجا قدا بسله دیک بزی

لاقمی اونونماق برلره سزی؟

قالقام گیدلم عسکر فارداشلرا

اسکی وطن اوزوندن آقماسن باشلرا!

دیاده قالمادی هوسم بنم!

چیگنه نمش، ازیمش اسکی وطنم،

گیدرم یاناده آتیشه تنیم،

کیتیمه زسهم البسهم اولسن کفتم.

قالقام گیدلم عسکر فارداشلرا

اسکی وطن گوزوندن آقماسن باشلارا!

حالد سعد

استقلال گیجهسی

بوز سندن فصله بر زمان ایچنده، بر چوق بیللرک
استیقاب ایده بیجگی، اک بویوک سوینجی، اک بویوک
لشته بی، اک بویوک ذوقی و هیجایی دویمق، اک بویوک
اک بتیشیلمه ز امیدلره دوشمک... اسالی اوله سارسارکه!
بزدن سوگرا کی نسل احتمال بوتون حیالکرند بویله
طبیعت و تحملک فوقنده بر شوق، و جد صریه سنی اسلا
دوبامانا جق! او اینلک گون، او اینلک اسقلالک اعلان
ایدیلدیگی گون بیدی یاری! سانکه بر تانیه ایچنده بوتون
دنیا بردیره دیشدی، تنها کوچلر بر قالا باقله دولدی.

میدانر قیاندی، بر برلریله هیج فووشمایان دین فار-
داشلرک آغیزلری آچیلدی، هر گوشه باشنده بر دوزینه
ادم، آرابالرده آت اوزرند هم فوشان، هم سوبله بن
التری قامچیلی دملی کبی آدملرا سوگرا ساریلمالار، فو-
فلاشملر، نوبوشمه لر، آلفیش طوفاناری و بوتون
بومرک اوستنده هیج دینمه بن بر ناعرا «پشاسین
استقلال!» بولردن سوگرا بر آقین! نریمه؟ بیلن یوق بزد
بو جانلی و حروشان سینگ ایچنده بر ذره... نه فادار
یورودینگمی، نرلردن کچدیگمی شیمدی خاطر لایامیورم،
اما روحم خلقک علیاننه قاریشمدی هر کس کبی کندیمی
غایب ایشمدم، کونش باطدی، اورتالق قاراردی، آجیق دیمک،
سوصادیمک فرقنده دگلدیم، نهایت گیجه یاریسی کچیدی.
قالایالق بر آز سیره کشدی، گورولتولر بر آز دینر کبی
اولدی، آیفلرم، جزم اولمادن بنی اویمه دوغرو فو-
توردی، او وقت... محله سنده اوطوروبوردیم، ایجری
لیردم اوطمه چیقدیم، قانابه اوزاندم، سوبانا جق! یاناغه
گیرم جک حالم بوقدی، قانابه اوزاوت فالاجق حالمد
بوقدی، پک یورغوندم.

فقط اعصابم، عضلاتم کیرکیندی، مجهول بر قوت
ایچمدن طاشیوردی، ساکن دوریوردیم، فقط فکرلرم
دورمیور، دماغمد فوروطوللر فویوبوردی، فالقدم، آجیق
بنجره نك یانته کیتدم، کیمه ک سرینجه قارا کلهنی فوفلام،
وغولوبوردیم، ایچمدیمکی-نه اولدیغنی بیلمدیمک مجهول
اوت افلاق ایده جک کیدی، اوطورامانا جق، یانامایه جق.

اوبامایه چقدم، بوی آگلادم، و: باری بنه طیشاری
چیقام... دیدیم، اوبفوده گزینهن بر آدم کبی لورم بدن
مردیوللری ایندم، فایبی آچدم، سوراق تنها ایدی،
کویبکر اویوبورلردی، دوردم، باشمی بوقاری قالدیردم،
مخمور و ماوی، تیتزه شن بیلدیزلر سانکه عدمک
اوستنه فوورولمش، معطم دنیادن بر حاشی فیه ایدی، فو-
چدن بورونگه باشلادم، بو آن دعاغم، بنم وجودیمک
خارجنده باشقه بر موجودی، باشقه بر عالمدی، ففکرلرم،
جزم اولمادن ایشله یوردی، دونکی دور استبدادک شخصیت
اطرافنه چکدیگی او دمیر و آتش قلعه ایچنه سه لرحه
بریکمش املرم ارتق سربستدی!

هانسکی امنی حقیقته چوبره جکدم؟ بو املر بر دگل،
بیك دگل، بلکه یوز بیگدی... بو فووطانا بولوطی کبی
عقلمدن پروگراملر کچیوردی، کندیمه بوا مللرک هاموسنی
بردن میدانه چیقاراجق بر فونک وارلمنی دو یوبوردیم،
خیرله، خیزلی بورونگه باشلادم، کولسم قیاریبور قلم
چار بیوردی.

دقت ایقدم، المده بر باستون... اودن چیقارکن
آلمشم.

بو باستوی بر اوردو قارشینه تک باشه چیقمش
بر ماسال فهرمای کبی ساوروبوردیم،
فولاقلم اوغولدیبور، گوندوزکی القیش گورولتو-
لرینک عکسلیغنی حالا ایشید بیوردیم، آسزین، غیر
اح تیاری، میناق و شعورمک اوقاده فاینان شدد.

117077 100

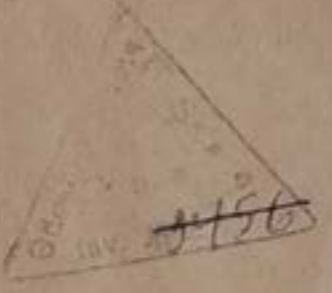

افکار متعلین

ایکی هفته لیک

ملی، ادبی، تاریخی و فنی بیر مجموعه. ۲۰ مارت ۱۳۳۵ نمره ۲

"ای اجدادیمک حضورینده دیزه گلن آلجاق سلا بیلکه بنم داماریمدا قاینابان ایرین دکل. بیر جهنم اولمش اولساک سنی فالله سولندوروردم هر کیم بنم تورک روحمه طوقه نورسا: اوکا اولوم اا محمد امین"

بایو امیگز مبارک اولسون!

بو ایل مستقل وطنمز آذربایجانک ایلك توروز بایرامی مناسبتیه عموم وطنداشلاریمیزی سمیم قلب ایله تبرک ایدیرک. یاشاسون گنج، مستقل وطنمز و شاد اولسون آسوده ملتیمز!

"گلجه تورک منملر جمعیتی"

حماقایی مداخل بو سنه اولمش ۱۴۰۳۸۰ رو
حماقایی مخارج بو سنه اولمش ۹۲۷۱ رو
خالص شمدنک جمعینک سنه و فوجو (فاجی) -
بولنور: ۴۷۶۶ روبله ۸۷
صدر: صافیه وردسکی
کاتب: اوروج زاده
۱۷-نابوار ۱۹۱۹ میلادی

ادبیات شعبه سی طرفندن

محترم اوخوجیلارمزدان: بیز گنج متعلملرک و ط
ادبیاتک اعتلاسی اوغروندا چالشامیزی و وطندن او
حاضرلادیمیز افکارلاریمیزی کون به کون آرتیرماقدان و
روحلاریمیزی یوکسالتکدن اویری مجموعه مرک کله حکمت
لرینک صحیبه لرینی فکرلرینک ایله زینتلندیرمکیزی دینه ر
نظام نامه مز:

- (۱) معلم و متعلملری تحصیل عامه تشویق ایلد
- عام اوغروندا چالشیرمقی. (۲) ملی حس اویاندرماق.
- "حیات" کلمه سین لولوش بیر معناده اوللارا تصویر ایتم
- (۳) ممکن قدر فنون علم ایله آتنا ایتمک. (۴) فن
- ریحدان مهم صحیفه لر سیمین مجموعه ده بیان ایتمک.
- عام حیوانات ایله آتنا ایتمک. (۷) فلسفه دائر فکر
- (۸) طبیعه و حیالاتار. (۹) حکمتانه سوزلر و (۱۰) اف
- ک ک فعالیت باره حقیقه.
- توبه اوخوجی ماده ایسه لک اداره ده عائد اولو
- ایکی هفته ده بیر دفعه اولاراق جمعیت اوز فعالیتدن
- مات ویره حقدیر.

۲۶۹۰

صفحه	سطر	تاسیله بشدر:	لازمیدن:
۲۴	۱۹	فالار	جالار
۳۵	۱۱	بولینی	بولس
۲۵	۱۳	بورددر	بورددا

هو بیر شعبه معین قرار متعلملردن تشکیل بیر فوجیه
سیجوبیه همین فوجیه نیک تحت اداره سنده ایشامه یولی.
ادبیات و هوسکارلر شعبه لرینه بر جوبیه ۴ و اینجیجیه
ایسه ۳ نوردن عبارت فوجیه لر سیجولمه سی قراره آلتور.
ادبیات شعبه سینته سیجولرلر:
(۱) ابراهیم زاده مقل. (۲) اوروج زاده اسکندر (۳)
علی زاده مرسل. و (۴) ملک زاده بهرام افندیلری.
هوسکارلر شعبه سینته ایسه سیجولرلر:
(۱) مدد زاده الیاس. (۲) عبدالله زاده جهانگر و
(۳) آغا زاده عالی افندیلری.

موسیقی شعبه سی هله لک ناخیر اولنور.
برنجی ۷-نوبارده ۱۹۱۷ سنه ده اعدادی مکنتنک
سالوندا ترتیب اولونمش سامریدن
عموم مداخل ۸۴۷۱ روبله
عموم مخارج ۳۹۸۰ روبله
خالص پاره ایسه ۴۴۹۱ روبله در.
ایکنجی دفعه ۱-نابوار ۱۹۱۹ جی سنه ده "زاره"
سالوندا موقع تعاشایه قولمش "اللی یاشنا جوان" نام
اویهرادان
عموم مداخل ۳۰۰۹ روبله
عموم مخارج ۱۲۵۸ روبله
خالص پاره ایسه ۱۷۵۱ روبله در.

اوجونجی دفعه ۶-نابوار ۱۹۱۹ جی سنه ده "اللی یاشنا جوان"
سالوندا موقع تعاشایه قولمش "اللی یاشنا جوان" نام اویهرادان
عموم مداخل ۱۳۶۱ روبله
عموم مخارج ۶۷۶ روبله
خالص پاره ایسه ۱۴۷۰ روبله در.
متعلملر فوجیه طرفندن ۴۰۰۰ روبله ۸۷ لیک

كتابه لرېنده، نورگير خصوصي بير الفنا فولالامبشاردرکه
 بولك ملي بير نازى اولديغيندا شېه بوقدر، اورنگر
 اورجون بارېيندان سوگرا، اوغور يارېيني و بهات
 اسلاميك ناپراتيله عرب يارېيني قبول و استعمال ايتميشلر.
 در اورجون و طور فائده بولان آثار، دعا لاره بيه
 تورگريك شجاعت و مدليتته متعلق، مختلف محصولات
 فلميه در، بو آثارك تدقيقندن آگلاشيبورکه، تورگير
 مختلف موسوعير ايجون بالگر تورگريه استعمال ايتميش،
 فكر ايتي افاده ايجون هيچ عرب و عجم كلمه سي فولانما.
 ميئلر در، بو حالدا، اودورلاردا، تورگريك بلك متكامل
 بير لسان اولديغني گوسترمكده در، مدون ايتك تورك اثر
 ادبسي عد اولويان و اوغورجه اولارق ۳۶۲ سه
 هجره بده كاشمرده يازيلميش بيگت بيتي حاوي اولان
 «فودائقه بليگ» نام اثرده، عربيجه و عجمجه اولارق
 آنحق دوقسان لئمه استعمال ايتلميشدر، «تدقيقاتير بيه
 گوستريبورکه، هجرتك داها بيرنجي و ايتنجي عصر-
 لريلندن اول تورك قومي مستقل و مترقي بير مدليتته
 صاحبدى، اورجون كتاه لريلندكى يازلمريك تكمليتي،
 اسويك عات ادبانه، افكارك بلك عالي اوليشي تورك
 قومك اسكي قومك اسكي بير مدليتته صاحب اولديغني
 گوسترمكده در، بالخاصه، سوك بوع عصر طرفنده لور-
 كتاه لاره اوغور مديتي حقيقت بايقان تدقيقات مومولسانك
 بير فصيله جيتك (قان-سوا) ايتلني امنوا ايدون اوغور
 خاقانليغيندا معظم بير تورك مديتيك ناس ايتميش، بلك
 حوق آثار مديه وجوده ايتيريلميش اولديغني آيات
 ايتيبور».

حكيمايه سوزلر

علم ايله ناپويلار همي لار راه نجالي
 علم ايله منور اولور اسانك حيايي
 علمك بوق اكر سولنامه هيچ كندوگا انسان
 اسان ندر حيوان، حيوان ندر فان بو كلمائي.
 بابا

قيمتلي سوزلر:

- ۱) احمق لار ايله عقللي سوزلر داشعاق لورك منزليين جراعمان ايتك مثانده در
- ۲) اوزيميزدن جوق بيندريك حرمنني سافلاناساق علمكده مجتني بوره كميزدن آتالييق بابا
- ۳) بو قدر چكديكي مز رحمت نهدن اوتري در دويه اوزيميزدن سوال ايتسهك عمرميزيك بير دقيقه سينده سقبلاه كيچيرمه بلك بابا

«تذبحه نورك متعلمين جمعيتي» لك ۱۸ ديقابر ۱۹۱۸
 سندن شيمديه قدر اولان فعاليتي باره سنده، بو سنه
 اولاراق ۱۸ كانون اولده مسجد صالحونه دعوت
 ايتش عمومي اجلاس اداره عضولريك سيشكي سنه
 ع ايتير. اجلاسك رئينه موافق بو سنه اداره عضو-
 ۶ نفر اعدادلردن، ۳ نفر عالي ايتدائيلردن، ۲ نفر
 روحانيلردن و ۲ نفر متعلمه باجيلاردان متشكل
 ناسي قطع اولتو.

اعداديلردن عضولنگه: ۱) سافيكوردسكي محمود،
 ابراهم زاده مقبل، ۳) اوروج زاده اسكندر، ۴)
 اله زاده جهانگر، ۵) فاسم زاده حسن و ۶) لك
 بهرام ايتدائيلري، عالي ايتدائيلردن ۱) اصمد زاده حسين،
 حاجي زاده حاجي ايتدائيلري اكرينله سيجيلرلر.
 سار اولسونكه شيمديه قدر متعلمه باجيلاردان
 ايتمره عضولر سيجيلمه بوندر. سوگرا اداره عضولر-
 ن بيش نفر دن متشكل هيئت اداره تشكيل اولتور،
 لكه هيئت اداره سيجيلرلر:

- صدر سافيكوردسكي
- معاون صدر ابراهم زاده مقبل
- كاتب اوروج زاده اسكندر
- معاون كاتب عبدالله زاده جهانگر
- خزينه دار فاسم زاده حسن ايتدائيلري
- لئك نظامنامه به خلاف ايشله ديگين تحفيق ايجون ۳
 دن عبارت نفتش قوميسه سي سيجيلمه گه باشلانوب،

صدر الياس مدد زاده
 كاتب جهانگر همي زاده
 عضو ايسه علي اكبر مصطفي زاده ايتدائيلري سيجيلرلر.
 متعلملره عائد اوفاقق ايتخامه مري زنگين لشديريك ايجون
 عمومي اجلاسك قطعيه گوره استابولدا لئج تورگيردن
 متشكل «تورك اوچاي» اتفاقه بيش مين روبله بيه (زاد اتوق)
 بوللايوب بقون نورك اديبارريك ايتلرين كتبخانه-
 مزده طويلامالي، بقدر قوه زنگين لشديرمه لي، فالان ياره
 ايسه نه قدر اولورسه جمعيت ويرمه كي عهده سينه لوتورور.
 علاوه جمعيت مز بلتمريك معارفجه ايتريده قالدغيين نظيره
 آلوب ادببانه اوفاققده اولسه يارديمدا بولومعاق
 ايجون شهر مزده ادبي، تاريخي، فني و ملي اولاراق همين
 «افكار متعلمين» نام مجموعه لك تشيئه دوشدي، جمعيت
 هيچ بير فداكارلقلاردان اصلا چكيلمه يوب متعلملر ترك سايه-
 سنده و ضيايي لريمريك يارديمله مجموعه لك دواميه چالشا
 حقدر عهده سينه بويله بويوك بويوك روللر لوتورميش
 «تذبحه نورك متعلمين جمعيتي» اور وظيفه سيني ايتا ايتك
 و مادي طرفين تامين ايجون مسامرملر، تيارلرله جعبه
 استمانه لري ياباچقدر، جمعيت آيتده لي اوچ شعبه به تقسيم
 اولتور:

- ۱) ادبيات شعبه سينه
 - ۲) هوسكارلر (آرستلر) شعبه سينه
 - ۳) موسيقي شعبه سينه
- هر بير شعبه لك اوزينه عائد پروگرامي اولعالي.

ئىنى ئو ئىنى ئالا وچىنى بىر فلاكى دە چىرىدى
 سۈيىلەن:
 دۈيدىغىم آخىقلىرى بىر آرزۇ گۈزىلى بىلەن او بولماق
 ايجون سوغاغا چىغىشىدۇم، بو ئاندا جامىع شىركىت مەنارە
 سىدىن آخى-آخى مەلەر يوكسىيوردى. دلانە مەنك حىيالى
 ايله علاقەدار اولان بىر مەنكە خصوصەتدە قوشۇلغىمى
 اجدار ايدىمەنك اھالى بىر مسجد دەغوب ايدىيوردى. حىيات
 مايمىرلە علاقەدار اولان بو مەنكە بىر اوكرىمەنك ايجون
 بىر دە جامە قوشىدۇم، بىر قاچ دىققە ايجىدە اولدىقچە مەن
 بىر مەقاددە آدمەر طوبىلاندى: آرتق باطۇلر بىر بىر
 كرسى حىياتە چىقىيورلار، نەمە بولار ك هر بىرلىك
 چەملىرىدە دە بىر ئاير علاقتىرى اوروليوردى، بىن ايله
 بو خاللاردان اوچونچى بىر كىرە نادىكر آلتىدا قالاچىمى
 استىلال ايدىمەنك بىرە بوردىم، چىلىپىرە مەنكەمە بىر
 طاقىم قومىتلەر تىكىل ائىشىش اولدىغىدىن و بولار ك
 مەقسەلرىدىن بىر ئاندىر، بولار ك خلاصىە اولاراق
 مەقسەللىرى بوللار ايجىش.

بىز گونا استقلالە مستحق دىگەنلەر بىرىم بو قدر
 مەن چىكەنگەن امارت كەفى دىگەنلەر تىكرار امارت ائىتتا
 كىرەلمىشىز، ائىتتە اوچونچى بىر فلاكى، بو آخى حوادىنى
 دىكرىن ئىندىمى زور شىط ايدە بىلىيوردىم بو نائىرات نالغە
 سى آراستىدا بىنى ائىق بىر شىئى تىلى ايدىيور، سوندىر
 يوردى: مەنكەمىت: امارت كەفەللىرى ائىدىلغە اھالى ھب
 بىر اغرىيدان «بىر اولسون مەنكەمىت، بىر اولسون

امارت» دىنە باغرىيوردار، حىرت، استقلال كەمەللىرى
 سۈيىلغە «باشسون حىرت، باشسون استقلال» سىدىللىرى
 سەلارە يوكسىيوردى، باطۇرلىك باشى اورۇنغە قوللان
 مەقسە بىنى باغرىغىدە غاندى سوز سولار كىن چىمەنكە بو
 باطۇق سوزم «موسىزدر» بو باغان مەقسە باغرىغىدە بىر
 داھا ائىدىر، چىكەر» دىنە قورالدىقلىرى ولولە بى ائىدىر
 گوزىم سوج باشلا ائىدە دوليوردى، بو آرزۇلوق، اورى
 بولۇ، يورۇدەن تورىك، تورىككە بولون علامىلىرى
 واسىح بىر سورىدە او قولان بىر كىچىك تورىكلىك كىن بولۇك
 دوشىمالار بىلە ايمىرىدە چىكەن بىر قورالغە مە بىر
 مەكتوب بوردى: آچىم گوزىمە درھال شو غارە چارپىتى:
 «كىچە تورىك مەنكەمىت چىمەنكە ادبىيات شەمىسى
 طرفىدەن» بو غارە بىر لورور-لورمەز سوزورمەن كىندىمى
 غاندى اندر درمەدە «اوخ بە بولوك مەادت» دىنە گەنەش
 بىر لىقن آلدىم مەنكەمىت داھا آشاغىندا مەنكەمىت طاقىدەن
 بىر زىمالاردا (فكار متعلمين) نامىدە بىر مجموعە نىش
 ائىدە چىكەن بىلدىر يوردى مەنكەمىت مطالغە سە دوام ائىدىم
 مجموعەنك بىر وعرا مەنسى چىقەن ائىساحات و بىر طاق ك
 باشىدىكى مادەلەر شو بوردى:

- ۱-تەلەم و تەلەمەللىرى نەھىل مەنارە تىشوق ائىتەك.
- ۲-ئەلى خىللىرى بولسىنەنك.
- ۳ آرتىق دىنيا بىم اولدى: بولون ائىقلىرى او بولموش
 كىبى اولدوم و كىدى كىندىمەدە شو بىلە سۈيىلە بوردىم:
 «بىر مەنكە امارت دلانەن بو قدر فورموش»

بىر مەنكە حىرت و استقلالغە بو قدر چىرەرگە نوصات
 مېش: بىر مەنكە باغرىغى بول قدر چىمەنكە تەقىس ايدىيور:
 بىر مەنكە ھنوز (۱۷) باشىنى كىچىمىش مېنى-مېنى
 باوروللىرى علوم و مەنارەك نىش و تەمىنە بو قدر ھوسكارا
 سەلرچە مەنكەمىت آرزۇلرىدىن اوزاقلاشوب كىدەن مەن
 خىللىرى بولسىنەنك لىزومى آكلامىش آرتىق او مەنكە
 باشامغا نامزددر و باشامباچاق، اولمە چىكەر، بو مەنكە
 غەيىپدە بىر قومىتە دىگەن، ائىتەر سە بىكە قومىتە چا-
 لىشون».

بولك اورۇنغە (فكار متعلمين) واسطە بىلە وطنىزىك
 بو سوگلى كىچىرغە بىر قاچ كەمە دىگەنە چىسارت ائىتدۇم:
 سوگلى كىچىرغە بىرە عصر لىرچە ارىبان و طىنكەر: امارت
 آلتىدا اگىلن مەنكەمىت: لىقەن مېش اولان ئارىخكەر: باھال
 ائىدىن ناموس مەنكەمىت: خلاصە ھەر شىكەر بولون ائىدىمى
 سىرە باغلامىش: بولون سەادتلىرىمى، ھەر لىرىمى، مەنكەمىت
 ناموسلار بىر آخىق سىزدەن باغرىللى، اورۇنغە دوشن
 غەلوى و طىقەللىرىكى تەمىنە ائىتە دىگەن تەقىدە
 بولدىن سوگراكى تارىخى مەنكەمىت سىرە غاندى اولمەدەر.

بولسىنەنك حىيالى دوشون و ارمى قاندىمە?
 بولسىنەنك زەنكەمىت آشون سەللىرى:
 كىچىسون لوى مەنكەمىت اغتاللىرى.
 «بولسىنەنك آخىلاق» ائىتە قاندىمە.
 خالد سەيىد

عادل خانبەگىش
 «المان حىياتى غەربىي» نام كىتابىدا توركلەر و سەلار بىلە
 «دائىر ئىبىر نىچە سوز»
 اورال و آلتى لسالار بىر آراستىدا سەمىز ك مەنكە
 بىر قىسمى تىكىل ايدىر، توركچەنك مەنكەمىت لىرچەللىرى
 آراستىدا ك مەنكەمىت اصل تورك لىرچە سەللىرى لسان
 مەنكەمىتلىرى توركچە بىر ائىتە لىرچە تەقسىم ايدىيورلار:
 ياقوت، اوبغور، بوغاي، قىزغىن و اصل تورك لىرچەللىرى
 بولار كىدا ك مەنكەمىت اشغال ائىدەن اوبغورچە و
 توركچە درلار، اوبغورچە، ك قەدىم بىر تورك لسان
 ادبىسى، توركچەدە ك مەنكەمىت بىر لسان اولماق اغتبارىلە
 دىگر لىرىدىن شەرىفىدەر، ائىكى توركلىك ك بولوك
 صفت مەنكەمىت لسالار بىر مەنكەمىت خصوصەتدە گوستىر-
 دىكەن تەقسىم، تارىخ گوستىر بوردى، تورلەر نەردە
 و نە كىبى مۇنرات آلتىدا بولوموش اولورلاردا
 اولسولار، آنا لسالار بىر، كەمال اغتتا ائىتە مەنكەمىت
 در، دىن واجىنى قوملارلە اغتلاط، بو خصوصەتدە خائىر
 نائىر اولاماشدەر، سىلچوقىلر، ائىكى عصر لىق مەنكەمىت
 بىر سەنكەمىت سەطورىلىكى و داھا سوگرا اسلامىتى قبول
 ائىدىكەن حالدا، ھىچ بىر زىمان لسالار بىر دە كىشىدەنمە-
 مېشاردەر.
 «اون دو قوزوجى عصر دە (اورجون) و (طورقان).
 دە بولوان كىتابلار دە، بىك ائىكى زىمالار بىر بىر بولدى.
 بىك بىر لسان نەھىر حالدا لىكەن گوستىر مەنكەمىت، اورجون

اسکی توران زنجیرلره چیکیمیش...
 تورک عسکری شرفه دوغرو وارالیم،
 اسکی یوردو کیملر آلدی آرالییم...
 اسکی توران سیله نقره داشاردی؛
 اسکی اوردو طاعی، دانی آشاردی؛
 مغلوب دوشمان قاباغیندان قاچاردی...
 اسکی تورکر جنک ایدردی، باشاردی؛
 تورک عسکری شرفه دوغرو وارالیم،
 داغلار آشوب، دهریاه، دهگر بارالیم!
 تورک اولادی ساغ، صولا ساپالیم؛
 اجداد بولینی آرالییم، ناپالیم،
 شرفه دوغرو... شرفه دوغرو جاپالیم؛
 اسکی یورددر یگی خانق یاپالیم...
 اورک عسکری شرفه دوغرو وارالیم،
 بووک اوردو، بووک توران اوردالیم...

بیرام نیکوف

«دیلمزه دائر بیر بیجه سوز»

ایشیتدیله انجه تعلیم ائتمی، افکار متعلمین نتمده
 تورکجه هر اون ییشی کونیه بیر زورنال ویرجه حکیمیش،
 دوغروسی زیاده سیله معویسه زبیرا نتمزک اوردنکده
 حکیمی، یوردو تورک کوردنکی انجیری یگی قتری
 نتمزیمیر شرفه افکار اندیکر فایدلی اقاللر، چکایر

بازاخافلار، البته معنون اولاجاق بیر شی، ائندی به فد
 اجیبی، نعم نریه سی ایله تحصیل کورمن طلبه لریمیز اولار
 دان اوگره ندمکریشی بیزیمه کندی لسانمزده تورکجه سوپله
 شه چکر، فایدله ز ویره چکر، بیدیکری ایله بیزلری د
 مستقیم ایدم چکر،
 نه عالی بیر شی که جماعتیزیک اکثرینی تشکیل
 اندن سوادسیر فایدلاریمیزیک دمردلرینی سوپله یه چک
 دیللر تورکجه له شیور، بو اییی زورنال و عزیزلر باشقا
 لاریندا چوقدان باشلامیش اسده بعض سبیلردن طولانی بورد
 هنوز ایلیک آدیمدر دیمک اولار. (فیدلاریمیز بیزده بعضیلری
 مشت اولدنی حالدا اعدادی ملتی تورانراق سیر فاردک
 شمیر، بیر اوغومر او قوماق، یازماق دکل، حتی اوز
 (عائله سی آراسیندا بینه تورکجه دانیشماعی اوزیمه بیر نوع
 عیب حساب ایدردی، هاه تایدیمیز بیر چوق داوانقون
 سیریمیش لیشلریمیر سحبت آراسیندا دانما «بیر تورکجه
 دانیشماعی لاپ نادر غایبام» کیمی اوطاماز لفرینه فیرشو
 حقیقته اوطانلیردی، بینه بینه ده ناواش ناواش اوزیمیزی
 ایشردک سوگر ایددی که حایر آتیر سیرلیمدهن چقمیشین،
 دلمیز باشقا، ادمیز باشقا، کندی بیزی نکریمک استه
 دیکر نمرده، ایسلا او حشامیوب ناپالی طورلی بیر شی
 و اموش ایزر، بو ناکیشلرک امره سی که کتایمیر اولمادی
 ادیتیمیر اولمادی، وارلیمیز نتمده دی، ناکیشلر اهدیتیمیر
 نتملار، اولوچ سیر او بو حقی طوریمده اولایمیق
 کیم بیجهن عمریمزه، نایف شرفه کتا سیر و حقیق

سالدی، فوردلار بوغوشدی، بیزیم ایشیمیز راست آلدی،
 اورتیق «تورک» اولدیمیزی حسن ایتیمکه سوپله، اسکی
 چراغیمیزی یاندیرماغا مجبور اولدوق، زبیرا کوردیک،
 آکلادیق که، بیزه تورکلیک لازیم، «فوشولک ایشیقی
 فوشویه دوستمه» یوزمی سیرده ای اطلمدیده و جفا کیش
 وطنداشلاریمیزیک اولادلاری! متعلمار ائندیر! چه-
 ویزوب دیوردیم که، بیزه سلامت و کرمی بوللارینی سیزلر
 کوسته ره چکسکر، فارانلق قلمیزی سیزلر ایشیقلا ندر اچاسکر،
 ائندی به کیمی آغلایان فوزلریمیزی سیز سینه چکسکر، وار-
 لیمیز سیزلیمه، سیزلریمک چالیشما گلرله در؛ شبتکرمه
 تر قکیزی فوزلریم، جناب حقدن سیزلره بونون قلمه
 واردیم دیله رهم!

آسیا حاتم آخوند زاده

«بختیار، متمیزیک گنج اولادلاریمه»

کونترجه یوزی کولمه ده ن فار قلمجمی بو سکوردهن
 قیش هواسنک نائر طبیعی آلتندا ازیان وجودی بیز آر
 راحتمدیریمک امیدله ناکشمه یان کتیشدیم بو نایرات
 آلتندا ازیان آنجاق وجودیم دکل عین زمانده روحیم،
 معنویاتم دخی بووک سیر صیفیتی دومی آراسیندا بوغوش-
 لیدر، فورایوردی، ده دن دوشو و جهرله ندهن باشقا
 کیمسه بولومسان اوطانیک اطرافه حرین حرین باشیم بیز
 غریبده جانک به دیمک اولدنی یک واضح و آشکار بیز
 سورنده اکلانوردی، مجرون کولکیمی بیز از اولسون

مسرور ایشمک ایچون نه یاپاجیمی بینه میوردیم، بیزدیم
 «عمکین زمانلرده کتابدهن دهایی غمخوار بو قدر» مضمو-
 نده اولان بیز فارسی شعری خاطرله دیم! همان نانی
 باشمدا بولنان کتابلارا ال اوزاتاراق بیز کتاب آلدیم، مثل
 بولمیش مغربی اییی هیچ بیز طرفه باقمادهن اوقوماغا
 باشلادیم «یلا، بلای جاغریز» دیزلردی، نه دوغرو
 سوزمیش! بو سفنتی اوزرینه کتابک آچلان صحیفه سنده
 یازیلان سوزلره بافیکرا
 اسکی تورکر اجهل، تنبل، مسکین، بیس، شهرت
 یرست و خرسیزدرلر! یگی تورکر ایسه اجهل، تنبل،
 مسکین، کولی و خرسیز، فضله اولار اقد» سرخوشدرلر،
 تورک فطرتا وحشی و قائلدر! تورک بیز چوق قادینی واردر!
 تورکر قادینی کوبک کیمی قوللایرلار! تورکده عائله حسی،
 عائله قکری بو قدر».

ایشه دارالقنون مدرسه گنه قدر بولسان بیز حریمک
 آغزیندهن بووک بیز قوغراسده تورک عایینه ده صدوق
 ریلان هزیانلار، بو هزیانلار، عادی بیز آدمک آغزیندهن
 جفا رسا، انسان او قدر متأثر اولداز! فقط دارالقنون
 مدرسه گنه قدر بولسان بیز حریمک آغزیندهن جیقماسی
 نئی به درجه ده متأثر ائدیلمکلی «سوزدهن عجرمی اعتراف
 ایدرم هیچده مالغه حمل ایشمکیمیز، بولک اوزرینه
 «مسولک» «حضر ایسه دی و خندیره دوچار اولدی رسول»
 مصرعیک کندی کندی اوقوناراق کتامی العدن آخیم،
 ایش و فدرله فالسیدی، نه ائندی! فقط بو فیدر ایدیمکیم

بیر افحق درجهده ایله رنهش بته اتفاقدر. دیه حکمگه
 اولار علم ایله ایله رنهش بته اتفاقدر. فقط امین اولنگز که اتفاق
 قسین علمده اولماز بته بیرنجی اتفاقدر. بقاء علیه بیزده
 چالیشایم اتفاقمیر دائمی اولسون جناب حقهده بیزیم
 مینیمز اولور انشالله... ال اله ویرلیم، چالیشایم بیزده
 مدنی منقردهن گیرییه قالما بایم بته تکررا ایدیوردیم
 اتفاق... اتفاق... اتفاق...

هم الرجال تفلح الجنال

ایده لیم همیمز شونی ایده ال

قهر اولسون دشمالاریمیز، پانعال

باشاسین! «اتفاق متعلمین»

هر بیر ایشده بیر اتفاق ایده لیم

ایله ری بیزده بیر قدر گیده لیم

هر ماعه می اوروب ایته لیم

باشاسین!... «اتفاق متعلمین»

اگرا حقیق بیز بو بولدا سیر و ثبات

ایده لیم وارلمی جهانه ثبات

ایده لیم برده حق واستمداد!

باشاسین!... «اتفاق متعلمین»

قهره دوشسون جهالت پر ظلام

علمه استقلال بلا آرام

ایده لیم عاجزانه حتم کلام

باشاسین!... «اتفاق متعلمین»

شعز امانوف ایلیاس

ایشلمیز بیه ایلمی گیتمه یوریز

ایشلمیزه باشلادیغیمیز بیر قانچ صحیفه قاق ایشو مجموع
 عدک دوام ایندوب ایده بیه چگی هر کسک ذهنتی مشغول
 ایده چگی شبهه سیزدر. ادبی حیاته مزیک تجریه لری هیچ بیر
 نریده محل بورا قیباراق بولمدا دوام ایده بیه چگی اعظمی
 سورنده کوسته رملنده در. حال بولنه ایسه اکتیجی بیر چارمه
 لوسل ایتمه لی یز اودا اولدمن اعمال ایتمک یعنی مجموعه
 نک تشریفدهن واز کبجه مکت اولبور. بولمدا نتیجه سی
 یوفیق اولدیعی و یوفیقدا واز ایتمک و واز اولما
 چالیشماغیک اولدیقی مسامدر. بقاء علیه واز قومیمیزه
 ادبیاتیمیزک نرفی و تعالیسی اوغوروندا چالیشماق، بیرنجی
 وظیفه میبدر شیمدی نه ایتمه لی که مجموعه میز دوام ایتمیز
 بیر قانچ سنه باشابوب آزامزدا زائل اولان دیگر نورک
 مجموعه لری کیمی بوده دفاق عدده چکیمه سین ایلمز
 دوام ایندوب کاییر معنویه سنی ناغیشلا سین! بولک چارمه
 اولدمن با بیلارنا شبتیمیزده موفق اولاجمیزه شبهه یوقدر
 معلومدر که طیب خسته لگی تعین ایتمه ش علاجه توسل
 اندمن. اول خسته لگی تعین ایدهر سوکرا علاج ویرم
 بیزده اک اول ایشلمیزک ایلمی گیتمه یوریز ایلمی
 ایندوب سوکرا چارمه سنی دوشونه لی یز. بولک آجیوریز
 نرفی ایتمه یوریز جمعیت اشکیل ایدیوریز دوام ایتمه یوریز
 عزیزه ویریمیز لازیم قدر صالحه یوریز. آخردده دیوبولور
 فیانیوریز. مجموعه نشر ایدیوریز دوام ایتمه یوریز. حاصل
 هر بیر ایشلمیزده موفق اولما یوریز عجبیا بولک سیر

هردا ایشلمیزک ایلمی گیتمه یوریزه حاج اولان های
 مرصدر که اولک چارمه سنه با قایم ایشله محرر و منقحر ایتمیز
 اچون گیش بیر موضوع هر کس ایتمه رنه یو حصو
 سه دوشوسون تدقیقات بایسین لندی ملاحظاتی مطبو
 عت واسطه سینه اعلان ایتمیز اسلام عادتنه مناسط اولان
 «ایریمه مکت» امراتک ایلمی گیتمه یوریزه کیم بولک شو
 مه لک امراتک علاجه مباشرت اولسون. یو حصو صده
 ملاحظات عاجزانه ای گه چک صایده قارئین گرامه قدیم
 ایده چکی وعد ایله حتم کلام ایلمه...

میرزا عیسی

کلا ایشچی

بولک ایشچیسی... اورتا بولور، بی گری شدهن
 لوجدهن سارارمیش، حیالی قیغوسیندان ایتمیش، سیر
 بیتدا بیر صاری، اوزهری دورلوسدورلو له کله لره دولو
 تورک، آناغیتدا کی اسکی مستک ایچنده دایالاری حیرت
 آغ جوراب، الینده کوچوچک سیر کولونک ایله بردهن
 اورما داشلاری سوکوردی، قیش کونوشی بگی، بگی دوغلا
 رقی اینلک قیریمیزی، صاری شعله لرینی اولک بان طریفینده لی
 دیواره سربوردی، او صاع الینده کی کولونگی اورمه
 داشلارک آراسینا ساللاباراق، سول ایله چیقان داشلاری
 گونوروب پانا آندیقجا گوزلرینی کومتک دیواره دوشمن
 شعله لرینه دوزمه رنه ک ساکله اولارا آجی بیر سسه
 دیبوردی: «ایده با زبغام! بیز اولک بن ایشله دیکیم بره

سربینک، چونکه بده ویزی اسلار کیمی ایلمی بولک
 ایشله مکت ایتمه یوریز، چونکه سن بی ایتمه مکت، بده
 کوچوک بالالارنا و آنلارک آجیملارک، اسکی بیز ارا حقیق
 چوق ازا آرام! کولونک بیه داشلارک آسینا آجیملار
 بیزده کولونک بیه بیزده بیزده اولاری چیه دیوردی
 چالیش ای تا کزینک اختیار ایشچی سی، چالیش اوله
 لیکه سنک شاف فنک، ایلمی گیتمه یوریزه صارسه در قرحمک
 کندی عاتله کدن علاوه کیری اسلار ادا یتمک حاصل لایور
 چالیش اختیار سیک، چونکه هر مدت بایلاری سیک
 کولونکک واسطه سینه قورولموشدر.

قیس اولو

شرقه دوغرو...

ورک عسکرینه

اسکی بوران بیزده... کیمه بیلیمیش...

اسکی نورلر قورلو سودو اتمه یوریز!

اسکی قانلار دامارلار دوشه یوریز!

اسکی اوچاق آلتیلاردا سونیمیش!

بورک عسکری شرقه دوغرو وارلیم!

اسکی بوران بیزده فالدی آزلیم!

اسکی قانلار اولودولموش، یوق اولموش...

اسکی اوردو بورا بیلیمیش داغیلیمیش!

اسکی اولاق نازلا اولوب ایتمیش!

لونا اسه دنگارنی بولامادقلاری کس نه چریشوب، نه
 اوجوشوردیلار. طبیعتک نوبله طعمایی، قاراق وفتنده
 اولار اوجاق-اوجاق شکل تشکیل اندر دیر. هوا صا
 ووق، کندی اسه بورغون اولدوغه ناعا آجاق طرفه
 واروب دنگاریم و اصیتیم دیه اوجاق قالدیم. اوجا-
 عک آلوی طرفه بیر حالیه سکوت طلیش سنوبه-و
 شام اوجا لری شعلندروب، اطراف احوط اشعیش قاراق
 اسه سکوتدن استفاده ایدرک بو طاقلارک، کوللارک
 آراسدان اوز بو عوحی طعماییه منی یوج ایتکه نلاس
 ایدر کیبی طرفه چاریوردی، آجاقا نکه اندوب ایدر
 سیر بهت اچیده فکریمی غایب اشعیش ایسی اوجاعک
 شعاعینه باقیردیم... اسییر طنطک کما سلی و امید
 ویریدی، اونو بورغولفه غالب کوب منی شام اوجاعک
 آلتیندا شیرین بیر اوقوبه طالدیدی. اوقوبه اچیده
 طرفت، طرف کولنگلرک اوجوشوب اندرک، ایسه و
 ساجلارما اوجاقلارک حسی اندر کیبی ایدم. بدمن ایسه
 اولریمی اچموردیم، نیه نه یوردیم، بیر شیدن خوف
 اندوب لای کجهک او طمانن بیر دها کورمک بیه
 اسه یوردیم. صبح آجاق لوک بوزی اشقلانعا
 باشلاندی، ناشمی قالدروب، اطرافه باقدیدا سوموش
 اوجاعک کناردا، البسمه، باقرالاردا اوجاعه پناه کتوب
 ردرک بیه بونون کجهی اوقوبه طالمیش اولان پروا-
 ری لوردیم... گوک بوزی کیت-کیده اشقلانوب، دنگر
 بیر طرفدن اوجاقان بیر الوو کیبی اومش طوع ایتکه

باشلادی، بولوط کرابوب، لاکن اوزاندا کورون ککی
 یجلمیش زمی دهر لیرک هالا احوط اشعیشدی. سیم
 حرکتدن اطرافه دوشموش پروا نر صحتک آجیلماعیک
 طوبوب قنادرله چریشراق سوموش اوجاعی
 ترک اندوب کوله شیک شعله لریه طرف اوجوشاعا باشلادیلار...
 من قالدیم تک!
 شفق سحر بخش اشعیش حیاتیله منی قارتولابوب
 کجهک اذیتنه فارشو لونا نیم بافتلا عذر دله یور کیبی...
 ا. اوروج زاده.

دیوقو

بیر کون اوز نحت سیاهمدن اولوب رنجیده،
 بانون ایتدی خیالیم نهمه اوند کذرد.
 نور آچوب کندی دفته نظر ایتدیکنه،
 لوردیم اطرفی کبعلر ایسه محصور ایلر
 بیری زنجیر ایه محکم سارایر فوللاریمی
 سولیز: امر بودور حبه سی گولده رملر-
 بوزی اوسه بقیاقوب آخری بهوش اولوم،
 لوردیم الحیش ناشیم اوستیمی عزیزم مادر.
 التجا ایلیر الله عزیز بیر سس ایله،
 آغلیر لاکه منی جسمدن آزاد ایدرلر.
 «بوه ماوادر الهی؟ بوجه منظره دره
 نه ایته او، آتام بوردا دوروب کزه ایدم
 اوز آاکدر سی محبوس ایلیدن ایسه ذکل:

اوز اما کدر بیزه بو امری ویرمن سوبله دیر.
 ویرمه بیشتر سنه تعلیم بوق علم ادیک،
 چوقدر عمر و کده هله بوبه قاراق گولر.
 بلکه روادر بو ای نحت سیاحم کوربرم.
 اوبابوب برک تک اندامی لوردیم قدرم.
 آ، حوشبخت فیلا ایستنه اولادک لیر
 چالیشوب سمی ایدم اولادینه تعلیم ویرم.
 آتارا کوزلیوک اولادگر بک تربیه سین،
 ناکه حوشبخت اول اولادگر استرسیر اگر
 بابا چیرایل زاده.

اتفاق

معاومدرکه شیمدی به قدر بیزیم آرامیزدا بو کلمهک
 معناسی لایقله اگلابالار بک آز ایدی. حتی دینیله بیزرکه
 هیچ بوق کیبی ایدی. فقط برکت ویرسنکه شو یاقینلردن
 «ری بعضی برلرده بیزمده آرامیردا بعض اتفاقلار تشکیل
 ایدلمیشدر» او جمله دن بیری ده العیزده اولان اتفاق
 متعلمین) باجود (مکتبیلر اتفاق) در، ایدیلرا بیز کزه
 دوشونیلین له اتفاقیر هیچ بیر شی اولاماز، بالگر
 ایدن سس جیقماز دینه بالاردان قالعا بیر ضرب مثل
 واردر. حقیقته دوشونیلنه بالگر الی اسان نه قدر
 ساللارسه هیچ بیر سس جیقماز، بیرتجی ال ایله ایتکیجی
 اده نمانه بولونه حق اولورجا اول زمان سس جیقار،
 الی اله اورماقدان مقصد سس جیقاروب، کورولتی، پانرنی

ایتمک دکن، بیر آزده ایجه دوشونیلنه، معلوم اولورکه
 ایتکی ال بیر آزده اولسا نه ایسترسه پایاره اسان بیز
 شیئی بایع ایسترسه بیز الی ایله قابل دگل باپاماز. مثلا
 بیز موسیقی شناسی بیز هوا چالمق استرسه بالگر صاع وبا
 سول الی ایله هیچ بیر شی جالاماز ایتکی الی ایله چالیرسا
 هم اولرل چالیر، همده هابیک حوشنه کیدم. ایتکی
 الیک بیز اوتادا ایش کورمسی متفق الرای ایشله لر
 دیمکدر، بیز چت ال و باجود آرق الح. والحاصل
 اسانک بدینی تشکیل ایدن حصه لر لاصل اوبدک عضو-
 لری صایلیرسا هابله ده عموم بیز متده تشکیل ایدن
 اولادک هر بریسی آری-آری او نلک بیز عضوی
 دیمکدر، لاصل بیز ال بالگر کندی ناشنا ایش کورمه زسه
 طبیعدرکه هر فردی متفق الرای اولماوب هر کس کندی
 بیدنگی ایدرسه دها دوغروسو ازلریندا اتفاقلاری اولمازسا
 اولار هیچ بیر ایش کورمه زلر و کوردبکری ایشه
 تمام فالیر «معم الرجال قلع الرجال» یعنی لیشلر همی
 طاعی فوبازیر اومت طوغرو بوبک طوغرودور، بیز ایشه
 شروع ایدیلدیکنه متفق الرای حرکت ایدیلیرسه ذکل طاعی
 فوباراق بلکه آدن دها بیوک بیز ایش باپله بیلر.
 سرلوجه میزده بولنان شو (اتفاق) کلمه سی نه قدر کندی،
 نه قدر طالقی، نه قدر کوزمل بیز کلمه در، زیرا هر بیز
 شی اتفاق ایله دوزملیر مثلا: فرانسولارک، انگلیزلیرک،
 آلامالارک حاصلی بونوق اورون ملتیریک هر هانکیسینی
 نظره آتارساک، اولاردا بدینی حقیقانی عقللری چیرنده

شخص در. اما نه وقت که چيقره. اوبه بيل که آماج لاره.
 نانا لاره کندی کنديرتنه قوشور و کولبورلر. علمده اولمک
 کيبی: هر گاه اوقوماساک علمدهن اصلا بير حبرک اولماز.
 باقمورلی بير روزگارم بکرمساک. اما که اوقودنک علمک
 اولدی؛ نامل کونش او قدر اوزاققدا. سعادتهن ارضک
 بوزنی ایشیقلادیرنر. سنده اولمک کيبی. علمک اولادان
 صوکره نهمده بولوساک ایشیقل کيلمهز.
 اسالار هیده اوقومالی-علم بولوسایی بولمالی.
 سید زاده میر اسمائیل.

مجادلة حیات

آه، اتمک...

دیهرمک انکی جوجوق. بیری اور سکر باشلاریندا
 آنلارینی چاغیردیلار. آنلاری بیگیرمی سکر باشیلدا.
 اولدون بولور. سیه ساجلی. گوزهل حنای بیر فادین
 ایدی. مریم اتمک سسی ایشیدرمک گوزلری بولادی.
 علمکین بیر باشلا اولادلارین باقارق کوچوک جوجوقا
 دوهرمک دیدی:
 — وحمددا اتمک بولدر... واولاری کندیه طرف
 چیهرمک هر انکیسینک آلتندان اوبدی. شاشیرمیشدی.
 بورمگی سیجیلیردی چوجوقلار نهشدیلر.
 — «اها! آجیق!»

اومت، شو بدخت بازیق بئیملر. بیر آیدهن بهری
 ایدنکه. آنلاری وفات ایشیددی. بوللار مریمک وار کوچی

ایله جایشوب بولا بیدنگی اتمک ایله دولایردیلار. فقط
 بو گون همی جوق صاوق اولدیعی اچجون. مریم دیشاری
 چیقمایشدی. چوجوقلارک باقالاری سواغون ایدی. مریم
 آغلانای ایسه بوردی. اما اولادلارینک فیلرشی ایرمهلمک
 ایسه بومک ساقلا بوردی. حمید آتانه باقلاشارق: «اها...
 داها باشلار دوام اشمه دی. مریم عسی آلامیوردی
 آغلایوردی... لاکن جوق چیکمده دی دوشبگی ایله اور
 باشلاری سینهرمک فیلوی چیکدی. چوجوقلار آنلارینک
 نهمه ایله کیمک ایسه دکنکی لورمک... آناچیمز نهمه...»
 سوردیلار.

مریم بوجوق سیه جوب بوردی... اتمک بولمالی...
 «مریم دیشاری چیمدی السعیسی دوزلهدمک متعلمین
 بیر باشلا آرقاسینا باغدی... وایوی قیابوب دیوانه
 کيبی بول ایله گیمکه باشلادی لاکن بولمه بوردی. نهمه...
 نهمه لره کندیور... طریق انچیمز...

شیمدی کیمه لیم دلیگر قارناق بئر دامچدا قیلان
 جوجوقلار...
 حمید. دامچانک* کونچند. اونوروب آغلایوردی
 احمد ایله کوچک قارداشینی سالت ایشمک اچجون
 فییوردی: «حمید. آغلانما! آتمز بو ساعت نهمه بیزه
 اتمک ویرم. آغلانما» بو سوال ایله مریم ساعت وقت
 فیچدی. مریم کلمه بوردی. حمید آغلانماغی کسرمک.
 باشینی یواش-یواش قاقیزدی و: «احمد آتمز بیچون
 کلمه بور؟ نهمه در؟» دیدی... بو ساعت نهمه «جوانی

ایدی. بیر قیدرده وقت کینجی. احمدده قورقماغا باشلا...
 ای اکیسنگمه بوره ایندنه قورقوای بیر خیال حکم فرما
 سی. مگر آنلارینا به اولوب؟ بیچون کلمه بورا شویله.
 شویله فکرار زواللی جوجوقلاری قورقودور ایدی. حمید
 دوردی و اطرافه بولالوب: «احمد. دور کیده کما
 سولهدی... صاوق ایدی! شدایی روزگار اسکده ایدی.
 قار لپه لپه رمک زمینی آغار دیردی. حمید صاووقه دوام
 اشمه بوردی. گوج ایله سور بوردی. نوی کورمرمک هر
 اکیسی بوره کدهن آغلایوردیلر... ای خداوند! بو نه
 ملوقاندیک بو صووق بیر قیشک گبجه سمنده انکی جوجوق
 بیر-بیرلرینه قوشولوب آنلارینی... آرابورلار هم صووق.
 هم آحلیق... راتا بوروبورلردی. قار آنلارلی اوشو-
 دوردی. بیر قیدرده کیتدیله. غسیری آزالیردی... قوت
 سارلیکدهن قارک بوزمدهن یقیقیدیلار... قار باعناقدا ایدی.
 یواش-یواش بوللاری باسیر بوردی. بو انکی بدخت.
 معصوم آج پتیملر بو صاووقده کندی حقیقی آنلارین
 بولمتن ایدیلر... قار مزاریندا همیشه اوبویا طالمش
 ایدیلر... فقط بو یتیم جوجوقلارک مادری نهمه؟ کیم
 بیلور؟ نهمه کندی ناموسنی بیر پارچا اتمک اچجون
 ساتوب. شیمدی ایسه روحی باشامانان حمید و احمدی
 آرابور...!

ملوقاندیک بو صووق بیر قیشک گبجه سمنده انکی جوجوق
 بیر-بیرلرینه قوشولوب آنلارینی... آرابورلار هم صووق.
 هم آحلیق... راتا بوروبورلردی. قار آنلارلی اوشو-
 دوردی. بیر قیدرده کیتدیله. غسیری آزالیردی... قوت
 سارلیکدهن قارک بوزمدهن یقیقیدیلار... قار باعناقدا ایدی.
 یواش-یواش بوللاری باسیر بوردی. بو انکی بدخت.
 معصوم آج پتیملر بو صاووقده کندی حقیقی آنلارین
 بولمتن ایدیلر... قار مزاریندا همیشه اوبویا طالمش
 ایدیلر... فقط بو یتیم جوجوقلارک مادری نهمه؟ کیم
 بیلور؟ نهمه کندی ناموسنی بیر پارچا اتمک اچجون
 ساتوب. شیمدی ایسه روحی باشامانان حمید و احمدی
 آرابور...!
 بیکییل رفیع زاده.

اوبدا بیز یاشایریز.
 باشماق جوق مریم اولموش:
 بالماقی راحت. یورومگی چینی:
 مائالار عالم حاله مشعول اولموش.
 بورویه لمر قارشوسنده هر طایغ بیر طاش اولموش.
 طایغ دال قارشومزده داها بوکسک...
 امید اوبابوب نیرموب کیتسک!
 چیقارز رفیع آشاریز!
 کورمیزر اوللاری. اولدا بیر باهارزا

ق اولیندهن ترجمه
 «پروانه لری»
 ...بیورغون بئر حالیه کیدی بوردی. آخشام ایدی.
 قارا بولوطلار لوک یوزینه دولاشوب. ایشی صحرائی
 فوجامان بئر دگیره بکرمه دیردی. اوزاقدان وحشی وردمک
 سیه اوخشار سس ایشیدیلیردی. اطراف همیشه ایله
 محدود. کیندی کجه صاووق آرابوب. بوطا بلاری.
 بابرالاری. کوللاری بوروش شیمز ایجه ایجه بزم
 دوشن دامچیلارینه سینهک رطوبتک داهادا آریر بوردی.
 الوان-الوان پروانه لر بول وزوی سینه اوغراشوب.
 طریف فنادلارینه السه لرجه اونوردیلار. اوللار بئر جوق
 ایدی. الوان رنگلی طریف پروانه لر بعضا بزم ایشهرک

سنة دوام اندي؟ باشقا ملتارنك صالحيلاري ويردنگاري
 بير مجموعه بيگرمي، اونوز سنة دوام ايتيردنگاري
 حالدا بيزمكبير اكر يا اكي، اوج اي سوگرا قايدانلار.
 بولارنك سبيري طنمحه هب بوقاردا بازديقلاريم اولسا
 لرمك، ايه كيجن شكره كيجدي ارتيق بيزلر او
 اينكلميش دورى بركله نكي بير حياه كيريبوروز. زمانه به
 كوره حاضراشمالي. ايشه مكن ايچون بات لرمك. مقصد
 ائل اولماقدهن اونري سبر لازيم. الحاصل نجه متعلملر
 اتفاقي ادبانه دوغرو بونوك بيز چيغير ايرلهمشله. ايتا-
 بيرام له بو بولى ايتمكده دوام ايندجكلر دننه ايشم همان
 بو نكي فكرلر بيز بيزلره بير چوق فائدهلر ويرمك.
 متعلم اقدملرنك ايشلرني تيرنك ايله ترقيلرني آرزو
 ايندورم.

خورامان خانم آغا زاده

علي بك حسين زاده به بگزه نامه.

شو اديبلر، شاعرلر،
 اسانلارنك درجيسي،
 فيله سوف بيغميرلر
 حقيقتنك لونه شي
 فانانكيلار دنيا نك
 سعادت نك استهزلر.

سوگرا ليلار حلقه نيك
 اره ليني، آحراني
 عاقيل ايله بيزلر.
 بير وقتلر اولاحاق:
 اسانلاردا وظيفه
 اوز برني دولاحاق.
 دوغرو دحي سويله بهك
 حاكم نيك ايتيدنكده
 سعاده كيرمك.

فتير اوغاور.

خوشبخت نك.

نادر شاه ۱۶ ياشيندا ايندي كه آناسي اولدي. آتاشنا
 اولومندن چوق مئزر اولوب هميشه فكر ايندور ايندي
 اناسي اولندن سوگرا بوزمگين هيج شاد كورميوپ اولدي
 اك بيرنجه بدبخت آدم حساب ايندور اندي. سن دنيا
 هيج بير شينه محتاج دگم؛ دولتيم، حكومتيم، ملوونه
 ايله احتراميمي ساقبلان رعيتيم. من بو نه كدر و
 بدبخت نيك در. نني آلميش، دنه اوزي اوزنندن سو
 ايندور ايندي. «يه سعادتيم بوق؟ من نرمد او سعادت
 اوندان اونري اسان باشابور؟» خوشبخت اولماق
 اونري نادر چوق فكر ايندور ايندي. آخرد، اعلان ايندور
 كه هر كس نادر شاهي خوشبخت ايشه ويا خوشبخت
 بولني اوگا گوسته رسه، اوگا بونوك اعان حلمت ويردور

و اونى بيرنجه وزيرى ايندجقدر، اعلان اولوديقدا
 ابرامك، هندوستانك، عربستانك و غيري مملكتلر نك
 مشهور فيلسوفلاري، طبيب لري، معمارلاري، عالم لري و
 حتى اويون بازلاري نادرشاهه خوشبخت نيك بولني گوسته ريمكه
 كندلر نادرنك امرينه كوره بارگاهك قياقندا اولان ميداندا
 تماشاچيلار بيغيلمشدي. تماشاچيلارنك چوقي هله آخشانان
 كلوب اوزلرينه بر دولتمشديلار. عربيه بير منظره گوسته
 ريمه چكني بونون بايتحت بيليردي. لون اورنا زماني ايندي.
 كه طبل اورولدي. بير آزدان سوگرا نادر شاه بزمه نكي بير
 فيلك اوستيندورن بره دوشدي. فيل جوربه جور فيمئلي
 حواهرله بزمه نيش ايندي. غلاملار، فرلوقچولار انري
 دوغولر ننده تعظم ايندور دورموشدیلار. نادر شاه قيزلطان
 قايريلميش تختده اگه شوب الي ايله اشاره ايلدي كي حما
 عت ساكت اولسون. سوگرا باش وزير قاقوب دورت
 طرفه تعظم ايندور سويله دي. «بونوك اولان پادشاهم
 سلطنت استيركه خوشبخت نيك ايندور و . ايشه نكي
 خوشبخت اولمالي. كيم پادشاهه درست جواب ويرر ايه
 نوني اوزنه وزير ايندجقدر.» بو سوزلاري ديوب باش
 وزير نادره تعظم ايندور. اگئشي. عربستانك مشهور
 حكيم لر نندن بيزي قاقوب، نادره تعظم ايندور سويله دي:
 «بونوك اولان پادشاه دنيا ده اك بيرنجه خوشبخت نك جان
 ساقليقي در. بدن سلامت اولماز ايه. بوزمكده شاد اولماز.
 من حكيم نيكده اوزيمني ماهر بيلوب سيزه قوللوق ايشه كه
 حصرم، من گمان ايندورم كه من ويرمن درمالاري

بسه نگر اصلا احوشلق نوزم زسنگر. فكر هميشه شاد
 اولوب اوزوكرى خوشبخت حساب ايندورسنگر. نادر بير
 از فكر ايليندن سوگرا باشقاسين چاغيردي نادرنك حضور.
 رسه. مشهور بير معمار كلوب تعظم ايندور ديدني.
 «سيزنك بدبخت ليگنگر سبب بو قديم عمارتده باشاماقزدره
 عجا بونله بير كهنه عمارتده بوزمك بيجه شاد اولاي بيزه
 مگر سيز بيلميرسنگرمي كه باشا ديكتر بر ابو حياتمزه نه جور
 الر ايند بيلر، باشا ديميز بر عمگين ايه. بوزمكده شاد
 اولماز، نه امر ويرسنگر بير عمارت بيارام هامى ياد.
 شاهلار اوگا حصرت چيكه ر. اويله بير عمارتده سيز
 حيات كيجيرسنگر هيج وقت فلنگر دونولماز. هميشه
 بوزمك شاد اولوب اوزيكرى خوشبخت ايندورسنگر.
 وزيرلره معمارنك بو مصلحتي چوق خوش كلدي، اما نادر
 كه اوزله بير عالم حضوره چاغيردي.

بيله جراثيل زاده. بيمه دي.

علم نه در؟

علم حمانه اك لوزهل و ايشيقل ايشيلر نك باشا
 سيدر. لونه شي ايشي قوروب انساني بارلاق حالا
 سالان غنمدر. ساتما كه علم ناصل بير شيندر ايشيق وير.
 سين. حيران. كيم اونى دوشوسه باكليشي وار. مثلا:
 هر كه بير اون لونه شي جيقوب عالمي كندى بارلاق
 ايشيقي ايله متور ايشرسه، روزگار له حالدا اولاره سانكي
 عيش، عيشرني بوراقوب، علم ايشه ميتلا اولان بير

بو لوتكى محاربه: بيش سته مدتتده مليونلارچه آيدىلغىش
 انسان قانلارى نه بولدا، نه اميدلر نه قدا اولوندىقى داها
 آشكار. داها بىلى در. بو قدر ئورولتار. قانلار بىزلى
 اوانمالي، فكرلر بىزى برلشدىر، بىرلىك، بىرلىك دىيە
 سولتەلەلى!

مىلكداشلار!

بىرلىك اولان يردە اميددە باشار. اميد اسە بىز وطن.
 وطن اولادىلارنىدا ئورورلىك. وطن اسانك حىائى اميدى
 دىمىكىر وطنى اولعايان ماتىك حىائى دا بوج مكاندەدر
 بىر عالم: «مكا نىقت و طنمە اسە حىائت اولان فكرە
 قىيمدە بىر ويرمەرم» دىير. ئوت و وطن داها مقدس.
 داها اعلادر. مقدس اولان بىر شىئى عالمى و شرفى
 اولمالي! اسارت و جهالتدە قالمىز زەنجىرلر التىدا
 چورومەلى! وطنى خلاص ايدەر علم، معارف، اوچرولمىر
 اسە سوق ايدەر جهالت. چالشم معارف، هر بىر ايدىمىز
 آدىملار علم بولندا اولوب، استفالمرى ظرە آلام
 وطن ابومىزسە معارف اولك اشىقى در. معارفىز جهالتە قدا
 اولماق دىمىكىر. باشابورز اميد اچون! معارفىز نه وطن،
 وطنىز نه اميد، نه استفال؟ معارفىز وطن سوسوز
 صحرايە بگرم. مى حىائى حىائىمىزى اوكرەلەلم
 احيالم لله جگمىزما جىانمر باشقالار اچون اىي دلگسەدە،
 كوكسىزە صىقىدر. دىلمىز باشقالار خوش للمىزسەدە لالان
 آلارمىز قىلمىدە بىلەنباي بىر دىلدر.

متعلمه باحيلارا!

اميدىز بىر اولماق لە كىدە جگمىز بوللاردا بىر اولمالي در.
 ارامىزدا اولان اوچرولمىز اول ويرمە بوب، لله جگمىزلىك
 قىيوستە فاللم! تشكىلاتلار بىزدا، جەمىئىتىر بىزدا چىتى
 اشترىك اتمەلى سىزلردن دىلە بىرلىك! اميد استفالى بىز.
 لردن ئوزلە بىرلىك!... «باشاماق اسىرلىك» دىيە دائم
 بىزلىرە قشقىرمالى سگىزا!

بو ئون ئورك متعلملىرى هر بىر قداكارلىقى عهده سىتە
 آلوب، شو مبارك «افكار متعلمين» نام مجموعەنى شىرە
 باشلادىلار. علمە دوغرو، بىرلىكە دوغرو يورويىن فكرە
 اربىر هېسى شو مجموعەدە طويلاشمالي. اويوش اولان لالام بىر جان
 فكرلر بىزى اوانمالي، خصائلار بىزى اصلاح ايدىمىز ورتام اسان!
 كىدىمىزلىك معارفى سوك بىر ملت اولدوغىن اثبات ايدىمىز
 باشاماق اسىرلىك دىيە سولتەلەلى!

مىلكداشلار!

فكرلر بىز آچىق-بىروردامىز بوللار بىلى! مجموعەلىك
 دوامتە چالشموب ادبىيەتە و تىبىيەتە دائر مقاله و منظومە
 لىرىكە باردىم اتمەلى بىزا
 يازدىم اشىكىدىن چكىلمەلەلم!
 وطنى اسىر اسەك بىرلىكە باشاماق اسىر اسە!
 معارفه چالشم!
 هايدى! بىزلردن دىلەك تىكلىرى دان اقوت!
 ۱۹۱۹-۱-۶
 ا. اوروج زاده

بىرلىك و قىتى در!

قاراق قاجدى
 بىرلىك و قىتى در!
 عرب اهلى قالدى
 بىرلىك و قىتى در!
 ئاپىرلار صىقت
 بىرلىك و قىتى در!
 معارفه ايرىك
 بىرلىك و قىتى در!
 كىچىيور زمان
 بىرلىك و قىتى در!
 اولەجىك باتان
 بىرلىك و قىتى در!
 علمى اوگرىدى
 بىرلىك و قىتى در!
 دورمىساق بىرمى?
 بىرلىك و قىتى در!
 بونون اسلامە
 بىرلىك و قىتى در!
 دىيە بىلەن
 بىرلىك و قىتى در!...
 حسين صمد زاده

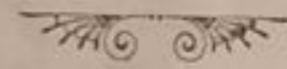
باشاماق اچون چالشماليدىر.

بازاجىم سوزلرە سىز لوجە اشخاب اشدىكىم بوقاردىمى
 جملە بىم دىل نجرە دىدە بويوك بىر عالمك در. دىرىن-
 دىرىن دوغوبىدا كىدەن سوگرە بو كوچوك جملە بىمى
 «باشاماق اچون چالشماليدىر» فكرلرى بىان اسىمىشدرگە
 حقىقتا بويوك بىر معنائى حائىر در. (حىت اولدۇنچە كەيش بىر
 مبارزە ميداليدىر. اوبىلە بىر مبارزەگە معنوب اولدۇنچە غالىب
 قىلمىك فكرىيە چارباشمالي وارايغىنى اثبات اسىمك اچون
 اللەشمەلیدىر. بوجە لىرقىيە اربىشمىش مىلىك هېسى بو
 ميداندا اربىشمىش تىكرار، تىكرار اوچوروملرە بىوارىز
 لانىشلار. قىتا مقصد اوغروندا مستحکم بىر قىتا مىالى
 دوام ايتدىكىرىندىن طولانيدە «آغلاماسان اولمەرسن»
 ا كەمسىن بىجەمۇرسن» دىمىشلىر. كىچىك بىرلىر اسە حىائى
 باشلىق بىمك اللە بالقافىلىق عبارت بىلىدىك، هر بىر اسە
 باشلادىمىز كوچوك بىر مانە مصادىق ايتدىكىر همان مەنوس
 اولوب فى الفور كىرى دوامىكە باشلادىق. دائىما زىحمەت
 ايشلىرى سەودىك. داها كىدىمىز بىر كىردا اولان رحمان
 چكوب اذىتمىزلىك مەسئولسى كوروب شاد اولماق اسىمىدە.
 دىك زىرا چكىلەك هر بىر زىحمىك كىرمەسى دادلى
 اولور. بونى بىزلرە تىكرار ايدىمىز. دوغوشومەدىك! بو
 سىيەدەدرگە هېچ بىر شىئەدە مالك اولماق. چالشمالاردا
 دوغروسى جان دىلدىن اسىمەدى. هر كىس اوز نىقت
 شەخسىيەتىنى كوزلەدى. بونى اثبات اچون دىيەلەم كە بىزىم
 هالىكى بىر غىزىتە و مجموعە بىر هېچ اولماز اسىمىش

شکیر شهبادلاری

«بیر ایل کیچمک مناسبتیه»

ههلسکه‌لی گولریمیز کیچیمور... امید و سعادت فارشوسنده‌نیز... او توتمایالیم... اچ اداکارا حزی... او توتمایالیم... «بچه»
او توتمایالیم... محشره دهک او توتمایالیم...!

۱۹۱۷-نجی ایلده، اسکی قاعده اوزره مکتبلر اچیلدیدا هیئت اداوه‌ره بئی عضولر سیجگه باشلادیق. دینقار آیه کیبی اشته‌دیک، گت کیده آرتیزیم شدت ایلدی؛ بوردنیزک نه‌نه‌لی اوناری کندی... ایشیلولار بوللی آرمیش برینجیلار کیبی شماله دوغرو دسته «غلا‌دلار» خلقمیز شیره، بلنگه دوندی؛ برلماغا، داغماغا باشلادی؛ نهایت ایشیلولاری سلام ایله بوق سلاح ایله فارشولادی. وطنمیزک بویه ههلسکه‌لی گولریمیزه متعلماریمزدهن «باشیل فواردا» آدینده محافظه دسته‌سی تشکیل اولوندی. نهایت دینقار چیقدی؛ یاوار ایلدی... برده شکیر موقیفینده ایشیلولارک دایمداغماق حیرتی کتوردنیز. ایشیلولارک سلاحلارینی بیعماق ایچون «باشیل فواردا» گوندیرلیدی. سلاحلار بیعمنی، زمان سالداتلار هجوم اندوب اغتشاش صالیدی. اثنای اغتشاشدا آرقاداشلاریمزدان اوج غری فدا اولندی. عحدا بولار کیمنر ایلدی؟... او توتمایالیم! اولنجی اعدادی مکتبک آخرچی صنفدن و بیرینجی تورک متعلملر فورولتاینک عضولریندن محمد افندی رفیع زاده، ایکینجی اعدادی مکتبک ۶-نجی صنفدن و بئی بازارن شاعر-لریمزدن-سفنندار «صیا» افندی علی زاده، اوچنجی عالی ابتدائی مکتبک آخرچی صنفدن رسامق استعدادی گوستوره‌ن-یعقوب افندی مهدی زاده جنابری، ایدنلار. اشته اوج هر خلق حادیملی تر گولده قریان ایتدیک... بوگون مرحوم آرقاداشلاریمیزک وفاتندن بیر ایل کیچمک مناسبتیه اولارک آنا، آنالرینه و بتون قوم، افره-لرینه حق تعالی حضرتلریندن صبر بورمالارینی دبالبورک...»

اولو تاگری توپراقلارینه نور حاجسون!

گنجه «تورک متعلملر جمعیتی»

و خنیفه

«باشاماق ایستهریک»
(تعلیم و متعلملره)

استعداد زه‌لجیرلرین قیرمیش اولان وطنمیز بو لوق بیزلری داها اوز آغوشینه آلدی... بوز سنه‌دن بهری آیرلمش اولان انا و اوغول بر-برین بولدی، آکلادی، سودی و بولغان بویه حباتک دهشتلی طالعالارینا قارشو کوکس-کولسه دوروب، صارصلوب آیریلایاجالارین یحین ایتدیز...

بو لوق بیز دیمک بئی بر حیات دائره‌سینه گوروب «باشاماق ایستهریک» دینه قشقرمالی نزا

نهوت! بیز ایلدی داها دنیا به گندیک، بیز بئی دو-غولدیق؛ وطنی جولعالمش اولان طلعت بیندی، وطنمیز متور اولدی. بو نور دائعا ایلدی اولعماق ایچین جالبش-لیم که «باشاماق ایستهریک» دینه قشقرماغا حقای اولاق-بولداتشلارا

ایشته وطنک ابولادلاری بزلره، وطنک امیدلری-بیز لردما، مسافه‌جه اوزاق ساق، امیدجه صیق اولعالی نزا امیدمیز استقالعر جالبشماقداسا، جالشماقدایا برلکده در قوی نهوت ایده‌گه بزلرده ال اله ووروب بوروبورک برلک اولان برده عاق، عاق اولان برده برلک، داها ایسی امید اولمازا آرمزدا اولان لقالار، صدبیلره، بول و برمه‌بوب برلیگمزه، جالبشماغمزه مانع اولان شیلری کنار ایدمه‌لیم! اتفاقمزه حیات گوزیه ناخوب باشاماغمیزی ایسته‌میشلری طرد ایدمه‌لیم...

جالیشماوب هر بر ملت اوز حقوقنی تابمازسا بوج اولونده هیچ فالماسون نه نام، نه نشانی «بتلک» لعلی «در دینه هر بر کیمسه فالمازسا اولنه فردک وارمی آنا هیچ درجه وحدانی؟ یوردمزه حماه‌له هیچ بر کیمسه ناخماسین! بودر بزیم توپراقمیز، وطنمیز، ایلعماق بر دیبه‌رز ناحق فاللار اولیکه مرده آفماسین! «در کندی حقوقمیز بیز اوزیمیز بیلرزا سدر بویه اسارتله یوردومزده دولاندیق، آرقالوندیر فنا اولسون فرامیز اوزیمیز، ویران اولدی وطنمیز جالبیق لوقه نالاندیق حبات‌له اعناسیرلار باغلا‌دلار کوزیمیز بر بر عالی ملت ایدیک دورت‌بور ملیون سامیز تحقیر انسه کیمسه بزلی تاگری ویرسین جزاسین غم حکمه‌ریک اسلام ایچون ایدیشماقلمیز یورد اوغرونده فدا اولان عسکرلریمز باشاسین! ای سهولتی وطنمک تعصیلی قوللاری جالبشماق‌له سمی‌گزله وطن اولار متور علمگزله آجماق اولار بزم ناغلی بوللاره وطنمیز آباد اولوب نورت اطره نور سپهرا بابا جبرائیل زاده.

افكار متعلين

الکلی هفته لیک

ملی، ادبی، تاریخی و فنی بیر مجموعه. ۱۴ شباط ۱۳۳۷ نمره ۱

موردومزه حیاطله هیچ بیر کیمسه نالمانین
بودر بیریم توپرافعز، وطنم، ایلیمز
بیز دینه ز ناحق انلار اولنکه مزده آلمانین
مدر کندی حقوقم بیز اورومیر بیلهرز
اینا حیرانیل زاده

2690

“ایلیک سوز”

اولو تاگرتک یاردیمی، گنج هوسکار جمعیت و آرقاداشلاریمزک اشترایله جیقارماغا باشلادیمز ایشو مجموعه
عاجزانه میزیک فکر بیجه مدتدن بهری حیاللامیزدا سیاحت اندیوردیسهده فولدن قهله کیچریمه بوردک. و کون
آرزولاریمزه اتل اولدوقدا اولو تاگرتیا شکر معتلر ایدیمیز. مجموعه بیز شهره بیزده ایلیک اولاق وردوزک آرقی
تاریخیه سئلده بیر بر دولتحاعینه شیمه ایدیمیز. ... اییشوارزکه هوسکار آرقاداشلاریمز حسن نامیری ماره آلاراق
رحمتاریمی مجموعه بیزدن اسرگه بیجکار. مجموعه بیز ملی، علمی، ادبی، تاریخی و فنی بیر مجموعه اولوب وطن
شلاریمزدا علمه، ادبه شوق و هوسسی، ملت و ملتیمزه حرمت کیمی حسر او باندیرماغا جلیشاجقدر تاگرتی رهبر
دولتاراق بتمیزه امل اینمکه باشبورز. مجموعه بیز کندیمزدن باشقا فاج وطنداشلاریمیزی معاون ایدمزه
شکر ایدمزه!!

کنجه «تورک متعلمر جمعیتی»

Transliterasiya edərək nəşrə hazırlayan,
qeyd və şərhlərin müəllifi:

Azad Ağaoğlu

Filoloq, tərcüməçi

Redaktor:

Mehdi Gəncəli

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Kitab üzlüyü və bədii redaktor:

Fikrət Məlikov

Tərtibat:

Murad Tağızadə

ADA Universitetinin
təşəbbüsü və dəstəyi ilə nəşr edilir.

Nəşriyyat direktoru: Rəhilə Soltanqızı
Mətbəənin direktoru: Zöhrab Vəlibəyli
Texniki redaktor: Ruslan Mahmudov

Hazır materiallar əsasında
GALAXY PRINTING MMC
mətbəəsində çap edilmişdir.

ISBN 978-9952-8424-8-7

9

789952 842487

